

AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU V BRATISLAVE

Katedra kriminológie

**Kriminológia ako samostatný vedný odbor
v rovine vedeckovýskumnej a akademickej výučby
na vysokých školách v Slovenskej republike,
Českej republike a Poľskej republike**

ZBORNÍK

z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej

29. a 30. mája 2018

v Piešťanoch

Bratislava 2018

AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU V BRATISLAVE

Katedra kriminológie

**Kriminológia ako samostatný vedný odbor
v rovine vedeckovýskumnej a akademickej výučby
na vysokých školách v Slovenskej republike,
Českej republike a Poľskej republike**

ZBORNÍK

z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej

29. a 30. mája 2018

v Piešťanoch

Bratislava 2018

Recenzenti:

doc. PaedDr. Samuel Uhrin, CSc.

doc. Karol Murdza, PhD.

Z prednesených a dodaných príspevkov zostavili a technicky upravili:

kpt. Mgr. Michaela Kiššová

pplk. doc. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD.

Za gramatickú a obsahovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Editori si vyhradili právo formálnej úpravy príspevkov, aby sa dosiahla ich jednotnosť.

ISBN 978-80-8054-794-3

EAN 9788080547943

„Kriminológia ako samostatný vedný odbor v rovine vedeckovýskumnej a akademickej výučby na vysokých školách v Slovenskej republike, Českej republike a Poľskej republike“

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 29. a 30. mája 2018 v Piešťanoch

Katedra kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave

Vedecký výbor medzinárodnej vedeckej konferencie:

Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia KURILOVSKÁ, PhD.

prof. PhDr. Gustáv DIANIŠKA, CSc.

prof. Dr hab. Jacek DWORZECKI, Ph.D.

prof. PhDr. Květoň HOLCR, CSc.

plk. doc. Izabela NOWICKA, Ph.D.

pplk. doc. PhDr. Magdaléna ONDICOVÁ, PhD.

doc. JUDr. Roman SVATOŠ, Ph.D.

doc. JUDr. David ZÁMEK, PhD., LL.M.

Ing. Monika BLIŠŤANOVÁ, PhD., LL.M.

PhDr. JUDr. Jana FIRSTOVÁ, Ph.D., LL.M.

plk. Mgr. Marek FALDOWSKI, Ph.D.

kpt. JUDr. Michaela JURISOVÁ, PhD.

Organizačný výbor stáleho medzinárodného seminára:

pplk. doc. PhDr. Magdaléna ONDICOVÁ, PhD.

kpt. JUDr. Michaela JURISOVÁ, PhD.

npor. Mgr. Michaela KIŠŠOVÁ

por. JUDr. Patrícia KRÁSNÁ

JUDr. Petra KRIVOSUDSKÁ, LL.M.

Jana BERNADIČOVÁ

Obsah

Úvod.....	9
Úvodné slovo.....	10
I. Kriminológia v rovine vedeckovýskumnej	
Peter POLÁK	
Aktuálny stav kriminológie ako vedného a študijného odboru v Slovenskej republike	14
Jaroslav HOLOMEK	
Desať rokov výskumov obetí kriminality na Paneurópskej vysokej škole (2007-2016)	27
Jana FIRSTOVÁ	
Kriminologie v pätadvacetiletém období samostatné České republiky	41
II. Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní	
Magdaléna ONDICOVÁ	
Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní na Akadémii Policajného zboru v Bratislave	48
Lucia KOVÁČOVÁ	
Didaktické aspekty priestorového skúmania kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní.....	63
Monika BLIŠŤANOVÁ	
Priestorové analýzy – predpoklad komplexného riešenia bezpečnosti miest.....	74
III. Kriminológia v rovine akademickej výučby	
Gustáv DIANIŠKA, Tomáš STRÉMY	
Význam kriminológie pre vzdelávanie právnika	86
Jacek DWORZECKI, Izabela NOWICKA	
Education at the Department of Criminology as an important component of the crime control system in Poland. Experiences of the Police Academy in Szczytno.....	103
Iveta NOVÁKOVÁ, Martina BINDEROVÁ	
Kriminológia vo výučbe cudzích jazykov.....	114

Kludia MARCZYOVÁ

Podiel Katedry verejnoprávnych vied na prevencii kriminality vo vyučovacom procese na Akadémii Policajného zboru v Bratislave 132

Josef KRÍHA, Roman SVATOŠ

Stav a perspektivy interdisciplinárne orientovaného vzdelávania v oblasti bezpečnosti aktuálne zabezpečované Vysokou školou evropských a regionálnych štúdií, z.ú..... 142

IV. Kriminológia a s ňou súvisiace vedné odbory

Darina HAVRELETOVÁ

Je penológia súčasťou kriminológie? 168

Patricia KRÁSNÁ

Páchateľ trestnej činnosti optikou restoratívnej justície a kriminológie 177

Michaela KISŠOVÁ

Užívanie psychoaktívnych látok z pohľadu kriminológie a s ňou súvisiacich vedných disciplín 185

Záver a odporúčania z medzinárodnej vedeckej konferencie „Kriminológia ako samostatný vedný odbor v rovine vedeckovýskumnej a akademickej výučby na vysokých školách v Slovenskej republike, Českej republike a Poľskej republike“.....konanej v dňoch 29. – 30. mája 2018

Gustáv DIANIŠKA, Magdaléna ONDICOVÁ

Odporúčania z konferencie..... 196

Medzinárodná vedecká konferencia v obrazoch

Prílohy

Úvod

Úvodné slovo

V dňoch 29. a 30. mája 2018 vedecko-pedagogickí pracovníci Katedry kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave zorganizovali medzinárodnú vedeckú konferenciu „Kriminológia ako samostatný vedný odbor v rovine vedeckovýskumnej a akademickej výučby na vysokých školách v Slovenskej republike, Českej republike a Poľskej republike“. Organizovanie konferencie s uvedeným názvom získava tradíciu. Už po tretíkrát sa stretli na konferencii nielen vedecko-výskumní pracovníci a vysokoškolskí učitelia zaoberajúci sa problematikou kriminológie a problémov s ňou súvisiacich, ale tiež „priatelia“ kriminológie, ktorým je kriminológia blízka a jej rozvoj im leží na srdci. Stretnutie bolo organizované pri príležitosti prezentácie výsledkov z kriminologických výskumov, či prieskumov zúčastnených odborníkov predovšetkým zo Slovenskej republiky a tiež z Českej republiky a Poľskej republiky.

Tohtoročné stretnutie sa nieslo aj pod záštitou Projektu vedeckovýskumnej úlohy „*Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní*“ evidovaného v Knižnici Akadémie Policajného zboru v Bratislave pod číslom VÝSK. 237. 2017, čiastkovým výsledkom riešenia ktorej bol venovaný samostatný blok vystúpení.

Súčasťou v poradí 3. medzinárodnej vedeckej konferencie bola, ako už bolo skôr uvedené, predovšetkým prezentácia vedecko-výskumnej činnosti v oblasti kriminológie a s ňou súvisiacich odborov, no súčasťou boli vystúpenia, v obsahu ktorých boli prezentované informácie zamerané na komparáciu obsahu výučby kriminológie, ktorú realizujú jednotlivé vysoké školy, ktorých zástupcovia boli účastníkmi konferencie.

Výstupom z medzinárodnej vedeckej konferencie „Kriminológia ako samostatný vedný odbor v rovine vedeckovýskumnej a akademickej výučby na vysokých školách v Slovenskej republike, Českej republike a Poľskej republike“ je tento zborník, ktorý pozostáva z príspevkov prezentovaných počas oboch rokovacích dní.

Zborník pozostáva, okrem úvodu zo štyroch samostatných častí. V časti Kriminológia v rovine vedeckovýskumnej označenej ako I. sú zaradené príspevky prezentujúce vedecko-výskumnú činnosť a dosiahnuté výsledky v oblasti kriminológie fakultami alebo katedrami, na ktorých vystupujúci pôsobia. V nasledujúcej časti označenej ako II. Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní, sú spracované príspevky prezentujúce čiastkové výstupy z riešenej VVÚ „*Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní*“. V ďalšej časti Kriminológia v rovine akademickej výučby, označenej ako III. časť sú spracované príspevky prezentujúce možnosti výučby a komparácie študijných programov kriminológie na vysokých školách, na ktorých jednotliví prezentujúci pôsobia. V časti IV. Kriminológia a s ňou súvisiace vedné odbory sú zapracované príspevky, obsah ktorých sa zameriava na riešenie problémov blízkyh kriminológii a v predposlednej časti sú uvedené „Záver a odporúčania“ z konferencie a posledná časť je venovaná prezentácii fotografického materiálu z konferencie a programu konferencie.

Zborník je určený predovšetkým odbornej verejnosti a pojednáva o najvýznamnejších otázkach úrovne súčasných kriminologických výskumov a pohľadu na kriminológiu v súčasnosti a jej napredovanie v budúcnosti. Dúfame, že nájde uplatnenie predovšetkým u pedagogických pracovníkov a študentov akadémie ale aj iných vysokých škôl, no predpokladáme, že zaujme aj odborníkov z praxe, ktorí sa zaujímajú o problematiku kriminológie.

Magdaléna Ondicová
vedúca Katedry kriminológie
Akadémie Policajného zboru v Bratislave

I. Kriminológia v rovine vedeckovýskumnej

Aktuálny stav kriminológie ako vedného a študijného odboru v Slovenskej republike

Anotácia: Príspevok prezentuje čiastkové výstupy výskumného projektu, ktorého predmetom skúmania sú kriminologické vzdelávacie, výskumné, vedecko-teoretické, publikačné a popularizačné aktivity vzdelávacích a výskumných ustanovizní Slovenskej republiky. Opisuje ustanovizne a pracoviská, ktoré uvedené aktivity uskutočňujú.

Kľúčové slová: vzdelávacie a výskumné ustanovizne a pracoviská, kriminologické a kvázikriminologické pracoviská, kriminologické študijné odbory, programy predmety

Annotation: The author presents the partial results of the research project in the article. Subject of research in such research project are the education, investigation, scientific, printing and dissemination activities within the area of criminology, which are performed by the educational and research institutions of the Slovak Republic. The author also describes the agencies and workplaces that perform the abovementioned activities.

Key words: Educational and research agencies and workplaces, criminological and quasi-criminological workplaces, criminological fields of study, programs and study subjects.

Príspevok prezentuje čiastkový výstup výskumného projektu „Súčasnosť a perspektívy kriminológie ako vedného a študijného odboru v Slovenskej republike“¹, ktorého riešenie bolo zadané Fakulte práva Paneurópskej vysokej školy Spoločnosťou pre trestné právo a kriminológiu. Mnohostrannosť a rôznorodosť kriminológie ako študijného a vedného odboru na strane jednej a obmedzujúce požiadavky na rozsah príspevku ako aj personálne, časové, finančné a ďalšie možnosti riešiteľského tímu na strane druhej, boli zohľadnené pri vymedzení predmetu skúmania. **Predmetom skúmania** je reálne naplnenie elementárnych (obsahových, formálnych, inštitucionálnych, personálnych a ďalších obligatórných) náležitostí kriminológie, ako študijného a vedného odboru. Preto ani príspevok nepretenduje na vyčerpávajúce odpovede na mnohé otázky tohto teoreticko-praktického problému. Deskriptívna povaha zvoleného **vedeckého problému** nevyžadovala formulovať **hypotézy**. S povahou predmetu skúmania a zvoleného **vedeckého problému** korešpondujú aj ciele výskumu.

Ciele výskumu:

- a) vypracovanie zoznamu a stručné charakterizovanie **inštitúcií** participujúcich na uskutočňovaní vysokoškolskej výučby kriminológie, na uskutočňovaní výskumov a vedecko-teoretických podujatí s kriminologickou problematikou a podieľajúcich sa na popularizácii kriminológie ako študijného vedného odboru,
- b) opísanie obsahu, foriem, inštitucionálneho a personálneho zabezpečenia **vysokoškolskej výučby** kriminológie v Slovenskej republike,
- c) vypracovanie prehľadu kriminologických **výskumných projektov** uskutočňovaných v Slovenskej republike,
- d) opísanie rozsahu, foriem a obsahu kriminologických **vedecko-teoretických podujatí** uskutočňovaných vzdelávacími a výskumnými ustanovizniami Slovenskej republiky,

¹ POLÁK, P. a kol. 2017: *Súčasnosť a perspektívy kriminológie ako vedného a študijného odboru*. Projekt výskumnej úlohy. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2017. – 18 s.

- e) vypracovanie prehľadu **kriminologických publikácií** zverejňovaných vzdelávacími a výskumnými ustanovizniami Slovenskej republiky,
- f) vypracovanie prehľadu tlačových, elektronických a iných **aktivít popularizujúcich kriminológiu** ako študijný a vedný odbor vzdelávacími a výskumnými pracoviskami Slovenskej republiky.

Pre naplnenie cieľov projektu bola zvolená **metóda dopytovania** (dotazníková technika). Dotazník obsahoval otvorené otázky, dopytujúce sa na uskutočňovanie výskumných, vzdelávacích, vedecko-teoretických publikačných a popularizačných aktivít oslovených ustanovizní.

Výskumný súbor tvoria vzdelávacie a výskumné ustanovizne Slovenskej republiky s **predpokladanými** kriminologickými aktivitami, teda ustanovizne s **právnym, spoločensko-vedným, humanitným** alebo **bezpečnostným** zameraním. V prospech voľby ustanovizní s uvedeným zameraním svedčí ponímanie kriminológie ako odboru, ktorého premetom skúmania sú práve **sociálno-právne** aspekty kriminality, ako krajne nežiaduceho **spoločenského** fenoménu.

Dotazník bol zaslaný 46-tim ustanovizniam, z ktorých boli 4 vysoké školy nečlenené na fakulty, 37 fakúlt a 5-tim ústavom Slovenskej akadémie vied. Odpovedi na otázky v dotazníku poskytlo **42, t.j. 91,30 %** oslovených ustanovizní a **4, t.j. 8,70 %** ich na dotazník neodpovedalo.

1) Inštitucionálne zabezpečenie vzdelávacích, výskumných a ďalších kriminologických aktivít

Kriminologické aktivity bezprostredne neuskutočňujú ustanovizne, ale špecializované **pracoviská** (katedry, oddelenia, centrá a pod.), pôsobiace v rámci oslovených **ustanovizní** (vysokých škôl, fakúlt, ústavov). Ak aktivity vykazovali vysoké školy alebo fakulty bez ďalšieho vnútorného členenia, potom sú za pracoviská považované aj tieto školy a fakulty. Za pracoviská sú považované aj ústavy Slovenskej akadémie vied (ktoré sa vnútorne nečlenia na pracoviská). Nasledujúca klasifikácia pracovísk na pracoviská kriminologické, kvázikriminologické a nekriminologické vychádza z predpokladu, že školy a fakulty neuvádzajúce názvy pracovísk nemajú kriminologické a ani kvázikriminologické pracoviska.

Pracoviská opisované v príspevku sú roztriedené do piatich skupín:

1) Pracoviská pôsobiace v rámci oslovených ustanovizní s predpokladanými vzdelávacími, výskumnými, publikačnými a inými systematickými aj nepravidelnými kriminologickými aktivitami. Oslovené boli vysoké školy nečleniace sa na fakulty, fakulty vysokých škôl Slovenskej republiky a ústavy Slovenskej akadémie vied SR, s predpokladanou pôsobnosťou **v odboroch vedy** (050000 Spoločenské vedy a 060000 Humanitné vedy)², alebo **v študijných odboroch** (v skupine študijných odborov: výchova a vzdelávanie; humanitné vedy a umenie; sociálne, ekonomické a právne vedy, 4. služby).³

2) Kriminologické pracoviská sú pracoviská, ktorých kriminologický status je vyjadrený už v ich názve, ale najmä, kriminologická problematika tvorí rozhodujúci obsah ich vysokoškolského vzdelávania alebo samostatného vlastného a plnohodnotného výskumu.

² Smernica MŠ VVaŠ SR č. 27/2006-R z 21. decembra 2006 o sústave odborov vedy a techniky a číselníku odborov vedy a techniky. (Príloha č. 1).

³ Sústava študijných odborov Slovenskej republiky vydaná rozhodnutím Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 2090/2002-sekr. Zo dňa 16. decembra 2002 v znení neskorších predpisov (č. CD-2008-22373/47400-1:071 zo dňa 11.2.2009).

Pôsobia v študijnom odbore „**kriminalistika a kriminológia**“ (študijnom programe „**kriminológia**“), alebo uskutočňujú vlastný systematický výskum vo **vednom odbore „kriminológia, kriminalistika“**.

3) Kvázikriminologické pracoviská sú pracoviská, ktorých súčasťou sú okrem kriminológie aj ďalšie, blízke študijné, respektíve aj vedné odbory (spravidla trestné právo, kriminalistika, penológia a pod.). Častejšie sú takto integrované **študijné predmety**, pričom ich integráciu vyjadrujú už názvy týchto pracovísk.

4) Nekriminologické pracoviská s kriminologickými aktivitami sú pracoviská, ktoré síce vyučujú kriminológiu alebo kriminologické témy, avšak v rámci iného alebo v rámci viacerých iných nekriminologických predmetov. Analogicky uskutočňujú aj výskum kriminologických problémov v rámci iných výskumných projektov, alebo participujú na kriminologických výskumných projektoch iných pracovísk.

5) Nekriminologické pracoviská bez kriminologických aktivít sú oslovené pracoviská, ktoré neuskutočňujú kriminologické vzdelávanie, neuskutočňujú kriminologický výskum, ani neparticipujú na kriminologických aktivitách iných pracovísk.

Ďalej uvádzané prehľady aktivít pracovísk vychádzajú z ich vymedzenia ako subjektov bezprostredne uskutočňujúcich (resp. vykazujúcich)⁴ kriminologické aktivity. V rámci 46-tich oslovených ustanovizní pôsobí 51 takto ponímaných pracovísk. Za pracoviská sú považované 3 vnútorne nečlenené vysoké školy, 28 vnútorne nečlenených fakúlt, 5 ústavov Slovenskej akadémie vied, 12 katedier, 2 výskumné centrá a 1 oddelenie.

Z celkového počtu 51 pracovísk ich (v rozdielnej miere) uskutočňuje a vykazuje kriminologické aktivity len 24, t.j. 47,06 %. Spolu 27 (t.j. 52,94 %) zostávajúcich pracovísk ich 23, t.j. 45,10 % odpovedalo, že neuskutočňuje žiadne kriminologické aktivity a 4, t.j. 7,84 % pracovísk neposkytlo žiadne informácie (na žiadosť o poskytnutie podkladov neodpovedalo).

Z celkového počtu 24 pracovísk vykazujúcich kriminologické aktivity majú status „**kriminologické**“ len 2 (t.j. 8,33 %), status „**kvázikriminologické**“ 5 (t.j. 20,83 %) a status „**nekriminologické pracovisko vykazujúce kriminologické aktivity**“ 17 (t.j. 70,83 %) pracovísk.

Vysoké školy ako právnické osoby sa v súlade s platnou legislatívou⁵ triedia na: a) **verejné** vysoké školy, b) **štátne** vysoké školy a c) **súkromné** vysoké školy. Do zoznamu oslovených ustanovizní vchádzali aj **ústavy Slovenskej akadémie vied**, ako **verejnoprávne** ustanovizne.

Zo 46 oslovených ustanovizní ich bolo **30** (t.j. 65,22 %) z **verejných** vysokých škôl, **4** (t.j. 8,70 %) zo **štátnych** vysokých škôl, **7** (t.j. 15,22 %) zo **súkromných** vysokých škôl a **5** (t.j. 10,87 %) z **výskumných verejnoprávnych** ústavov (Slovenskej akadémie vied).

Z 24 pracovísk vykazujúcich kriminologické aktivity sú **4** (16,67 %) pracoviská **výskumné** a **20** (83,33 %) je **vzdelávacích** pracovísk.

Z 24 pracovísk, ktoré vykazujú kriminologické aktivity je **16** (t.j. 66,67 %) z **verejných vysokých škôl**, **5** (t.j. 21,74 %) zo **súkromných vysokých škôl**, **1** (t.j. 4,35 %) zo **štátnej vysokej školy** a **2** (t.j. 8,70 %) z **verejnoprávnych výskumných pracovísk** (ústavov SAV).

⁴ Ak vysoká škola alebo fakulta neuvádza pracovisko uskutočňujúce kriminologické aktivity, je považovaná za pracovisko (a nie ustanovizeň).

⁵ Zákon č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 2, ods.2.

V Slovenskej republike pôsobia v súčasnosti **dve kriminologické** pracoviská. **Jedno vzdelávacie** (*Katedra kriminológie Akadémie Policajného zboru*) a **jedno výskumné** (*Výskumné kriminologické centrum Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave*).

Z celkového počtu **5-tich kvázikriminologických** pracovísk sú **4 vzdelávacie** (*Katedra trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave; Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave; Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a penológie Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Oddelenie trestného práva kriminalistiky a kriminológie Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy*) a **jedno je výskumné** (*Kriminologické a kriminalistické výskumné centrum Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*).

Z celkového počtu **16-tich nekriminologických pracovísk** s kriminologickými aktivitami sú **dve pracoviská výskumné** (*Geografický ústav a Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied v Bratislave*) a zostávajúcich **14 pracovísk je vzdelávacích**. Vzdelávacie, výskumné, publikačné, popularizačné a iné pôsobenie pracovísk je opísané v nasledujúcich pasážach.

2. Kriminológia ako študijný odbor

Kvalifikované riešenie teoretických a praktických kriminologických problémov nesporne vyžaduje prípravu vysokoškolsky vzdelaných odborníkov. Z 51-ti pracovísk pôsobiacich v rámci oslovených ustanovizní uskutočňuje výučbu kriminológie (navyše v rozdielnej miere) len **17** (t.j. 33,33 %). Zostávajúcich **34** (t.j. 66,67 %) pracovísk výučbu kriminologických problémov neuskutočňuje vôbec.

Z celkového počtu 17-tich pracovísk, uskutočňujúcich výučbu kriminológie na vysokých školách a ich fakultách, je **1** (5,88 %) **kriminologické**, **4** (23,53 %) **kvázikriminologické** a **12** (70,59 %) ich je **nekriminologických**.

Výučba kriminológie je uskutočňovaná na **13-ti verejných** vysokých školách, **troch súkromných** vysokých školách a **jednej štátnej** vysokej škole (*Akadémii Policajného zboru*).

Počty pracovísk uskutočňujúcich vysokoškolské kriminologické vzdelávanie v rámci **podskupín študijných odborov** evidovaných v číselníku uvádza tab. č. 1.

Tab. č. 1		
Podskupiny študijných odborov (<i>podľa sústavy študijných odborov Slovenskej republiky</i>)	Počet pracovísk uskutočňujúcich výučbu kriminológie	V %
304 Právo	6	35,29
301 Spoločenské a behaviorálne vedy	6	35,29
803 Bezpečnostné služby (<i>8.3.4. Kriminalistika a kriminológia</i>)	3	17,65
Spolu pracovísk s najvyšším počtom predmetov	15	88,23
101 Učiteľstvo, vychovávateľstvo a pedagogické vedy	1	5,88
401 Vedy o neživej prírode	1	5,88

Spolu všetkých pracovísk	17	100
---------------------------------	-----------	------------

Viac než tri štvrtiny (88,23 %) pracovísk uskutočňujúcich výučbu kriminológie tvoria pracoviská vchádzajúce do ustanovizní (vysokých škôl a fakúlt) pôsobiacich v odboroch **právnických, spoločenskovedných a bezpečnostných**.

Zo **17** pracovísk výučbu kriminológie ako **samostatného študijného predmetu** uskutočňuje **9**, t.j. 52,94 % pracovísk). V rámci iného, ale **jedného predmetu** uskutočňujú výučbu kriminológie **3** (t.j. 17,65 %) pracoviska a v rámci **viacerých predmetov 5** (t.j. 29,41 %) pracoviska.

Oslovené ustanovizne uviedli v navrátených dotazníkoch spolu 36 názvov predmetov venovaných výučbe kriminológie ako študijnému predmetu, alebo jej témam. Po vylúčení duplicit (*napr. sociálna psychológia 1, sociálna psychológia 2, forenzná psychológia, edukačná psychológia a pod.*) bolo týchto 36 predmetov roztriedených podľa ich obsahu do 11-ti skupín predmetov (tab. č. 2).

Tab. č. 2	Kriminológia ako študijný predmet, alebo iný predmet v ktorom sú vyučované kriminologické témy		
	Názvy predmetov	Počet predmetov	V %
1	Kriminológia	9	25,00
2	Kontrola kriminality	6	16,66
3	Forenzné odbory	6	16,66
4	Sociálna patológia	4	11,11
5	Peniterciárna a postpeniterciárna práca	3	8,33
6	Sociálna psychológia	2	5,56
7	Trestnoprávne aspekty kriminality	2	5,56
8	Metodológia kriminologického výskumu	1	2,78
9	Penológia	1	2,78
10	Probácia a mediácia	1	2,78
11	Psychológia	1	2,78
		36	100

Nápadne rozdielna je početnosť vyučovaných kriminologických predmetov a kriminologických tém vysokými školami, ich fakultami a pracoviskami. Len jeden kriminologický predmet je vyučovaný na 6-ti vysokých školách, na ich 9-tich fakultách a na ich 9-tich pracoviskách. A naopak, jedna vysoká škola vyučuje až 15 kriminologických predmetov, jedna z fakúlt (z týchto škôl) vyučuje 14 kriminologických predmetov a jedno pracovisko (týchto fakúlt) vyučuje 7 kriminologických predmetov.

Viacsemestrálnu (4 – 6 semestrálnu) vysokoškolskú výučbu kriminológie uskutočňuje len jedna vysoká škola (*Akadémia Policajného zboru*). Až do roku 2016 bolo možné

akreditovať študijný program „kriminológia“ v študijnom odbore „kriminológia a kriminalistika“ len v 3. (doktorandskom) stupni štúdia. Od tohto roku je možnosť spomenutej akreditácie študijného programu vo všetkých troch stupňoch štúdia (Bc., Mgr. a PhD.).

Akreditáciu vysokoškolského kriminologického študijného programu nesporne problematizuje aj krajne nevhodné zlúčenie kriminológie a kriminalistiky (ako dvoch značne odlišných vedných a tým aj študijných) odborov do jedného spoločného odboru. Napriek tomu akreditáciu na uskutočňovanie vysokoškolskej výučby v študijnom programe „**Kriminalistika a kriminológia v bezpečnostných službách**“ na 1. a 2. stupni štúdia (s časovým obmedzením) získala ako jediná vysoká škola v Slovenskej republike Akadémia Policajného zboru. Štúdium podľa tohto programu však nebolo otvorené (s odôvodnením, že by absolventi tohto študijného programu na trhu práce nenašli uplatnenie).

3. Kriminológia ako vedný odbor

Za indikátory vypovedajúce o úrovni kriminológie ako vedného odboru bola zvolená úroveň **vedekovýskumných projektov, vedecko-teoretických podujatí** a zverejňovanie ich výstupov vo **vedeckých publikáciách**.

a) Vedeckovýskumné kriminologické aktivity

Prvým indikátorom potvrdzujúcim status kriminológie ako plnohodnotného vedného odboru je nesporne systematické uskutočňovanie vedeckého kriminologického výskumu. Z celkového počtu **51 pracovísk** výskum uskutočňuje len **13** (t.j. 25,49 %). Z **13-tich** pracovísk uskutočňujúcich kriminologický výskum **8** (t.j. 61,54 %) pôsobí na **verejných** vysokých školách, **jedno** (t.j. 7,69 %) pôsobí na **štátnej** vysokej škole a **4** (t.j. 30,77 %) pôsobí na **súkromných** vysokých školách. Výskum uskutočňujú **2** (t.j. 15,38 %) **kriminologické**, **3** (t.j. 23,08 %) **kvázikriminologické** pracoviská a **8** (t.j. 61,54 %) **nekriminologických** pracovísk.

Z pracovísk uskutočňujúcich výskum ich uskutočňuje „**vlastný kriminologický výskum**“ len **5** t.j. 38,46 % (z toho sú pracoviska **2** kriminologické - *Výskumné kriminologické centrum FP PEVŠ v Bratislave a Katedra kriminológie A PZ v Bratislave* - a **2** kvázikriminologické - *Oddelenie trestného práva, kriminalistiky a kriminológie ÚVP PF PEVŠ v Bratislave a Katedra trestného práva a kriminológie PrF TU v Trnave* - a jedno nekriminologické - *Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach*). **V rámci iného vlastného výskumu** aktivity vykázalo **7** (t.j. 53,80 %) pracovísk (z toho jedno kvázikriminologické a 6 nekriminologických). Nemalú vypovedaciu hodnotu má nesporne aj údaj o stave pracovísk a ich kriminologických aktivitách (*napríklad 30, t.j. 56,60 % výskumných projektov uskutočnili len 2 kriminologické pracoviska*).

Na kriminologických výskumoch **uskutočňovaných externými pracoviskami** participovalo **1** (7,69 %) nekriminologické pracovisko. Za **externé** sú považované aj pracoviská participujúce na výskumnom projekte s inými pracoviskami rovnakej fakulty alebo rovnakej vysokej školy nečleniacej sa na fakulty. Z tohto hľadiska (škôl a fakúlt) sú aj tieto projekty projektmi internými.

Zostávajúcich **38** z 51 (t.j. 74,51 %) pracovísk nevykázalo žiadne výskumné projekty.

Zo všetkých **57** výskumných projektov boli **4** (t.j. 7,02 %) finančne dotované agentúrou **APVV**, **15** (t.j. 26,32 %) agentúrou **VEGA**, **2** (t.j. 3,51 %) agentúrou **KEGA** a **36** (t.j. 63,16 %) ich bolo dotovaných grantovými agentúrami **inými než** agentúrami **Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR** (najmä Ministerstvom vnútra SR,

Ministerstvom spravodlivosti SR, Radou vlády SR pre prevenciu kriminality, Otvorenou spoločnosťou a i.).

Rôznorodosť kriminality ako hromadného sociálno-právneho fenoménu obsahovo korešpondovala s rôznorodosťou výskumných projektov. Dominantný podiel na uskutočňovaných výskumných projektoch vykazujú projekty venované **prognózovaniu** kriminality (spolu **11**, t.j. 19,30 %), a **9 projektov** (t.j. 15,79 %), bolo venovaných **obetiam kriminality**. Uvedených 20 výskumných projektov uskutočňovali dve kriminologické pracoviská (15,38 % z 13-ti pracovísk vykazujúcich výskumné aktivity). Početnejšie boli aj projekty venované **restoroprávnym aspektom kriminality** (**5**, t.j. 8,77 %), **kontrole kriminality** (**6**, t.j. 10,53 %), výskumu **všeobecnej kriminalite** (**4**, t.j. 7,02%), **geografickým aspektom kriminality** (**4**, t.j. 7,02 %), **násilnej kriminalite** (**4**, t.j. 7,02 %), kriminologickým aspektom **bezpečnosti občanov** (**4**, t.j. 7,02 %) a **kriminalite mládeže** (**4**, t.j. 7,02 %). Menej početné výskumné projekty: **hospodárska kriminalita** (**2**, t.j. 3,51 %), **drogová kriminalita** (**3**, t.j. 5,26 %), **počítačová kriminalita** (**1**, t.j. 1,75 %).

b) Vedecko-teoretické kriminologické aktivity

Vedecko-teoretické podujatia sú tradičnou, štandardnou a vo všetkých vedných odboroch uskutočňovanou formou jednak prezentácie najnovších poznatkov, ale rovnako aj prezentácie nových, rozvojom vedy a spoločenskou praxou vygenerovaných vedeckých problémov, predkladaných na ich naliehavé vedecké riešenie. Navyše poskytujú fórum na posilňovanie osobných kontaktov predstaviteľov vedeckého spoločenstva vedného odboru, poskytuje možnosti na kreovanie riešiteľských tímov výskumných projektov, utváranie autorských kolektívov vedeckých publikácií a v neposlednom rade aj popularizovanie kriminológie ako plnohodnotného vedného odboru. Uskutočňovanie kriminologických vedecko-teoretických podujatí v Slovenskej republike bolo (v porovnaní s inými aktivitami) pomerne menej uspokojujivé.⁶

Z celkového počtu **51 pracovísk** ich vedecko-teoretické podujatia uskutočňuje len **10** (t.j. 19,61 %). Z **10-ti** pracovísk uskutočňujúcich vedecko-teoretické podujatia ich **6** (t.j. 60,00 %) pôsobí na **verejných** vysokých školách, **jedno** (t.j. 10,00 %) pôsobí na **štátnej** vysokej škole a **3** (t.j. 30,00 %) pôsobí na **súkromných** vysokých školách. Vedecko-teoretické podujatia uskutočňovali **2** (t.j. 20,00 %) **kriminologické**, **3** (t.j. 30,00 %) **kvázikriminologické** pracoviská a **5** (t.j. 50,00 %) **nekriminologických** pracovísk.

Oslovené pracoviská vykázali **spolu 65 vedecko-teoretických** podujatí s kriminologickými témami, pričom 32 (t.j. 49,22 %) podujatí uskutočnili dve pracoviská so statusom „kriminologické pracovisko“. Myslené sú vysokoškolské vzdelávacie, alebo výskumné pracoviská, ktorých kriminologický status je vyjadrený priamo v ich názve a ich rozhodujúcou pracovnou náplňou je kriminologická problematika. Inak povedané, myslené sú inštitucionalizované kriminologické pracoviská. Takýto status kriminologického pracoviska má len *Katedra kriminológie Akadémie policajného zboru* ako vzdelávacieho pracoviska (vykázaných 17, t.j. 26,15 % zo všetkých podujatí) a *Výskumné kriminologické centrum Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy* ako výskumné pracovisko (vykázaných 15, t.j. 23,08 % zo všetkých podujatí).

Nápadne vyššie vedecko-teoretické aktivity vykazovali aj pracoviská so statusom „kvázikriminologické pracovisko“, teda pracoviská s výraznou (avšak nie výhradnou)

⁶ Je pravdepodobné, že skutočná situácia je pozitívnejšia, že pracoviská neposkytli úplné podklady, osobitne o tzv. kvázikriminologických podujatiach, teda podujatiach, ktorých hlavným obsahom boli témy blízkych vedných odborov, ale prezentované na nich boli aj témy kriminologické.

kriminologickou pracovnou náplňou. Charakterizuje ich jednak názov (kriminológia tvorí časť názvu pracoviska), ale osobitne miera ich kriminologického pôsobenia. Tri kvázikriminologické pracoviská vykázali spolu 17 (t.j. 26,15 % zo všetkých) podujatí.

Kriminologické a kvázikriminologické pracoviská spolu (5, t.j. 50,00 % z 10 pracovísk vykazujúcich aktivity) uskutočnilo **49**, t.j. 75,38 % zo všetkých vedecko-teoretických podujatí. Možno predpokladať, že početnosť vedecko-teoretických podujatí nápadne korešponduje so statusom pracovísk, čo potvrdzuje skutočnosť, že kriminologické a kvázikriminologické pracoviská vykazujú vyššie počty vedecko-teoretických podujatí než zostávajúce pracoviská. Vykazované počty uskutočnených vedecko-teoretických podujatí uvádza nasledujúca tabuľka (č. 2).

Pracovisko	Počet podujatí	V % (zo všetkých podujatí)
Katedra kriminológie Akadémie Policajného zboru	17	26,15
Výskumné kriminologické centrum Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy	15	23,08
Oddelenie trestného práva, kriminalistiky a kriminológie Ústavu verejného práva Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy	8	12,31
Katedra trestného práva a kriminológie Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave	8	12,31
Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	5	7,69
Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre	4	6,15
Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach	4	6,15
Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave	2	3,08
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave	1	1,54
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave	1	1,54
S P O L U	65	100

Väčšinu (34, t.j. 52,31 % zo všetkých) vedecko-teoretických podujatí tvorili podujatia **medzinárodné** a 13 (t.j. 20,00 % zo všetkých) podujatia **s medzinárodnou účasťou**. Podujatí medzinárodných a s medzinárodnou účasťou teda tvorilo 47 (t.j. 72,31 % zo všetkých) podujatí. Zostávajúcich **18** (t.j. 27,69 % zo všetkých) podujatí tvorili podujatia národné a **3** (t.j. 4,62 % zo všetkých) podujatia regionálne.

Najčastejšou **formou** podujatí boli **konferencie** (32 t.j. 49,23 % zo všetkých) a **semináre** 26, t.j. 40,00 % zo všetkých). Zostávajúcimi formami podujatí boli **okružle stoly** (4, t.j. 6,15 % zo všetkých), **workshopy** (2, t.j. 3,08 %) a **sympózium** (1. t.j. 1,54 %).

Obsah vedecko-teoretických podujatí bol pomerne rôznorodý a preto boli témy podujatí (pri nevelkom zjednodušení) roztriedené do osobitných kategórií.

Najpočetnejšou témou (17, t.j. 26,15 % všetkých) podujatí bola etiológia a fenomenológia **všeobecnej kriminality** (majetkovej, násilnej a mravnostnej), ale sporadicky aj kriminality hospodárskej a počítačovej. Druhou najpočetnejšou témou (14, t.j. 21,54 % zo všetkých) podujatí boli **obete kriminality**. Približne rovnaký počet (12, t.j. 18,46 % zo všetkých) tém bol venovaný **kontrole kriminality** a **páchatelom** boli venované 2, t.j. 3,08 % zo všetkých podujatí. Spomenuté podujatia zamerané na osobitné druhy kriminality, páchatelov, obete a kontrolu kriminality v Slovenskej republike vchádzajú v prevládajúcej miere do **špeciálnej časti** kriminológie.

Osobitnú skupinu vedecko-teoretických podujatí (9, t.j. 13,85 %) tvoria podujatia venované **prognózovaniu a iným výskumom kriminality**, ktoré **sčasti** (*aplikáciou na Slovensko*) vchádzajú **do osobitnej a sčasti** (*teoreticko-metodologickej časťou*) vchádzajú **do všeobecnej časti** kriminológie.

Len dve podujatia (t.j. 3,08 % zo všetkých) boli venované **predmetu kriminológie ako samostatnému vednému odboru**.

Deväť (t.j. 13,85 % zo všetkých) vedecko-teoretických podujatí bolo tematicky hraničných, ich obsahom boli **problémy späté s kriminológiou len sprostredkovaním**. Ich obsahom boli témy prevažne trestnoprávne.

Zborníky z uskutočnených vedecko-teoretických podujatí vydalo 6, t.j. 60 % z 10-ti pracovísk uskutočňujúcich vedecko-teoretické podujatia. Celkom bolo vydaných 25 zborníkov zaevidovaných v databázach mimo databáz WOS alebo Scopus. Zborníky teda boli vydané len z 39,06 % podujatí. Pričom z **medzinárodných podujatí** bolo vydaných 15 (t.j. 60 %) a z podujatí **s medzinárodnou účasťou** 8 (t.j. 32 %) zborníkov. Spolu teda bolo 92 % zborníkov vydaných z podujatí medzinárodných alebo podujatí s medzinárodnou účasťou.

Nápadne vyšší je počet zborníkov vydávaných **pracoviskami s kriminologickým statusom**. Spolu **16 zborníkov** (t.j. 64 % zo všetkých) vydali **len dve** pracoviská (*Katedra kriminológie Akadémie Policajného zboru vydala zborníkov 9, t.j. 36 %) a Výskumné kriminologické centrum Fakulty práva PEVŠ vydalo 7 zborníkov, t.j. 28 %*).

c) Vedecko-publikačné kriminologické aktivity

Z celkového počtu **51 pracovísk** vedecko-publikačné aktivity vykázalo **16** (t.j. 31,37 %). Zo **16-tich** pracovísk vykazujúcich kriminologické publikácie ich **11** (t.j. 68,75 %) pôsobí na **verejných** vysokých školách, **jedno** (t.j. 6,25 %) pôsobí na **štátnej** vysokej škole a **4** (t.j. 25,00 %) pôsobí na **súkromných** vysokých školách. Kriminologické publikácie vykázali **2** (t.j. 12,50 %) **kriminologické**, **4** (t.j. 25,00 %) **kvázikriminologické** pracoviská a **10** (t.j. 62,50 %) **nekriminologických** pracovísk.

Zoznamy publikácií poskytnuté oslovenými ustanovizniami obsahovali aj tituly s evidentne nekriminologickou problematikou (trestné právo, policajné vedy, edukačné témy a i.). Z celkového počtu 1 257 vykázaných publikácií bolo 196 (16,16 %) z ďalšieho hodnotenia vylúčených. Celkový počet kriminologických publikácií sa znížil na 1 061 .

Predložený zoznam kriminologických publikácií predpokladá, že ich názvy vyjadrujú aj ich kriminologický obsah a rovnako sa predpokladá, že názvy zodpovedajú aj ich tematickému zameraniu.

Publikačné aktivity škôl, ich fakúlt a ústavov SAV SR, sú porovnateľné s aktivitami vedeckovýskumnými a vedecko-teoretickými. Z 16-ti pracovísk vykazujúcich 1 061 kriminologických publikácií len dve (na ktorých pôsobia kriminologické pracoviská) vykázali spolu 453 (t.j. 42,69 %) publikácií (z toho 366 Akadémie Policajného zboru a 88 Fakulta práva PEVŠ). Početné publikácie vykázali aj dve „kvázikriminologické“ pracoviská (139 Katedra trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty TU v Trnave a 98 Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici).

Kategorizácia vykázaných publikácií zodpovedá platnej vyhláske o ich knižničnej evidencii. Viac než dve tretiny (745, t.j. 70,22 %) publikácií majú status vedeckej štúdie a ďalších 82 (t.j. 7,73 %) má status vedeckej monografie. Teda spolu 827 (t.j. 77,95 %) publikácií napĺňa atribúty vedeckej práce. Výrazne menej početné sú študijné publikácie. Z celkového počtu 54 (5,31 % zo všetkých publikácií) študijných textov bolo vykázaných 29 vysokoškolských učebníc a 25 skript. Spolu 115 (10,84 %) publikácií má status odborných článkov, plniacich skôr vedecko-popularizačnú funkciu. Zostávajúcich 65 (6,13 %) publikácií nespadá do žiadnej s vyššie uvedených kategórií.

Z celkového počtu 1 061 publikácií možno **661** (t.j. 62,30 %) zaradiť do **všeobecnej** časti kriminológie a **400** (t.j. 37,70 %) do časti **špeciálnej**.

Najpočetnejšími témami **všeobecnej časti kriminológie** (147. t.j. 22,24 %) boli problémy venované **kriminologickým výskumom** (najmä kriminologickým **prognózam**) a problémy venované **kontrole kriminality** (142, t.j. 21,48 % z 590 publikácií všeobecnej časti kriminológie). A tretiu najpočetnejšiu skupinu (119, t.j. 18,00 %) tvoria publikácie venované **obetiam kriminality**. Spomenuté skupiny (408 publikácií) tak tvoria 61,72 % zo všetkých 661 publikácií venovaných všeobecnej časti kriminológie. Ďalšie, menej početné témy všeobecnej časti: trestanie a kriminalita (**57**, t.j. 8,62 %), páchatelia kriminality (**60**, t.j. 9,08 %), kriminológia ako vedný odbor (**50**, t.j. 7,56 %), restoratívna justícia (**17**, t.j. 2,572 %), kriminogénne faktory (**15**, t.j. 2,569 %) a kriminologické školy (**4**, t.j. 0,61 %).

Z celkového počtu **400** (37,70 %) publikácií vchádzajúcich do špeciálnej časti kriminológie bolo **72** (t.j. 18,00 %) venovaných **všeobecnej kriminalite** (majetkovej, násilnej a mravnostnej). Porovnateľne vysoký počet (**66**, t.j. 16,50 %) publikácií bolo venovaných **novým druhom** kriminality (kybernetickej kriminalite, extrémizmu a pod.). Z hľadiska početnosti nasledovali publikácie venované kriminalite **hospodárskej** (44, t.j. 11,00 %), **bezpečnosti** občanov, obydli, lokalít a pod. (35, t.j. 8,75 %), **korupcii** (34, t.j. 8,50 %), **drogovej kriminalite** (32, t.j. 8,00 %) a **organizovanej** kriminalite (14, t.j. 3,50 %).

d) Vedecko-popularizačné aktivity

Popularizácii kriminológie, ako vednému alebo študijnému odboru, bola v porovnaní s prechádzajúcimi aktivitami venovaná neporovnateľne menšia pozornosť. Z celkového počtu 51-ti oslovených ustanovizní ich popularizačné aktivity vykázalo len 10 (t.j. 19,61 %). Navyše len málo početné boli aj samotné vykázané aktivity.

Z celkového počtu 21-ti aktivít bolo vykázaných 5 (t.j. 23,81 %) **rozhlasových** relácií, **4** (t.j. 19,05 %) **popularizačné články** v časopisoch a **2** (t.j. 9,52 %) **články** v denníkoch, **3** (t.j. 14,29 %) **televízne** relácie (vrátane jednej seriálovej), **2** (t.j. 9,52 %) **internetové**

prezentácie, **jedna** (t.j. 4,76 %) aktivita v rámci **vzdelávania** a **4** (t.j. 19,05 %) **iné**, bližšie nešpecifikované.

Podľa názvov (respektíve veľmi stručného opisu) vykázaných aktivít ich väčšina prezentuje skôr opis kriminality, menej alebo vôbec nie je zrejмый ich kriminologický kontext. Majú väčšinou právnu, kriminalistickú, forénznu alebo všeobecne bezpečnostnú povahu. Predmet skúmania kriminológie, ako vedného (alebo študijného) odboru, jej funkcie, výskumné inštrumentárium a možnosti jeho využitia sú popularizované nanajvýš skromne.

Sporadická a nie celkom plnohodnotná a systematická popularizácia kriminológie, ako vedného odboru poskytujúceho ucelené poznatky o kriminalite môže limitovať dopyt po týchto poznatkoch. Môže byť jedným z faktorov, ktorý ovplyvňuje dopyt po vysokoškolsky vzdelaných kriminologických odborníkoch alebo kriminologických poznatkoch. Z 51 pracovísk ich výučbu kriminológie uskutočňuje 17 (t.j. 33,33 %), kriminologické publikácie vykazuje 16 (t.j. 31,37 %) a kriminologický výskum a kriminologické vedecko-teoretické podujatia uskutočňuje len 10 (t.j. 19,61 %). Absencia kriminológie ako študijného odboru v študijných programoch škôl s predpokladanými kriminologickými aktivitami vyplýva pravdepodobne z toho, že trh práce uvedených odborníkov nevyžaduje, analogicky takmer absentujú externí zadávatelia výskumných kriminologických projektov (vykázané projekty boli iniciatívou samotných oslovených ustanovizní). Nevyváženosť medzi dopytom po kriminologických poznatkoch zo strany subjektov zodpovedných za kontrolu kriminality a ich ponukou vysokými školami by mohla aspoň zmierniť práve ich systematickejšia a kvalifikovanejšia popularizácia.

Záver

Nadštandardne vysoká návratnosť dotazníkov nesporne poskytuje pomerne ucelený prehľad vzdelávacích, výskumných, vedecko-teoretických, publikačných a popularizačných aktivít oslovených ustanovizní a ich pracovísk (tab. č. 3).

Tab. č. 3 Oslovené:	Vykázané aktivity	Odpoveď - žiadne aktivity	Bez odpovedi na dotazník	SPOLU
ŠKOLY*	2	1	1	4
FAKULTY	17	18	2	37
ÚSTAVY SAV	2	2	1	5
SPOLU	21	21	4	46
<i>*/ Školy nečleniace sa na fakulty</i>				
<i>Zo všetkých 18 škôl (na ktorých pôsobia oslovené fakulty) ich 6 nevykazuje žiadne kriminologické aktivity</i>				
	Vykázané aktivity, alebo potvrdená absencia kriminologických aktivít		Bez odpovedi na dotazník	SPOLU
Návratnosť dotazníkov	42		4	46
	91,30 %		8,70 %	100 %

Odpovede na otázky v dotazníku poskytujú aj prehľad o **nerovnomernom zastúpení** kriminologických aktivít uskutočňovaných vzdelávacími a výskumnými ustanovizniami a pracoviskami Slovenskej republiky (tab. č. 4).

Tab. č. 4	Vykázané aktivity		Odpoveď - žiadne aktivity		Bez odpovedi na dotazník		Bez aktivít spolu		Spolu
	Počet	V %	Počet	V %	Počet	V %	Počet	V %	
Ustanovizne	21	45,65	21	45,65	4	8,70	25	54,35	46
Pracoviská	24	47,06	23	45,10	4	7,84	27	52,94	51
Výučba	17	33,33	30	58,82			34	66,67	
Výskum	13	25,49	34	66,67			38	74,51	
Podujatia	10	19,61	37	72,55			41	80,39	
Publikácie	16	31,37	31	60,78			35	68,63	
Popularizácia	10	19,61	37	72,55			41	80,39	
Priemer	15,00	29,41					36,00	70,59	

Prevažujú pracoviská so **vzdelávacími a publikačnými** aktivitami, menej zastúpené sú pracoviská s **výskumnými** a ešte menej s **vedecko-teoretickými a popularizačnými** aktivitami. Prevažne opisná a kvantitatívna povaha podkladov poskytnutých oslovenými ustanovizniami nedovoľuje v aktuálnej fáze výskumu zaujímať dostatočne zdôvodnené hodnotiace stanoviská.

Korektné a všestranné hodnotenie stavu kriminológie, ako vedných a študijných odborov, taktiež problematizuje neurčitá miera spoľahlivosti poskytnutých údajov. Poskytnuté názvy vyučovaných predmetov, výskumných projektov, vedecko-teoretických podujatí a publikácií nemusia nevyhnutne vyjadrovať ich skutočne kriminologický obsah. Pričom chyby môžu byť dvojakého druhu: 1. ako kriminologické sú vykazované aj nekriminologické aktivity (napr. z vykázaných publikácií ich bolo vyňatých 196, t.j. 16,16 % ako evidentne nekriminologických), chýbali personálne údaje, počty študentských kriminologických prác, počty účastníkov vedecko-teoretických podujatí a i. ; 2. naopak, neboli vykázané všetky reálne uskutočnené kriminologické aktivity (je len málo pravdepodobné systematické vedenie databáz kriminologických aktivít). Uvedené nepresnosti a neúplnosti však pravdepodobne tvoria len menšiu časť nepresností údajov o stave kriminalite v Slovenskej republike. Mnohé z nich nesporne (prinajmenšom v niektorej zo sledovaných oblastí) kriminologické činnosti uskutočňujú, ale chýbala motivácia či ochota požadované prehľady poskytnúť. Uvedené skutočnosti budú nevyhnutne pri finalizácii a interpretácii výstupov výskumného projektu zohľadnené.

Napriek prípadným nepresnostiam a čiastkovej neúplnosti odpovedí poskytovaných ustanovizniami, tieto umožňujú vytvoriť pomerne objektívny prehľad o ich vzdelávacích, výskumných, vedecko-výskumných, publikačných, popularizačných a iných aktivitách. Naplnenie cieľov aktuálnej fáze výskumu tak poskytuje pomerne spoľahlivé predpoklady pre uskutočnenie nasledujúcich fáz výskumného projektu.

Nasledujúce fáze výskumného projektu:

- a) vypracovanie súboru **kritérií** na **hodnotenie úrovne** vzdelávacích, výskumných, vedecko-teoretických, publikačných, popularizačných a ďalších kriminologických aktivít ustanovizní Slovenskej republiky,
- b) a následne s využitím techník SWOT⁷ a SLEPT/PEST⁸ identifikovať **silné a slabé stránky** stavu kriminológie v Slovenskej republike a uskutočniť analýzu **zmien prostredia ich možného vývoja**.

Vo **finálnej fáze** je zamýšľané vypracovanie **návrhov** na podporu skvalitnenia vysokoškolského vzdelávania a uskutočňovania vedeckovýskumných projektov v oblasti kriminológie v Slovenskej republike a ich **predloženie** Ministerstvu spravodlivosti SR, Ministerstvu vnútra SR a Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Literatúra

Zákon č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Smernica MŠ VVaŠ SR č. 27/2006-R z 21. decembra 2006 o sústave odborov vedy a techniky a číselníku odborov vedy a techniky. (Príloha č. 1).

Sústava študijných odborov Slovenskej republiky vydaná rozhodnutím Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 2090/2002-sekr. Zo dňa 16. decembra 2002 v znení neskorších predpisov (č. CD-2008-22373/47400-1:071 zo dňa 11.2.2009).

Kontakt na autora:

Prof. JUDr. Peter POLÁK, PhD.
vedúci Ústavu verejného práva
Paneurópska vysoká škola
tel: +421 2 4820 8833
e-mail: peter.polak@paneurouni.com

⁷ SWOT je technika pre o identifikáciu silných a slabých stránok a pre identifikáciu príležitostí a možných rizík.

⁸ SLEPT/PEST sú techniky uskutočňovania analýz zmien prostredia skúmaného fenoménu, ich možného budúceho vývoja.

Desať rokov výskumov obetí kriminality na Paneurópskej vysokej škole (2007-2016)

Anotácia: Významným zdrojom informácií o kriminalite a jej vývoji sú v mnohých krajinách výskumy obetí kriminality. Na Paneurópskej vysokej škole sa v rokoch 2007 – 2016 uskutočnilo osem národných výskumov kriminality, kde boli skúmané vybrané delikty. Získané časové rady umožňujú sformulovať isté hypotézy ohľadne ďalšieho vývoja vybraných druhov kriminality. V článku sa budeme venovať dvom deliktom – podvodu a fyzickému napadnutiu.

Kľúčové slová: kriminalita, výskum kriminality, viktimačný výskum, podvod, fyzické napadnutie.

Annotation: An important source of information on crime and its development in many countries are crime victim surveys. At Pan-European University, in the years 2007 - 2016 were held six national crime victim surveys focused on specific types of common crime. The resulting time series allow formulate some hypotheses regarding to the further development of specific types of crime. The article is trying to handle with two specific crimes – fraud and assault.

Key words: crime, research of crime, crime victim survey, fraud, assault.

Úvod

Paneurópska vysoká škola sa na začiatku nového – 21. storočia stala významným centrom kriminologického výskumu. Profesor Květoň Holc okolo seba sústredil tím, ktorý sa systematicky venoval rôznym témam kriminologického výskumu – predovšetkým však prognózam kriminality a výskumu obetí kriminality. Tejto poslednej téme – skúmaniu obetí kriminality - sa budeme v článku venovať.

1. Charakteristika výskumu

Výskum, ktorého výsledky tu prezentujeme, bol realizovaný v rokoch 2007 až 2016 z poverenia Rady vlády pre prevenciu kriminality na Bratislavskej vysokej škole práva (neskôr Paneurópskej vysokej škole). Vzhľadom na skutočnosť, že išlo o prvý dlhodobý viktimačný výskum v Slovenskej republike, hlavným cieľom bol základný opis viktimačnej situácie na Slovensku pokiaľ ide o vybrané delikty.

Čiastkovými cieľmi týchto výskumov bolo zistiť:

- koľko opytovaných domácností, resp. osôb sa stalo obeťami skúmaných deliktov v priebehu 12 mesiacov predchádzajúcich opytovaniu;
- koľkokrát boli obeť viktimované jednotlivými skúmanými deliktmi;
- či niektoré charakteristiky respondentov korešpondujú so skutočnosťou, že sa respondenti stali obeťami skúmaných deliktov;
- aký rozsah deliktov respondenti nahlásili polícii a ako hodnotili reakciu polície;
- aké boli dôvody, pre ktoré sa obeť násillia rozhodli delikt polícii ohlásiť, resp. neohlásiť;
- u obeť násillia zistiť vzťah medzi obeťou a páchatelom;
- aké množstvo násillných incidentov sa odohralo v prítomnosti svedkov, či sa svedkovia snažili obeť pomôcť a ako ich správanie ovplyvnilo dopad deliktu na obeť;
- následky viktimačie u obeť násillnej kriminality – predovšetkým výskyt príznakov typických pre reakciu na stres a zmeny sebadôvery a dôvery obeť k okoliu;

- u obetí týrania, či im bola ponúknutá zo strany známych pomoc a ako na prípadnú ponuku obeť reagovali.

Z deskriptívneho charakteru výskumov a zo skutočnosti, že získané časové rady sú stále krátke (osem zberov údajov v priebehu desiatich rokov), treba považovať všetky závery za predbežné, presnejšie za hypotézy, ktoré by mali byť v ďalších výskumoch potvrdené, korigované alebo vyvrátené.

Základný súbor tvorili osoby 15-ročné a staršie. Tento súbor tvorilo v rokoch 2007 - 2012 4 494 872 obyvateľov SR vo veku 15 a viac rokov, t. j. 83,41 % z 5 389 180 všetkých obyvateľov SR k 31. 12. 2005⁹; v rokoch 2014 – 2016 4 569 200 obyvateľov trvalo bývajúcich v SR vo veku 15 a viac rokov, t. j. 84,66% z 5 397 036 všetkých obyvateľov s trvalým pobytom na území SR ku 21.5.2011¹⁰. Vzorka bola vždy naplánovaná na 2 000 rozhovorov.

Výberový súbor bol utvorený voľným kvótoým výberom so znáhodnením v poslednom kroku. Kontrolovanými premennými boli: pohlavie, vek, národnosť, vzdelanie, veľkosť miesta bydliska a kraj. Štatistická presnosť výsledkov výskumu bola hodnotená pomocou intervalov spoľahlivosti. Pre výpočet očakávanej výberovej chyby (reliability) sa využívajú vzťahy platné pre prostý náhodný výber. Pri uvažovanej 5 %-nej úrovni významnosti sa potvrdila reprezentatívnosť výberového súboru podľa kvótoých znakov pohlavie, vek, vzdelanie, národnosť, veľkostná skupina obce a kraj.

Výskumy boli realizované technikou štandardizovaného rozhovoru (face-to-face) prostredníctvom dotazníka. Opytovanie uskutočnil v rokoch 2007 a 2009 Ústav pre výskum verejnej mienky pri Štatistickom úrade SR, v rokoch 2010 – 2012 a 2014 - 2016 (po zániku ÚVVM) Centrum sociálnych výskumov pri Infostate - vid' Tabuľka 1.

Tabuľka 1 – Prehľad zberov dát k výskumom obetí kriminality

Dátum realizácie terénnej fázy	Skúmané obdobie	Počet odovzdaných dotazníkov	Návratnosť (%)	Výberová chyba (%)
september 2007	1. 9. 2006 – 31. 8. 2007	1858	92,90	+/- 2,27
január 2009	1. 1. 2008 – 31. 12. 2008	1886	94,30	+/- 2,26
júl 2010	1. 7. 2009 – 30. 6. 2010	1911	95,55	+/- 2,24
september 2011	1. 9. 2010 – 31. 8. 2011	1938	96,90	+/- 2,23
september 2012	1. 9. 2011 – 31. 8. 2012	1848	92,40	+/- 2,28
september 2014	1. 9. 2013 – 31. 8. 2014	1842	92,10	+/- 2,28
september 2015	1. 9. 2014 – 31. 8. 2015	1773	88,65	+/- 2,33
september 2016	1. 9. 2015 – 31. 8. 2016	1826	91,30	+/- 2,29

Pri výskumoch bol použitý dotazník, ktorého koncepcia vychádzala z dotazníka používaného pri medzinárodných výskumoch obetí trestnej činnosti (ICVS). Tieto otázky boli zamerané

⁹ Sčítanie obyvateľov, domov a bytov Slovenskej republiky v roku 2001. ŠÚ SR Bratislava

¹⁰ Sčítanie obyvateľov, domov a bytov Slovenskej republiky v roku 2011, ŠÚ SR Bratislava.

predovšetkým na zistenie miery viktimácie vybranými deliktmi. Dotazník bol rozšírený najmä o otázky zamerané na zistenie okolností násilných incidentov, ako je prítomnosť a správanie svedkov na mieste a vzťah medzi obeťou a páchatelom, a o otázky zamerané na preskúmanie následkov viktimácie pociťovaných obeťami. Zamerali sme sa tiež na motiváciu obetí ohlásiť, resp. neohlásiť delikt polícii a v časti dotazníka venovanej obetiam týrania sme navyše zisťovali snahu okolia obeti týrania pomôcť a tiež efektívnosť ponúknuť pomoci. V tomto príspevku sa obmedzíme len na analýzu miery viktimácie.¹¹

Ako bolo uvedené, v oblasti odhalenia skutočného rozsahu kriminality si výskum stanovil nasledujúce ciele:

- zistiť, koľko opytovaných domácností, resp. osôb sa stalo obeťami skúmaných deliktov v priebehu 12 mesiacov predchádzajúcich opytovaniu;
- zistiť, koľkokrát boli obeť viktimované jednotlivými skúmanými deliktmi.

V našich výskumoch sme skúmali nasledujúce delikty:

- krádež auta;
- krádež vecí z auta;
- krádež bicykla;
- vlámanie do domu alebo bytu;
- vlámanie do rekreačného objektu;
- krádež osobného majetku;
- podvod;
- korupcia (vyžadovanie úplatku);
- lúpež;
- fyzické napadnutie;
- sexuálne násilie a znásilnenie;
- týranie.

Osoby odpovedali na to, či sa stretli s uvedenými deliktmi (osobne alebo členovia ich domácností) *v priebehu 12 mesiacov, ktoré predchádzali opytovaniu.*

V tomto článku sa obmedzíme na dva vybrané delikty – podvod (so spôsobenou škodou viac ako 265 EUR) a fyzické napadnutie.

2. Podvod

Pýtali sme sa, či sa respondenti stali obeťou podvodu, pričom výška spôsobenej škody mala byť vyššia než 265 €.

Skúsenosť s takýmto podvodom v priebehu jedného roka uviedlo v priemere 5,1 % respondentov, pričom 4,4 % boli obeťou podvodu raz (639 respondentov), 0,5 % dva razy (76 respondentov) a tri krát a viac krát zhodne menej ako 0,1 % (15, resp. 11 respondentov).

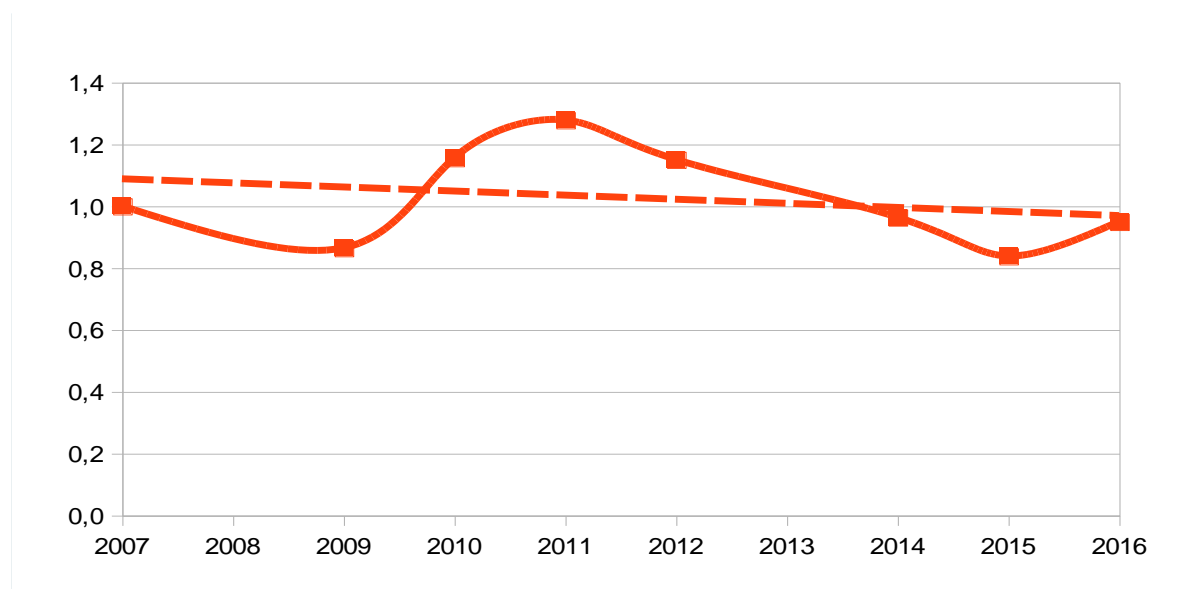
¹¹ Podrobné výsledky výskumu – pozri Holomek a kol. (2013) a Košecká a kol. (2017).

Tabuľka 2 – Podvod (so spôsobenou škodou viac ako 265 EUR) – viktimácia respondentov

		Počet respondentov					Spolu
		Delikt sa nestal	Delikt sa stal			viac ako 3-krát	
			1-krát	2-krát	3-krát		
2007	počet	1739	82	4	1	3	1829
	%	95,1	4,5	0,2	0,1	0,2	100
2009	počet	1756	67	9	2	1	1835
	%	95,7	3,7	0,5	0,1	0,1	100
2010	počet	1779	93	12	1	1	1886
	%	94,3	4,9	0,6	0,1	0,1	100
2011	počet	1774	107	10	2	1	1894
	%	93,7	5,6	0,5	0,1	0,1	100
2012	počet	1680	90	11	1	1	1783
	%	94,2	5,0	0,6	0,1	0,1	100
2014	počet	1688	74	8	3	1	1774
	%	95,2	4,2	0,5	0,2	0,1	100
2015	počet	1646	58	9	3	2	1718
	%	95,8	3,4	0,5	0,2	0,1	100
2016	počet	1698	68	13	2	1	1782
	%	95,3	3,8	0,7	0,1	0,1	100
Spolu	počet	13760	639	76	15	11	14501
	%	94,9	4,4	0,5	0,1	0,1	100

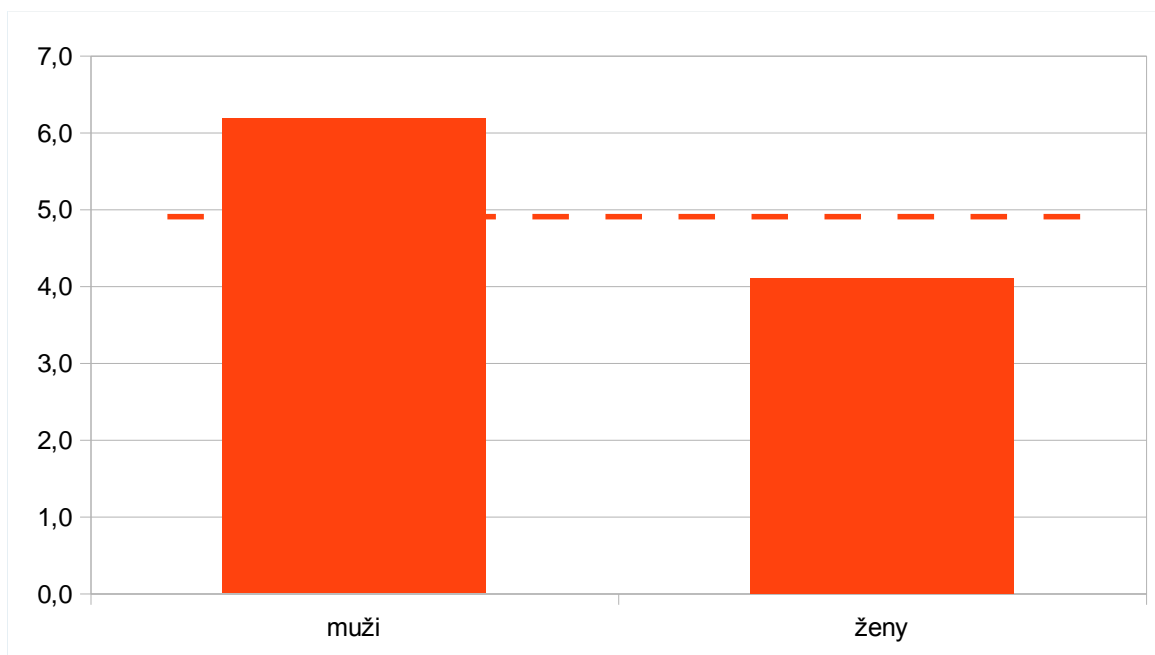
Vývoj výskytu skúmaných podvodov nebol jednoznačný, pohyboval sa dlhodobo okolo 5 %. V roku 2016 (4,7 %) bol na úrovni 95% roku 2007 (4,9%).

Graf 1 – Vývoj skúmaných podvodov (rok 2007 = 1)

Muži boli obeťou tohto podvodu významne častejšie ako ženy (60 % obetí boli muži).

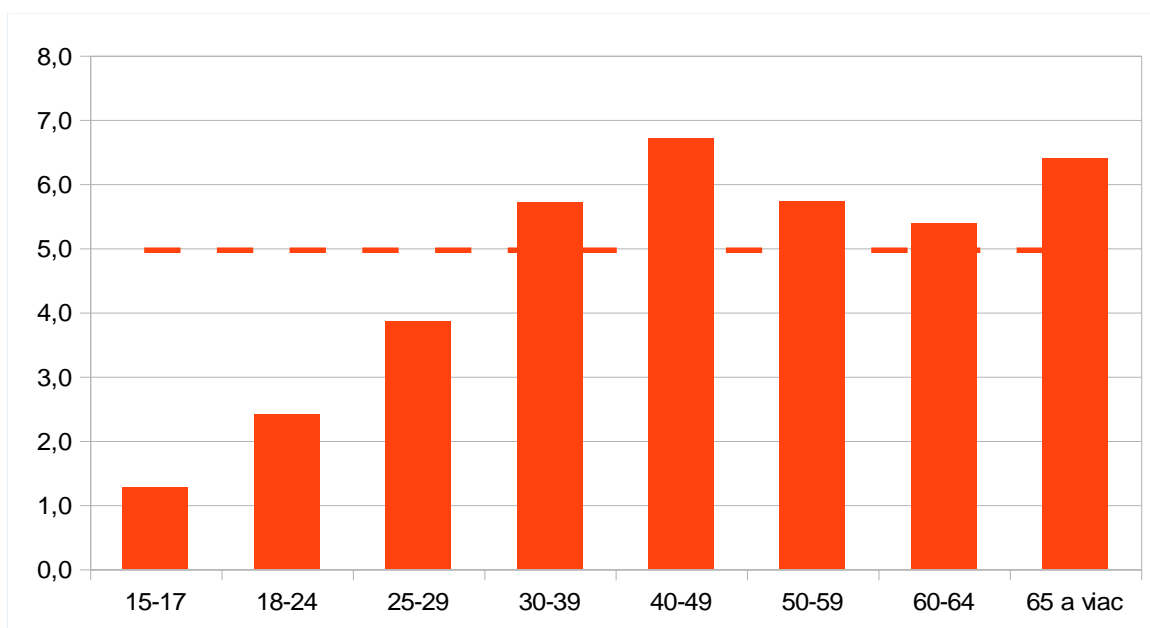
Graf 2 – Výskyt podvodu podľa pohlavia (% respondentov)

Národnosť nemala na výskyt tohto deliktu významný vplyv.

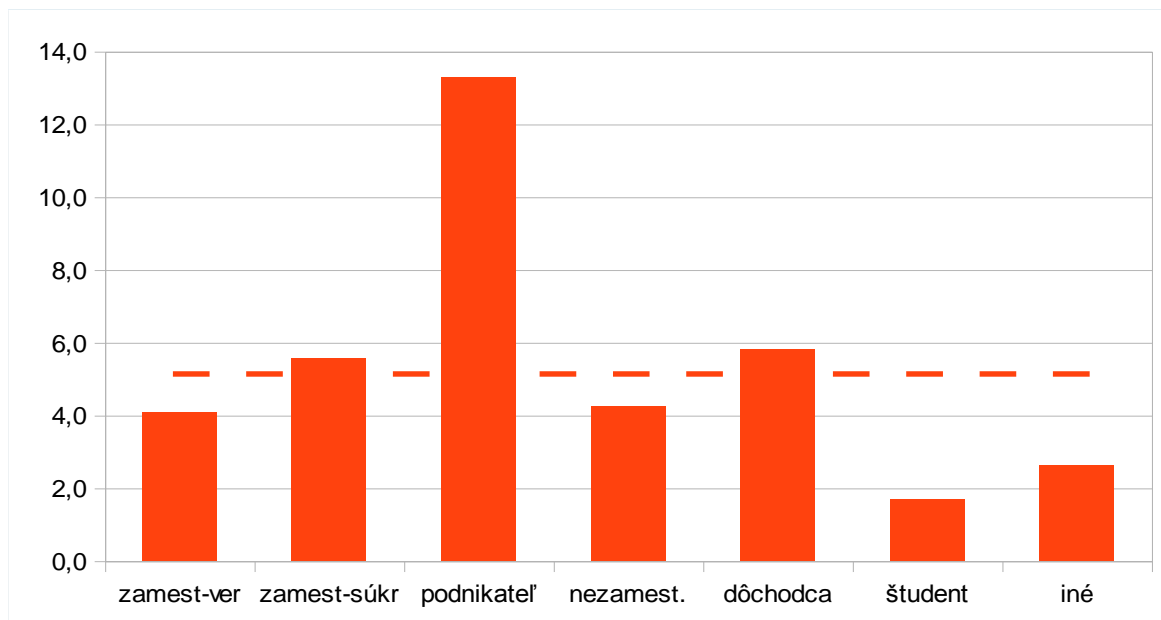
Pokiaľ ide o vek obetí, riziko s vekom najskôr rýchlo rástlo – najnižšie riziko mali respondenti vo veku 15 – 17 rokov – 1,3 %, najvyššie riziko respondenti v strednom veku (40 – 49 rokov) – okolo 6,7 %, t. j. päťkrát vyššie (!). Vo vyššom veku naopak riziko mierne klesá takmer k priemeru (vo vekovej skupine 60 – 64 rokov – 5,4 %) a vo veku 65 a viac je opäť značne zvýšené (6,4 %). V prípade mladých ľudí možne nejde len o ich ostražitosť, ale aj o nedostatok „kapitálu“. Naopak povestná dôverčivosť seniorov nie je vyššia ako dôverčivosť ľudí v strednom veku.

Graf 3 – Výskyt podvodu podľa veku (% respondentov, počet rokov)

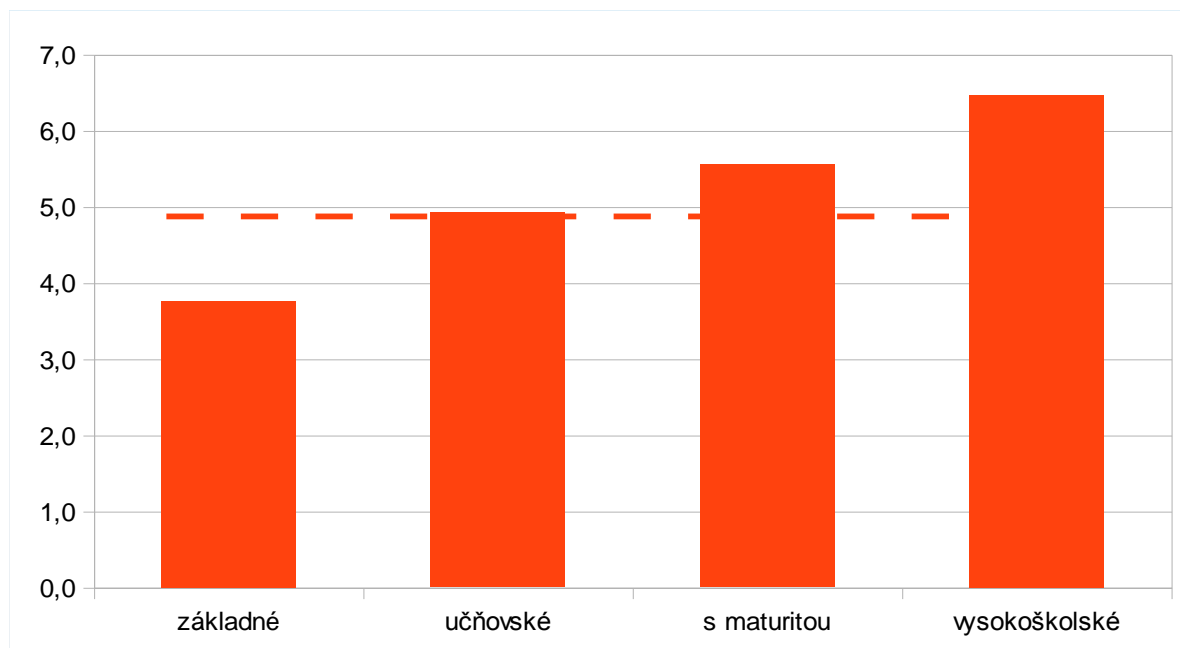
S predchádzajúcim zistením súvisí aj skutočnosť, že spomedzi sledovaných socio-profesijných skupín bolo riziko opakovane nízke u študentov (1,7 %). Výrazne zvýšené riziko vykazovali v tejto súvislosti podnikatelia, ktorí uvádzali takmer trikrát vyššiu viktimáciu ako je priemer (13,3 %). Naznačuje to, že v podnikaní je zrejme podvod „bežná vec“.

Graf 4 – Výskyt podvodu podľa socio-prof. skupiny (% respondentov)

S vyšším vzdelaním tiež rástla pravdepodobnosť stať sa obeťou tohto deliktu. Vysokoškolsky vzdelaní respondenti vykazovali výrazne vyššie riziko (6,5 %) ako respondenti so základným vzdelaním (3,8 %).

Graf 5 – Výskyt podvodu podľa vzdelania (% respondentov)

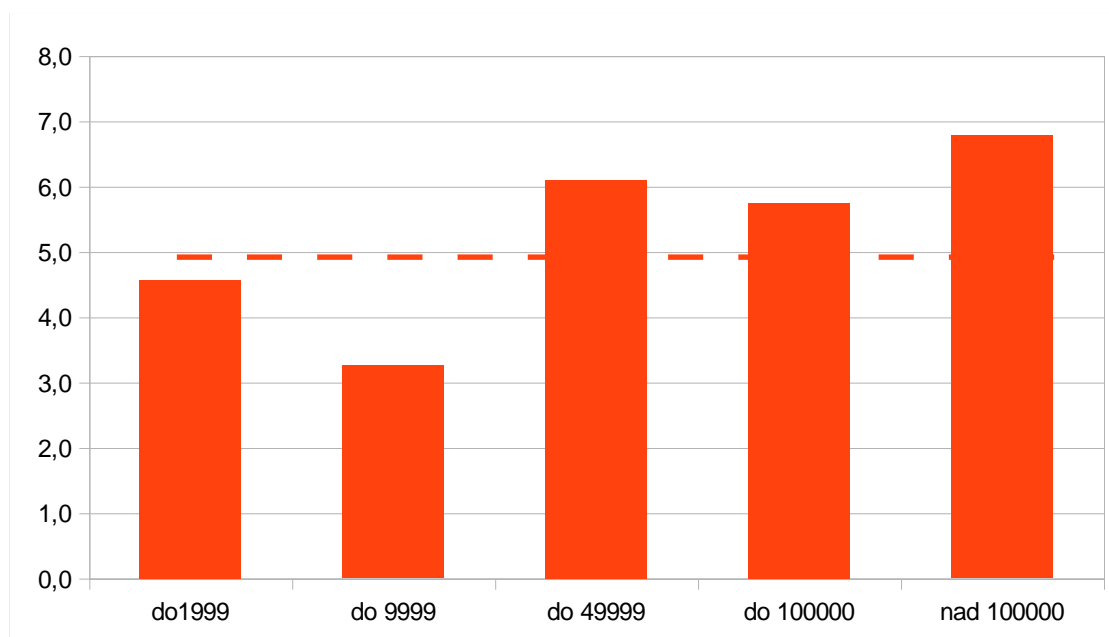
V Bratislavskom kraji bola pravdepodobnosť stať sa obeťou uvedeného podvodu najvyššia (6,7 %). Vysoká bola tiež v Trenčianskom a Nitrianskom kraji (6,5 %, resp. 6,1 %). Oproti tomu v Žilinskom kraji bola táto pravdepodobnosť dvakrát nižšia (3,1 %) a významne nižšia bola aj v Trnavskom kraji (3,7 %).

Graf 6 – Výskyt podvodu podľa krajov (% respondentov)

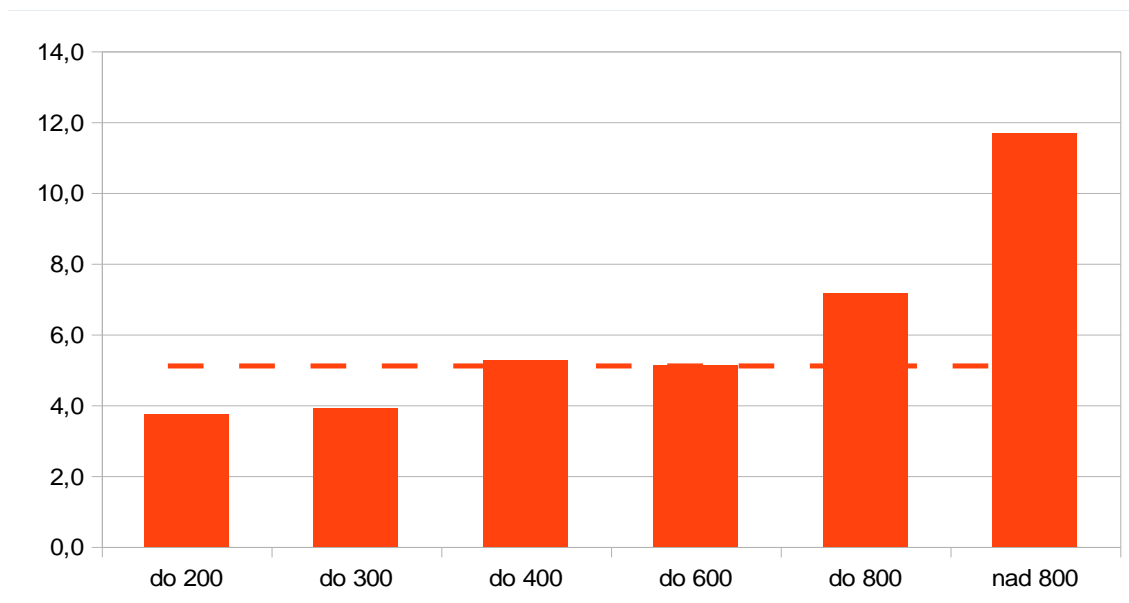
Riziko tiež rástlo s veľkosťou sídla, najmä nad 9999 obyvateľov. Najnižšie bolo v sídlach do 9999 obyvateľov (3,3 %) a najvyššie v mestách nad 100 000 obyvateľov (6,8 %).

Graf 7 – Výskyt podvodu podľa veľkosti sídla (% respondentov, počet obyvateľov)

Významne závisel výskyt tohto deliktu od príjmu na člena domácnosti. Zvýšený výskyt bol najmä v najvyššej príjmovej skupine. V domácnostiach s príjmom nad 800 EUR na člena sa tento delikt vyskytoval viac ako trikrát častejšie (11,7 %), ako v domácnostiach s príjmom do 300 EUR na člena (okolo 3,8 %).

Graf 8 – Výskyt podvodu podľa príjmu na člena domácnosti (% respond., príjem v EUR)

Čiastkový záver: Každý dvadsiaty respondent sa stal aspoň raz za jeden rok obeťou podvodu so spôsobenou škodou vyššou ako 265 EUR, pričom takmer sedmina z nich opakovane. Typickou obeťou takéhoto podvodu je muž so stredným vzdelaním s maturitou zo sídla od 10 000 do 49 999 obyvateľov.

Rizikovými faktormi boli: muž v strednom veku, vysokoškolák, podnikateľ s vysokým príjmom.

3. Fyzické napadnutie

Zisťovali sme, či bol respondent v priebehu jedného roka bez vlastného zavinenia fyzicky napadnutý (nohou, rukou, nejakým predmetom, nožom, strelnou zbraňou apod.).

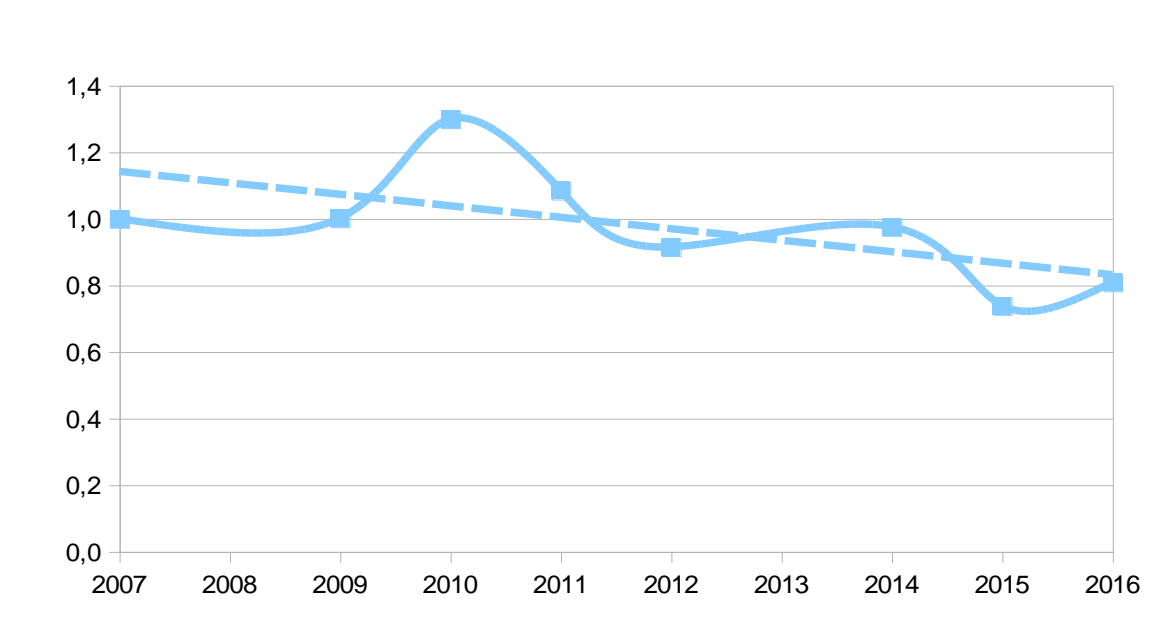
Takto fyzicky napadnutých bolo v priebehu roka aspoň raz 6,5 % respondentov, pričom 4,3 % jedenkrát (641 respondentov), 1,1 % dvakrát (165 respondentov), 0,3 % trikrát (37 respondentov) a 0,8 % viac ako trikrát (116 respondentov).

Tabuľka 3 – Fyzické napadnutie– viktímácia respondentov

		Počet respondentov					Spolu
		Delikt sa nestal	Delikt sa stal				
			1-krát	2-krát	3-krát	viac ako 3-krát	
2007	počet	1719	69	23	6	24	1841
	%	93,4	3,7	1,2	0,3	1,3	100
2009	počet	1739	84	23	6	11	1863
	%	93,3	4,5	1,2	0,3	0,6	100
2010	počet	1748	108	28	9	18	1911
	%	91,5	5,7	1,5	0,5	0,9	100
2011	počet	1776	104	21	2	11	1914
	%	92,8	5,4	1,1	0,1	0,6	100
2012	počet	1721	77	13	4	17	1832
	%	93,9	4,2	0,7	0,2	0,9	100
2014	počet	1698	78	19	4	17	1816
	%	93,5	4,3	1,0	0,2	0,9	100
2015	počet	1669	59	16	3	8	1755
	%	95,1	3,4	0,9	0,2	0,5	100
2016	počet	1729	62	22	3	10	1826
	%	94,7	3,4	1,2	0,2	0,5	100
Spolu	počet	13799	641	165	37	116	14758
	%	93,5	4,3	1,1	0,3	0,8	100

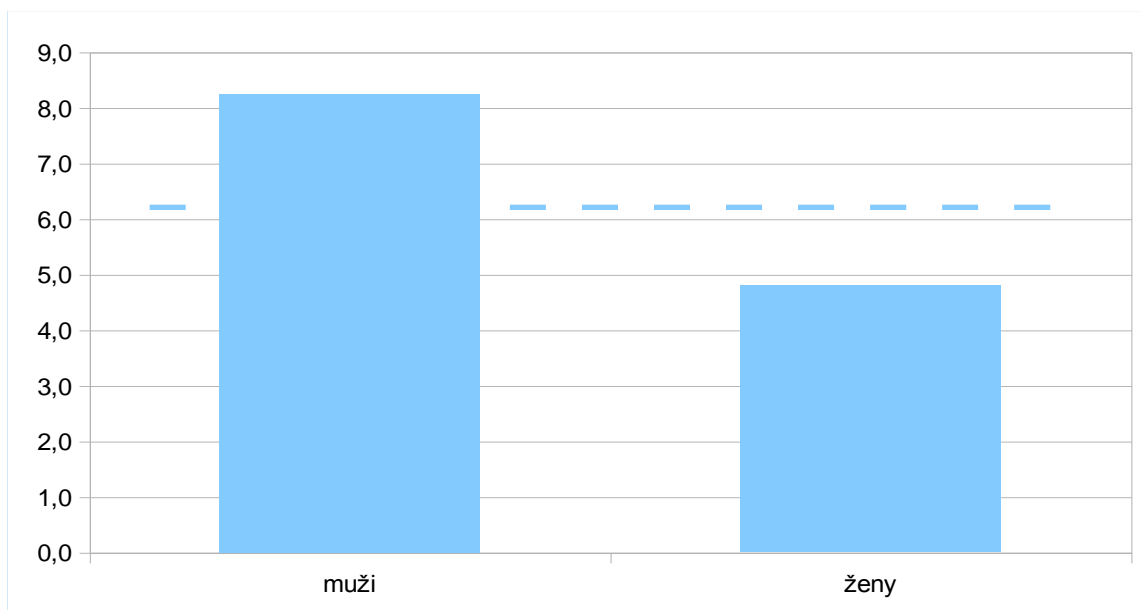
Výskyt fyzického napadnutia po roku 2010 výrazne klesal, v roku 2016 bol viac ako o tretinu nižší oproti roku 2010.

Graf 9 – Vývoj fyzických napadnutí (rok 2007 = 1)

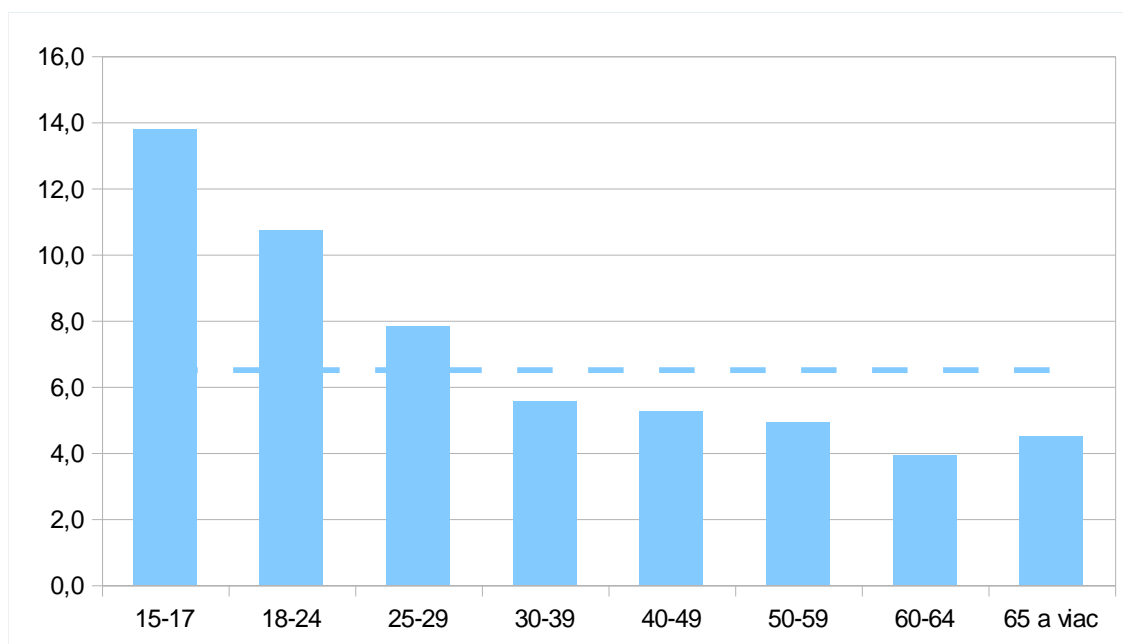
Podľa získaných výsledkov uvádzali muži výrazne vyšší výskyt fyzického napadnutia (8,2 %) v porovnaní so ženami (4,8 %), aj keď sa podiel žien v ostatných rokoch mierne zvyšuje.

Graf 10 – Výskyt fyzického napadnutia podľa pohlavia (% respondentov)

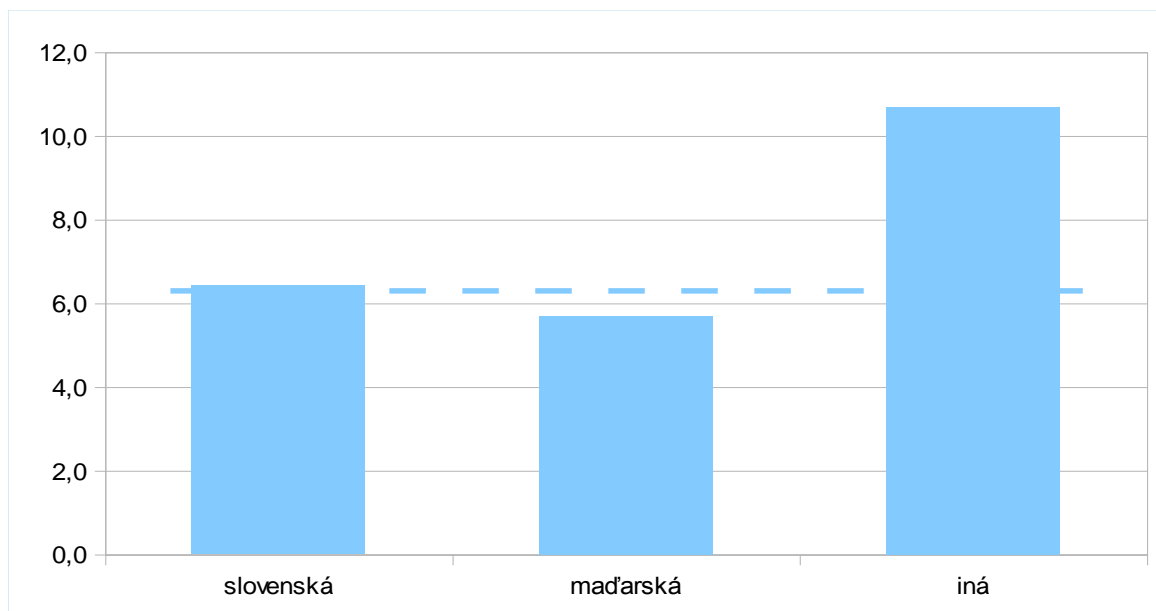
Tiež vek vystupoval ako významný faktor – s vekom klesalo riziko viktimácie fyzickým napadnutím. Mladí ľudia vo veku do 24 rokov mali oproti priemeru takmer dvojnásobne vyššiu pravdepodobnosť stať sa obeťou fyzického napadnutia (vo veku 18 – 24 rokov to bolo 10,7 %, vo veku 15-17 rokov dokonca 13,8 %). Naopak respondenti nad 60 rokov uvádzajú výskyt o tretinu nižší oproti priemeru (3,9 % vo veku 60-64 rokov a 4,5 % vo veku nad 65 rokov). Pokles výskytu lúpeží v ostatných rokoch sa týka takmer výlučne mladších respondentov do 39 rokov.

Graf 11 – Výskyt fyzického napadnutia podľa veku (% respondentov, počet rokov)

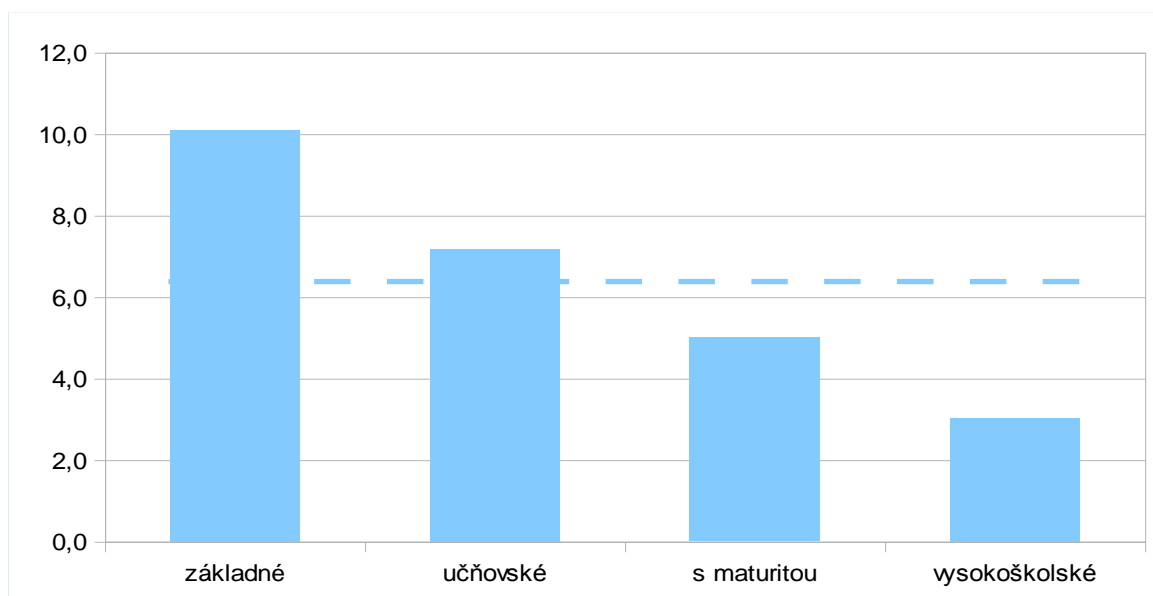
Respondenti inej národnosti ako slovenskej alebo maďarskej uvádzali opakovane výrazne vyšší výskyt tohto deliktu (10,7 %), t. j. viac ako o dve tretiny oproti priemeru.

Graf 12 – Výskyt fyzického napadnutia podľa národnosti (% respondentov)

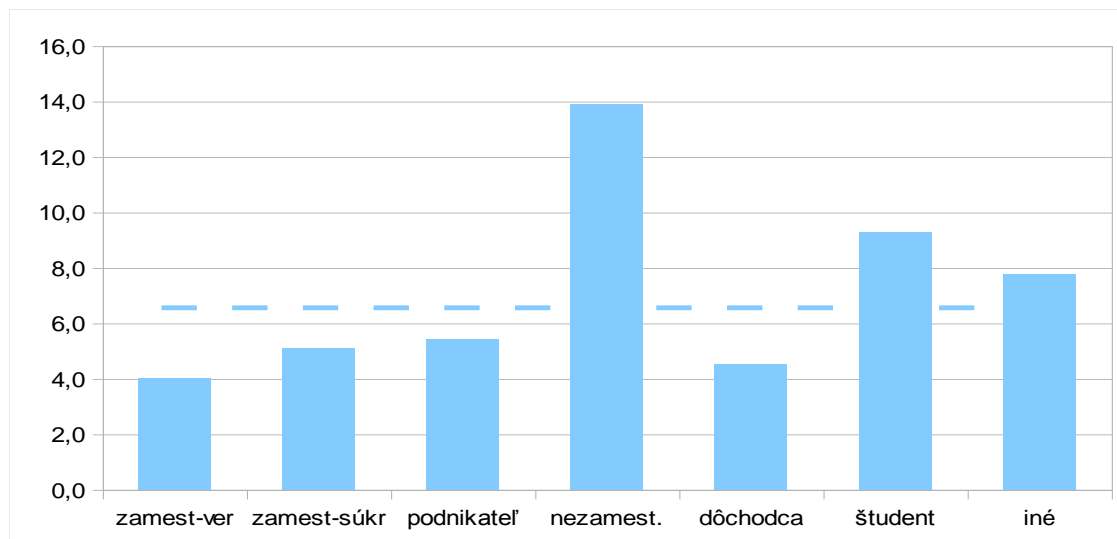
S vyšším vzdelaním rýchlo klesala pravdepodobnosť stať sa obeťou fyzického násillia – od 10,1 % uvádzaných respondentmi so základným vzdelaním po 3 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. t. j. bola viac ako trikrát nižšia. Tento rozdiel sa síce v ostatných rokoch mierne znižoval, pravdepodobnosť vysokoškolákov však zostala viac ako dvojnásobne nižšia.

Graf 13 – Výskyt fyzického napadnutia podľa vzdelania (% respondentov)

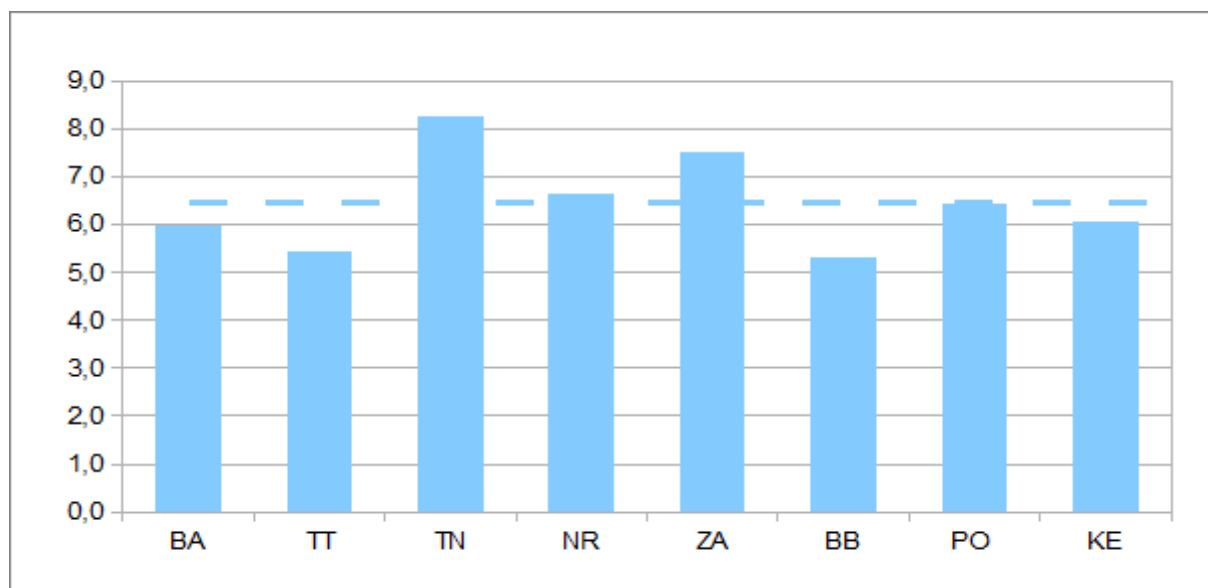
Zo socio-profesijných skupín sa vyčlenili predovšetkým nezamestnaní (13,9 %), ktorí majú viac ako dvojnásobné riziko fyzického napadnutia, a tiež študenti (9,3 %) s rizikom takmer o polovicu vyšším. Naopak nízku mieru uvádzajú zamestnanci vo verejnom sektore (4 %) a tiež dôchodcovia (4,5 %), ktorých viktimácia týmto deliktom však ako u jedinej socio-profesijnej skupiny v ostatných rokoch stúpa.

Graf 14 – Výskyt fyzického napadnutia podľa socio-profesijnej skupiny (% respondentov)

Zistili sme aj rozdiely v údajoch poskytnutých respondentmi z rôznych krajov. Vyššiu viktimáciu fyzickým napadnutím uviedli respondenti z Trenčianskeho a Žilinského kraja (8,3 %, resp. 7,5 %). Nižšiu uviedli respondenti z Trnavského a Banskobystrického kraja (5,4 %, resp. 5,3 %). V Bratislavskom, Trnavskom, Žilinskom a Popradskom kraji došlo v ostatných rokoch k významnému poklesu výskytu fyzického napadnutia, v ostatných krajoch sa situácia významne nezmenila.

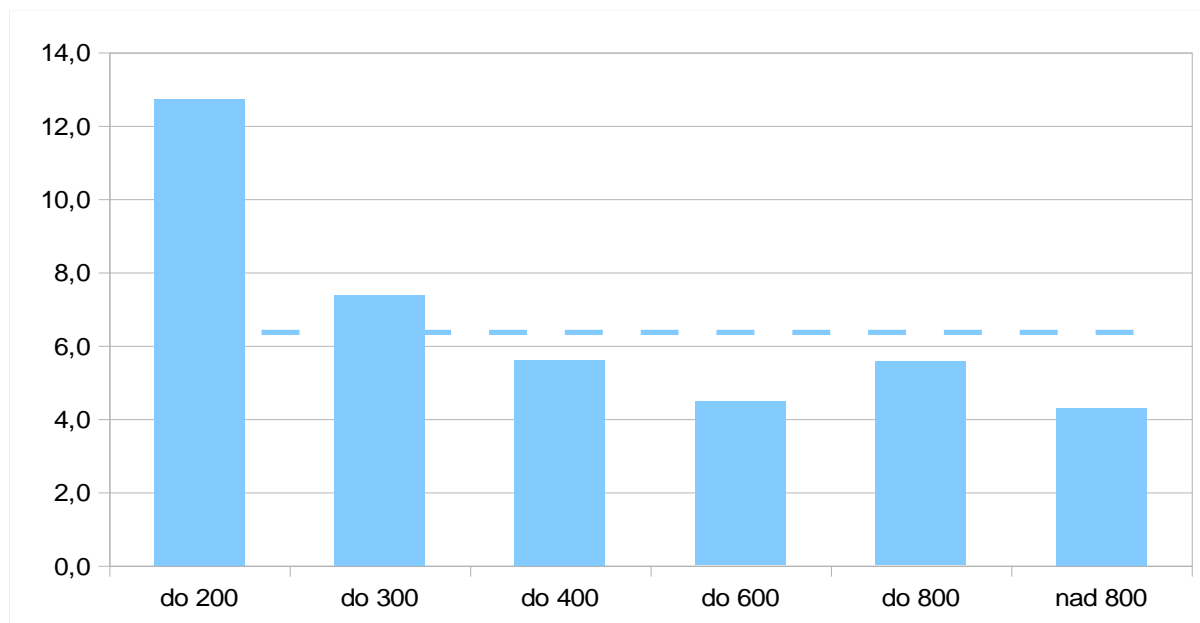
Graf 15 – Výskyt fyzického napadnutia podľa krajov (% respondentov)

Veľkosť sídla nevykazovala významnú koreláciu s výskytom tohto deliktu.

Zato sme zistili, že viktimácia týmto trestným činom významne súvisela s príjmom na člena domácnosti. Nízky príjem na člena domácnosti bol spojený s vysokým rizikom fyzického napadnutia. Najvyššiu mieru uvádzali respondenti z domácností s príjmom do 200 EUR na člena (12,7 %), najnižšiu respondenti z domácností s príjmom nad 800 EUR na člena (4,3 %). Avšak riziko respondentov z domácností s príjmom nad 300 EUR na člena sa už líši len minimálne.

Graf 16 – Výskyt fyz. napadnutia podľa príjmu na čl. domácnosti (% resp., príjem v EUR)

Čiastkový záver: Takmer **každý pätnásty respondent** sa stal aspoň raz za jeden rok bez vlastného zavinenia obeťou fyzického napadnutia. Typickou obeťou takéhoto deliktu je muž (muži predstavujú vyše 60 % obetí) vo veku do 39 rokov. Zaujímavé je že takmer polovicu obetí tvoria študenti a nezamestnaní.

Rizikovými faktormi boli: mladý muž inej ako slovenskej alebo maďarskej národnosti, so základným vzdelaním, nezamestnaný, s príjmom do 200 EUR na člena domácnosti.

4. Záver

Výskum, ktorého vybrané časti tu boli prezentované, predstavuje významný prínos k poznaniu reálnej kriminality na Slovensku. Ale mal by byť len začiatkom. Nasledovať by mala hlbšia analýza odhaleného stavu, potvrdenie alebo vyvrátenie hypotéz, ktoré vyplynuli z doposiaľ vykonaného výskumu. Bohužiaľ Výskumné kriminologické centrum, ktoré v ostatných šiestich rokoch fungovalo na Paneurópskej vysokej škole, sa rozpadlo a rozpadol sa aj výskumný tím vedený profesorom Holcrom. Je potrebné aby štafetu výskumu prevzal niekto ďalší, aby dosiahnuté výsledky nezapadli, boli ďalej aktualizované a rozvíjané a mohli byť využívané v praxi.

Literatúra

COLEMAN, C. – MOYNIHAN, J. 1996. *Understanding Crime Data. Haunted by the Dark Figure*. Buckingham: Open university Press.

DOERNER, W. G. – LAB, S. P. 2012. *Victimology*. 6 Rev. Ed. London: Elsevier Science & Technology.

HOLCR, K. a kol. 2008. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition.

HOLOMEK, J. a kol. 2013. *Výskum obetí kriminality v Slovenskej republike*. Žilina: EUROKÓDEX.

KOŠECKÁ, D. a kol. 2017 *Monitoring latentnej kriminality a viktimologickej situácie na Slovensku. Výsledky celoštátneho výskumu obetí kriminality*. Bratislava: Wolters Kluwer.

MAGUIRE, M. 2007. *The Oxford Handbook of Criminology*. 4th edition. Oxford: Oxford University Press.

Kontakt na autora:

prof. RNDr. Jaroslav Holomek, CSc.
Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne
Študentská 3, 911 50 Trenčín
tel.číslo: 0907149438
e-mail: jaroslav.holomek@tnuni.sk

Kriminologie v pětadvacetiletém období samostatné České republiky

Anotace: Příspěvek se zabývá vybranými aspekty rozvoje kriminologie v rovině vědecko- výzkumné a pedagogické v České republice. Poukazuje na potřebu institucionálního a personálního posílení oboru a jeho uznání ze strany odborné, ale též laické veřejnosti.

Klíčová slova: institucionalizace, kriminologie, věda, výzkum, výuka

Abstract: The paper deals with selected aspects of development of criminology in the field of scientific research and pedagogy in the Czech Republic. It points to the need for institutional and personal reinforcement of the field and its recognition by the professional but also the lay public.

Key words: institutionalization, criminology, science, research, teaching

Úvod

V roce 2018 si bude Česká republika, ale též Slovensko připomínat řadu významných výročí. Před sto lety v roce 1918 došlo k založení Československa, před pětadvaceti lety pak ke vzniku dvou samostatných republik. K 1. lednu 1993 vzniká samostatná Česká republika. S výročím novodobé české státnosti se v kriminologii pojí řada významných událostí a také výrazných osobností. Autorka tohoto příspěvku nemá ambice postihnout všechny kriminologicky relevantní události, či vzpomenout všechny významné představitele „novodobé“ kriminologie, ale v rozsahu příspěvku by se chtěla dotknout alespoň některých pro rozvoj české kriminologie klíčových okamžiků či událostí.

Česká kriminologie před rokem 1989

Podíváme-li se stručně do historie do období před tzv. sametovou revolucí, která přinesla řadu politických, ekonomických, společenských změn, jež výrazným způsobem ovlivnily též vývoj kriminality na území České republiky, ale též na Slovensku je třeba v kontextu tohoto příspěvku uvést, že česká kriminologie před rokem 1989 existovala, pracovala a dosahovala v řadě případů velmi slušných výsledků a to i přesto, že zůstávala po dlouhá léta tzv. normalizace v izolaci od hlavních vývojových proudů světové kriminologie a byla jednostranně provázána s tehdejší socialistickým táborem.¹²

První kriminologické výzkumy opomineme-li aktivity rozvíjené již v první polovině dvacátého století především na univerzitní půdě jako např. na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, v rámci které vznikl již v roce 1926 Kriminologický ústav, nebo na právnické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, byly v bývalém společném Československu rozvíjeny Vědeckovýzkumným ústavem kriminalistiky. V šedesátých letech minulého století přejmenovaného na Výzkumný ústav kriminologický, který působil při tehdejší Generální prokuratuře. Tento ústav se již výhradně věnoval kriminologickému výzkumu. Z této doby si dnes připomínáme řadu významných výzkumných aktivit dotýkajících se např. osobnosti pachatele trestné činnosti, delikvence mládeže, recidivy, nealkoholové toxikomanie a dalších

¹² Více: SCHEINOST, M. *Kriminologie v České republice*. [online][cit. 2018-03-05] Dostupné na: www.mvcr.cz/soubor/scheinost-kriminologie-v-cr-pdf.aspx

kriminologicky relevantních témat. K vybraným výzkumům z té doby se v řadě případů dnes rádi vracíme.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Nová éra začíná po roce 1989. Výzkumný ústav kriminologický byl přetransformován do nám všem známého Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen IKSP). Institut pro kriminologii a sociální prevenci¹³ je výzkumným a analytickým pracovištěm Ministerstva spravedlnosti ČR. IKSP je jediným specializovaným pracovištěm v ČR, které soustavně rozvíjí kriminologický výzkum., uplatňuje přitom v širokém rozsahu mezioborový přístup.

IKSP realizuje:

- a) výzkumy, studijní a analytickou činnost v oblasti kriminologie, trestního práva, viktimologie a penologie;*
- b) výzkumy v oblasti trestní a bezpečnostní politiky, účinnosti trestní legislativy, kontroly zločinnosti prostředky represe a prevence, projevů a příčin kriminality a souvisejících sociálně patologických jevů.*

Střednědobé plány výzkumné činnosti IKSP, vycházejí zejména z vládních, resortních či meziresortních koncepčních dokumentů v oblasti trestní politiky a vnitřní bezpečnosti (Strategie prevence kriminality, Koncepce vězeňství, Strategie boje proti sociálnímu vyloučení, Národní strategie protidrogové politiky apod.), a z podnětů od hlavních uživatelů výzkumných poznatků IKSP. Institut pro kriminologii a sociální prevenci udržuje pracovní styky s pracovišti obdobného zaměření, včetně zahraničních a mezinárodních. Podílí se na odborných akcích, pořádaných domácími, zahraničními i mezinárodními organizacemi, institucemi a odbornými společnostmi, které se týkají oblasti jeho působnosti. Institut pro kriminologii a sociální prevenci se může pochlubit též bohatou publikační činností svých pracovníků, své odborné monografie poskytuje relevantním státním orgánům a institucím, odborným a akademickým knihovnám. Edice Institutu je kromě toho k dispozici ve full-textové podobě na webových stránkách IKSP, kde je volně dostupná všem zájemcům z řad nejširší veřejnosti.¹⁴

Jak již bylo uvedeno výše IKSP je jedinou institucí v České republice, která systematicky rozvíjí kriminologický výzkum. Nicméně některé zajímavé výzkumné aktivity probíhají též na vysokých školách, konkrétně na katedře sociální práce či katedře sociologie Filosofické fakulty Univerzity Karlovy, katedrách trestního práva českých právnických fakult či na Policejní akademii.

V rámci výzkumných aktivit se česká kriminologie věnuje tématům, která jsou též předmětem zájmu řady zahraničních výzkumných institucí a jsou tedy aktuální v mezinárodním měřítku.

Dr. Scheinost¹⁵ hovoří ve svém příspěvku o tom, že značná část kapacity české kriminologie je zaplněna tzv. administrativní kriminologií *tj. věnujeme se ověřování účinnosti různých, zejména právních institutů a organizačních opatření v praxi (legislativa, fungování justice, vězeňství, alternativní tresty), sledování a vyhodnocování jejich dopadů na kriminalitu, na její prevenci, na sociálně patologické jevy, resp. kriminogenní faktory.* Jedná se o zcela legitimní směr kriminologického aplikovatelného výzkumu, zaměřený na úzké propojení s praxí – stále však v praxi absentuje uznání kriminologie jako oboru, který má praxi co přinést a říci.

¹³ Institut pro kriminologii a sociální prevenci. [online][cit. 2018-03-05] Dostupné na: www.kriminologie.cz

¹⁴ Více k činnosti IKSP http://www.ok.cz/iksp/o_zame.html

¹⁵ SCHEINOST, M. *Kriminologie v České republice.* [online][cit. 2018-03-05] Dostupné na: www.mvcr.cz/soubor/scheinost-kriminologie-v-cr-pdf.aspx

Teoretická (akademická kriminologie)

Akademická kriminologie by se měla ptát především po účinnosti kriminologických metod a přístupů, po smysluplnosti toho, co zkoumáme, ptát se co naše poznatky znamenají. Bohužel musíme na tomto místě konstatovat, že naše akademická kriminologie se v této oblasti zatím nějak významněji neprojevuje. Výuka kriminologie pomalu, ale postupně posiluje na našich vysokých školách. Dostává se do studijních programů orientovaných především do oblasti bezpečnosti, práva (prioritně tedy trestního), ale též sociální práce, sociologie či pedagogiky. Kriminologie se stává součástí studijních programů jako volitelný či povinně volitelný předmět, v tom lepším případě je povinnou součástí studia v bakalářských či magisterských studijních programech.

Samostatnou katedru kriminologie však stále máme pouze na Policejní akademii ČR, kde je nedílnou součástí této vysoké školy od jejího založení. Na ostatních vysokých školách či jejich fakultách bývá kriminologie subsumována především pod trestně právní nauky a jejich institucionální základny v podobě kateder trestního práva, případně katedry speciální pedagogiky, v rámci kterých nachází uplatnění ve studijních oborech jako je resocializace apod. V posledních letech však sledujeme v České republice ve vysokoškolské praxi další pokusy o institucionalizaci kriminologické nauky. V tomto ohledu je možné uvést příklad Vysoké školy podnikání a práva, na které vznikl k 1.12.2017 Institut bezpečnostních a kriminologických studií. Institut především uskutečňuje:

a) vzdělávání v oblasti bezpečnostních věd a kriminologie

b) výzkumnou činnost v oblasti bezpečnostních věd a kriminologie

- ✓ výzkumy v oblasti bezpečnosti, trestní a bezpečnostní politiky, účinnosti trestní legislativy, kontroly zločinnosti prostředky represe a prevence, projevů a příčin kriminality a souvisejících sociálně patologických jevů,
- ✓ výzkumy v oblasti kriminologie, viktimologie a penologie.

Jedná se o další posílení kriminologické základny po stránce institucionální i personální, která je nezbytně nutná pro zajištění stability oboru, pokrytí další oblasti nejen empirického výzkumu, ale též teoretickou reflexi. Koneckonců právě rozšíření základny oboru a její stabilizace je dlouhodobým strategickým zájmem české kriminologie.

Předmětem činnosti IBKS je mimo zmiňovaných výzkumných aktivit taktéž výuka, vzdělávání v oblasti kriminologie. V tomto ohledu sledujeme evropský trend v oblasti výuky kriminologie, kde zajišťují výuku tohoto oboru především právnické fakulty. V USA jsou to školy zaměřené spíše do oblasti sociologických studií. V kontinentální Evropě možnost samostatného studia kriminologie téměř neexistuje. Základy kriminologického vzdělání získávají studenti v rámci studia sociologie, práva, psychologie či pedagogiky. Dokonce na právnických fakultách je kriminologie pouze povinně volitelným či výběrovým předmětem. Kriminologii lze studovat v rámci postgraduálních studií. Na právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze je v současné době akreditován doktorský studijní program Trestní právo, kriminologie a kriminalistika. Dle uvedeného profilu absolventa získá absolvent hluboký teoretický rozhled v daném oboru v evropském kontextu, a to včetně mezinárodních srovnání a v širších společenskovedních souvislostech. Osvojí si schopnost analýzy obecných i speciálních otázek uvedeného oboru, jakož i potřebné syntézy poznatků. Vzdělání uplatní zejména v akademickém a vědeckém sektoru společnosti. Na právnické fakultě UK je možné též v tomto oboru habilitovat.

Do současné doby tak v České republice nemáme větší možnosti věnovat se studiu kriminologické nauky na nižších stupních vysokoškolského vzdělání. V tomto ohledu udělal již výše zmíněný Institut bezpečnostních a kriminologických studií Vysoké školy podnikání a

práva během svého krátkého působení první krok. VŠPP v lednu letošního roku podala žádost o akreditaci jak bakalářského, tak magisterského studijního programu „Bezpečnostní a kriminologická studia“. Jedná se o studijní programy, které jsou zaměřeny na získání znalostí, dovedností a kompetencí v oblasti vnitřní bezpečnosti státu a kriminologie. Studijní obor je koncipován tak, aby nabídl zejména znalosti související s problematikou zajištění vnitřní bezpečnosti, práva, kriminologie, penologie a dalších společensko-vědních oborů nezbytně nutných pro osvojení si kompetencí potřebných pro výkon povolání zejména v Policii ČR, Vězeňské službě, Celní správě, Obecních policíí a veřejné správě či pro realizaci výzkumných aktivit na poli bezpečnosti a kriminologie. V současné době probíhá u těchto studijních programů akreditační řízení při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR a velmi netrpělivě čekáme na jeho výsledky. Pokud se podaří Vysoké škole podnikání a práva tyto studijní programy akreditovat, troufáme si říci, že to bude jeden z dalších významných kroků k posílení kriminologie v rovině pedagogické, ale též vědeckovýzkumné.

Institucionalizace kriminologie mimo univerzitní půdu

Kromě národních, nadnárodních institucí a orgánů jsou v jednotlivých státech zřizována různá kriminologická centra. Typickým příkladem je Německo, kde vznikala postupně síť vědeckovýzkumných pracovišť: Na tomto místě bychom zmínily především Max-Planck-Institut pro zahraniční a mezinárodní trestní právo, jehož nedílnou součástí je též kriminologické pracoviště, kde se setkávají a vyměňují si své zkušenosti experti působící v oblasti kriminologické výuky a výzkumu z celého světa.

V České republice se dnes můžeme pochlubit též Českou kriminologickou společností¹⁶, která vznikla v roce 2012, s cílem podporovat rozvoj kriminologie jako samostatného a svébytného vědního oboru v České republice. Česká kriminologická společnost je platformou umožňující intenzivní spolupráci mezi odborníky, kteří se zabývají kriminalitou a dalšími sociálně patologickými jevy. Česká kriminologická společnost v pravidelných intervalech organizuje národní i mezinárodní konference, semináře, přednášky a kurzy, spolupracuje s odbornými společnostmi, institucemi a organizacemi obdobného zaměření v České republice i v zahraničí, podporuje kriminologický výzkum a šíření, publikování a popularizaci kriminologicky relevantních informací a poznatků a podporuje výuku kriminologie na středních a vyšších stupních školské vzdělávací soustavy.

Česká kriminologická společnost vydává též odborný recenzovaný časopis Česká Kriminologie. Publikovány jsou v něm původní příspěvky domácích i zahraničních autorů v celé tematické šíři kriminologického oboru v jeho multidisciplinárním kontextu.

K setkávání kriminologů s dalšími odborníky společenskovedních oborů dochází též již po řadu let v rámci Sekce sociální patologie Masarykovy univerzity české sociologické společnosti.

Závěr

Z výše uvedeného vyplývá, že postupně v nové éře české kriminologie dochází k personálnímu i institucionalizovanému posilování oboru. Přejí bychom však české kriminologii, aby se jí dostávalo ze strany oficiálních instancí větší podpory a aby získala mezi odbornou i laickou veřejností většího uznání. Je to však na nás samotných –

¹⁶ Více o České kriminologické společnosti [online][cit. 2018-03-05]. Dostupné na: <http://www.czkrim.cz/cs>

kriminologických, jak budeme svou práci vykonávat, hodnotit (určitá míra sebereflexe je bezesporu nutná) a koneckonců prezentovat navenek.

Literatura

Česká kriminologická společnost. [online][cit. 2018-03-05]. Dostupné na: <http://www.czkrim.cz/cs>

Institut pro kriminologii a sociální prevenci. [online][cit. 2018-03-05]. Dostupné na <http://www.ok.cz/iksp/>

SCHEINOST, M., *Kriminologie v České republice*. [online][cit. 2018-03-05] Dostupné na: www.mvcr.cz/soubor/scheinost-kriminologie-v-cr-pdf.aspx

VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2.

Kontakt na autorku:

PhDr. JUDr. Jana Firstová, Ph.D., LL.M.

Vysoká škola podnikání a práva, a.s.

Institut bezpečnostních a kriminologických studií

Vltavská 585/14

150 00 Praha 5

e-mail: jana.firstova@vspp.cz

II. Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní

Magdaléna ONDICOVÁ

Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní na Akadémii Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: V nasledujúcej vedeckej štúdií sú prezentované, okrem informácii zameraných na problematiku mapovania kriminality a protispoločenskej činnosti, aj čiastkové informácie získané z riešenej vedeckovýskumnej úlohy „*Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní*“¹⁷. Autorka poukazuje na možnosti využitia výsledkov priestorovej evidencie a analýzy pri vzdelávaní študentov Akadémie PZ v Bratislave, t. j. poukazuje na potrebu prípravy odborníkov bezpečnostných služieb na zvýšenie zručností pri práci s informáciami získanými z máp kriminality.

Kľúčové slová: mapy kriminality, priestorová evidencia, environmentálna kriminológia, prevencia kriminality, vzdelávanie

Anotacion: The following scientific study presents, in addition to information focused on the issue of crime mapping and anti-social activities, partial information obtained from the solved scientific research task “*Usage of analysis results from criminality in security education*”. Author points out the possibilities of results usage of spatial evidence and analysis in students education at the Academy of the Police force in Bratislava, moreover, she points out the necessity of safety services specialists preparation in order to enhance the skills of the work with information obtained from criminality maps.

Key words: criminality map, space evidence, environmental criminology, criminality prevention, education

Úvod

Problematika bezpečnosti je témou aktuálnou a v súčasnej spoločnosti rezonuje nielen v kruhoch odbornej ale aj laickej verejnosti. Na jednej strane je tento záujem širokej verejnosti, akademickej sféry a tretieho sektora potešiteľný, no na strane druhej sa stáva aj témou politickou, čo môže spôsobiť to, že niektoré bezpečnostné opatrenia budú viesť len k atomizácii zdrojov a úsilia implementovať ich len do čiastkových a často aj kontraproduktívnych riešení, realizovaných za účelom deklarácie záujmov politickej sféry o problémy bežných ľudí.¹⁸

Bezpečnosť môžeme chápať ako všetko to, čo robíme alebo s čím prichádzame do kontaktu a nespôsobuje nám žiadnu ujmu, prípadne ako možnosť vzniku škody (či už na majetku alebo zdraví) minimalizovaná na prijateľnú mieru. V odborných publikáciách je pojem bezpečnosť vyjadrená dvoma prístupmi. Jeden z nich hovorí, že požadovaná úroveň bezpečnosti je dosiahnutá len vtedy, ak pre dosiahnutý štandardný priebeh činnosti nie je nutné prijímať žiadne špecifické opatrenia. Bezpečnosť je tu vnímaná ako dynamický proces, ktorý nemá svoju absolútnu hodnotu a disponuje výrazným individuálnym, subjektívnym charakterom. Základným parametrom je v tomto prípade chod systému. Ďalší prístup tvrdí, že

¹⁷ ONDICOVÁ M., BLIŠŤANOVÁ, M. a kol. Projekt vedeckovýskumnej úlohy „*Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní*“ dostupný v Knižnici Akadémie PZ v Bratislave evidovaný pod číslom VÝSK. 237. 2017.

¹⁸ ONDREJÍČKA, V., ONDREJÍČKOVÁ, S. *Urbánna bezpečnosť ako základné východisko kvality priestoru*. In: Urbanizmus a uzemní rozvoj, roč. XVI. č. 3/2013. s. 24 – 28.

„bezpečnosť je stav, keď ochrana chránených záujmov je v takej rovine, že riziko ich poškodenia je obmedzené.“¹⁹

Pojem bezpečnosť popisuje aj ústavný zákon č. 227/2002, konkrétne v čl.1: „Bezpečnosť je stav, v ktorom je zachovaný mier a bezpečnosť štátu, jeho demokratický poriadok a zvrchovanosť, územná celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc štátu, základné práva a slobody a v ktorom sú chránené životy a zdravie občanov, majetok a životné prostredie.“²⁰

S pojmom bezpečnosť úzko súvisí aj pocit bezpečia. Bezpečie patrí spolu s fyziologickými faktormi k existenčným podmienkam všetkých živých organizmov na Zemi. Najčastejšie je bezpečie chápané ako bezpečné miesto, vytvárané vo vzťahu k objektu pozitívnymi vplyvmi.²¹ Pociť bezpečia môžeme popísať ako psychologický stav, kedy sa jednotlivec v danej situácii na danom mieste a v danom čase cíti bezpečne prípadne pociťuje nebezpečenstvo či strach. K tejto psychickej reakcii môže dôjsť ak je človek vystavený stresujúcej situácii, ktorá môže byť podmienená viacerými faktormi. Pociť bezpečia je často ohrozený práve vnímaním výskytu kriminálneho správania sa alebo inej protispoločenskej činnosti v mieste bydliska alebo miestach kde pracujú, prípadne trávia voľný čas.

Podľa vyjadrení získaných od respondentov, účastníkov skôr realizovaných výskumov²², pociť bezpečia je nimi vnímaný intenzívnejšie ak vo svojom okolí vnímajú prítomnosť policajných hliadok a vôbec blízkosť príslušníkov polície a bezpečnostných služieb.

Vzhľadom na to, že bezpečnostné vzdelávanie sa týka zvyšovania odborných ale aj teoretických vedomostí a to nielen pracovníkov bezpečnostných služieb, odborníkov pre bezpečnosť, či riadiacich pracovníkov, je možné ho chápať aj ako efektívny systém vzdelávania, zvyšovania právneho povedomia a formovania postoja k bezpečnostnému správaniu sa a konaniu v rámci celoživotného vzdelávania. T. j. od predškolskej výchovy cez vzdelávanie zamerané na profesijnú prípravu a vzdelávanie osôb v produktívnom veku až po vzdelávanie osôb v postproduktívnom veku.²³

Na základe vyššie uvedeného svoju pozornosť v príspevku sústredíme práve na skvalitnenie vzdelávania a prípravy odborníkov pôsobiacich v bezpečnostných službách a konkrétne v rámci vysokoškolského vzdelávania odborníkov na Akadémii Policajného Zboru v Bratislave. Bezpečnostné vzdelávanie môžeme považovať za určitú formu sociálnej prevencie kriminality na primárnej úrovni.

Vysokoškolské vzdelávanie a príprava odborníkov pôsobiacich v bezpečnostných službách je zabezpečené v rámci všetkých troch stupňoch vysokoškolského štúdia v odboroch

¹⁹ LAML, R. 2008. *(Národná) bezpečnosť* [online]. Bratislava: Fórum pre medzinárodnú politiku, 2008. [cit.2018.05.15] Dostupné na internete: <<http://www.mepoforum.sk/bezpecnostna-politika/slovník/bezpecnost-narodna-bezpecnost/>>

²⁰ Ústavný zákon č.227/2002 článok 1, ods.3 o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu. (č.227 /2002) článok 1, odsek 3

²¹ TOMKOVÁ, J. 2013. *Correlation of perceived safety and value orientation*. Individual and Society. 2013. Vol. 16. No. 1 , pp. 32-41.

²² Medzinárodná vedeckovýskumná úloha riešená v spolupráci Pomorskej Akadémie v Słupsku (Poľská republika) s Akadémiou Policajného zboru v Bratislave (Slovenská republika). Číslo projektu: 4.10.13/IBN/AP Názov projektu: I. Bezpieczeństwo wewnętrzne w Polsce. 1.1. Poczucie bezpieczeństwa publicznego i ocena pracy policji na przykładzie wybranych miast Polski (Słupsk) i Słowacji (Trnava). Výskum realizovaný v roku 2012.

²³ KELEMEN, M., KRIŽOVSKÝ, S. BLIŠŤANOVÁ, M. a kol. 2015. *Vplyv kamerového systému na priestupkovosť v Meste Košice*, s. 74.

8.3.1 ochrana osôb a majetku, ako aj príprave odborníkov v odboroch a 8.3.2 predovšetkým v rámci štúdia predmetov, výučbu ktorých zabezpečuje spolu štrnásť katedier.

Pri spracovaní nasledujúcej časti príspevku upriamime pozornosť na predmety, výučbu ktorých zabezpečuje predovšetkým Katedra kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave, a to konkrétne predmetov „Kriminológia“ a v jej obsahu poskytneme informácie, ktoré predstavujú čiastkové výstupy z riešenej vedecko-výskumnej úlohy „*Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní*“, evidovanej v Knižnici Akadémie Policajného zboru v Bratislave pod číslom VÝSK. 237, ktorá je riešená Akadémiou Policajného zboru v Bratislave v spolupráci s Vysokou školou bezpečnostného manažérstva v Košiciach.

1. Teoreticko-metodologické východiská riešenej vedecko-výskumnej úlohy

Rozvojom informačných technológií a najmä geografických informačných systémov sa výrazne posúvajú možnosti priestorových analýz ako aj vizualizačné možnosti výsledkov. V roku 2013 bol na Vysokej škole bezpečnostného manažérstva v Košiciach realizovaný projekt *Mapa kriminality mesta Košice*, ktorý bol podporený Radou vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality s označením projektu 77/KE/2013. Cieľom projektu bola analýza možností využitia dostupných dát poskytnutých Policajným zborom ako aj Mestskou políciou. V roku 2015 na tento projekt nadviazal projekt *Analýza priestupkov a inej protiprávnej činnosti a účinnosti kamerového systému v meste Košice v prostredí geografických informačných systémov*, ktorý bol tiež podporený Radou vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality. Výsledky získané z uvedeného projektu potvrdili, že GIS systémy sú využiteľné aj na vstupných údajoch zbieraných Mestskou políciou a na ich základe je možné analyzovať údaje aj priestorovo. Vzhľadom na už získané zaujímavé výsledky je vhodné spracovať metodiku ich ďalšieho využitia a to tak v aplikačnej praxi ako aj v pedagogickom procese.

Na Slovensku je mapovanie kriminality pomerne neznáme. Napriek jednoznačne preukázateľným výsledkom mapovania v meste Košice sú ich výsledky medzi odborníkmi ešte pomerne neznáme. V rámci realizovaných projektov boli overované predovšetkým možnosti využitia výsledkov mapovania kriminality a efektívnosti a vhodnosti umiestnenia kamerového systému. Mapy sú dôležitým analytickým nástrojom, ktorý poskytuje množstvo informácií. Výhodou je prehľadnosť a možnosť analýzy aj priestorovej zložky a s nimi súvisiacich priestorových súvislostí. Vývojom GIS systémov je mapovanie bežnou súčasťou rôznych odvetví. Pod mapovaním kriminality rozumieme zaznamenávanie incidentov do priestoru za účelom ich analýzy, trendov ich výskytov, lokalizácie miest ich koncentrácie a hľadanie príčin zistených javov. Ich ďalšie možnosti uplatnenia sú široké, je preto potrebné pre odborníkov „pripraviť“ na mieru mapy, pomocou ktorých môžu vyhodnocovať a analyzovať práve oblasť ich záujmu.

Z dôvodu zefektívnenia predovšetkým situačnej prevencie na miestnej úrovni je dôležité poznať skutočný stav výskytu negatívnych spoločenských javov, v rámci toho ktorého mesta, tej ktorej lokality. Nemenej dôležité je potrebné poznať a identifikovať aj faktory, ktoré ich výskyt môžu výrazne ovplyvniť, t. j. poznať ich „atraktory“ a z dôvodu optickej prehľadnosti ich zaznamenať do priestorového grafu, či tzv. máp kriminality a iných negatívnych spoločenských javov.

Pokladáme za dôležité venovať pozornosť príprave budúcich odborníkov v oblasti bezpečnosti, jednak aby sa vedeli orientovať v priestorovom rozložení negatívnych spoločenských javov, ale aby dokázali aj podklady pripraviť a spracovať ich do máp

a analyzovať tieto mapy kriminality alebo aj ďalšie druhy rizík a to najmä s ohľadom na veľký rozmach a rozvoj informačných technológií a geowebov.

Preto aj na základe uvedeného sme sa rozhodli spracovať projekt vedecko výskumnej úlohy, ktorý reagoval na potrebu implementácie získaných informácií do obsahu výučby vybraných predmetov dotknutých katedier (predovšetkým Katedry kriminológie, Katedry policajných vied a s víziou do budúcnosti aj Katedry kriminálnej polície a Katedry informatiky a manažmentu) v spolupráci s kolegami z Vysokej školy bezpečnostného manažérstva v Košiciach. Hlavným cieľom vedeckovýskumnej úlohy je posúdiť možnosti a navrhnúť postupy implementácie výsledkov priestorového skúmania kriminality v rámci prípravy odborníkov v odbore bezpečnostné služby so zameraním sa na prevenciu kriminality a negatívnych spoločenských javov vo vzdelávacích inštitúciách vedecko-pedagogických pracovníkov, ktorí sa podieľajú na riešení vedeckovýskumnej úlohy.

Vedecko výskumná úloha je riešená v rámci vymedzenia dvoch čiastkových úloh. Od nich sa odvíjajú aj samostatné čiastkové ciele. Cieľom prvej čiastkovej vedeckovýskumnej úlohy je *posúdiť možnosti a navrhnúť postupy implementácie výsledkov priestorového skúmania kriminality pre prax v oblasti prevencie kriminality*. Zodpovednou riešiteľkou tejto čiastkovej úlohy je doc. PhDr. Magdaléna Ondicová PhD. z Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Cieľom druhej čiastkovej vedeckovýskumnej úlohy je *posúdiť možnosti a navrhnúť postupy implementácie výsledkov priestorového skúmania kriminality pre proces bezpečnostného vzdelávania*.“ Zodpovednou riešiteľkou tejto čiastkovej úlohy je Ing. Lucia Kováčová, PhD., z Vysokej školy bezpečnostného manažérstva v Košiciach.

V snahe dosiahnuť hlavný cieľ vedeckovýskumnej úlohy boli stanovené nasledovné úlohy:

- Vygenerovať vyučovacie predmety, do učebného obsahu ktorých budú implementované získané poznatky priestorového skúmania kriminality pre prax v oblasti prevencie kriminality, t. j. navrhnúť možnosti rozšírenia už existujúcich predmetov o potrebné témy, prípadne navrhnúť zaradenie nového predmetu do študijného programu.
- Vygenerovať vyučovacie predmety, do učebného obsahu ktorých budú implementované získané poznatky priestorového skúmania kriminality pre proces bezpečnostného vzdelávania, t. j. navrhnúť možnosti rozšírenia už existujúcich predmetov o potrebné témy, prípadne navrhnúť zaradenie nového predmetu do študijného programu.
- Analyzovať a zhodnotiť možnosti, ktoré poskytujú výsledky mapovania kriminality v Košiciach vo vzťahu k návrhu preventívnych opatrení.
- Analyzovať možnosti využitia poznatkov priestorových analýz trestných činov a priestupkov v bezpečnostnej praxi, najmä v oblasti situačnej prevencie, a ich implementácia v bezpečnostnej praxi.

Ďalej boli stanovené úlohy analyzovať didaktické prvky výučby GIS systémov (obsah, ciele, metódy, organizačné formy, materiálne didaktické prostriedky a analyzovať požadované vstupy do výučby GIS systémov - požadované vedomosti a zručnosti, nadobudnuté v rámci predchádzajúcich predmetov, potrebné pre prácu so systémami GIS.

Primárne objektom vedeckovýskumnej úlohy boli informácie získané z priestorového skúmania kriminality, ktoré by mali byť implementované do predmetov, ktorých obsah je zameraný na získanie odborných vedomostí, no aj aplikačných zručností v rámci prevencie realizovanej na miestnej úrovni a to predovšetkým v oblasti sociálnej prevencie, prevencie viktimitizačnej a prevencie situačnej.

Sekundárne objektom vedeckovýskumnej úlohy sú informácie získané z priestorového skúmania kriminality, ktoré budú implementované do predmetov, v rámci výučby ktorých študenti získajú základné odborné vedomosti a manuálne zručnosti potrebné pre priestorovú analýzu kriminality v prostredí geografických informačných systémov pre potreby policajnej praxe a bezpečnostného vzdelávania, t. j. potrebných spracovanie „máp kriminality“.

Predmetom vedeckovýskumnej úlohy sú Tematické plány (TP) predmetov vyučovaných dotknutými katedrami (kriminológie, policajných vied, kriminálnej polície), a to za účelom identifikácie konkrétnych predmetov a tém do obsahu ktorých budú implementované získané výsledky priestorových analýz kriminality za účelom vzdelávania v rámci prevencie kriminality a tiež TP vyučovaných katedrou informatiky a manažmentu, ktoré sú potrebné na prípravu študentov pre realizáciu priestorových analýz kriminality.

2. Čiastkové výstupy z riešenej vedecko-výskumnej úlohy

V nasledujúcej časti tejto vedeckej štúdie budú prezentované informácie, ktoré vyplývajú z plnenia cieľa prvej čiastkovej vedeckovýskumnej úlohy, ktorej zodpovednou riešiteľkou tejto čiastkovej úlohy, ako už bolo skôr uvedené je doc. PhDr. Magdaléna Ondicová PhD. z Akadémie Policajného zboru v Bratislave. t. j. *„posúdiť možnosti a navrhnúť postupy implementácie výsledkov priestorového skúmania kriminality pre prax v oblasti prevencie kriminality“*.

Konkrétne cieľom bolo *vygenerovať vyučovacie predmety do učebného obsahu ktorých budú implementované získané poznatky priestorového skúmania kriminality pre prax v oblasti prevencie kriminality*, t. j. navrhnúť možnosti rozšírenia už existujúcich predmetov o potrebné témy, prípadne navrhnúť zaradenie nového predmetu do študijného programu.

Tiež *vygenerovať vyučovacie predmety do učebného obsahu ktorých budú implementované získané poznatky priestorového skúmania kriminality pre proces bezpečnostného vzdelávania*, t. j. navrhnúť možnosti rozšírenia už existujúcich predmetov o potrebné témy, prípadne navrhnúť zaradenie nového predmetu do študijného programu a *analyzovať a zhodnotiť možnosti, ktoré poskytujú výsledky mapovania kriminality v Košiciach vo vzťahu k návrhu preventívnych opatrení*.

2.1 Implementácia poznatkov priestorového skúmania kriminality predovšetkým do obsahu predmetov, výučbu ktorých zabezpečuje Katedra kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave

O kriminalite ako negatívnom spoločenskom jave pojednáva obsah viacerých predmetov prednášaných v rámci vysokoškolskej výučby na Akadémii Policajného zboru v Bratislave na katedrách s právnym zameraním a tiež na katedrách, v rámci ktorých sa profilujú špecializácie študentov, samozrejme vždy pohľadom zamerania jednotlivých katedier a predmetov, ktorých výučbu zabezpečujú.

Kriminológia ako veda o kriminalite, jej stave, štruktúre a dynamike, o podmienkach a príčinách jej páchania, o páchateloch a obetiach trestnej činnosti a tiež o prevencii kriminality má svoje významné miesto v sústave vedných odborov, výučba ktorých je realizovaná v rámci vzdelávania na akadémii. Zabezpečenie vzdelávania v odbore kriminológia zabezpečuje Katedra kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave, ktorá má určite výrazný podiel na príprave vysokoškolsky kvalifikovaných odborníkov v radoch polície.

Predmety kriminológia sú v súčasnosti akreditované v dennej aj v externej forme v študijnom odbore 8.3.1 Ochrana osôb a majetku v rámci študijného programu Bezpečnostno-právna ochrana osôb a majetku ako povinné predmety v bakalárskom aj v magisterskom programe štúdia. Kriminológia si v súčasnosti našla svoje miesto opäť aj v študijnom odbore 8.3.2 Bezpečnostné verejno-právne služby v študijnom programe Bezpečnostno-právne služby vo verejnej správe, kde predmet prevencia kriminality je koncipovaný ako predmet povinne voliteľný a predmet kriminológia je v súčasnosti koncipovaný ako povinný predmet pre študentov 2. ročníka magisterského stupňa štúdia.

Kriminológia našla uplatnenie aj na treťom stupni vysokoškolského vzdelávania na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, konkrétne v študijnom odbore 8.3.1 Ochrana osôb a majetku v rámci výučby predmetu metodológia kriminologického výskumu a tiež ako predmet „kriminológia“ ako povinný predmet pre absolventov špecializačného policajného štúdia a študentov konverzného štúdia v rámci 8.3.1 v 3. roč. bakalárskeho stupňa vysokoškolského štúdia.

V rámci plnenia prvého cieľa, boli vygenerované nasledujúce predmety, do učebného obsahu ktorých budú implementované získané poznatky priestorového skúmania kriminality pre prax v oblasti prevencie kriminality tiež predmety, do učebného obsahu ktorých budú implementované získané poznatky priestorového skúmania kriminality pre proces bezpečnostného vzdelávania.

Tab. č 1 Prehľad vygenerovaných predmetov

Názov predmetu	Študijný program	Témy	Študijný odbor	Ročník stupeň / IN	Ročník stupeň / EX
Kriminológia 1	Bezpečnostno-právna ochrana osôb a majetku	Fenomenológia kriminality Prevencia kriminality Témy osobitnej časti – vybrané druhy kriminality	8.3.1	2. roč. Bc.	2. roč. Bc.
Kriminológia 2	Bezpečnostno-právna ochrana osôb a majetku	Vybrané sociálno-patologické javy	8.3.1	2. roč. Mgr.	2. roč. Mgr.
Metodológia kriminologického výskumu	Bezpečnostno-právna ochrana osôb a majetku	V rámci tém Preventívne projekty a Prognózovanie kriminality	8.3.1	1. roč. PhD.	1. roč. PhD.
Prevencia kriminality	Bezpečnostno-právne služby vo verejnej správe	Mapy kriminality a ich využitie v situačnej prevencii	8.3.2	2. roč. Bc.	3. roč. Bc.
Kriminológia	Bezpečnostno-právne služby vo verejnej správe	Fenomenológia kriminality Prevencia kriminality Témy osobitnej časti – vybrané druhy kriminality	8.3.2	2. roč. Mgr.	2. roč. Mgr.

Zdroj: Vlastné spracovanie autorkou

V študijnom odbore 8.3.1 Ochrana osôb a majetku v rámci študijného programu Bezpečnostno-právna ochrana osôb a majetku na bakalárskom stupni boli vygenerované vyučované predmety: Kriminológia 1, v obsahu ktorých konkrétne v rámci tém fenomenológia kriminality a prevencia kriminality budú implementované informácie z mapovania v Meste Košice a doteraz spracované mapy budú slúžiť ako didaktické pomôcky, ktoré budú využívané okrem riešenia priestorového rozloženia kriminality ako pomôcka k možným návrhom nastavenia konkrétnych aktivít v rámci situačnej prevencie s adresnejším zameraním na konkrétne objekty a situácie. Obsah tém TP predmetu bude

upravený aj v osobitnej časti zaoberajúcej sa jednotlivými druhmi kriminality. Ich obsah bude doplnený o informácie z obsahu Environmentálnej kriminológie a v prevencii jednotlivých druhov kriminality budú mapy kriminality využité ako didaktická pomôcky pri efektívnom nastavení situačnej prevencie.

Katedra zabezpečuje aj výučbu predmetov Kriminológia študijnom odbore 8.3.1 na magisterskom stupni, konkrétne predmet Kriminológia 2: Informácie získané z mapovania kriminality v meste Košice budú, podobne ako v rámci bakalárskeho stupňa, zapracované do obsahu tém zameraných na vybrané druhy a konkrétne v rámci témy aktuálne preventívne projekty doteraz spracované mapy budú slúžiť ako didaktické pomôcky. Do obsahu vyučovaných predmetov budú implementované aj informácie a z nich získané.

Spracované mapy a informácie z nich získane nájdu svoje uplatnenie ako didaktická pomôcka aj v obsahu predmetu Metodológia kriminologického výskumu, výučbu ktorého zabezpečuje katedra na treťom stupni vysokoškolského vzdelávania v študijnom odbore 8.3.1 Ochrana osôb a majetku v rámci študijného programu Bezpečnostno-právna ochrana osôb a majetku.

Svoje miesto si nájdu mapy kriminality aj v obsahu predmetov zabezpečovaných katedrou v študijnom odbore 8.3.2 Bezpečnostné verejno-právne služby v študijnom programe Bezpečnostno-právne služby vo verejnej správe na bakalárskom stupni vo vyučovanom predmete Prevencia kriminality v rámci tém: Mapy kriminality a ich využitie v situačnej prevencii a tiež na magisterskom stupni v predmete, podobne ako v rámci bakalárskeho stupňa v študijnom odbore 8.3.1 Ochrana osôb a majetku v rámci študijného programu Bezpečnostno-právna ochrana osôb a majetku.

V rámci projektu sa implementácia informácii predpokladala aj do obsahu vybratých predmetov z celkového počtu 9 navrhovaných predmetov, ktorých výučbu by mala zabezpečovať katedra kriminológie v akreditovanom študijnom odbore 8.3.4 Kriminológia a kriminológia, výučba ktorého sa pripravuje, konkrétne na bakalárskom ale aj na magisterskom stupni vysokoškolského vzdelávania na akadémii. Konkrétne, napríklad v obsahu predmetov Kriminológia 1 a Kriminológia 2, Projektovanie a logistika prevencie, Metódy prevencie kriminality v činnosti bezpečnostných zborov, tiež vo forme vybraných tém k predmetu Kriminologické skúmanie a koncepcie kontroly kriminality v SR a EÚ.

Aby vzdelávanie odborníkov predovšetkým pôsobiach v odbore prevencia kriminality bolo komplexné, je potrebné ho realizovať vo viacerých líniách, jednou je vzdelávanie v zmysle zvyšovania technickej gramotnosti, t. j. prácou so softwarom geografických informačných systémov a druhou líniou je odborná príprava zameraná na prácu s výstupmi získanými v rámci prvej línie a ich využitie v praxi pri nastavení predovšetkým situačnej prevencie kriminality. Pozornosť v rámci nasledujúcej časti štúdie upriamime predovšetkým na druhú líniu prípravy.

2.1.1 Príprava odborníkov v odbore bezpečnostné služby zameraná na zvýšenie zručnosti pri práci s informáciami z máp kriminality v rámci prevencie kriminality

Táto línia je nastavená na vzdelávanie v oblasti práce spracovania informácií získaných z máp kriminality a ich využitie pri nastavení adresnejšej situačnej prevencie

kriminality. Kriminologické výskumy majú smerovať predovšetkým k poznaniu kriminogénnych faktorov spojených s páchaním trestnej činnosti s cieľom vyvodiť závery pre kontrolu kriminality.

V oblastiach s vysokou mierou koncentrácie negatívnych spoločenských javov a kriminalitu nevynímajúc, známych aj ako horúce (alebo aj čierne) škvryny zločin, sa môžu vyskytovať aj vo zvýšenej miere situačné faktory, ktoré pomáhajú vysvetliť, prečo je konkrétne miesto tak problematické. Mohlo by to byť spôsobené aj tým, že miesto je zle strážené (či už kamerovým systémom alebo aj hliadkovou činnosťou), má zlé osvetlenie alebo zvýšený výskyt negatívnych spoločenských javov môže byť spôsobený koncentráciou osôb s kriminálnou minulosťou, či napríklad aj ďalších „akcelerátorov kriminality“. Preto poukážeme v nasledujúcej časti na kriminálnu geografiu a jej uplatnenie vo vzdelávacom procese v rámci „adresného nastavenia“ situačnej prevencie.

Kriminálna geografia a jej uplatnenie v rámci situačnej prevencie kriminality

Kriminalita býva často analyzovaná z hľadiska územnej štruktúry. V tejto súvislosti hovoríme niekedy o kriminálnej geografii. Rozdielna (nerovnomerná) frekvencia kriminality v jednotlivých územných celkoch (regiónoch) signalizuje mieru výskytu kriminogénnych faktorov a je dôležitým podkladom úvah o prevencii kriminality.

Situačná prevencia je na rozdiel od sociálnej prevencie špecificky orientovaná na kriminalitu, na ochranu verejného poriadku, bezpečnosti, zdravia, života a majetku občanov. Jej prínosom je, že na jednej strane sťažuje potenciálnemu páchatelovi spáchať trestný čin alebo iný delikt, na druhej strane zvyšuje pravdepodobnosť odhalenia reálneho páchatel'a. Vychádza z toho, že určité druhy kriminality sa objavujú v určitom čase na určitom mieste, za určitých okolností a dopúšťajú sa jej určité druhy páchatel'ov. Napr. vreckové krádeže sa spájajú s nahromadením ľudí (v obchodoch, na tržniciach, na jarmokoch a pod.), vandalizmus a porušovanie verejného poriadku s ukončením športových podujatí, prípadne v nočných hodinách so zatvorením herní, diskoték a pod., ku krádežiam luxusných áut na parkoviskách hotelov a zábavných zariadení, ktoré navštevujú majetní ľudia atď.²⁴

Opatrenia situačnej prevencie majú charakter prevažne technický, organizačný a administratívny. Ide o opatrenia k technickému zabezpečeniu majetkových hodnôt, k väčšej viditeľnosti určitého prostredia, ku zdokonaľovaniu hliadkovej a poriadkovej služby polície, o rôzne propagačné kampane. Nezriedka vychádza z kriminologických poznatkov. Jej prednosťou sú relatívne nízke nároky na personálne a materiálne zabezpečenie, rýchla realizovateľnosť a ľahšia merateľnosť účinnosti. Na strane druhej majú väčšinou krátkodobú účinnosť.

Prostriedky situačnej prevencie sa javia ako veľmi efektívne pri predchádzaní majetkovej trestnej činnosti, ale ich prínos je širší a týka sa aj ochrany zdravia a života ľudí, zvýšenia pocitu ich bezpečia a istoty. Situačná prevencia je osobitne účinná vtedy ak nemá len modelový charakter, ale je „šitá na mieru“ určitého objektu, ulice, štvrte, alebo mesta. Je relatívne lacná a pomerne ľahko možno merať jej prínos. Tento sa zvyšuje, ak sa situačná prevencia kombinuje s opatreniami sociálnej prevencie a prevencie viktimácie.

Situačná prevencia je zameraná na odstraňovanie kriminogénnych situácií, na obmedzovanie príležitostí k spáchaniu TČ a na zvyšovanie rizika dopadnutia páchatel'a.

²⁴ BUBELÍNY, J. *Prevencia kriminality*, Bratislava : A PZ, 2002 podľa ONDICOVÁ, M., UHRIN, S. *Prevencia kriminality*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012 s. 14-16.

Niektoré druhy kriminality sú závislé, ako už bolo skôr uvedené, na určitom čase a priestore. Napríklad vyľudnené sídlisko počas pracovnej doby alebo cez víkendy je ideálnym miestom vhodným na spáchanie majetkových trestných činov – krádeží vlámaním do bytov, obchodné centrá a centrá miest sú rajom pre vreckových zlodejov a pod.. Má svoje prednosti v porovnaní so sociálnou prevenciou, konkrétne je rýchlejšia, jednoduchšia a lacnejšia. Je aj obľúbenejšia, pretože má bezprostredné a zreteľné výsledky. Jej účinnosť je ľahšie overiteľná, no jej trvanie je efektívne krátkodobé, pretože často vedie k presunu kriminality.²⁵

Rozlišujeme päť foriem presunu:

- Teritoriálny presun - do susedného mesta, okresu, lokality;
- Časový presun - z večerných hodín do ranných;
- Presun v taktike - namiesto hľadania nezamknutých dverí páchatel' rozbije okno;
- Presun na iný objekt - páchatel' namiesto prepadnutia obchodu prepadne osobu pod vplyvom alkoholu a pod;
- Funkčný presun - miesto krádeží sa mení na miesto napr. lúpeží a pod..²⁶

Dôležité je poznanie výskytu druhu trestnej činnosti, prípadne aj páchatel'ov, resp. obetí, no v neposlednom rade je veľmi dôležitá aj evidencia objektov, ktoré sa v mieste výskytu nachádzajú. Napríklad: existuje niekoľko faktorov, ktoré prispievajú k definovaniu činnosti človeka a využitie priestoru.

Uzly a cesty páchatel'a k zločinu sú dva pojmy, ktoré sú najväčším problémom diskusii vedených odborníkmi v súčasnosti. Všeobecne platí, že ľudia sa sťahujú z jednej časti mesta do inej a je pre nich charakteristické trávenie času na niekoľkých miestach po celý deň. Domovy, práca, škola, nákupné centrá, zábavné podniky a rekreačné miesta sú spoločné uzly aktivity, ktoré obyvateľov sprevádzajú väčšinu ich každodenného života. Vzhľadom k tomu niektoré uzly pre svoje aktivity využívajú väčšie masy ľudí (napr. nákupné centrá a športové štadióny), sú dôvodom väčšej koncentrácie (migrácie) ľudí a získavajú prítlačivosť vo vzťahu k páchaniu trestnej činnosti / stávajú sa pre páchatel'ov prítlačivejšími. Naproti tomu niektoré uzly využíva pre svoje aktivity menej ľudí (napríklad štvrti s rodinnými domami i jednotlivé rodinné domy a samostatné nehnuteľnosti využívané na komerčné účely) a je pre nich charakteristické, že majú zníženú prítlačivosť. Niekoľko kriminologických štúdií preukázalo, že niektoré uzly konkrétnych typov aktivít sú prítlačivejšie a je pre nich charakteristická koncentrácia trestnej činnosti a časopriestorové prechody niektorých druhov trestných činov.²⁷ [Bromley a Nelson](#)²⁸ napríklad zistili, že hot spots trestných činov súvisiacich s alkoholom vo Worcesteri vykazoval jasné prechody časopriestoru. Krčmy a kluby prilákali vysoké koncentrácie trestnej činnosti súvisiacej s alkoholom okolo polnoci, ale tento typ kriminality sa posunul po uzavretí podnikov, v ktorých sa predával alkohol často do blízkostí parkov alebo zastávok hromadnej dopravy a pod.. V skorých ranných hodinách sa naopak trestná činnosť súvisiaca s alkoholom sústredil bližšie k obývaným oblastiam.

²⁵ Poznámka autorky: Práve priestorové (teritoriálne) presuny kriminality sú na mapách kriminality a iných negatívnych spoločenských javov, spracovaných ako didaktické pomôcky veľmi zreteľne viditeľný a sledovateľný za sledované obdobie.

²⁶ REPETTO, T. A. *Crime prevention and the displacement phenom.* Crime and delinquency 22/1976 s. 166-177 podľa BUBELÍNI, J. *Prevencia kriminality*. Bratislava. Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2002, s. 59-60.

²⁷

²⁸ BROMLEY, R. D. F and NELSON, A. L. *Alcohol-related crime and disorder across urban space and time: Evidence from a British city*, Geoforum, 33 (2002), 239–254.

Podrobnou analýzou druhu páchanej trestnej činnosti, či konkrétnych trestných činov, prípadne skupín páchatel'ov a v neposlednom rade dobrou znalosťou prostredia, v ktorom došlo k nárastu trestnej činnosti, je možné uplatniť a využiť technické prostriedky predovšetkým situačnej prevencie. Eliminovať trestnú činnosť či neutralizovať kriminogénne faktory nielen prostredníctvom využitia napríklad snímania kamerami, či zvýšenou hliadkovou činnosťou, no vidíme využitie prostredníctvom architektonického riešenia prostredia v zmysle budovania bezpečnejších objektov a bezpečnej úpravy ich okolia, či odstránením „atraktorov“ kriminality akými sú rozpadnuté, či nevyužívané objekty.

Hlavnou myšlienkou evidencie trestnej činnosti a priestorového vyobrazenia jej výskytu je využitie týchto informácií v zefektívnení situačnej prevencii pri nastavení presnejších adresnejších preventívnych riešeniach.

Grafické zobrazenie kriminálnej geografie prostredníctvom máp kriminality

Myšlienka mapovanie trestnej činnosti nie je nová a v skutočnosti, vo Francúzsku je známa už od roku 1800. Myšlienka automatizovaného mapovania kriminality sa objavila neskôr, v roku 1960. Aplikácie čoskoro ukázali potenciál pre vizuálne znázornenie štruktúry kriminality cez počítačovo generované mapy.²⁹

Výskyt zločinu ukazuje silné priestorové odchýlky. Dielo geografov sa spočiatku zaoberalo mapovaním a vysvetľovať vzorov trestnej činnosti predovšetkým v mestských centrách a smerom k ich okrajovým lokalitám. Distribúcia trestného činu bola vysvetlená s odkazom na teórie ľudskej ekológie, prostredie stavieb, bytových domov a formy mestskej správy, vrátane polície. Mapovanie trestnej činnosti je dôležité, najmä s rastúcou sofistikovanosťou geografických informačných systémov (GIS) problém zobrazovania rizikovosti lokalít ohrozených trestnou činnosťou rástol tak, aby zahŕňal širšie spektrum teoretických a empirických problémov. Výskum geografii zločinu je stále rozmanitejší a vibrujúci naprieč mnohými oblasťami spoločenského a kultúrneho života, z ktorých kriminálna geografia rovnako čerpá a prispieva k debatám v kriminológii a ďalších súvisiacich odborov.³⁰

Určité druhy kriminality sú závislé na určitom čase a priestore. Napríklad: vyľudnené sídlisko počas pracovnej doby alebo počas víkendov vytvára ideálne podmienky pre spáchanie majetkovej kriminality vlámanie do bytov alebo do obchodov, či naopak preľudnené lokality sú rajom pre vreckové krádeže.

Sústredenie polície na určité miesta či skupiny obyvateľov - môže skresliť štatistické údaje hlavne v prípadoch niektorých druhov kriminality (napr. násilnej, majetkovej, skupín obyvateľov (minority, mládež a pod.) ale aj geografické rozloženie kriminality. Hovoríme o tzv. „policajnej činnosti“, ktorá spočíva v tom, že polícia upriamuje svoju pozornosť na miesta, či skupiny osôb, na ktorých očakáva vysokú pravdepodobnosť spáchania trestného činu, respektíve výskyt vysokého počtu páchatel'ov. Prejavuje sa to napríklad v sústredení pozornosti na centrá miest a miesta /lokality/, kde žijú sociálne slabší obyvatelia, prípadne

²⁹ PAULY, G. A., MCEWEN, T. and FINCH, S. (1967). "Computer Mapping-A New. Technique in Crime Analysis." In: S.A. Yefsky (ed.), *Law Enforcement Science and Technology*, vol. 1. New York, NY: Thompson Book Company. [online] [cited.2018.05.01] http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_08/; CARNAGHI, J. and MCEWEN T. (1970). "Automatic Pinning." In: S.I. Conn and W.E. McMahon (eds.), *Law Enforcement Science and Technology*, Vol. III. Chicago, IL: Illinois Institute of Technology Research.

³⁰ Feministická geografia napríklad skúmala zločiny proti ženám a spôsoby, ktorými prispievali k ich vylúčeniu zo spoločnosti, upozornila na často skryté zločiny spáchané v súkromných i domácich priestoroch. (Valentine 1989).

sociálne vylúčené skupiny, čo zvyšuje pravdepodobnosť odhalenia trestného činu a zatknutia páchatel'a v týchto oblastiach, a tým aj môže dôjsť (dochádza) k skresleniu údajov o objasnenej trestnej činnosti.³¹

Mapy trestnej činnosti sa už dávnejšie začali objavovať ako významný nástroj v oblasti vyšetrovania trestnej činnosti a nastolenia spravodlivosti. Dovtedy len pár príslušníkov činných v trestnom konaní mal nejaké schopnosti pre vytváranie máp trestnej činnosti, a niekoľko vyšetrovateľov malo prostriedky alebo trpezlivosť skúmať priestorového rozloženia kriminality. V súčasnosti mapovanie kriminality zažíva to, čo by sa dalo nazvať explóziou záujmu ako medzi vedcami tak praktikmi.³²

Mapovanie a analýza trestných činov vstupuje do novej fázy s použitím počítačových systémov mapovania kriminality políciou a výskumných pracovísk. V súčasnosti sa toto problematikou podrobnejšie zaoberá tzv. „Environmentálna kriminológia“. Kriminologické teórie v oblasti životného prostredia zohrávajú dôležitú úlohu v tom, ako sú vzory zločinu pochopené. Zisťuje vzťah medzi páchatel'om a prostredím, v ktorom pácha trestnú činnosť. Medzi ďalšie praktické aplikácie teórie životného prostredia kriminológia zahŕňa geografické profilovanie, ktoré je založené na myšlienke, že pri rozhodovaní o tom, kde sa páchania trestnej činnosti dopustia ovplyvňujú zločincov aj geografické faktory.

V súčasnosti sú (predovšetkým v zahraničí) analytické mapovanie a geografické databázy stále viac uznávané policajnými oddeleniami ako dôležitý nástroj pri analýze kriminality, prevencii kriminality a hodnotení preventívnych programov. Technické zlepšenie, cenová dostupnosť počítačov a softwary podporujúce geografické informačné systémy a dostupnosť geografických dátových zdrojov sprístupnilo orgánom presadzovania práva použiť mapovanie pre dôkladnejšiu analýzu kriminality. Policajné oddelenie pomocou automatizovaných mapovacích systémov do značnej miery vychádzajú z údajov atribútov spojených s miestami kriminality vo forme bodov a produkujú tzv. pin mapy na základe druhu alebo kombinácie vlastností trestného činu. GIS môžu byť použité ako nástroj na identifikáciu faktorov, ktoré prispievajú k trestnej činnosti, a tým umožnia polícii, aby aktívne reagovala na situácie, skôr než sa stanú problematickými. Vzhľadom k tomu, že v rámci policajných útvarov sú používané rôzne iné technológie, bude zrejmé, že schopnosť produkovať automatizované pin mapy je len jednou z mnohých možných aplikácií. Nakoniec, GIS by mal byť vnímaný ako nástroj pre policajných analytikov, ktorí môžu získať lepšie pochopenie trestnej činnosti z geografického hľadiska.³³

Kriminálna geografia a jej vyžitie v rámci situačná prevencie kriminality na miestnej úrovni

Ako už bolo uvedené, mapovanie kriminality (geografické zobrazenie výskytu kriminality) môže byť efektívne využívané predovšetkým k skvalitneniu situačnej prevencie, či k adresnejšiemu smerovaniu preventívnych aktivít. Prevencia na miestnej úrovni má v porovnaní s inými úrovňami niektoré špecifiká, ktoré ju z hľadiska jej významu posúvajú do popredia, ale na druhej strane sa jej efektívnosť viaže na splnenie určitých podmienok. O prevencii kriminality platí všeobecne, na miestnej úrovni však osobitne, že na rozdiel napr.

³¹ BARLOW, H. D. KAUZLARICH, D. podľa VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminológie a trestní politiky*, Praha : C. H. Beck., 2012, s. 146

³² WEISBURD David a Tom Mc EWEN "Computer Mapping-A New. Technique in Crime Analysis. [online]. [cit. 2016.10.01] Dostupné na http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_08/

³³ Philip R. CANTER *Geographic Information Systems and Crime Analysis in Baltimore County and Maryland*. [online]. [cit. 2018.05.01] Dostupné na http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_08/

právných noriem, ktoré by mali byť interpretované a uplatňované v určitom spoločenstve na ktoromkoľvek mieste a vo vzťahu ku každému rovnako, jej špecifickou črtou je adresnosť, „šitie na mieru“, ktoré patrí k dôležitým predpokladom jej prínosu a efektívnosti.

Miestna úroveň zahŕňa obce, mestá, alebo len ich časti (štvrte), ulice a pod. Orgánmi prevencie kriminality na miestnej úrovni sú príslušné orgány miestnej samosprávy, alebo nimi účelovo vytvorené orgány prevencie. Subjektami preventívnych aktivít môžu byť okrem samosprávy aj orgány miestnej štátnej samosprávy, Policajný zbor, mimovládne organizácie rôzne inštitúcie.

Výhodou miestnych preventívnych aktivít je, že sú na nich zainteresované popri orgánoch miestnej štátnej správy a samosprávy aj orgány činné v trestnom konaní a masmédiá, že sa uskutočňujú za širokej účasti občanov a iných subjektov.

K ďalším znakom preventívnych aktivít na miestnej úrovni patrí, že prinášajú nielen zníženie evidovanej kriminality v príslušnom územnom rámci, ale aj zmenu postojov občanov k svojej bezpečnosti, zníženie úrovne ich strachu zo zločinu, prehĺbenie ich spolupráce s orgánmi štátnej správy, samosprávy a políciou, zintenzívnenie vzájomných neformálnych vzťahov medzi susediacimi rodinami i jednotlivými občanmi, formovanie pocitu ich vzájomnej zodpovednosti a spolupatričnosti a pod. Tieto sociálno-psychologické efekty majú trvanie nielen počas realizácie príslušných programov, ale sú prínosom pre budúcnosť.

Pri riešení problémov súvisiacich s trestnou činnosťou vo svojich „komunitách“, policajné oddelenia sa čoraz častejšie zapájajú do medzirezortných pracovných skupín. Tieto partnerstvá usilujúce sa o zníženie kriminality a narušovanie a podporu verejnej bezpečnosti, sa často spoliehajú pri orientácii sa v evidencii trestnej činnosti na políciu. Jedným z nástrojov, ktorý podporuje úspešnú spoluprácu medzi partnermi je už spomenutý geografický informačný systém, ktorý zameriava pozornosť na problémy a potreby konkrétneho okolia alebo konkrétnej komunity.³⁴

Záver

V oblasti bezpečnosti je čoraz častejšie využívaná metóda mapovania najmä identifikáciu rizík. Mapovanie rizík je procesom hodnotenia, pri ktorom sa identifikujú územia s rôznou úrovňou rizika. Výsledná mapa rizika umožňuje identifikovať zloženie a úroveň rizika pre každú časť hodnoteného územia. V mapovaní rizík ide o klasifikáciu a kvantifikáciu rizika vo vzťahu k územiu, ide o hodnotové vyjadrenie rizika na mape³⁵ (Krömer *et al.*, 2010). Podobne aj výsledkom mapovania kriminality môže byť mapa, ktorá bude vyjadrením rizika z pohľadu kriminality v určitom území.

Pod mapovaním kriminality rozumieme zaznamenávanie incidentov t. j. trestných činov a priestupkov do priestoru za účelom ich ďalšej analýzy akými sú napríklad analýza koncentrácie ich výskytu v priestore, hľadanie príčin zistených javov. Výsledné mapy majú široké možnosti využitia a môžu byť využité, pričom v niektorých krajinách aj slúžia, na:

- pochopenie udalostí a ich dynamiky,
- porovnanie sledovaných jednotiek,
- identifikáciu rizikových faktorov, vrátane objektov a priestorov, ktoré sú miestom zločinu alebo môžu byť potenciálnym miestom zločinu,

³⁴ FAYE S. Taxman and Tom. McEWEN *Using Geographical Tools with Interagency Work Groups to Develop and Implement Crime Control Strategies* [online]. [cit. 2018.05.01] Dostupné na http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_08/

³⁵ BLIŠŤANOVÁ, M a kol., 2013.

- identifikáciu rizikových oblastí,
- analýzu trendov kriminality v čase, priestore pre účely prerozdelenia hliadok,
- vypracovanie a vyhodnocovanie preventívnych opatrení za účelom znižovania kriminality,
- ďalšie priestorové analýzy.³⁶

Poznatky získané mapovaním je možné využiť nielen pre potreby prognózovania, ale priamo využiť spracované mapy kriminality pre potreby Identifikácie lokalít, kde je predpoklad na rast kriminality a mapovania rizikových lokalít.

Na Slovenku sa prognózy vypracovávajú pre celé územie štátu. Pre menšie územné jednotky sa prognózy u nás nespracovávajú. Vo vyspelých krajinách ako USA, Austrália a Kanada sa za posledných 10 rokov rozmohlo mapovanie kriminality najmä z dôvodu operatívneho nasadenia prostriedkov, ako aj efektívneho plánovania preventívnych činností. Súčasťou procesu mapovania je aj spracovanie prognóz, ale na úrovni menších administratívnych celkov, ako sú mestá a mestské časti. Mapovanie sa realizuje prostredníctvom špecializovaného softvéru, ktorý má polícia k dispozícii a ktorého súčasťou môžu byť aj nástroje na krátkodobé prognózovanie, založené na výsledkoch mapovania kriminality. V súčasnosti existuje niekoľko softvérových nástrojov na mapovanie kriminality s možnosťou prognózovania ako napr. HunchLab od firmy Azavea, IBM SPSS od IBM a Data Detective od Sentient (*US Department of Homeland Security, 2013*). Tieto nástroje sa zameriavajú najmä na “prognózovanie lokalít”, kde je vysoká pravdepodobnosť nárastu trestnej činnosti. Niektoré štúdie dopĺňajú k identifikovaným lokalitám aj číselnú prognózu kriminality v danej lokalite.³⁷

Vychádzajúc z vyššie uvedeného je evidentné, že kriminálna geografia zohráva významnú rolu v situačnej prevencii kriminality. Dlhšiu dobu rezonuje v kruhu odborníkov v oblasti prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti potreba spracovania prehľadnej územnej evidencie výskytu kriminality ako aj jej „magnetov“ vo forme prehľadných interaktívnych máp „kriminality“ predovšetkým z dôvodu adresnejšieho nastavenia situačnej prevencie.

V súčasnosti v odborných kruhoch síce „koluje“ informácia o modernom systéme evidencie kriminality ako „náhrada“ alebo „zdokonalenie“ doteraz využívaného Evidenčno-štatistického systému kriminality Policajného zboru, no verejnosť zaznamenala absenciu takýchto prehľadne spracovaných máp kriminality, napríklad aj z dôvodu získania informácií o bezpečnosti lokality v ktorej bývajú, či chcú zakúpiť byt, prípadne ich deti budú navštevovať školské zariadenie pod. Prehľadné mapy kriminality a s nimi spojené efektívnejšie a adresnejšie pôsobenie situačnej prevencie kriminality by mohlo výrazne ovplyvniť „pocit“ bezpečia obyvateľov nielen vybraných miest, no celej Slovenskej republiky. Skúsenosti zo zahraničia poukazujú na potrebu spracovania takýchto interaktívnych máp kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike a samozrejme poukazuje na nutnosť prípravy odborníkov, ktorí by vedeli primárne aj sekundárne informácie do týchto máp zapracovať ale aj nevyhnutnosť pripraviť odborníkov, ktorí by tieto informácie vedeli efektívne využiť pri návrhoch kvalitnejších a efektívnejších a predovšetkým adresnejších opatrení situačnej prevencie. Podobne aj týmto príspevkom sme chceli poukázať nielen na možnosti využitia informácií z tzv. „máp kriminality“ pri aplikácii

³⁶ BLIŠŤANOVÁ, M. 2017. *Priestorová analýza kriminality v meste Košice*. s.

³⁷ *US Department of Homeland Security, 2013 podľa* BLIŠŤANOVÁ, M. 2017. *Priestorová analýza kriminality v meste Košice*. s.

aktivít zameraných na elimináciu kriminality, no chceli sme poukázať na nutnosť skvalitnenia odbornej prípravy odborníkov pôsobiacich v oblasti prevencie kriminality a odborníkov pôsobiacich v bezpečnostných službách.

Príspevok je spracovaný v rámci riešenia vedecko výskumnej úlohy *Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní* registrovanej ako VVÚ 237, ktorá je riešená na Akadémii policajného zboru v Bratislave v spolupráci s Vysokou školou bezpečnostného manažérstva v Košiciach.

Literatúra

BLIŠŤANOVÁ, M., 2017. *Priestorová analýza kriminality v meste Košice*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2017, s.141, ISBN: 978-80-8185-028-8.

KELEMEN, M., KRÍŽOVSKÝ, S. BLIŠŤANOVÁ, M. a kol. 2015. *Vplyv kamerového systému na priestupkovosť v Meste Košice*, Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach. 2015.111 s. ISBN 978-80-8185-005-9.

ONDICOVÁ, M., UHRIN, S. *Prevencia kriminality*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012. 145 s. ISBN 978-80-7380-405-3.

ONDICOVÁ M. BLIŠŤANOVÁ, M. 2018. *Možnosti využitia výsledkov priestorového skúmania kriminality v rámci prípravy odborníkov v odbore bezpečnostné služby so zameraním na prevenciu kriminality*. In ŠČERBA, Filip. (ed.). *Kriminologické dny 2018*. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. 508 s. ISBN 978-80-88266-15-0

ONDICOVÁ M. BLIŠŤANOVÁ, M. a kol. Projekt vedeckovýskumnej úlohy „*Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní*“ dostupný v Knižnici Akadémie PZ v Bratislave evidovaný pod číslom VÝSK. 237. 2017.

ONDREJÍČKA, V., ONDREJÍČKOVÁ, S. *Urbánna bezpečnosť ako základné východisko kvality priestoru*. In: *Urbanizmus a uzemní rozvoj*, roč. XVI. č. 3/2013. s. 24 – 28.

VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, Praha : C. H. Beck., 2012, 664 s. ISBN 978-80-7400-429-2.

TOMKOVÁ, J. 2013. *Correlation of perceived safety and value orientation*. Individual and Society. 2013. Vol. 16. No. 1 , pp. 32-41.

BROMLEY, R. D. F and NELSON, A. L. *Alcohol-related crime and disorder across urban space and time: Evidence from a British city* , Geoforum, 33 (2002), 239–254.

ONDREJÍČKA, V. 2013. *Hodnotenie a objektivizácia urbánnej bezpečnosti* [online]. Bratislava: Ústav manažmentu STU, Centrum urbánnej bezpečnosti, 2013. [online]. [cit.

2018.05.01] Dostupné na internete:<<http://www.zuups.sk/sites/default/files/zbornik/6-prispevky/>>

FAYE S. Taxman and Tom. McEWEN *Using Geographical Tools with Interagency Work Groups to Develop and Implement Crime Control Strategies* [online]. [cit. 2018.05.01] Dostupné na http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_08/

CANTER R. Philip. *Geographic Information Systems and Crime Analysis in Baltimore County and Maryland* [online]. [cit. 2018.05.01] Dostupné na http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_08/

LAML, R. 2008. *(Národná) bezpečnosť* [online]. Bratislava: Fórum pre medzinárodnú politiku, 2008. [cit.2018.05.15] Dostupné na internete:<<http://www.mepoforum.sk/bezpecnostna-politika/slovnik/bezpecnost-narodna-bezpecnost/>>

WEISBURD David a Tom Mc EWEN "*Computer Mapping-A New. Technique in Crime Analysis.*" [online]. [cit. 2018.05.01] Dostupné na http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_08/

PAULY, G.A., MCEWEN, T. and FINCH, S. (1967). "*Computer Mapping-A New. Technique in Crime Analysis.*" In: S.A. Yefsky (ed.), *Law Enforcement Science and Technology*, vol. 1. New York, NY: Thompson Book Company. [online]. [cit. 2018.05.01] Dostupné na http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_08/;

CARNAGHI, J. and MCEWEN T. (1970). "*Automatic Pinning.*" In: S.I. Conn and W.E. McMahon (eds.), *Law Enforcement Science and Technology*, Vol. III. Chicago, IL: Illinois Institute of Technology Research.

Ústavný zákon č. 227/2002 článok 1, ods.3 o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu. (č.227 /2002) článok 1, odsek 3

Kontakt na autorku:

pplk. doc. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD.
Katedra kriminológie
Akadémia Policajného zboru v Bratislave Sklabinská 1
835 17 Bratislava 35
Tel: 0961057478
e-mail: magdalena.ondicova@minv.sk

Didaktické aspekty priestorového skúmania kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní

Anotácia: Vedecká štúdia sa zaoberá rozborom didaktických aspektov priestorového skúmania kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní. Zameriava sa na teoretické východiská skúmanej problematiky bezpečnostného vzdelávania, význam priestorového skúmania kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní. Prináša podrobný didaktický náhľad na výučbu GIS systémov v bezpečnostnom vzdelávaní v prostredí Vysokej školy bezpečnostného manažérstva v Košiciach a následne stanovenie prínosov výučby GIS pre proces bezpečnostného vzdelávania.

Kľúčové slová: Bezpečnostné vzdelávanie, kriminalita, priestorové skúmanie, geografické informačné systémy.

Annotation: The scientific study deals with the analysis of didactic aspects of spatial analyses of crime in security education. It focuses on the theoretical background of the subject of security education, the importance of the spatial analyses of crime in security education. It provides a detailed didactic preview of teaching GIS systems in security education in the field of the University of Security Management in Košice and then determining the benefits of teaching of GIS for the security education process.

Keywords: Security education, crime, spatial analyses, geographic information systems

Úvod

V procese riešenia bezpečnostných problémov rôzneho druhu nie je však postačujúce zaoberať sa iba už vzniknutými krízovými situáciami a zameriavať sa len na riešenie týchto javov, na odstraňovanie negatívnych dôsledkov. Rovnako v boji s kriminalitou nie je možné zameriavať sa iba na represiu. Je dôležité venovať zvýšenú pozornosť najmä prevencii, teda predvídaníu ohrození, ich predchádzaniu. Cieľom prevencie kriminality je vo všeobecnosti v čo najvyššej možnej miere predchádzať kriminalite, redukovat' jej kvalitu a kvantitu a v konečnom dôsledku tak smerovať k eliminácii trestnej činnosti. Spoločnosť si preto vyžaduje vysoký stupeň odbornej praktickej i teoretickej prípravy pracovníkov zaisťujúcich bezpečnosť vo všetkých oblastiach života.

Ak máme žiť slobodne a bez strachu je potrebné vychovávať takých odborníkov, ktorí dokážu eliminovať nie len reálne ale i potenciálne a skryté riziká. Vzniká tak potreba intenzívne sa zaoberať novými možnosťami zaistenia si pocitu istoty a bezpečia. Pri riešení problémov v oblasti bezpečnosti je významným aspektom vzdelanosť a odborná príprava pracovníkov bezpečnostných služieb, pracovníkov na rôznych úrovniach bezpečnosti i riadiacich pracovníkov, na ktorých sú kladené vysoké vedomostné nároky.

Aj napriek relatívne pozitívnemu vývoju kriminality v posledných rokoch Slovenská a Česká republika spolupracujú na hľadaní nových ciest ako ochranu osôb a majetku zaistiť účinnejšie, ako aspoň zaistiť udržateľnosť bezpečnosti. Jednou z možností ako zefektívniť činnosti zainteresovaných objektov je možnosť využívania nových technológií, konkrétne informácií obsiahnutých v digitálnych mapách, ktoré sú súčasťou geografických informačných systémov. (Svatoš, 2013)

Jedným z identifikovaných problémov stagnácie priestorového skúmania kriminality na Slovensku je obmedzená znalosť tejto problematiky zo strany odborníkov venujúcich sa tejto problematike, ale aj výkonných zložiek a predstaviteľov miestnych samospráve. Práve na túto problematiku sa zameriava vedeckovýskumná úloha s názvom: *Využitie výsledkov analýz*

kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní registrovanej ako VVÚ 237, ktorá je riešená na Akadémii policajného zboru v Bratislave v spolupráci s Vysokou školou bezpečnostného manažerstva v Košiciach. Jej cieľom je posúdiť možnosti a navrhnúť postupy implementácie výsledkov priestorového skúmania kriminality pre proces bezpečnostného vzdelávania a pre prax v oblasti prevencie kriminality.

1. Ciele vedeckej štúdie

Hlavný cieľ vedeckej štúdie vychádza z cieľa 2. čiastkovej úlohy vedeckovýskumnej úlohy - Posúdiť možnosti a navrhnúť postupy implementácie výsledkov priestorového skúmania kriminality pre proces bezpečnostného vzdelávania.

Pre naplnenie hlavného cieľa je potrebné dosiahnuť čiastkové ciele:

- stručne rozobrať teoretické východiská skúmanej problematiky bezpečnostného vzdelávania,
- rozobrať význam priestorového skúmania kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní,
- rozobrať výučbu GIS systémov v bezpečnostnom vzdelávaní v prostredí Vysokkej školy bezpečnostného manažerstva v Košiciach z didaktického hľadiska:
 - analyzovať didaktické prvky výučby GIS,
 - analyzovať požadované vstupy do výučby GIS,
 - vygenerovať vyučovacie predmety, do učebného obsahu ktorých budú implementované poznatky potrebné pre prácu s GIS,
 - analyzovať výstupy z výučby GIS.
- stanoviť prínosy výučby GIS pre proces bezpečnostného vzdelávania.

2. Bezpečnostné vzdelávanie

Bezpečnostné vzdelávanie možno definovať ako vzdelávanie, ktorého obsahom sú teoretické a praktické vedomosti a zručnosti o ochrane osôb a majetku, zamerané na odvrátenie alebo minimalizáciu bezpečnostných rizík rôznej formy a príčiny, ako aj na riešenie už vzniknutých krízových situácií a javov v rôznych oblastiach bezpečnosti (občianskej, ekonomickej, environmentálnej, technickej a technologickej, logistickej a pod.). (Kováčová, 2016) Obsahom sú teda teoretické a praktické vedomosti o ochrane osôb a majetku s možnosťou ich všestranného využitia i v európskom bezpečnostnom prostredí. Je potrebné nastaviť optimálny systém bezpečnostného vzdelávania, neustále dbať na kontinuálne zvyšovanie jeho kvality a prinášať riešenia podávania informácií a poznatkov v čo najefektívnejšej forme.

Pri riešení problémov v oblasti bezpečnosti je významným aspektom **vzdelanosť a odborná príprava pracovníkov bezpečnostných služieb**, pracovníkov na rôznych úrovniach bezpečnosti i riadiacich pracovníkov, na ktorých sú kladené vysoké vedomostné nároky. Predpokladom pre výkon potrebných činností profesionálnych pracovníkov v tejto oblasti je získanie, či predĺženie odbornej spôsobilosti alebo požadovanej odbornej pripravenosti, ktorý umožňuje systém vzdelávania (Kavan, Majzlíková a kol., 2013). V rámci vzdelávania na vysokých školách možno k zlepšeniu stavu v danej oblasti dospieť zvyšovaním bezpečnostného povedomia ľudí prichádzajúcich zo škôl do praxe, prehĺbovaním ich vedomostí a zručností spätých s bezpečnosťou, zvyšovaním kvalifikácie a odbornosti absolventov, ich prípravy na riešenie rizikových, núdzových a krízových javov v rôznych oblastiach bezpečnosti.

Bezpečnostné vzdelávanie sa netýka zvyšovania vzdelanostnej a odbornej úrovne iba pracovníkov bezpečnostných služieb, odborníkov pre oblasť bezpečnosti či riadiacich pracovníkov. Bezpečnostné vzdelávanie je vhodné chápať aj ako efektívny systém vzdelávania, budovania bezpečnostného povedomia a formovania postojov k bezpečnostnému správaniu a konaniu v rámci celoživotného vzdelávania od predškolskej výchovy až po vzdelávanie ekonomicky činných občanov. (Kováčová, Vacková, 2015)

Systém bezpečnostného vzdelávania je potrebné smerovať tak, aby bezpečnostným pracovníkom bolo umožnené získať a osvojiť si poznatky a znalosti metód, na základe ktorých budú schopní analyzovať bezpečnostné prostredie a jeho činitele vo vzťahu k rôznym objektom, identifikovať a hodnotiť bezpečnostné riziká a ohrozenia a prognózovať ich vývoj, určovať postupy a opatrenia na riadenie, bezpečnostných rizík a ohrození, plánovať a organizovať opatrenia riadenia rizík, bezpečnostného a krízového manažmentu v súlade s dostupnými zdrojmi a kapacitami, projektovať a riadiť komplexné bezpečnostné systémy (Kováčová, 2016).

3. Význam priestorového skúmania kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní

Výrazným negatívnym spoločenským javom, ktorému sme často vystavený, je nepochybne kriminalita. Inštitút kriminality je z pojmového hľadiska odvodený z latinského slova „criminalis“, čo v preklade znamená trestný. Ako zjavne z pojmového pôvodu tohto slova vyplýva, bude ju možné vo svojej podstate chápať z rôznych hľadísk. (Madliak, Mesároš a kol., 2009) Pri zohľadnení diferenciačného kritéria určeného vednou disciplínou by prichádzalo do úvahy napríklad hľadisko kriminologické, sociologické, psychologické, právne a pod.

Kriminalita (zločinnosť) sprevádza ľudskú spoločnosť od počiatkov jej vývoja, pričom od svojho vzniku znepokojovala nielen jednotlivcov v určitých sociálnych skupinách, ale aj celú spoločnosť. Keďže kriminalita (zločinnosť) prechádza svojím historickým vývojom, mení sa čo do druhu, kvality a kvantity, dlhodobým vývojom prechádzajú aj názory mysliteľov na príčiny a podmienky páchania kriminality. Je potrebné poukázať na skutočnosť, že tieto názory jednotlivých mysliteľov na podmienky a príčiny kriminality nie sú jednoznačné, čo súvisí aj s kriminalitou ako spoločenským javom, ktorý je podmienený rôznymi faktormi. (Porada, Dzurčanin a kol., 2007) Kriminalita (trestná činnosť) je súhrnom spáchaných trestných činov v danej spoločnosti za určitý časový úsek. Nevyhnutné je však zdôrazniť, že v danom prípade sa nejedná o jednoduchý súčet jednotlivých trestných činov, ale táto predstavuje ich organický súhrn. Na rozdiel od pojmu súčet, pojem súhrn totiž vyjadruje aj kvalitatívnu stránku trestnej činnosti (kriminality). (Madliak, Mesároš a kol., 2009)

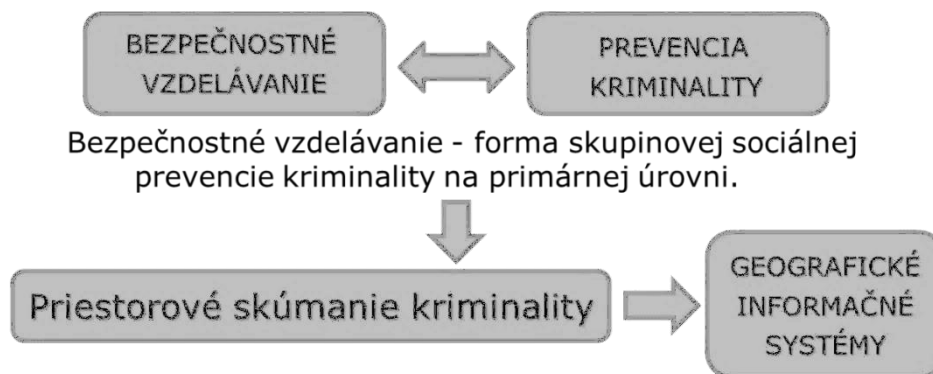
Každý človek sa denne stretáva s určitými javmi, či už pozitívnymi alebo negatívnymi. Pri takýchto stretnutiach spravidla dochádza k uvažovaniu o týchto javov, ich príčinách, ako aj o ich súvislostiach s inými javmi. A práve poznanie príčin určitého javu je predpokladom k tomu, aby človek v budúcnosti zámerne vyvolával, prípadne uľahčoval vznik tých javov, ktoré sa pre neho ukázali ako priaznivé a naopak, aby cieľavedome predchádzal, alebo obmedzoval, prípadne sťažoval výskyt tých javov, ktoré sa pre neho ukázali ako nepriaznivé. Uvedený proces neprebíha len na úrovni jednotlivca, ale aj na úrovni spoločnosti ako celku. A práve už spomenuté faktory (t.j. vyvolávanie priaznivých javov, ako aj predchádzanie nepriaznivým javom) sú podstatou prevencie.

Cieľom **prevencie kriminality** je vo všeobecnosti v čo najvyššej možnej miere predchádzať kriminalite, redukovat' jej kvalitu a kvantitu a v konečnom dôsledku tak smerovať k eliminácii trestnej činnosti. (Ondicová, Uhrín, 2012)

Boj proti kriminalite sa vo všeobecnosti skladá sa z dvoch častí, ktoré sú neoddeliteľné a zároveň nezastupiteľné a to z prevencie a represie. Pokiaľ by prevencia a represia nepôsobili zároveň, nebolo by možné reálne dosiahnuť efektívny boj proti rôznym druhom kriminality.

Komplexná prevencia kriminality, ktorá sa uskutočňuje mimo trestného práva, má dva aspekty. Prvým aspektom je, že prevencia musí byť orientovaná na tri základné cieľové objekty, a to na: páchatel'ov trestného činu, na situácie trestných činov a na obe trestných činov. (Bubelíni, 2001)

Schéma 1: Vzťah bezpečnostného vzdelávania a priestorového skúmania kriminality

Zdroj: Vlastné spracovanie

Problematika bezpečnostného vzdelávania prevencie kriminality sú veľmi úzko prepojené a navzájom sa ovplyvňujú. **Bezpečnostné vzdelávanie možno považovať za formu sociálnej prevencie kriminality na primárnej úrovni.**

Jednou z úloh bezpečnostného vzdelávania je teda svojich účastníkov viesť k uvažovaniu o negatívnych javoch, ich príčinách, ako aj o ich súvislostiach s inými javmi. Práve poznanie príčin určitého javu je predpokladom k tomu, aby bezpečnostný pracovník bol schopný zámerne vyvolávať, prípadne uľahčovať vznik tých javov, ktoré sa ukázali ako priaznivé a naopak, aby cieľavedome dokázal predchádzať, alebo obmedzovať, prípadne sťažovať výskyt tých javov, ktoré sa ukázali ako nepriaznivé.

Systém bezpečnostného vzdelávania je potrebné smerovať tak, aby bezpečnostným pracovníkom, pracujúcim v oblasti prevencie kriminality, bolo umožnené získať a osvojiť si poznatky a znalosti metód, na základe ktorých budú schopní analyzovať kriminálne prostredie a jeho činitele vo vzťahu k rôznym objektom, identifikovať a hodnotiť bezpečnostné riziká a ohrozenia a prognózovať ich vývoj, určovať postupy a opatrenia na riadenie, bezpečnostných rizík a ohrození, plánovať a organizovať opatrenia riadenia rizík, a v čo najvyššej možnej miere predchádzať kriminalite, redukovat' jej kvalitu a kvantitu a v konečnom dôsledku tak smerovať k eliminácii trestnej činnosti.

Zavedenie GIS systémov do výučby bezpečnostných predmetov si vyžaduje komplexný prístup k danej problematike. V rámci SR sú GIS systémy postupne aplikované do praxe, ale zatiaľ ich využitie v oblasti bezpečnostných vied a pri analýze rizík výrazne zaostáva za európskym, resp. svetovým štandardom. V záujme napredovania implementácie GIS do bezpečnostného vzdelávania je dôležité vychovávať aj takých odborníkov, ktorí budú odborne zdatní efektívne ich využívať v praxi.

GIS systémy ponúkajú širokú škálu nástrojov a sú využiteľné pri riešení celej rady úloh v rámci odbornej prípravy budúcich bezpečnostných pracovníkov. Svoje uplatnenie majú pri

analýze bezpečnostného prostredia od zhodnotenia stavu až po vytvorenie vlastných máp pre jednotlivé riziká. Možnosti využitia v oblasti bezpečnosti sú široké počnúc komplexnou bázou dát, ktorá je v digitálnej podobe kedykoľvek prístupná aj online v teréne, cez klasické ale aj špeciálne priestorové analýzy, až po tvorbu výstupov presne na základe požiadaviek jednotlivých zložiek.

Analýza bezpečnostného prostredia

Využitie rôznych softvérových produktov pri analýze bezpečnostného prostredia je už v súčasnosti štandardom, kvôli efektívnosti a ponúkaným vizualizačným a simulačným možnostiam. Podmienkou pre kvalitné komplexné hodnotenie územia alebo jeho jednotlivých častí sú spracované mapy jednotlivých zdrojov rizík. Mapovanie rizík je procesom hodnotenia, pri ktorom sa identifikujú územia s rôznou úrovňou rizika. Výsledná mapa rizika umožňuje identifikovať zloženie a úroveň rizika pre každú časť hodnoteného územia. V mapovaní rizík ide o klasifikáciu a kvantifikáciu rizika vo vzťahu k územiu, ide o hodnotové vyjadrenie rizika na mape.

V rámci výučby by sa mali študenti naučiť pripravovať vlastné mapové zostavy ako aj vytvárať si vlastné mapy za predpokladu vhodných vstupných údajov. Ako príklad možno uviesť vytvorenie máp kriminality alebo máp požiarovosti a pod. Študenti dokážu prostredníctvom aplikácie zistiť, aké trestné činy sa v susedstve stali, a to aj s presnou lokalizáciou týchto udalostí. Každá z nich je charakterizovaná stručným popisom (prepadnutie, držanie drog, krádež auta atd.), časom a miestom činu. GIS systémy ako aj mapové portály sú plne využiteľné pri analýze bezpečnostného prostredia, či už ako zdroj informácií alebo aj pri samotnej analýze. (Križovský, Blišťanová, 2017)

Krízové riadenie

Oblasť krízového riadenia je charakteristická predovšetkým potrebou efektívneho a rýchleho rozhodovania, pre ktoré je potrebné práca s veľkým množstvom údajov spojených s priestorovou zložkou. Špeciálne pre potreby krízového riadenia boli vytvorené v GIS vrstvy ohrozujúcich objektov, zón havarijného plánovania, zdravotníckych zariadeniach, núdzovom ubytovaní, stravovaní a pod. Rovnako boli spracované aj mapy rozsahu povodní z predchádzajúcich období a pod. Tieto údaje sú nápomocné pri rozhodovaní konkrétne napr. pri vyhľadávaní, zisťovaní dosahu a pod. Na Slovensku sa v súčasnosti GIS v oblasti krízového riadenia využívajú iba na koordinačných strediskách integrovaného záchranného systému, kde sú nevyhnutnou podmienkou pre lokalizáciu volajúceho. Získanie potrebných informácií je potrebné na čo najpresnejšie definovanie podmienok zásahu jednou, alebo viacerými zložkami integrovaného záchranného systému, na riadenie zásahu a jeho koordináciu. GIS sú plne využiteľné od modelovania javov napr. povodňová vlna, šírenie nebezpečných látok, ohňa a pod. až po plánovanie kapacít pri riešení samotnej krízovej situácie. (Blišťanová a kol., 2013) Priestorové modely sú podkladom pre prácu budúcich bezpečnostných pracovníkov, na základe ktorých budú schopní pripravovať rôzne scenáre, napr. pri plánovaní záchranných prác od plánovania kapacít po efektívne plánovanie evakuácie a pod.

Priestorové skúmanie kriminality

Myšlienka analýzy kriminality v závislosti od priestorovej zložky je stará a dátuje sa až do roku 1829, kedy vynikla vo Francúzsku prvá mapa kriminality, kde boli spracované štatistické

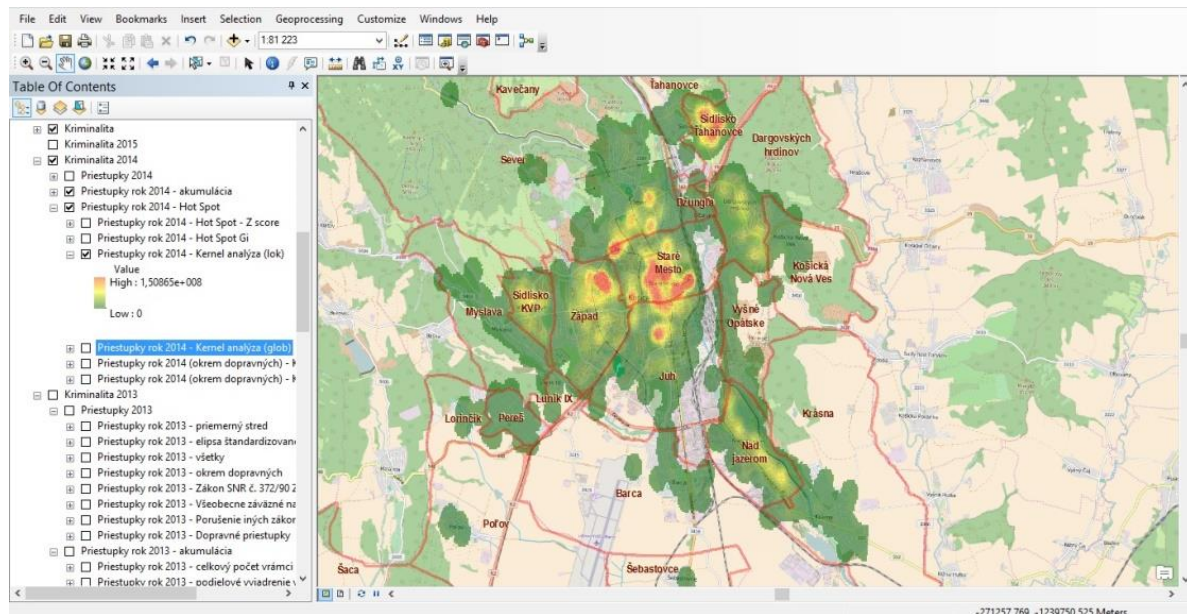
údaje o kriminalite z rokov 1825 až 1827 a demografické údaje. Postupne sa mapy kriminality rozšírili do Belgicka, posun bol zaznamenaný v USA v roku 1920, kedy boli prostredníctvom máp lokalizované gangy. Od 60 tých rokov už boli mapy kriminality vytvárané automatizovane. V 80-tych rokoch bol v USA vyvinutý špecializovaný softvérový nástroj CMMA – Crime Mapping and Analyses Application v spolupráci s políciou v New Yorku. Tento nástroj v sebe zahŕňal v sebe 4 nástroje na tvorbu máp a priestorové analýzy. Pod mapovaním kriminality rozumieme zaznamenávanie incidentov do priestoru za účelom ich analýzy, trendov ich výskytov, lokalizácie miest ich koncentrácie a hľadanie príčin zistených javov. (Blišťanová, 2013)

Výsledné mapy majú široké možnosti využitia slúžia na (Blišťanová a kol., 2013):

- Pochopenie udalostí a ich dynamike ako aj analýze okolia,
- Identifikáciu rizikových faktorov, vrátane podnikov, budov alebo na ďalších miestach, ktoré sú miestom zločinu alebo potenciálnym miestom,
- Analýzu trendov kriminality v čase a pomoc pri prerozdeľovaní hliadok.
- Vypracovanie plánov na znižovanie kriminality,
- Priestorové analýzy
- Plánovanie obhliadok a pod.

Z pohľadu analýzy kriminality sú zvlášť dôležité priestorové analýzy - hot spot analýzy, pri ktorých sa identifikujú oblasti s vyšším než nadpriemerným počtom skutkov v určitej oblasti, vo ktorých je teda i zvýšené riziko výskytu zločinu. V rámci Slovenska boli hot spoty kriminality analyzované zatiaľ len v meste Košice a to z priestupkov od roku 2010 do 2015. Príklad je na nasledujúcom obrázku 1, kde je zobrazený výsledok hot spot analýzy priestupkov v meste Košice v roku 2014.

Obrázok 1: Výsledok hot spot analýzy priestupkov v Košiciach v roku 2014

Zdroj: Kelemen et al., 2016

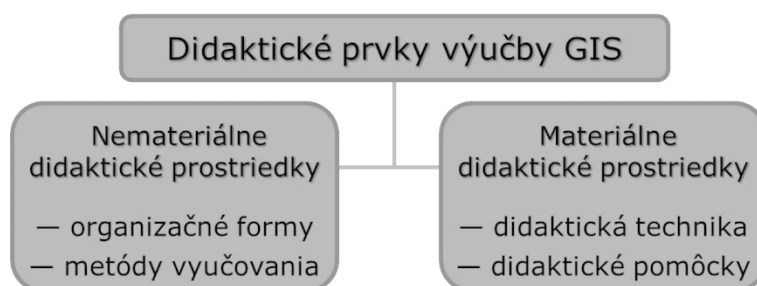
Výsledky jednoznačne ukazujú na miesta s vyššou ako priemerným počtom priestupkov. Ma základe výsledkov takéhoto typu analýzy je možné napr. vyberať vhodné lokality na inštaláciu kamerového systému. Ďalej je možné s časovým odstupom hodnotiť účinnosť kamerového systému.

Na Vysokej škole bezpečnostného manažérstva v Košiciach sa mapovanie kriminality na úrovni mesta realizovalo len ako súčasť projektu prevencie kriminality. GIS systémy v tejto oblasti sú využívané len na tvorbu kartogramov na prezentáciu stavu jednotlivých druhov kriminality (obr.1). Mapy sú aktualizované štvrťročne a slúžia na prezentáciu údajov. V tomto prípade sú využívané prezentačné možnosti GIS systémov.

4. Výučba GIS systémov v bezpečnostnom vzdelávaní v prostredí VŠBM v KE

V rámci analýzy výučby GIS systémov je potrebné rozobrať proces vyučovania z hľadiska využívania Didaktických prvkov výučby - nemateriálnych ako aj materiálnych didaktických prostriedkov (schéma 2).

Schéma 2: Rozdelenie didaktických prvkov výučby

Zdroj: Vlastné spracovanie

Organizačné formy

Na Vysokej škole bezpečnostného manažérstva v Košiciach sa v procese výučby využívajú nasledovné organizačné formy:

- *Hromadné vyučovanie* – teoretické východiská vyučovanej problematiky
- *Skupinové vyučovanie* – v malých skupinách – praktické cvičenia
- *Vyučovanie v špeciálnych učebniach* – Laboratórium GIS – špeciálne vybavená PC učebňa

Metódy výučby

- *Metódy z hľadiska myšlienkových operácií* - pozorovací postup, deduktívny postup, analyticko-syntetický postup.
- *Metódy z hľadiska fáz vyučovacieho procesu* - metódy motivačné, expozičné, fixačné, diagnostické, aplikačné.
- *Metódy z hľadiska prameňa poznávania* - slovné metódy, dynamická a statická projekcia, grafické metódy.
- *Metódy z hľadiska aktivity a samostatnosti študentov* - samostatnej práce študentov, problémová, odovzdávania poznatkov.
- *Metódy aktivizujúce* - projektové vyučovanie, metódy prípadové, simulačné, kooperatívne.
- *Metódy z hľadiska charakteru poznávacej činnosti a jej riadenia učiteľom* - problémový výklad, heuristická metóda, výskumná metóda.

Materiálne didaktické prostriedky

Laboratórium GIS – špeciálna PC učebňa:

- PC – s hardvérom podľa požiadaviek výrobcu softvéru,
- softvér ArcGIS vo verzii info,

- akademické licencie dodávané aj s výučbovými CD s mapami a databázami,
- digitálna mapa vybraného územia, pripravená na základe požiadaviek pedagógov, obsahuje potrebné mapové a databázové podklady pre možnosti rôznych typov analýz,
- z Microsoft Office - tabuľkový procesor Excel, príp. databázový systém Microsoft Access,
- multimedialny projektor, premietacie plátno.

5. Vstupy a výstupu do výučby GIS systémov

Pre bližší didaktický pohľad na výučbu GIS systémov je nevyhnutné vyšpecifikovať aj požadované vstupy a následne aj výstupy z výučby.

POŽADOVANÉ VSTUPY DO VÝUČBY GIS

- ide teda o požadované vedomosti a zručnosti, nadobudnuté v rámci predchádzajúcich predmetov, potrebné pre prácu so systémami GIS. Ide teda o znalosti z nasledovných oblastí:

Základy spracovania údajov - popisná štatistika:

- rozdelenie údajov,
- triedenie,
- príprava databáz.

Predmety ako podpora pre GIS:

Na Vysoké škole bezpečnostného manažerstva v Košiciach sa GIS vyučujú v rámci samostatného predmetu s názvom **Družicové a geoinformačné systémy**, ktoré sú v študijnom programe zaradené do 2. semestra Ing. štúdia.

Predmety – **nevyhnutné základy** pre prácu s GIS:

- Spracovanie dát
- Informatika
- Metódy zobrazovania

Predmety – **pre doplnenie vedomostí** pre prácu s GIS:

- Matematika
- Podnikové informačné systémy

V rámci **projektového vyučovania** možno pri výučbe GIS využiť aj znalosti z predmetov:

Pre oblasť **krízového manažerstva** (mapovanie rizík, zraniteľností, podpora plánovania záchranných prác):

- Teória bezpečnosti
- Teória rizík
- Integrovaný záchranný systém
- Bezpečnostné zložky SR

Pre oblasť **kriminológie a prevencie** (mapovanie kriminality):

- Právo trestné a správne
- Prevencia
- Kriminológia

Pre oblasť **projektovania bezpečnostných systémov**:

- Teória bezpečnosti

- Teória rizík
- Bezpečnostné prostriedky ochrany objektu
- Technické bezpečnostné prostriedky
- Projektový manažment

VÝSTUPY Z VÝUČBY GIS

- ide o vedomosti a zručnosti, nadobudnuté v rámci výučby GIS systémov. Boli vyšpecifikované nasledovné výstupy z výučby:

Základy práce s GIS

- tvorba bodových vrstiev,
- symbolizovanie údajov - tvorba tematických máp,
 - kartogramov,
 - kartodiagramov,
- selekcie - atribútové, priestorové,
- tvorba mapových výstupov podľa požiadaviek,
- základné znalosti s oblasti kompozície máp.

V prípade **projektového vyučovania** - príprava vlastného projektu:

- určenie cieľa,
- príprava databázových vstupov,
- úprava do požadovaného tvaru,
- analýza údajov,
- tvorba mapových výstupov.

6. Diskusia

Keďže analýza bezpečnostného prostredia a riadenie krízových situácií je dôležitou súčasťou práce bezpečnostných pracovníkov, možno konštatovať, že zaradenie GIS systémov do bezpečnostného vzdelávania má naozaj veľký význam.

Výučba GIS v bezpečnostnom vzdelávaní má svoje opodstatnenie aj z dôvodu zvýšenia IKT zručností študentov. Pri práci s GIS si študenti osvoja navyše prácu s databázami, s prípravou vstupných dát a rovnako sa naučia princípom tvorby grafických - mapových výstupov. Kvalitné podklady podstatne zvyšujú šance študentov na kvalitné výstupy, porovnateľné s výstupmi na prestížnych vysokých školách.

Významný prínos vidíme okrem rozvoja IKT zručností študentov aj v rozvoji ich logického myslenia, tvorivosti, priestorového videnia, predstavivosti.

Výsledky projektu - výrazný príspevok:

- do rozvoja vzdelávania novej generácie riadiacich pracovníkov v oblasti bezpečnosti,
- do rozvoja využitia mapovania kriminality na Slovensku.

Skúmaná problematika otvára priestor pre realizovanie diplomových ako aj dizertačných prác, zameraných na priestorové analýzy kriminality, mapovanie rizík, zraniteľností, pre podporu plánovania záchranných prác, pri projektovaní bezpečnostných systémov.

Implementácia výsledkov priestorového skúmania kriminality zatriktívni štúdiom na Akadémii Policajného zboru v Bratislave a Vysokej škole bezpečnostného manažérstva v Košiciach.

Záver

Informačno - komunikačné technológie sú už nevyhnutnou súčasťou pri spracovaní a analýze údajov v rôznych oblastiach, kde sú potrebné včasné a presné informácie. Oblasť bezpečnosti rozhodne patrí medzi takéto oblasti a zvlášť dôležité sú tieto informácie v oblasti krízového manažmentu. Bezpečnostné vzdelávanie sa snaží reflektovať na potreby praxe a vychovávať odborníkov aj v pre oblasť analýzy. Zavedenie GIS systémov do bezpečnostného vzdelávania by na jednej strane mohlo pomôcť k ich rozšíreniu ich využívaniu v praxi a na druhej strane by pomohlo študentom k získaniu zručností práce s databázami, pri podpore logického myslenia a pod. Poznatky zo sveta, ale aj zo Slovenska potvrdzujú, že GIS systémy sú zaujímavé pre oblasť bezpečnosti rovnako ako aj pre oblasť vzdelávania.

Poznámka:

Vedecká štúdia je spracovaná v rámci riešenia vedeckovýskumnej úlohy s názvom: *Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní* registrovanej ako VVÚ 237, ktorá je riešená na Akadémii policajného zboru v Bratislave v spolupráci s Vysokou školou bezpečnostného manažérstva v Košiciach.

Literatúra

BLIŠŤANOVÁ, M., (2014): *Mapovanie kriminality – história a súčasnosť*. In Košická bezpečnostná revue. Roč. 4, č. 1, s. 3-7. Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, Košice, 2013. ISSN 1338-4880.

BLIŠŤANOVÁ, M., BLIŠŤAN, P., KRIŽOVSKÝ, S., (2013). *Mapovanie kriminality v meste Košice*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach. 88 s. ISBN: 978-0-89282-90-6.

BUBELÍNI, J. (2001) *Prevenca kriminality (základy kriminálnej prevencie a preventológie s aplikáciami na činnosť verejnej správy a polície)*, Bratislava 2001, MVSR, sekretariát Rady vlády SR pre prevenciu kriminality, s.13

KAVAN, Š, MAJZLÍKOVÁ, H. (2013). *Vzdělávání v oblasti krizového řízení*, In. Bílý, J.- Kavan, Š. a kol.: *Veřejná správa bezpečnosti státu jako součást udržitelného rozvoje*, České Budějovice - VŠaRS, s.144-148, ISBN 978-80-87472-48-4

KELEMEN, M., KRIŽOVSKÝ, S., BLIŠŤANOVÁ, M., BLIŠŤAN, P., KOVÁČOVÁ, L., (2015). *Vplyv kamerového systému na priestupkovosť v meste Košice. Bezpečnostná veda a vzdelávanie ako faktory účinnej prevencie*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach. 111 s. ISBN: 978-80-8185-005-9

KOVÁČOVÁ, L. (2016). *Ďalšie vzdelávanie bezpečnostnej komunity v podmienkach SR*, In: *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis, Recenzowany czasopis naukowy, Wyższą Szkołę Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim*, nr. 7, 1/2016, ISSN 2300-1739

KOVÁČOVÁ, L., VACKOVÁ, M. (2015). *Applying Innovative Trends in the Process of Higher Education Security Personnel in Order to Increase Efficiency*. In: *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. Oxford: Elsevier, s.120-125. ISSN 1877-0428.

KRIŽOVSKÝ S., BLIŠŤANOVÁ M. (2017) *Geografické mapovanie a analýza kriminality ako východisko jej prognózovania*, In: Zborník zo stáleho medzinárodného seminára. - Bratislava, Katedra kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave, 2017. - ISBN 9788080547417. - S. 20-29.

MADLIAK, J., MESÁROŠ, M. a kol. (2009) *Prevenia kriminality*, VŠBM v KE, Košice 2009, ISBN 978-80-89282-36-4

PORADA, V., DZURČANIN, Š. a kol. (2007) *Prevenia kriminality*, Košice 2007, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, s. 28-29

SVATOŠ, R. (2013) *Kriminalita a možnosti jejího poznání a ovlivňování*, 1. vydání, České Budějovice: vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2013, 17,0 s. ISBN 978-80-87472-64-4.

ONDICOVÁ, M., UHRIN, S. (2012) *Prevenia kriminality*. Plzeň. Aleš Čeněk, 2012. 145 s. ISBN 978-80-7380-405-3

Kontakt na autorku:

Ing. Lucia KOVÁČOVÁ, PhD. MSc.,
vedúca katedry humanitných a technologických vied,
Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach,
Košťova 1,
040 01 Košice, Slovenská republika,
tel.číslo: 055/ 720 56 10
e-mail: lucia.kovacova@vsbm.sk

Priestorové analýzy – predpoklad komplexného riešenia bezpečnosti miest

Anotácia: Riešenie problematiky bezpečnosti miest a obyvateľstva patrí k prioritám samospráv. Vzhľadom na rozsiahlosť problematiky je využívanie moderných softvérových nástrojov s možnosťou spracovania priestorových údajov vhodným podporným nástrojom na analýzu údajov. Priestorové skúmanie prináša nové poznatky o javoch, ktoré ako potvrdzujú doterajšie výsledky a výsledky zahraničných štúdií sú využiteľné v praxi. Mapovanie kriminality je prvou z analýz, ktorá je potrebná pre ďalšie analýzy akými je napríklad mapovanie rizikových lokalít. Príspevok približuje možnosti priestorových analýz v oblasti riešenia problematiky bezpečnosti miest.

Kľúčové slová: bezpečnosť, mapovanie, kriminalita, riziká

Annotation: The issue of city and population security is one of the priorities of local authorities. The issue of city and population security is one of the priorities of local authorities. Given the scale of the problems is the use of advanced software tools with the possibility of processing spatial data suitable support tool for data analysis. Spatial analyzes bring new insights that confirm the results and the results of foreign studies are useful in practice. Crime mapping is the first of the analyzes required for further analysis such as mapping of risk sites. The contribution approaches the possibilities of spatial analyzes in the area of town safety issues.

Key words: security, mapping, crime, risks

Úvod

Problematika kriminality a jej znižovania je pomerne často diskutovaná a prezentovaná téma na rôznych úrovniach. Faktom je, že kriminalita na Slovensku dlhodobo klesá, čo by malo prispievať k celkovému pocitu bezpečia a znižovaniu strachu z kriminality (*Križovský, 2018*). Výskumy však potvrdzujú, že existuje nesúlad medzi reálnou mierou kriminality a subjektívnym vnímaním miery rizika, ktoré je založené na pocitoch a nie faktoch. Vo svete nie sú priestorové analýzy v prostredí geografických informačných systémov žiadnou novinkou. Sú prostriedkom na pochopenie javov, ich výsledky poskytujú nový pohľad na skúmanú problematiku, otvárajú ďalšiu diskusiu a môžu byť cenným zdrojom informácií pre realizáciu preventívnych opatrení. V prípade kriminality nie sú priestorové analýzy žiadnou novinkou a ich možnosti sa rozvojom informačných technológií rozširujú. Na Slovensku však využitie priestorových analýz v oblasti bezpečnosti výrazne zaostáva ako aj vzdelávanie v tejto oblasti (*Kováčová, 2015*).

Mapovanie ako podporný nástroj na pochopenie javov

Mapy sú dôležitým analytickým nástrojom, ktorý poskytuje množstvo informácií. Výhodou je prehľadnosť a možnosť analýzy aj priestorovej zložky a s nimi súvisiacich priestorových súvislostí. Rozvojom informačných technológií a najmä geografických informačných systémov sa výrazne posúvajú možnosti priestorových analýz ako aj vizualizačné možnosti výsledkov. Vývojom GIS systémov je mapovanie bežnou súčasťou rôznych odvetíach (Blišťanová et al., 2013). Mapovanie je procesom zaznamenávania sledovaného javu do priestoru. V oblasti bezpečnosti miest sa vo svete mapuje napríklad:

- Úroveň pocitu vnímania bezpečia,
- Úroveň pocitu strachu z kriminality,

- *Jednotlivé druhy kriminality,*
- *Sociálne skupiny,*
- *Hot spoty,*
- *Rizikové lokality*

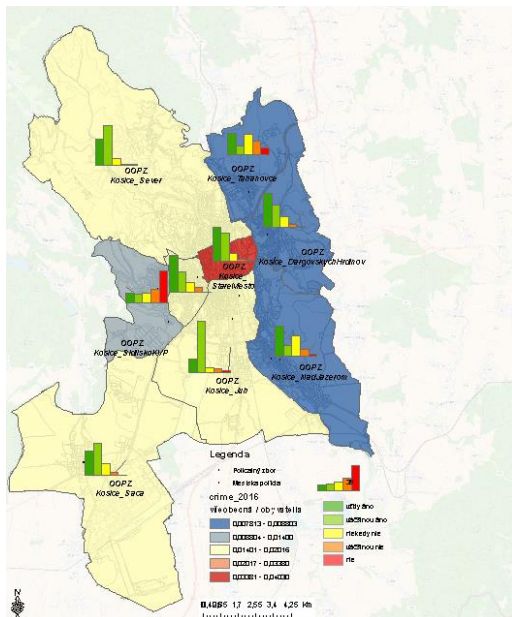
Problematika vnímania bezpečia, rôznych rizík a strachu z kriminality sa do popredia záujmu výskumníkov dostala v polovici 60.-tych rokov 20.storočia. Problematika vnímania bezpečia bola zo začiatku stotožňovaná s výskumom strachu z kriminality, preto sa stala dominantou v kriminologických výskumoch. Postupom času sa popri strachu z kriminality začali objavovať aj ďalšie riziká, ktoré vo svojich dôsledkoch pôsobili obdobne a negatívne ovplyvňovali pocit bezpečia. Problém strachu z kriminality teda môžeme chápať ako časť problematiky vnímania bezpečia. Problematika kriminality a jej znižovania je pomerne často diskutovaná a prezentovaná téma na rôznych úrovniach (Blišťanová, 2018). Strach z kriminality/zločinu býva považovaný za dôležitý sociálny jav a indikátor kvality života. Strach z kriminality ovplyvňuje rad faktorov akými sú napr. osobná skúsenosť, úroveň kriminality, správy v médiách, ale aj dôvera v políciu a súdov. Okrem uvedených faktorov samozrejme na celkový pocit vplývajú aj spomínané faktory prostredia (Miller Mitchell. J., et al., 2009.). Z fyzických atribútov prostredia sú dôležité predovšetkým prejavy, ktoré porušujú miestne štandardy - rozbité okná, zničené budovy, graffiti, odpadky, poškodené pouličné osvetlenie a pod. Miestne štandardy zohrávajú v tomto kontexte kľúčovú úlohu nakoľko určujú čo je a nie je bežné. Kým pri prejavoch kriminality ide o porušovanie právnych predpisov, v tomto prípade ide o porušovanie noriem zvyčajne bez porušovania práva (Phillips, Smith, 2003). A práve to sú dôvody, prečo sa aj v tejto oblasti uplatňuje mapovanie a prostriedok na zber a analýzu údajov. Výsledky mapovania poskytujú cenné informácie a často nútia k hľadaniu ďalších súvislostí z dôvodu pochopenia javov, ktoré sú predpokladom pre ich ovplyvňovanie.

Ako príklad výstupu, ktorého vyvodenie jednoznačných záverov si vyžaduje ďalšie skúmanie je možné uviesť výstupy na obrázkoch 1 a 2. Výsledky potvrdili to, čo iné zahraničné štúdie, ktoré potvrdili, že pocit vnímania bezpečia nie je závislý od úrovne kriminality, na účely vizualizácie reálneho stavu. Na obr. 1 a 2 je znázornený výskum dotazníkového prieskumu realizovaného v Košiciach v rokoch 2016 a 2017 zameraného na výskum pocitu vnímania bezpečia v meste Košice. Celkový počet respondentov bol 1369, z toho bolo 696 mužov, čo tvorilo 50,84% a 673 žien s podielom 49,16%. Na obrázkoch sú prezentované 2 otázky a to: *Cítite sa bezpečne za denného svetla? a Cítite sa bezpečne večer (v noci)?*

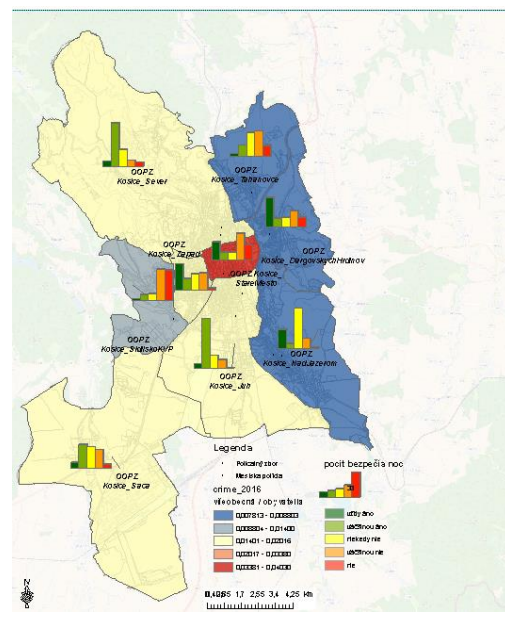
Na obrázkoch sú stĺpcovými grafmi znázornené výsledky pocitu vnímania pre jednotlivé OO PZ, ktoré sú farebne odlišené nasledovne:

- tmavo zelenou farbou sú znázornené výsledky pre možnosť: “vždy áno”
- svetlo zelenou sú znázornené výsledky pre možnosť: “väčšinou áno”
- žltou farbou sú znázornené výsledky pre možnosť: “niekedy nie”
- oranžovou farbou sú znázornené výsledky pre možnosť: “väčšinou nie”
- červenou farbou sú znázornené výsledky pre možnosť: “nie”

Na nasledujúcom obr. 1 a 2 sú znázornené výsledky pocitu vnímania bezpečia počas dňa a noci na podklade mapy všeobecnej kriminality. Z obrázkov je zrejmé, že napriek tomu, že v Obvodnom oddelení PZ (OO PZ) Staré mesto je najvyššia úroveň všeobecnej kriminality, obyvatelia sa tam cítia najbezpečnejšie. Zaujímavé sú aj rozdiely vo vnímaní v OO PZ Ťahanovce, OO PZ Dargovských hrdinov a OO PZ Nad Jazerom. Aj keď je tam úroveň všeobecnej kriminality porovnateľná výsledky výskumu pocitu bezpečia sú rôzne. Najmenej bezpečne sa obyvatelia cítia v OO PZ Nad Jazerom a v noci v OO PZ Ťahanovce. V OO PZ KVP, kde patrí aj MČ Luník IX s vysokým podielom rómskeho obyvateľstva, prevláda pocit nebezpečia aj počas dňa a ešte výraznejší je tento pocit v noci (Blišťanová, 2018).

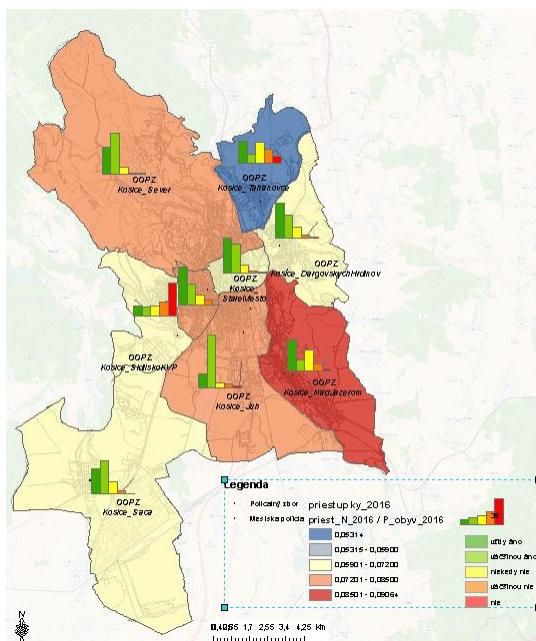

Obr. 1 Znáznornenie výsledkov pocitu bezpečia počas dňa k všeobecnej kriminalite (Blišťanová, 2018)

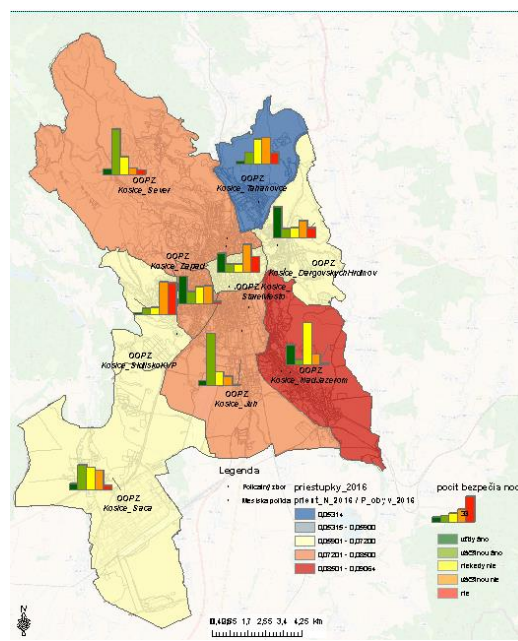

Obr. 2 Znáznornenie výsledkov pocitu bezpečia v noci k všeobecnej kriminalite (Blišťanová, 2018)

Rovnakým spôsobom boli grafy znázornené aj v prípade mapy nedopravných priestupkov. Na obrázku 3 je znázornený pocit vnímania počas dňa a na obrázku 4 pocit vnímania bezpečia v noci k počtu nedopravných priestupkov. Na rozdiel od predchádzajúci obrázkov 1 a 2 v OO PZ Nad Jazerom, kde bola úroveň všeobecnej kriminality v porovnaní s inými OO PZ na najnižšej úrovni, je v počte priestupkov OO PZ s najvyšším počtom priestupkov na obyvateľa, čomu zodpovedajú aj výsledky pocitu bezpečia. Naopak v OO PZ Juh, Sever a Západ je aj napriek pomerne vysokému počtu priestupkov na obyvateľa, výsledok pocitu bezpečia relatívne vysoký a obyvatelia sa počas dňa cítia bezpečne a počas noci s výnimkou OO PZ Západ tiež. OO PZ Ťahanovce (ako aj v prípade všeobecnej kriminality) je OO PZ s najnižším počtom priestupkov na obyvateľa. Ak by pocit bezpečia zodpovedal počtu registrovaných trestných činov, alebo priestupkov, tak výsledky v OO PZ Ťahanovce ani v OO PZ KVP by skutočnosťou nezodpovedali. (Blišťanová, 2018)

Obr. 3 Znáznornenie výsledkov pocitu bezpečia počas dňa k nedopravným priestupkom (Blišťanová, 2018)

Obr. 4 Znáznornenie výsledkov pocitu bezpečia počas dňa k nedopravným priestupkom (Blišťanová, 2018)

Práve takéto výsledky sú dôvodom pre ďalšie skúmanie problematiky so zameraním na kriminogénne faktory. Základom skúmanie je mapovanie kriminality, ktorého výsledky sú podkladom pre ďalšie analýzy. Za najkomplexnejšiu analýzu je možné považovať mapovanie rizikových lokalít, kde je možné analyzovať jednotlivé faktory a skúmať výšku ich vplyvu.

Mapovanie kriminality

Priamo pod mapovaním kriminality rozumieme zaznamenávanie incidentov do priestoru za účelom ich ďalšej analýzy, zisťovania trendov, analýzy koncentrácie výskytov v priestore, hľadanie súvislostí prípadne príčin zistených javov a pod. Mapy sú dôležitým analytickým nástrojom, a pri ich tvorbe sa využívajú priestorové, ale aj nepriestorové atribútové údaje. Atribútové údaje slúžia na bližší popis, charakterizáciu priestorových údajov, ktorými sú objekty, alebo javy viažuce sa na konkrétnu geografickú polohu. V prípade mapovania kriminality môžu byť atribútovými údajmi napr. údaje o druhu trestnej činnosti, o čase spáchania trestného činu, výške škody, páchatelovi, obeti a pod. Počet atribútových údajov nie je obmedzený a ich štruktúra a obsah závisí od cieľa analýz. Pri analýzach kriminality je vhodné atribútové údaje rozšíriť o rôzne typy štatistických údajov napr. o demografické, socio - ekonomické a pod., a to z dôvodu výskumu kriminogénnych faktorov. Geografické informačné systémy (GIS) systémy ponúkajú možnosti analýz priestorovej aj atribútovej zložky, čím sú pre kriminologický výskum zaujímavé. Priestorové analýzy môžu byť použité k zhodnoteniu, výpočtom, predvídaníu, interpretácii a pochopeníu informácií (Blišťanová et al., 2013)

Výsledné mapy majú široké možnosti využitia a môžu byť využité, pričom v niektorých krajinách sa aj aktívne využívajú, na (Blišťanová, 2017):

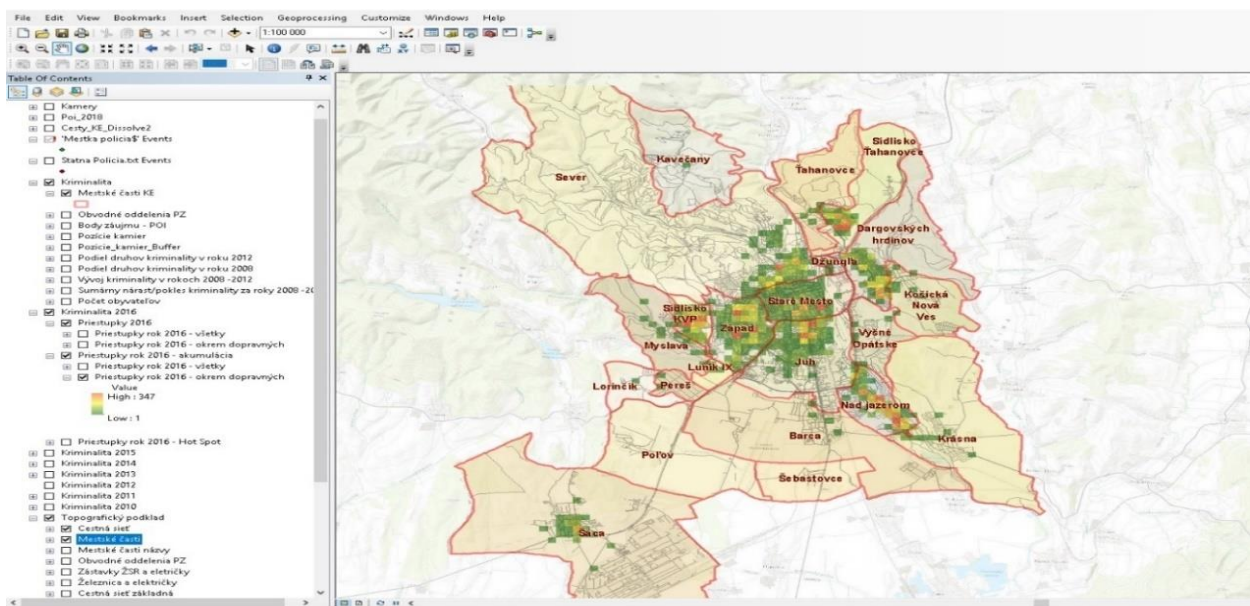
- pochopenie udalostí a ich dynamiky,
- porovnanie sledovaných jednotiek,

- identifikáciu rizikových faktorov, vrátane objektov a priestorov, ktoré sú miestom zločinu alebo môžu byť potenciálnym miestom zločinu,
- identifikáciu rizikových oblastí,
- analýzu trendov kriminality v čase a v priestore pre účely prerozdelenia hliadok,
- vypracovanie a vyhodnocovanie preventívnych opatrení za účelom znižovania kriminality,
- ďalšie priestorové analýzy.

Výsledky mapovania sú podkladom pre následné analýzy, medzi ktoré môžeme zaradiť:

- hot spot analýzy,
- analýza rizikových oblastí,
- mapovanie miest opakovane napádaných trestnou činnosťou,
- geografické profilovanie.

Z týchto analýz je pre potreby tejto práce vhodné spomenúť hot spot analýzu, ktorá je analýzou koncentrácie javu v priestore. Vo všeobecnosti môžeme povedať, že hot spoty sú miesta, kde dochádza k zhlukovaniu vysokých hodnôt. Už v roku 2004 sa v správe National Research Council Commite zameranej na Výskum a praktiky dobrej praxe polície v USA uvádza, že hot spot analýzy sa stali bežnou stratégiou pri prevencii kriminality a riešení problémov s verejným poriadkom a prispievajú k efektívnej práci polície (Schmalleger, 2015). Príklad výstupu hot spot analýzy je na obrázku 3. Ide o výstup akumulácie priestupkov využitím kvadrantovej metódy- hot spot analýzy s veľkosťou bunky 50x50m. červeným sú znázornené miesta s vyšším počtom priestupkov voči občianskemu spolunažívaniu ako 270 priestupkov, oranžovou farbou sú znázornené miesta s počtom priestupkov od 220 do 270, žltou od 170 do 220 priestupkov (Blišťanová, 2018).

Obr. 5 Hot spot analýza nedopravných priestupkov v Košiciach v roku 2016 (Blišťanová, 2017)

Ako je zrejmé z obrázka 5, pomocou hot spot analýzy je možné jednoznačne identifikovať miesta so zvýšeným počtom priestupkov. Pre oblasť bezpečnosti miest je zaujímavé sledovať medziročné zmeny v hot spotoch a to najmä ich rozširovanie, zmenšovanie a presúvanie.

Riziková lokalita a analýza rizikových lokalít

Riziková lokalita v podmienkach Slovenskej republiky nie je zadefinovaná v žiadnom právnom predpise. Podľa Ondicovej (2016) je možné rizikovú lokalitu popísať ako časť urbanizovaného prostredia, relatívne malej rozlohy (osada, časť mesta, „štvrť“, ulica a pod.), ktorá sa vyznačuje (je charakterizovaná):

- *zvýšeným výskytom trestnej činnosti, ale aj inej protispoločenskej činnosti (priestupky a iné protispoločenské konania),*
- *výskytom generátorov kriminality, akým je miesto (priestor, objekt), ktoré produkuje v danej lokalite trestnú činnosť a ňou zahľučuje aj príslušné oblasti (typy zástavby – architektonické riešenia typické pre danú lokalitu, blízkosť štátnej hranice, migrácia obyvateľstva a s ňou súvisiaca anonymita),*
- *výskytom „magnetov“ kriminality (Crime Attractors) - t. j. miest, alebo lokalít a štrukturálnych prvkov, ktoré „priláhujú“ páchatelov kriminálnych činov (opustené objekty, neudržiavané objekty, chátrajúce priemyselné objekty, miestne lesné porasty, nestrážené lesné hospodárstvo a pod.),*
- *prípadne socio - demografickými a ekonomickými charakteristikami tohto prostredia, predstavujúcimi významné kriminogénne faktory, akými sú počet obyvateľov, zloženie obyvateľstva podľa veku a pohlavia, miestne špecifiká v skladbe obyvateľstva, obmedzené pracovné príležitosti, poľnohospodárstvo, priemyselné zóny - čo ovplyvňuje vývoj indexu nezamestnanosti (mieru nezamestnanosti), počet poberateľov sociálnych dávok, chudoba, sociálne a národnostné konflikty, sociálne vylúčenie, neochota/ochota/obyvateľstva spolupracovať pri objasňovaní TČ, postoj obyvateľstva k realizovaným preventívnym aktivitám, absencia sociálnych služieb pod.).*

V oblasti bezpečnosti je čoraz častejšie využívaná metóda mapovania ako podporný nástroj v procese hodnotenia rizík. Mapovanie rizík je procesom hodnotenia, pri ktorom sa identifikujú územia s rôznou úrovňou rizika. Podobne aj výsledkom mapovania kriminality môže byť mapa, ktorá identifikuje miesta so zvýšeným výskytom kriminality a teda rizika. Mapovanie rizík je procesom hodnotenia, pri ktorom sa identifikujú územia s rôznou úrovňou rizika. Výsledná mapa rizika umožňuje identifikovať zloženie a úroveň rizika pre každú časť hodnoteného územia. V mapovaní rizík ide o klasifikáciu a kvantifikáciu rizika vo vzťahu k územi, ide o hodnotové vyjadrenie rizika na mape (Blišťanová, 2018).

Podľa Caplana et al., (2015) má modelovanie rizikových lokalít alebo oblastí 10 krokov: stanovenie cieľa analýzy (konkrétny druh trestnej činnosti), vybrať miesto, vybrať časový úsek, zabezpečiť základné mapy, identifikovať potenciálne rizikové faktory, zvoliť modelové faktory, určiť váhu faktorom, vytvorenie výslednej mapy kombináciou jednotlivých máp a interpretácia výsledkov (Caplan, Kennedy, 2016). Pod rizikovými faktormi sú najčastejšie chápané konkrétne typy objektov ako napr. banky, školy, zastávky, čerpacie stanice (Caplan et al., 2015), ktoré môžu byť pre rôzne druhy kriminality rôzne. Bývajú označované aj ako body záujmu.

Mapovanie rizikových oblastí je analýzou, ktorá je založená na výsledkoch mapovania kriminality. Jej cieľom je identifikovať lokality so zvýšeným rizikom kriminality so zohľadnením zraniteľnosti prostredia podľa vzťahu (1) uvedeného pri definícii rizika. Princíp je podobný ako pri mapovaní rizík.

Riziko je v odbornej literatúre definované rôzne. Pre potreby mapovania rizikových lokalít je najvhodnejší nasledujúci vzťah na definíciu rizika:

$$R = H \times V, \quad (1)$$

kde:

R je riziko,

H je ohrozenie (hazard),

V zraniteľnosť (vulnerability). vychádzame z definície rizika:

Pod pojmom zraniteľnosť rozumieme vlastnosť systému, prípadne objektu, ktorá hovorí o ich schopnosti očakávať, vyrovnávať sa s, vytrvať počas, a zotaviť sa z negatívnych dopadov. Zraniteľnosť vzišla zo sociálnych vied a v jej počiatkoch bola takmer výhradne používaná v sociálnej sfére. Hovorí o tom ako sú jednotlivé objekty v krajine (budovy, ekosystémy, ľudia atď.) náchylné utrpieť škodu a čiastočne aj to, čo tá škoda spôsobí v dlhodobejšom horizonte.

Na základe uvedenej definície, je na vytvorenie máp rizikových lokalít potrebné vytvoriť mapy:

-zraniteľnosti

- hrozby / nebezpečenstva

Vzhľadom na to, že táto problematika na Slovensku doposiaľ riešená nebola, nasledujúca časť je návrhom faktorov, ktoré by na základe získaných teoretických vedomostí, dostupných údajov a skúseností z mapovanie priestupkov, mohli do hodnotenia rizikových zón vstupovať. Pre mapovanie zraniteľností je v prvom rade potrebné mapovať:

- Zraniteľnosť obyvateľstva - podľa veku.

- Mapa zraniteľných objektov.

Jednotlivé časti mesta bývajú charakteristické vekovou štruktúrou, ktorá nie je rovnomerná. Identifikovať faktory, ktoré ovplyvňujú zraniteľnosť je možné na základe viktimologických štúdií ako aj na základe výskumov pocitu bezpečia. Ako vyplýva aj z predchádzajúcich kapitol, dôležitým faktorom je vek. Problémom však je značná rozdielnosť vo výsledkoch viktimologických štúdií a výskumoch pocitu vnímania bezpečnosti.

Ďalší faktor, ktorý je možné na mape identifikovať sú objekty, ktoré môžu byť zraniteľné, teda objekty a ich okolie. Samotný návrh zraniteľných objektov a ich váh je zvolený analogicky zohľadnením zvolených zraniteľných vekových skupín. Vychádzame z predpokladu, že v okolí týchto objektov sa zdržiavajú navrhované vekové skupiny ľudí. Je možné spomenúť materské školy, detské ihriská, kluby seniorov, základné školy, centrá voľného času a pod.

Každá zo skupín máp je tvorená súborom máp, ktoré prezentujú zvolené faktory ohodnotené zvolenou váhou. Vzhľadom na skutočnosť, že výsledky štúdií sú nejednotné a neexistuje univerzálny postup, je vhodné stanoviť/priradzovať váhy na základe vedeckej rozpravy oslovením odborníkov z danej oblasti.

Na identifikáciu faktorov ohrozenia je možné rovnako ako pri identifikácii faktorov využiť viktimologické štúdie, ale aj výsledky mapovania kriminality prípadne aj iných protispoločenských javov (napr. mapovania antisociálnych skupín, drogových lokalít a pod.). bdobne pre mapovanie hrozieb respektíve nebezpečenstva by vstupom do ďalších analýz mali byť výsledky mapovania:

- *nebezpečných objektov.*
- *miest so zvýšeným počtom priestupkov – výsledky hot spot analýz.*

Podobne ako pri mapovaní zraniteľnosti je možné na základe štúdiu určiť potenciálne nebezpečné objekty ako sú napr. herne, nočné kluby, prevádzky s 24 hodinovou prevádzkou, čerpacie stanice, zastávky, čerpacie stanice a pod. Druhým typom máp, ktorými sa identifikujú lokality so zvýšeným nebezpečenstvom sú práve mapy kriminality a najmä výsledkami hot spot analýz, ktoré jednoznačne identifikujú miesta so zvýšeným výskytom kriminality prípadne priestupkov.

Kvôli komplexnosti je potrebné doplniť mapy pripravenosti teda mapy existujúcich bezpečnostných opatrení, ktoré znižujú hrozby. Nosnou prvkom ochrany sú bezpečnostné zložky, ktoré majú zo zákona povinnosť chrániť a dbať na bezpečnosť a verejný poriadok, či už sú to zložky Policajného zboru alebo mestskej polície. Na základe štúdie analýzy účinnosti kamerového systému v Košiciach realizovanej v roku 2015 je možné tvrdiť, že správne inštalovaný kamerový systém má pozitívny vplyv na kriminalitu resp. priestupky v okolí inštalovaných kamier. Štúdie potvrdili výrazný pokles počtu priestupkov v okolí kamerových systémov (*Blišťanová, 2017*). Z uvedeného dôvodu je opodstatnené do mapy ochranných opatrení zapracovať mapu rozmiestnenia kamerových systémov s ich dosahom. Pre mapu rozmiestnenia kamier a rozmiestnenia síl je potrebné stanoviť aj dosah vplyvu, prípadne niekoľko dosahov s rôznou váhou. Napr. 50 m od kamery najsilnejší vplyv a určená váha 5, ďalších 50 m od prvej zóny, teda 100 m od kamery váha 4 .. a pod.

Samozrejme je možné do analýzy pridávať aj ďalšie druhy máp, ktoré by mohli byť nápomocné pri riešení problematiky. Ich počet nie je limitovaný. Analýzou kombinácie máp je následne možné identifikovať zraniteľné miesta, nebezpečné miesta a následne rizikové miesta.

Záver

Výsledky kriminologických výskumov sú dôležitým podkladom pre kontrolu kriminality ako aj pre plánovanie a vyhodnocovanie prevencie. Mapovanie je proces ktorý poskytuje informácie pre zefektívnenie riešenia otázok bezpečnosti miest. Na Slovensku je výskum kriminality realizovaný s využitím pokročilých softvérových nástrojov realizovaný len v obmedzenom rozsahu. rôznych druhov máp môže poskytnúť nový ucelenejší obraz na problematiku a môže prispieť k riešeniu. Mapy rizikových lokalít jednoznačne identifikujú zraniteľné miesta a nebezpečné miesta, na základe ktorých je následne možné identifikovať rizikové lokality. Výsledky môžu slúžiť pracovníkom PZ SR, mestskej polícii, predstaviteľom

samospráv, preventistom ale aj širokej verejnosti, keďže umožňujú adresne riešiť problematiku preventívnych opatrení.

Príspevok je spracovaný v rámci riešenia vedecko výskumnej úlohy *Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní* registrovanej ako VVÚ 237, ktorá je riešená na Akadémii policajného zboru v Bratislave v spolupráci s Vysokou školou bezpečnostného manažérstva v Košiciach.

Literatúra

BLIŠŤANOVÁ, M.- BLIŠŤAN, P.- KRIŽOVSKÝ, S. 2013. *Mapovanie kriminality v meste Košice*. 1. vyd. , Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 88 s. ISBN: 978-0-89282-90-6.

BLIŠŤANOVÁ, M., 2017. *Priestorová analýza kriminality v meste Košice*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2017, s.141, ISBN: 978-80-8185-028-8

BLIŠŤANOVÁ, M., 2017. *Priestorové skúmanie kriminality ako účinný nástroj kontroly kriminality*, Habilitačná práca, 2018, 109 str.

CAPLAN, J.M - KENNEDY, L.,W. - BARNUM, J., D. 2015. Risk Terrain Modeling for Spatial Risk Assessment. In: Journal of Policy Development and Research, vol.17,num 1, 2015. 7-16

CAPLAN, J.M. - KENNEDY, L. W., 2016. Risk Terrain Modeling: Crime prediction and risk reduction. Univ of California Press, 141 str.MILLER, MITCHELL. J., et al., 2009. *21st century criminology : a reference handbook*, 1. vyd. California: SAGE Publication, 945 str. ISBN 978-1-4129-6019-9

KOVÁČOVÁ, L. 2015. *Bezpečnostné vzdelávanie ako nástroj budovania bezpečnostného povedomia v oblasti prevencie kriminality*. In: Sustainability – Environment - Safety '2015: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Proceeding of the International Scientific, Bratislava, December 4, 2015, Slovak Republic, Žilina: STRIX. Edícia ESE-25, 1.vyd. - ISBN 978-80-89753-01-7. - S. 29-34.

KRIŽOVSKÝ, S. *Bezpečnosť miest a obcí v kontexte nových metód kriminologického výskumu* In. Kriminológia ako súčasť trestnej politiky – pocta prof. PhDr. Květoňovi Holcrovi, DrSc. k 80. narodeninám, Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-279-0, s. 134-144

ONDICOVÁ, M. 2016. Kriminálna geografia a jej uplatnenie v prevencii kriminality In: *Košická bezpečnostná revue*, 2/2016, VŠBM v KE, ISSN:1338-4840

PHILLIPS, T.- SMITH, P., 2013. Everyday incivility: towards a benchmark. In: *The Sociological Review* , 51 (1), 2013, pp. 85-108.

SCHMALLEGER, F., 2015. *Criminology Today – An integrative introduction*. 7. vyd. Pearson , 527 str. ISBN: 978-0133495539

Kontakt na autorku:

Ing. Monika Blišťanová, PhD. LL.M., MBA
prorektorka pre vedu a výskum
Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach,
Košťova 1,
040 01 Košice, Slovenská republika,
tel.číslo: 055/ 720 56 10
e-mail: monika.blistanova@vsbm.sk

III. Kriminológia v rovine akademickej výučby

Význam kriminológie pre vzdelávanie právnika³⁸

Anotácia: Pohľad kriminológov vrátane učiteľov kriminológie nemusí byť totožný s názormi študentov, ktorí majú povinnosť osvojiť si poznatky kriminológie. Preto sme sa študentov 5. ročníka každý rok opýtali, v čom vidia praktický význam kriminológie pre činnosť právnika. Uskutočnili sme analýzu 68 zápočtových prác a výskumných sond študentov a na ich základe prezentujeme ich názory na tento predmet. V tejto kapitole uvádzame širokú škálu názorov študentov od pozitívnych po negatívne. Všetky považujeme za veľmi dôležité na skvalitnenie výučby kriminológie na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave a Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Názory študentov nielen zreálňujú pohľad na tento predmet, ale sú zároveň zdrojom pozitívnej motivácie jeho rozvoja. Stále viac študentov po kontakte s kriminologickými poznatkami si uvedomuje skutočnosť (na ktorú dávnejšie upozorňujú kriminológovia), že „trestné právo je bez kriminológie slepé a kriminológia je bez trestného práva bezbrehá“.

Kľúčové slová: Kriminológia, vzdelávanie právnikov, učebné programy, názory odborníkov a študentov.

Annotation: The view of criminologists, including criminology teachers, may not be the same as that of students who have a duty to learn the knowledge of criminology. That is why we asked students of the 5th year every year what they see the practical significance of criminology for lawyer activity. We conducted an analysis of 68 credits and student research samples and based on them, we present their views on this subject. In this chapter we present a wide range of students' opinions from positive to negative. We all consider it very important to improve the teaching of criminology at the Faculty of Law of the Trnava University of Trnava. Students' views not only reflect the subject, but also provide a source of positive motivation for their development. More and more students, after contact with criminological knowledge, are aware of the fact (which the criminologists have pointed out earlier) that "criminal law is blind without criminology and criminology is without criminal law without a criminal".

Key words: Criminology, lawyer education, teaching programs, opinions of experts and students

Úvod

Kriminológia ako veda o zločine je dnes uznávaná ako samostatná vedecká a pedagogická disciplína, ktorá sa prednáša na mnohých vysokých školách v SR a je aj predmetom vedeckého záujmu jej učiteľov. Túto skutočnosť potvrdzuje existencia vysokoškolských katedier, ktoré majú vo svojom portfóliu učebný predmet „Kriminológia“ a uskutočňujú v rámci svojich možností kriminologický výskum. Existuje tiež primeraná publikačná činnosť: monografie, učebné texty, učebnice, ako aj čiastočné uplatňovanie poznatkov kriminológie v spoločenskej praxi, napríklad v normotvorbe, v príprave a realizácii preventívnych opatrení, či v procesoch resocializácie.

Odborníci - kriminológovia z Akadémie Policajného zboru v Bratislave dávnejšie konštatujú (2003), že potreba kriminológie a kriminologických výskumov je stále viac uznávaná v zahraničí aj u nás. Sú presvedčení, že štát a občianska verejnosť však potrebujú pre svoju bezpečnosť maximum relevantných a spoľahlivých poznatkov o kriminalite. Ide teda o najvýznamnejšie poznatky o skutočnom stave kriminality, jej štruktúre dynamike, o individuálnych a spoločenských príčinách kriminality, o páchateloch a obetiach, o možnostiach kriminálnej represie a prevencie a o účinnosti opatrení aplikovaných v procese sociálnej kontroly. Ako mimoriadne dôležitú úlohu pre dosiahnutie tohto stavu vidia kriminológovia APZ „osvojenie kriminologickej teórie a disponovanie kriminologickým

³⁸ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0106. Tento článok vznikol za podpory vedeckého projektu APVV č. 16-0471.

personálom nielen na univerzitách, ale aj v rámci orgánov činných v trestnom konaní a u inštitúcií sociálnych služieb (s. 27)“.

Tradičné, medzinárodné konferencie APZ nadväzujú a rozvíjajú tieto podnetné myšlienky. Aj tohoročná (2018) medzinárodná konferencia vytvorila priestor ako si na medzinárodnej úrovni vymeniť poznatky o stave a rozvoji kriminológie v rovine vedeckovýskumnej a v rovine výučby. Osvojenie kriminologických poznatkov je veľmi dôležité pre všetky profesie, ktoré sa zaoberajú vymožitelnosťou práva. Medzi ne patria právnici ako aj študenti práva. V predchádzajúcich rokoch výučby kriminológie na Právnických fakultách v Trnave a Bratislave sa učiteľia i študenti presvedčili, že obsah kriminológie značne rozširuje obzor budúceho právnika, učí ho hlbšie analyzovať spoločenské a individuálne súvislosti trestného činu, spravodlivejšie zhodnotiť jeho nebezpečnosť ako aj načrtnúť možnosti účinnej sociálnej kontroly. Radi by sme sa preto s vami podelili o naše skúsenosti.

1 Učebné programy

Právnické fakulty v Bratislave a v Trnave predstavujú tie vysokoškolské ustanovizne, ktoré patria k dlhodobým nositeľom a realizátorom výučby kriminológie.

Právnická fakulta TU v Trnave zaradila Kriminológiu k povinným predmetom pre 2.ročník magisterského štúdia. Predmet sa realizuje v zimnom semestri s týždennou dotáciou 2 hodiny prednášky a 2 hodiny cvičenia. Študent, ktorému súbežne beží aj predmet „Trestné právo“, získava za absolvovanie tohto predmetu 5 kreditov. Okrem semestrálnej skúšky absolvuje aj štátnu skúšku z Trestného práva a Kriminológie a môže obhájiť aj diplomovú prácu s kriminologickým zameraním.

Právnická fakulta UK v Bratislave zaradila Kriminológiu k povinne výberovým predmetom v 1. ročníku magisterského štúdia (v letnom semestri). Dôraz kladie na cvičenia s dotáciou 2 hodiny týždenne. Semestrálne skúšky mali rôzne podoby: patrí k nim posúdenie a ohodnotenie seminárnej práce a v poslednom čase sa akcentuje preskúšanie pomocou testu. Študent má možnosť písať diplomové práce v kombinácii obsahu Trestného práva a Kriminológie. Treba podčiarknuť, že Kriminológia, jej výučba a výskum, má na tejto inštitúcii dlhodobú tradíciu (V. Hatala, L. Schubert, G. Nikšová, I. Turayová), z ktorej terajšia generácia učiteľov čerpá poznatky umožňujúce udržať a rozvíjať jej vysoký štandard.

Učebné programu predmetu „Kriminológia“ patria k významným didaktickým dokumentom, ktorý poukazuje na potrebu jednoty vzdelávania a výchovy vedenej na základe aplikácie vedeckých poznatkov. Ide o to, aby zabezpečili kvalitný obsah, jeho systémové usporiadanie, teoretický zmysel a praktický dopad. Dobrý učebný program zabezpečuje nielen kvalitný, inovačný obsah, ale vedie študenta k cieľavedomosti, zodpovednosti a disciplíne. Toto všetko vplýva na rozvoj osobnosti študenta a pripravuje ho na úspech v jeho budúcej praxi, a osobitne na zmenu často špatnej rutinnej praxe.

Vzhľadom na prílišný rozsah, či opakovanie určitých častí učebných programov Trnavy a Bratislavy, budeme ilustrovať naše prístupy na učebných programoch Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, ktoré sme (ako autori článku) spolu vytvárali a realizovali.

Ako sme už spomínali, študenti majú možnosť zúčastniť sa na prednáškach, ktoré sú však nepovinné. V rokoch, keď neboli k dispozícii naše učebnice, bola účasť na prednáškach celkom dobrá. V posledných rokoch však zaznamenávame v účasti klesajúcu tendenciu. Vo svojej podstate sa prednášky sústreďovali a sústreďujú na všeobecnú časť kriminológie. V rokoch 2000 - 2008 sme odprezentovali nasledovné témy:

- Predmet, miesto a úlohy kriminológie;
- Metodológia a metódy kriminologického skúmania (v rátane prognózy kriminality);

- Kriminologické školy a smery;
- Fenomenológia a etiológia kriminality;
- Páchateľ a obeť trestnej činnosti;
- Prevencia kriminality.

Po vydaní našej prvej učebnice „Kriminológia“ v roku 2009 a jej rozšíreného vydania v roku 2011, sa situácia výrazne zmenila. Týkalo sa to osobitne samotných učiteľov. Dobrý učiteľ nemôže opakovať či doslova čítať texty učebnice. Je pred ním výzva, ako inovovať a obohatiť obsah tém prednášok. Zmena sa dotýka aj študentov, ktorí majú možnosť naštudovať si učebnicu a prípadné nejasnosti diskutovať v rámci cvičení a prípadne využiť individuálne či skupinové konzultácie. Vznik učebníc a ich vstup do výučby výrazne prispel k zvýšeniu kvality výučby kriminológie.

Názory študentov na učebnicu „Kriminológia“ v r. 2009

Pozitíva:

- Učebnica je písaná zrozumiteľne, stručne a jasne, obsahuje všetky dôležité informácie na vytvorenie si vlastnej predstavy o stave jednotlivých kriminalít.
- Rozsah, aktuálnosť, zrozumiteľnosť.
- Úlohy Zamyslite sa, Vyskúšajte si, ľahko pochopiteľný a zapamätateľný štýl písania, ciele kapitoly.
- Som rada, že patrím ku generácii, ktorá sa mala možnosť učiť z našej novej učebnice a pracovať s ňou. Hodnotím ju celkovo pozitívne, hlavne to, že rozpracúva viaceré pohľady k témam (mám na mysli názory viacerých autorov). Nie je vytvorená subjektívne. Je prehľadná a núti sa zamyslieť a vytvoriť si vlastný názor.

Negatíva:

- Fenomenológia je vypracovaná len do roku 2006, neúplné fenomenologické údaje,
- 8. kapitola – hospodárska kriminalita: značne rozsiahla a spracovaná príliš ekonomicky,
- Pre potreby skúšky by možno bola vhodnejšia „priamočiarejšia“ učebnica, inak knihu hodnotím kladne,
- Niektoré kapitoly sú príliš náročné pre právnikov, pretože mnohí neštudujú predmety jej multidisciplinárneho základu (napr. psychológiu, sociológiu),
- Horšia kvalita väzby, po pár otvorení knižky sa celá rozpadne. (Tieto nedostatky sme sa pokúsili odstrániť v 2. rozšírenom vydaní učebnice v roku 2011. Učebnica sa nielen poznatkovo rozšírila, ale dostala aj „tvrdú“ väzbu.)

Táto zmena ako poznatky získané vedeckými grantmi, odbornými seminármi a konferenciami, ako aj obhájenými diplomovými, rigoróznymi a dizertačnými prácami nás inšpirovali k inovácii a korekcii tém prednášok. V roku 2010-2011 sme pripravili sériu prednášok, ktoré presahovali rámec učebnice. Základ tvorili nasledovné témy:

- Kriminológia - dnešok a budúcnosť;
- Kriminológia a kriminalita v SR a ČR (historický kontext);
- Spoločenské a osobnostné faktory ovplyvňujúce vývoj kriminality;
- Páchatelia trestnej činnosti, kriminálna recidíva a predikcia;
- Obete kriminality v aktuálnych súvislostiach;
- Organizovaný zločin - nové súvislosti a prepojenia s ekonomickou kriminalitou;
- Drogy ako kriminogénne faktory;
- Bezdomovectvo, chudoba a sociálne vylúčenie;
- Migračné procesy a kriminalita;
- Verejná mienka a kriminalita.

Každý akademický rok sme hodnotili ohlas študentov a dopad prednášaných tém na ich znalosti a podľa zistenej potreby sme pridávali nové témy. Napríklad značnú pozornosť vyvolali témy o histórii slovenskej a českej kriminológie, osobitne však o slovenských osobnostiach z minulosti (V. Hatala, G. Nikšová, L. Schubert). V prednáškach tiež rezonovali poznatky, ktoré sme získali z grantového výskumu ekonomickej kriminality. Výrazne obohatili výučbu kriminológie tiež učebnice českých kriminológov a mimoriadny úžitok pre jej kvalitu priniesla spolupráca s Inštitútom kriminológie a sociálnej prevencie v Prahe. V neposlednom rade rozšírený kontakt so svetovou kriminológiou, t. j. s možnosťou štúdia zahraničnej literatúry a tiež osobné kontakty, priniesli pre efektívnosť našej vedeckej a pedagogickej práce veľký ošoh. Súčasný študijný program (AR 2017/2018) obsahuje nasledovný zoznam prednášok:

- Kriminológia – jej význam pri naplňaní hodnôt trestného práva;
- Kriminológia v ČR a SR (pokús o historický exkurz);
- Fenomenológia kriminality;
- Etiológia kriminality (vzťah individuálnych a spoločenských kriminogénnych činiteľov);
- Spoločenské kriminogénne faktory (s dôrazom na ekonomiku, politiku a justíciu);
- Páchatelia trestnej činnosti (na príklade páchatel'a ekonomickej kriminality);
- Obete kriminality (aktuálne súvislosti);
- Verejnosť, verejná mienka a kriminalita;
- Kriminologický výskum – skúsenosti a úskalia (na príklade výskumov ekonomickej kriminality).

Spolu s inováciou prednášok veľký dôraz kladieme na cvičenia. Skúseným pedagógom je známe, že práve aktivita študentov je mimoriadne dôležitým faktorom pochopenia a osvojenia si poznatkov systému kriminológie. Študenti si sami vyberajú ponúknuté témy so špeciálnej (osobitej) časti kriminológie, verejne ich prezentujú a spoločne o nich diskutujú. Ponuka tém predstavuje určitý stabilizovaný prvok systému a vyzerá nasledovne:

- Majetková kriminalita;
- Ekonomická kriminalita;
- Násilná kriminalita;
- Mravnostná kriminalita;
- Drogová kriminalita;
- Počítačová kriminalita;
- Kriminalita mládeže;
- Masmédiá a kriminalita;
- Organizovaná kriminalita;
- Význam kriminológie pre činnosť právnik.

Pre prípravu prezentácií obvykle odporúčame nasledovnú štruktúru:

- Vymedzenie základných pojmov;
- Fenomenológia druhu kriminality v posledných 10. rokoch;
- Príčiny druhu kriminality;
- Charakteristické črty páchatel'ov a obetí druhu kriminality;
- Prevencia druhu kriminality.

Pri zdôrazňovaní rozhodujúcej úlohy obsahu prezentácií vyžadujeme aj uplatňovanie takých metodických postupov, ktoré upútajú pozornosť ostatných účastníkov cvičenia a prispievajú ku kvalitnému verbálnemu prejavu budúceho právnik. Cvičenia u prevažnej

časti študentov majú priaznivú odozvu, vedú nielen k lepšiemu osvojeniu doteraz neznámych poznatkov, ale aj širšiemu spoločensko-vednému pohľadu na úlohu práva ako nástroja spravodlivosti.

Súčasťou informačného listu predmetu „Kriminológia“ je aj zoznam povinnej a odporúčanej literatúry. Tento zoznam je dynamický dokument, ktorý sa pravidelne mení a dopĺňa podľa aktuálnej situácie v tvorbe odbornej kriminologickej literatúry. Napríklad dôležitú úlohu pri osvojovaní kriminologických poznatkov v rokoch 2000 - 2009 zohrávalo štúdium literatúry, ktorá v tej dobe bola k dispozícii. Uvediem niektoré z nich: NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: *Kriminologie*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001; TURAYOVÁ, J.: *Vybrané kapitoly s kriminológiou*. Bratislava: PF UK, 1999; FÁBRY, A.: *Penológia*. Bratislava: PF UK, 2000; GRATZER, A.: *Vybrané metodologické problémy kriminologického výskumu*. Bratislava: APZ, 2001; KAISER, G.: *Kriminologie*. Praha: H. C. Beck, 1994; KUČHTA, J.: *Kriminologie I a II část*. Brno: PF MU, 1999. Postupne pribudli ďalšie tituly ako napríklad: KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: H. C. Beck, 2005 a HOLCR, K.: *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition, 2008. Každoročne študentov upozorňujeme i na bohatý výber učebných textov, ktoré spracovali členovia Katedry kriminológie APZ v Bratislave.

K zvýšenému záujmu o kriminológiu na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave prispelo, ako sme už spomenuli, vydanie vlastnej učebnice „Kriminológia“ (2009). Výrazne stúpila aktivita študentov a viditeľne sa zlepšili výsledky skúšok z tohto predmetu. Týkalo sa to aj študentov, ktorí mali vlažný vzťah k tomuto predmetu a v podstate sa nezúčastňovali prednášok.

V súvislosti so štúdiom literatúry, kde svedomitosť a cieľavedomosť študenta pri osvojovaní si jeho obsahu, tvorí jeden zo základných pilierov jeho vzdelania, sme v rokoch 2012-2014 začali registrovať jednu nie celkom potešiteľnú skutočnosť. Mnohí študenti, a je ich stále viac, nevenujú dostatočnú pozornosť štúdiu učebníc a iných zdrojov odbornej literatúry. Spoliehajú sa príliš na internetové zdroje (osobitne pri písaní záverečných prác) a čo je horšie, na skúšky sa pripravujú len z téz, ktoré pre nich niekto pripravil, prípadne si z toho urobil obchod. Na skúškach je možné zreteľne odlíšiť tých, ktorí sa učili z učebnice a nie iba z téz. V odpovediach týchto študentov prevláda nielen pamäťový popis, ale aj pochopenie problému a invencia uvažovania.

Pri učení sa iba z téz sa to napríklad prejavuje v nevyužívaní fenomenologických údajov pre hodnotenie stavu, štruktúry a dynamiky kriminality a taktiež pri príliš všeobecnom až fádnom popise príčin (etiologie) kriminality a formálnosti chápania prevencie. Príčiny tohto stavu nemusia tkvieť len v samotnej osobnosti študenta (študent prokrastinátor), či v uprednostňovaní internetu, ale môžu súvisieť so strnulým učebným programom a nedostatkami v realizácii obsahu a metodiky vo formách výučby. Súvisí to aj so súbežnými učebnými predmetmi, ktoré kladú na študentov neúmerne požiadavky a často aj s nekoordinovaným rozvrhom hodín.

Otázky na skúšku patria v našich podmienkach do súboru dokumentov tvoriacich učebné programy. Za dôležité považujeme, aby skúšobné otázky zahrňovali kľúčové témy všeobecnej i špeciálnej (osobitej) časti kriminológie a neprekračovali rámec obsahu, ktorý sa odučil a zároveň si ho študent má možnosť osvojiť z dostupnej študijnej literatúry. Zmeny uskutočňujeme po dlhšom období pri aktualizácii literatúry a pri zistení, že pri príprave na skúšku sa výrazne využívajú tézy na úkor študijnej literatúry. Za dôležitú považujeme aj metodickú a organizačnú stránku skúšky, v ktorej akcentujeme princíp, že výsledok skúšky je výsledkom dlhodobej vzájomnej spolupráce a pomoci medzi učiteľom a študentom.

2 Názory odborníkov

Kriminológia podľa názorov kriminológov tým, že skúma spoločenskú a individuálnu stránku trestnej činnosti, je užitočne využiteľná v činnosti právnik. Odborníci z akademickej komunity sa zhodujú na tom, že osobitné využitie jej poznatkov umožňuje predovšetkým trestné právo. Normotvorca a realizátor trestných zákonov sa na základe kriminologických zistení môže postarať o to, aby boli v spoločnosti k dispozícii také zákony a normy, ktoré budú vysoko efektívne v boji s trestnou činnosťou (zločinnosťou).

Veda trestného práva využíva v primeranej miere výsledky kriminologických výskumov pri určovaní vlastných pojmov, pri vedeckom výklade zákona a v neposlednom rade aj pri návrhoch *de lege ferenda*. Poznatky získané z kriminologických výskumov umožňujú trestným právnikom (možno aj ďalším druhom práva) získať hlbší pohľad do sociálneho a individuálneho pozadia trestných činov a poukazujú na možnosti efektívnej interdisciplinárnej spolupráce s predstaviteľmi iných vedných disciplín.

V rokoch 2014-2017 sme na Právnickej fakulte v Trnave riešili (T. Strémy, G. Dianiška, I. Šimovček a ďalší) projekt Agentúry na podporu výskumu a vývoja s názvom „Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov v podmienkach Slovenskej republiky“ (APVV-0179-12). Výskum preukázal, že restoratívna justícia a úsilie o jej harmonizáciu s retributívnou justíciou vytvára nový priestor pre rozvoj trestného práva a kriminológie a podporuje vymožitelnosť práva. Analýza stavu, štruktúry a dynamiky udeľovania alternatívnych trestov po r. 2006 preukázala ich nedostatočné využívanie v justičnej praxi. Jeden z najzávažnejších dôvodov sudcov spočíval v tom, že proces resocializácie páchatel'ov je nedostatočne kontrolovateľný. Riešiteľský kolektív podporil úsilie Ministerstva spravodlivosti SR pre získanie *Elektronického systému monitoringu osôb* (ESMO), ktorý bol spustený do realizácie od 01.01. 2016. Výsledky jeho využívania boli v nasledovných rokoch viac ako skromné (v prvom roku bol ESMO nariadený v 35 prípadoch). Kritika, s politickým kontextom, sa obrátila proti samotnému systému. Akcentovala sa jeho „nehospodárnosť“. Ale dôvody nízkeho využívania ESMO sú podľa nášho názoru nasledovné:

- absencia hĺbkovej analýzy k reálnym potrebám Slovenskej republiky čo do počtu obstaraných technických opatrení;
- nepripravené prostredie, ktoré dodnes nie je vysporiadané s niektorými organizačnými činnosťami;
- chýbajúca motivácia orgánov činných v trestnom konaní a sudcov individualizovať trest na potreby konkrétneho odsúdeného;
- elektronický monitoring predstavuje pre orgány činné v trestnom konaní a súdy určitú byrokratickú záťaž, preto sa snažia riešiť trestné veci menej náročným spôsobom.

Aj vyššie uvedené argumenty svedčia o tom, že kriminológia napomáha nielen interdisciplinárnej spolupráci rôznych vedných disciplín, ale aj právnej praxi. Ide o kriminologickú analýzu reálnej činnosti súdov, ako aj všetkých orgánov činných v trestnom konaní. Predstavuje nadhľad, ktorý nepoučuje právo, ale napomáha právnikom v jeho efektívnom rozvoji. Získané kriminologické poznatky môžu zužitkovať aj orgány realizujúce výkon súdnych rozhodnutí. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby trestné spisy obsahovali okrem obvyklého aj údaje nevyhnutné pre potreby kriminologického výskumu (napr. rôzne druhy anamnéz). Predpokladom pre takýto prístup je dobrá vôľa súdov poskytnúť kriminológom vôbec možnosť analyzovať tieto spisy a nadviazať v tomto smere vzájomne prospešný dialóg.

Uvedieme príklad na obsah diskusie o efektívnejšom využití systému ESMO. Podľa nášho názoru je možné tento systém využiť pri nasledovných inštitútoch trestného / civilného konania:

- nahradenie väzby;
- podmienené zastavenie trestného stíhania;
- podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody (VTOS) s primeranými obmedzeniami a povinnosťami;
- podmienený odklad VTOS s probačným dohľadom;
- trest odňatia slobody;
- trest domáceho väzenia;
- trest zákazu pobytu;
- trest zákazu účasti na verejných podujatiach;
- podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody;
- premena trestu odňatia slobody na trest domáceho väzenia;
- ochranný dohľad;
- neodkladné opatrenia v civilnom konaní.

V záujme využívania alternatívnych trestov a systému ESMO sa minister spravodlivosti SR JUDr. Gábor Gál rozhodol od júna 2018 zriadiť pracovnú skupinu, ktorá preskúma možnosti rozsiahlejšieho využitia elektronických náramkov u odsúdených a ďalších osôb. Pracovná skupina je zložená z akademikov a osobitne z praktikov, ktorí by mali alternatívne tresty hojnejšie uplatňovať v justičnej praxi: sudcov, probačných a mediačných úradníkov, prokurátorov a advokátov.

Zamyslite sa:

1. Aké sú podľa vás dôvody pomerne nevýrazného využitia ESMO v podmienkach SR?
2. Aké opatrenia (legislatívneho a nelegislatívneho charakteru) považujete za potrebné prijať k zvýšeniu využitia ESMO v podmienkach SR?

Trestná veda a justičná prax sa s kriminológiou navzájom potrebujú. Parafrázujúc známu okridlenú vetu o tomto vzťahu je možné len konštatovať, že kriminológia pomáha otvárať oči trestnému právu vo vzťahu k trestnej praxi a trestné právo pomáha kriminológii ustrážiť bezbrehosť jej úvah a rozmachu.

Kriminológia pri ústretovosti trestných právnikov im môže poskytnúť rad empirických poznatkov o spoločenskej realite pre tvorbu takých legislatívnych noriem, ktoré sú v súlade s rozvojom spoločnosti v nových, dynamicky sa meniacich podmienkach. Kriminológia môže prispieť k lepšiemu fungovaniu inšancií trestnej kontroly, ku kvalifikovanému a účinnému ukladaniu trestnoprávných sankcií. So súčasnou inováciou trestného práva sa otvárajú dvere aj pre kriminologický výskum. Osobitne nový systém trestnoprávných inštitúcií predstavuje pre kriminológiu aktuálnu príležitosť pre empirické skúmanie a postupné zaradenie do učebných programov kriminológie.

Plneniu tejto úlohy bráni často občasná disharmónia vzťahu „trestné právo - kriminológia“. Aj naše skúsenosti potvrdzujú, že spolupráca medzi právnikmi a kriminológmi nemá vždy optimálnu polohu, čo sa prejavuje napríklad v diskusiách, či kriminológia je súčasťou prípravy budúceho právnik a keď, aký to má byť predmet. Všeobecne sa diskusia vedie v duchu, že niektorí právnici poukazujú na malú výpovednú hodnotu kriminologických poznatkov a niektorí kriminológovia zasa upozorňujú na rutinu a neochotu sudcov, prokurátorov a policajtov, ktorí neberú do úvahy nové pohľady na trestné právo. V krajných prípadoch dochádza aj k tomu, že niektorí kriminológovia spochybňujú legitimitu trestného práva a prichádzajú s radikálnymi názormi na jeho zrušenie (kritická kriminológia).

Zrušenie či vzájomné obviňovanie sa nie je tá správna cesta. Kriminológia a trestné právo skôr potrebujú nové impulzy na hľadanie invenčných teórií, na precizáciu metodológie a metód výskumu, ktoré by prehlbili presvedčivosť kriminologických a trestnoprávných zistení. Historický vzhľad svedčí o tom, že na budovaní vedeckej kriminológie sa spoločne podieľali trestní právnici a sociológovia. Postupne sa k nim pridávali aj psychológovia a ďalšie vedné profesie. Všetko toto úsilie prispelo k tomu, že vnímanie o tom, že kriminológia je pomocná veda trestného práva zastaralo a kriminológia sa rozvíja ako samostatná spoločenská veda o kriminalite. Avšak s rozvojom metodológie a metód kriminologického výskumu upozorňuje nemecký trestný právnik a kriminológ prof. Kury (2011, s. 2) na nasledovnú skutočnosť: „*V nemeckej kriminológii vždy vládli a dodnes vládnu trestní právnici. Rovnaká situácia je vo väčšine krajín kontinentálnej Európy. Problém predstavuje skutočnosť, že (trestní) právnici nie sú vzdelaní v oblasti empirického výskumu alebo v metodológii sociálnej vedy... kriminológia ako taká by mala byť predmetom vzdelávania a výskumu v tomto odbore a výskum by mal byť vykonávaný v spolupráci so sociálnymi vedcami.*“

Stále zaujímavé sú úvahy odborníkov o príspevku kriminológie pre spoluprácu s trestným právom a pre lepšie ovplyvnenie právnej praxe. Kolektív kriminológov Akadémie Policajného zboru (2003, s. 27–28) vidí špecifické dôvody pre túto spoluprácu. Treba zachytiť jedinečné spoločenské zmeny, ktoré prebiehajú po r. 1989, vrátane zmien kriminality. Je šanca sledovať zákonitosti prebiehajúcich originálnych spoločenských procesov, ujasniť si vplyv niektorých nových sociálnych a sociálne psychologických faktorov na kriminalitu. Je potrebné navrhnúť štátu a jeho orgánom moderný systém kontroly kriminality. Zameranie nielen na trestnoprávnu kontrolu, policajné služby a priestupkové právo, ale aj ekonomickú a sociálnu politiku i legislatívu, sociálne služby, inšpekčné inštitúcie atď.. Trestnoprávna kontrola kriminality sa opiera o Trestný zákon, Trestný poriadok, Zákon o výkone trestu odňatia slobody. Novely či zásadné zmeny v týchto zákonoch by sa mali odohrať aj na základe kriminologických výskumov a ich odporúčaní. Je potrebné skvalitniť vysokoškolskú výučbu budúcich policajtov a ďalších odborníkov. Výučba kriminológie na Akadémii Policajného zboru v Bratislave potrebuje získať väčšiu podporu. Kriminologickú erudíciu potrebujú aj ďalší odborníci: právnici, sudcovia v trestných veciach, prokurátori, advokáti, väzenský personál, sociálni kurátori a ďalší. Treba naliehavo organizovať aj tu postgraduálne a celoživotné vzdelávanie.

Zamyslite sa:

Kriminologické poznatky podľa trestného právnika a kriminológa prof. Madliaka nachádzajú praktické uplatnenie najčastejšie v týchto oblastiach (Holcr, K. a kol. 2008, s. 25–26):

- **v oblasti právneho systému**, osobitne v trestnoprávnej praxi. Poskytujú empiricky potvrdené poznatky vzťahujúce sa k procesu kriminalizácie či dekriminilizácie, penalizácie a depenalizácie, k postaveniu páchatel'a a obete v trestnoprávných veciach, k ukladaniu, výkonu a reálnemu účinku trestov. Poznatky kriminológie nachádzajú uplatnenie aj v ďalších právnych disciplínach, ako napr. v občianskom, rodinnom a obchodnom práve;
- **v rozsiahlej oblasti spoločenského života**, v ktorej kriminalita vzniká a funguje. Kriminologické poznatky o príčinách kriminality a jej prejavoch pomáhajú prijímať pragmatické rozhodnutia a praktické opatrenia oslabujúce pôsobenie kriminogénnych faktorov a naopak posilňujúce antikriminogénne faktory, identifikovať nápadné anomálie v zmenách kriminality a tým iniciovať prijímanie príslušných praktických krokov;
- **pri vypracovaní realizačných programov a plánov kontroly kriminality**. Kriminológia pomáha identifikovať rizikové skupiny populácie (podľa pohlavia, veku, vzdelania, sociálnych a iných znakov vrátane osobnostných znakov), ktoré sú náchylné na páchanie kriminality alebo naopak, ktoré sú kriminalitou ohrozené.

Názory študentov

V úvode článku a súbežne s názormi odborníkov sme sa priklonili k názoru, že skvalitnenie vzdelávania v študijnom predmete „Kriminológia“ nadobúda stále väčšiu dôležitosť. Týka sa to osobitne profesií, ktoré pôsobia pri eliminácii kriminality, tzn. aj právnickej profesie. Kriminologické vzdelávanie je (či malo by byť) prirodzenou súčasťou ich vysokoškolského vzdelania a taktiež súčasťou ich celoživotného vzdelávania. Realizácia dobrého študijného zámeru na vysokej škole nie je jednoduchá a priamočiara.

Z dlhoročných pedagogických skúseností vieme, že dobrý zámer učiteľa je dôležitý, ale predstavuje len jednu stranu problému, či dokonca len polovicu úspechu. Akokoľvek ide o odborný pohľad založený na vedeckých poznatkoch a pedagogických skúsenostiach, je to vždy pohľad „zhora“. Preto rovnako dôležitý pre úspech predmetu je pohľad „zdola“, t. j. ako ho vnímajú študenti, aký majú k nemu vzťah a osobitne ako hodnotia jeho užitočnosť pre svoju budúcu právnu prax.

Na význam kriminológie pre činnosť právnikov sme sa po prvých rokoch fungovania učebného predmetu (AR 2003/2004) obrátili na študentov 5. ročníka s úlohou písomne spracovať túto tému. Následne sme uskutočnili obsahovú analýzu 68 seminárnych prác, aby sme si vytvorili obraz, aký názor na túto tému majú samotní študenti. Priaznivý vzťah k významu kriminológie vyjadrilo 38% študentov, 59% zaujalo neutrálne stanovisko a len v 3% bolo stanovisko výrazne negatívne. Uvedieme niektoré výstižné vyjadrenia študentov za všetky tri skupiny.

stanovisko	vyjadrenie študentov
+	<ul style="list-style-type: none"> • Kriminológia predstavuje určité oživenie štúdia práva v zmysle snahy o pochopenie dôvodu vzniku trestnej činnosti, ako aj konania jednotlivých páchatel'ov a v možnosti logického rozmýšľania. • Kriminológiu nepovažujem len za kopu poučiek, delení, štatistických údajov, ktoré sa musím naučiť, ale za špecifický predmet s nezastupiteľným významom pre právo. • Vyšetrovateľ využíva kriminologické poznatky pri objasňovaní kriminalisticky relevantnej udalosti, zisťovaní kriminalistických stôp. • V záujme spravodlivosti využíva poznatky kriminológie v trestnom konaní aj obhajca. • Trestnoprávna veda a kriminológia sa vzájomne dopĺňajú a rozvíjajú. • Kriminológia je zdroj kritiky a skvalitňovania trestného práva.
neutrálne	<ul style="list-style-type: none"> • Kriminológia je využiteľná v právnej praxi, ale nie vo všetkých činnostiach rovnako. • Samotná právna prax zatiaľ využíva kriminologické poznatky nedostatočne. • Zmeny trestnoprávných noriem by mali vychádzať z kriminologických analýz stavu kriminality, jej vývoja a faktorov. Zatiaľ sa to však deje veľmi málo.
-	<ul style="list-style-type: none"> • Kriminológiu považujú niektorí študenti za nepotrebný a nechcený predmet, ktorý treba pretrpieť, veď predsa v praxi sa s ním už nikdy viac nestretnú. • Kriminológia nemá v praxi právnikov miesto. Pre činnosť sudcu, obhajcu, prokurátora by nemali byť zaujímavé pohnútky páchatel'a trestného činu či prostredie, v ktorom vyrastal. Podstatné by malo byť skúmanie, či sa podozrivý dopustil spáchania trestného činu alebo nie.

• Kriminológia je ako akýsi „prívesok“, či pomocná veda trestného práva.

Stanoviská študentov plasticky ilustrujú ich pohľad „zdola“. Tento pohľad nie je apriori vyjadrením sympatií či antipatií k predmetu „Kriminológia“, ale je určovaný študentskou stratégiou racionalizácie celkového štúdia, rozvrhom hodín (kríženie sa cvičení a seminárov), neformálnym statusom učiteľov predmetu a realizáciou očakávaní v priebehu vyučovacieho procesu. Do úvahy môže prichádzať osobitne u vyšších ročníkov aj plnenie pracovného úväzku mimo školy. Priaznivé a neutrálne hodnotenia, ako sme sa presvedčili v nasledujúcich rokoch, vytvorili dobrú pôdu pre vzájomnú spoluprácu medzi učiteľmi a študentmi, vedúcu k posilneniu pozície Kriminológie v príprave budúceho právnik. Vyskytli sa aj d’alej sa môžu vyskytnúť aj negatívne názory. I keď ide o ojedinelé stanoviská, treba ich vziať do úvahy a dôkladne sa nad nimi zamyslieť. Celkovo ide o to, aby sa samotný proces výučby vyvaroval prílišnej direktívnosti a stereotypnosti a inovatívnymi prístupmi, ktoré zahrňujú aj názory a nápady študentov, ich presvedčil o užitočnosti kriminológie pre ich osobnostný rozvoj a budúcu prax.

Obsahová analýza seminárnych prác umožnila poznať aj ďalšie zaujímavé podnety a názory študentov. Napríklad, časť študentov si všíma prepojenie kriminológie s psychológiou, osobitne s forenznou psychológiou. Viacerí študenti trvajú na tom, že poznatky o psychike osobnosti páchatel’a/ páchateliek by mal súd vziať do úvahy pri ukladaní trestov. Podobne by sa mal správať obhajca, ktorý by mal poznať osobnú, rodinnú a pracovnú anamnézu páchatel’a a ak zastupuje obeť, tak by mal poznať aj ju. Viacerí študenti upozorňujú na potrebu citlivého prístupu k obetiam. Kriminológia podľa nich pomáha pri odhaľovaní neznámych páchatel’ov trestných činov na základe interakcie páchatel’a a poškodenia obeť, pri analýze motivácie trestného činu z hľadiska správania sa obeť, či pri posúdení rozsahu poškodenia obeť. Pri týchto úvahách poukazujú študenti na dôležitý význam prevencie pri odstraňovaní, oslabovaní či neutralizovaní kriminogénnych faktorov s cieľom zastaviť rast kriminality. Potešiteľné je, že mnohí zo študentov nepreceňujú odstrašujúci účinok trestu ale zároveň podporujú uskutočňovanie mimo trestných preventívnych činností.

Obsah seminárnych prác poskytuje aj zaujímavé zistenia o vytváraní blízkeho vzťahu kriminológie a trestného práva. To, že sa výučba týchto predmetov uskutočňuje súbežne, prináša nasledovný osov:

1. študenti si zreteľnejšie uvedomujú odlišnosť ich myslenia;
2. študenti nadobúdajú poznanie, že trestné právo a kriminológia sa navzájom potrebujú a dopĺňajú.

Trestné právo je normatívnou vedou, ktorá analyzuje delikt z hľadiska právnych princípov, ako aj procesné predpoklady a spôsoby trestného postihu. Nazerá na trestnú činnosť ako na trestnoprávny jav. Upravuje zákonné podmienky trestnej zodpovednosti, postup orgánov činných v trestnom konaní, tresty, ochranné opatrenia. Do praxe uvádza základné právne princípy a zaisťuje ochranu ich dodržiavania. Kriminológia však nazerá na kriminalitu z iného zorného uhľa. Skúma ju ako jav reálnej skutočnosti. Získava poznatky, pomocou ktorých by bolo možné kriminalitu regulovať, ide najmä o návrhy opatrení k prevencii kriminality, spracovanie prognóz vývoja kriminality, vyhodnocovanie účinnosti opatrení či overenie nových modelov riešenia.

Študenti vnímajú, že trestné právo a kriminológia sú vo vzájomnej interakcii. Poznatky z kriminológie umožňujú lepšie pochopenie psychiky páchatel’a, podmienok a príčin páchania trestných činov a iných okolností, čo možno využiť pri formulovaní trestnoprávnych noriem tak, aby trestné právo korešpondovalo spoločenským potrebám. Kriminológia tiež prispieva k lepšiemu fungovaniu trestnoprávnej kontroly, ku kvalifikovanému ukladaní sankcií, pričom trestnoprávna prax je prameňom poznatkov pre

kriminologický výskum. Na druhej strane, trestné právo preberá pre svoje potreby empirické poznatky a kriminologické zovšeobecnenia.

Študenti intuitívne cítia, že najväčším nebezpečenstvom pre vyvážený a vzájomne užitočný vzťah trestného práva a kriminológie je deformovaná prax. To, že zmysluplne (i keď zatiaľ teoreticky) v prevažnej väčšine chápu pozitívne tento vzťah, je značným impulzom na rozvoj a skvalitnenie výučby kriminológie na našich právnických fakultách. Vystúpenie študentov na cvičeniach, ich písomné seminárne práce, ktoré sme pozorne analyzovali, prinášali úžitok pre skvalitňovanie výučby i v ďalších rokoch. Vyskytli sa aj pokusy o výskumné aktivity. V akademickom roku 2008/2009 študentka Jana K. uskutočnila zaujímavý prieskum pri príprave svojej prezentácie na cvičení k významu kriminológie pre činnosť právnika. Jej zistenia v mnohom potvrdili doterajšie poznatky a zachytili dynamický nárast kladného vzťahu ku kriminológii, ako aj presvedčenie o jej užitočnosti pre právnu prax.

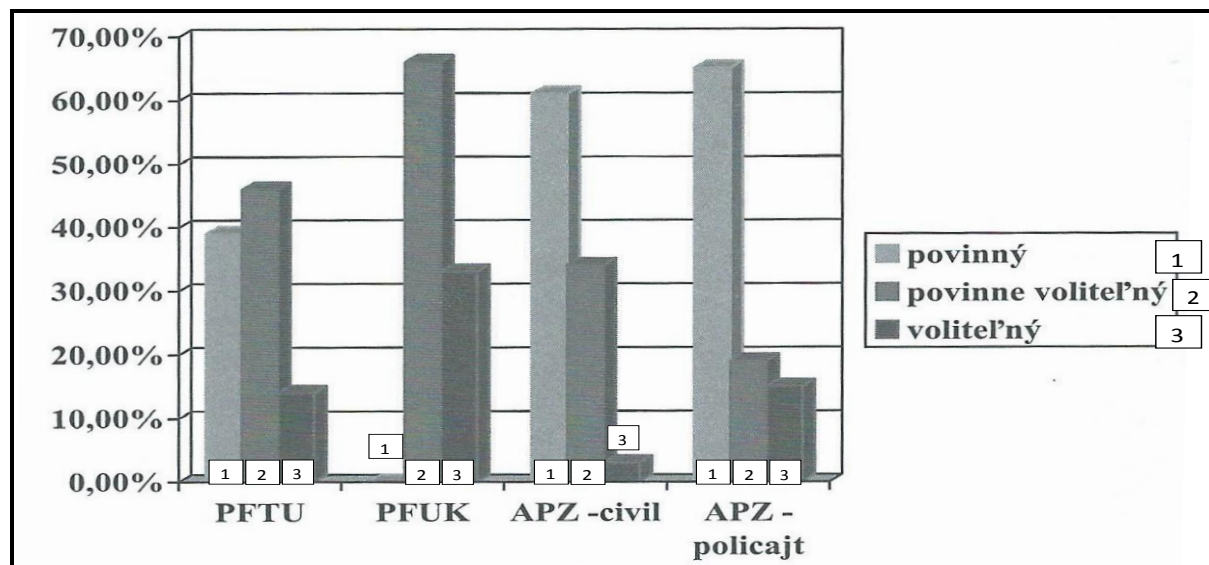
Študentka Jana K. uskutočnila prieskum v troch vysokoškolských inštitúciách: na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a na Akadémii Policajného zboru v Bratislave (civilný a policajný smer). Respondentom položila nasledujúcich päť otázok:

1. Akú formu predmetu kriminológie preferujete v rámci výučbového procesu dotyčného predmetu?
2. Aký je prínos výučby kriminológie pre odborný rast študenta práva?
3. Aký je rozsah využiteľnosti kriminologických poznatkov pre prácu advokáta?
4. Aký je rozsah využiteľnosti kriminologických poznatkov pre prácu prokurátora?
5. Aký je rozsah využiteľnosti kriminologických poznatkov pre prácu sudcu?

Rozoberme odpovede na tieto otázky podrobnejšie:

Otázka č. 1 sa týkala preferencie formy predmetu, ktoré umožňujú učebné plány vysokoškolského štúdia. Výsledky názorne ukazujú graf č. 1.

Graf 1: Akú formu predmetu kriminológie preferujete v rámci výučbového procesu dotyčného predmetu?

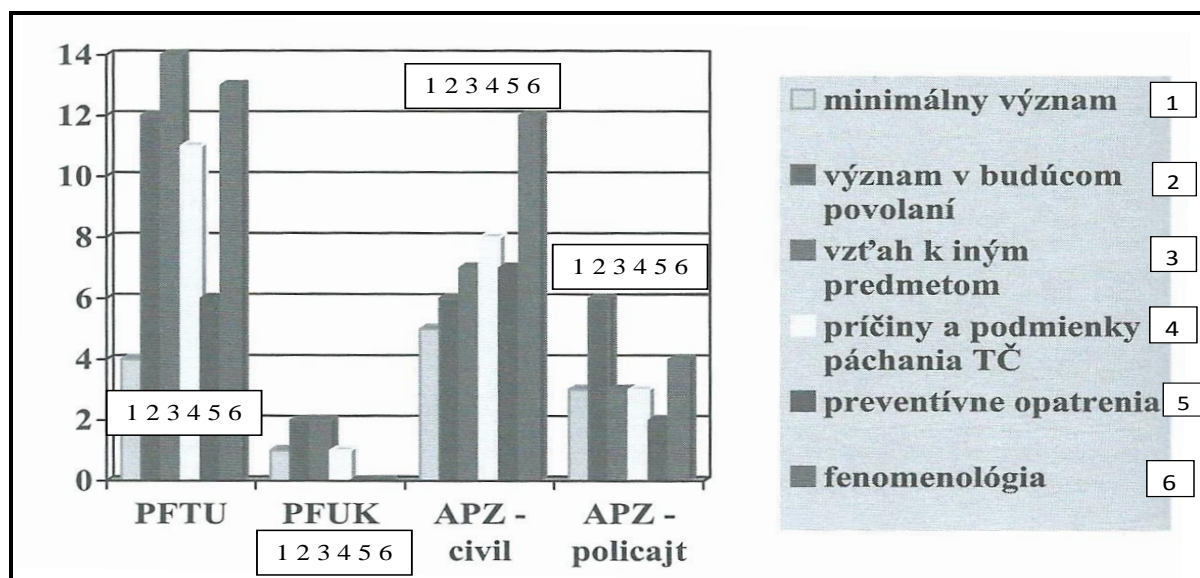

Povinnú formu predmetu (1) výrazne preferujú študenti APZ v oboch smeroch (výraznejšie však policajný smer). Myslíme si, že nejde tak ani o vyjadrenie ich výberu ako skôr o pochopenie a ich skúsenosť, že kriminológia do prípravy policajta zásadne patrí. Berú

túto formu, ktorú im stanovil učebný program, ako realitu, ktorú je treba prijať a využiť. Poslucháči obidvoch právnických fakúlt preferujú kriminológiu ako povinne výberový predmet (2). Preferencia bratislavskej fakulty - pozri aj voľby voliteľného predmetu (3) - je v porovnaní s trnavskou fakultou výraznejšia. Voľba študentov v Trnave je zaujímavá vyrovnanosťou voľby povinný (1) a povinne voliteľný (2) predmet. Tieto rozdiely môžu vyjadrovať, aké postavenie a miesto má kriminológia v učebných programoch týchto fakúlt. Určite tu pôsobí tradícia výučby a jej foriem, ako aj malá skúsenosť študentov s kriminologickými poznatkami a ich užitočnosťou pre budúcu prax.

Otázka č.2 zisťovala aký je prínos výučby kriminológie pre odborný rast študenta práva. Výsledky názorne ukazuje graf č.2.

Graf 2: Aký je prínos výučby kriminológie pre odborný rast študenta práva?

Prínos výučby v preskúmaných inštitúciách, t. j. dôsledok reálne prebiehajúceho výchovnovzdelávacieho procesu, je značne rozdielny. Analyzovať a porovnávať rozdiely medzi školami nebudeme, nemáme k tomu dostatok vedomostí či podkladov. Je to skôr podnet pre zamyslenie a analýzu učiteľov týchto inštitúcií. Najvýznamnejšie podľa názoru študentov boduje prínos fenomenológie (6), význam kriminológie v budúcom povolání (2) a prehĺbovanie vzťahov k iným predmetom (3). Dobrý výsledok zaznamenal aj prínos poznávanie príčin a podmienok páchania trestnej činnosti (4). Určitým nemilým prekvapením pre prínos je nízka pozícia preventívnych opatrení (5). Zrejme sa tu podpisuje skutočnosť, že prevencia sa často viac vníma ako osвета než všestranná činnosť a v trestnoprávnej rovine prevencia stále zaostáva za represiou. Prieskum zaznamenal aj skepsu študentov, že kriminológia má pre prax minimálny význam (1).

Tri ďalšie otázky sa týkali využitia kriminologických poznatkov v práci advokáta (**otázka č.3**), prokurátora (**otázka č.4**) a sudcu (**otázka č.5**). Prieskum Jany K. ukázal, že využiteľnosť poznatkov v týchto profesiách práva je značná a zároveň diferencovaná.

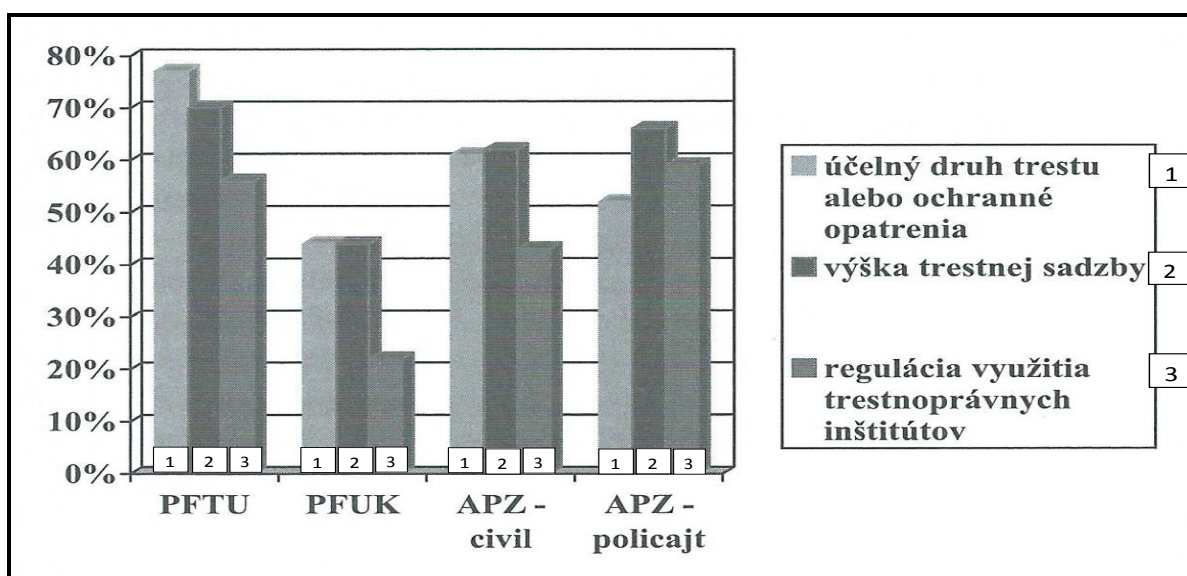
U advokáta, podľa študentov, poznatky kriminológie pomáhajú pri dôveryhodnom popise pohnútok páchatel'a trestného činu, umožňujú plastickejšie vykresľovanie správania sa obete a navádzajú poukázať na životné negatívum advokátovho klienta. Advokát na základe znalosti kriminológie usiluje o spoluprácu s páchatel'om pri objasňovaní trestného činu a dokáže presnejšie špecifikovať vzťah páchatel'a k spáchanému trestnému činu. Znalosť

kriminalistickej charakteristiky páchatel'a umožňuje advokátovi dosiahnuť spravodlivejší trest.

Aj u **prokurátora**, podľa študentov, majú poznatky kriminológie svoje užitočné miesto. Tieto predovšetkým podporujú osobitný prístup prokurátora k rôznym kategóriám páchatel'ov, upozorňujú na zmierňovania či eliminácie sekundárnej viktimizácie a podporujú snahu prokurátora o výchovné a motivačné pôsobenie na odsúdených. Miernejšiu intenzitu vplyvu poznatkov kriminológie na prácu prokurátora vykazujú ich aplikácie v trestnoprávných ustanoveniach a pri zhodnocovaní vlastných výsledkov na regulácii kriminality. Najmenej sú študenti presvedčení o vplyve týchto poznatkov na využitie trestnoprávných inštitútov v činnosti prokurátorov.

Otázka č. 5 zisťovala, aký je rozsah využiteľnosti kriminologických poznatkov pre prácu sudcu. Výsledku názorne ukazuje graf č.3.

Graf 3: Aký je rozsah využiteľnosti kriminologických poznatkov pre prácu sudcu?

Podľa výsledkov prieskumu študentky Jany K. to vyzerá tak, že priestor pre využitie kriminologických poznatkov, podľa názorov študentov, pre prácu sudcov, je najmenší. Sudca môže tieto poznatky využiť pre stanovenie účelného trestu a ochranného opatrenia (1) a pri rozhodovaní výšky trestnej sadzby (2). Na reguláciu využitia trestných inštitútov nemajú poznatky kriminológie, čo potvrdzujú aj výsledky v predchádzajúcich otázkach, veľký vplyv (3).

Na záver zimného semestra akademického roku 2010/2011 pre potreby prípravy prezentácie na záverečnom cvičení študenti Tomáš Č., Juraj Dz. a Matúš F. požiadali svojich kolegov o vyplnenie anonymného dotazníka „Využiteľnosť kriminológie pre činnosť právnikov“. Rozdali 50 dotazníkov na troch cvičeniach a vrátených bolo 40 (návratnosť 80 %). Vyhodnotené výsledky z tohto dotazníka v potvrdzujú vyššie uvedené zistenia Jany K. Podľa zistenia trojice vyššie menovaných študentov respondenti, z ktorých bolo 27 žien a 13 mužov, preferujú výučbu kriminológie ako povinne voliteľného predmetu, dochádza k zhode rozsahu výučby v hodinách za týždeň. Podľa respondentov tohto dotazníka poznatky kriminológie sú najviac využité pre prácu vyšetrovateľa (67,39 %) a prokurátora (21,74 %). Podľa názoru 90 % respondentov, kriminológia môže napomôcť v boji proti kriminalite.

Tabuľka 1: Má kriminológia svoje opodstatnenie v boji proti kriminalite?

	Ženy	Muži	Spolu
Kriminológia je dôležitý nástroj proti kriminalite	2 (7,4%)	1 (7,7%)	3 (7,5%)
Môže napomôcť v boji proti kriminalite	24 (88,9%)	12 (92,3%)	36 (90%)
Nemá reálny vplyv na boj proti kriminalite	1 (3,7%)	0	1 (2,5%)

Kriminologické poznatky sa v trestnej politike neprejavujú okamžite (podobne je to i s vedomím študenta), ale z hľadiska dlhodobej perspektívy môžu významne ovplyvniť trestnoprávne reformy (t.j. aj budúce správanie našich absolventov). Ako príklad uvádzame kriminologické výskumy zo 70. a 80. rokov o príčinách juvenilnej delikvencie a o „účinnosti“ trestných sankcií v tejto oblasti výrazne ovplyvnili podobu trestného zákonodarstva nad mládežou v Rakúsku (Kuchta, J. 1999, s. 10). Význam kriminologického výskumu možno vidieť aj v tom, že odstraňuje mylné názory (hlavne o domnelých príčinách zločinnosti), zaplňuje medzery vzniknuté odstránením zastaraných úprav. Zdokonalenie trestného práva, ku ktorému došlo v priebehu 20. storočia (zvláštne trestné právo mladistvých, obmedzenie trestov odňatia slobody a zavádzanie nových alternatívnych trestov, zavádzanie podmieneného odsúdenia, probácia a podmienené prepustenie, väzenské reformy, zrušenie trestu smrti) je zásluhou spolupráce kriminológie, penológie a trestnoprávnej vedy. Dnes sa už málokto odváži tvrdiť, že k ochrane spoločnosti pred kriminalitou postačí trestnoprávna zodpovednosť páchatel'ov a že kriminológia patrí medzi „pomocné vedy trestného práva“.

Faktom je tiež skutočnosť, že kriminológia ako neprávna veda nemá v Slovenskej republike postavenie, aké by si zaslúžila a neteší sa takému záujmu právnikov ako iné vedné odbory. Na tento problém už dávnejšie upozorňujú českí odborníci. Významný trestný právnik prof. J. Musil a popredný český kriminológ Dr. M. Scheinost (r. 2011) poukazujú na negatívne skutočnosti:

- „trhová“ hodnota kriminológie ako spoločenskej vedy nie je oceňovaná vysoko;
- kriminológia je poslom zlých správ;
- kriminológia popisuje odvrátenú, horšiu „tvár“ spoločnosti;
- rastie počet páchatel'ov nielen v klasickej ale i v nových druhoch kriminality, výstupy kriminológie neposkytujú jednoduché, stopercentné recepty;
- kriminológiu nemožno obliecť do jedného ideologického kabáta či politického programu;
- nedostatočná výskumná kapacita, deficitné materiálne a finančné prostriedky.

Preto treba dôkladne analyzovať názory, ktoré vedome či nevedome znižujú jej význam pre spoločnosť. Táto veda má nezastupiteľný význam, ponúka analýzy, závery a riešenia, z ktorých právo následne vychádza. Preto orgány činné v trestnom konaní (policajný orgán, vyšetrovateľ, prokurátor, súd) ako aj právnici a ostatní zložky spoločnosti by nemali byť zamerané len na literu zákona v boji proti kriminalite, ale mali by sa podieľať na jeho kriminologickej analýze a využívať kriminologické poznatky. Toto úsilie by efektívne pomohlo naplniť primárny cieľ kriminológie a trestného práva, ktorým je eliminácia kriminality. Tento cieľ si zaslúži významnú pozornosť a snahu o spoluprácu na všetkých úrovniach.

Pri koncipovaní záveru tohto článku vychádzame z nášho pohľadu na systémový prístup k úlohám kriminológie pre súčasnosť a budúcnosť. Patrí k nim:

1. Neustále sledovanie a objasňovanie fenomenológie kriminality.
2. Skúmanie príčin (etiológie) kriminality, jej podstaty a nových javov.
3. Podiel na kontrole kriminality.
4. Ovplyvňovanie obsahu a realizácie trestnej politiky štátu.
5. Rozvíjanie vzdelania a výskumu v odbore „kriminológia“ a kriminologickej osvety v spoločnosti.
6. Uskutočňovanie teoretickej a kritickej sebareflexie kriminológie.

Pri analýze názorov odborníkov i študentov sa ukázalo, že táto súčasť kriminológie vyvoláva všeobecný záujem, predstavuje jej výraznú odlišnosť vo vzťahu k ostatným učebným predmetom. Preto v záujme rozšírenia vplyvu kriminológie na spoločenské procesy je dôležité podporovať novú kvalitu objasňovania stavu, štruktúry a dynamiky kriminality. Táto by mala byť výsledkom zodpovedných štatistik polície, prokuratúry, súdnictva a väznenstva porovnávaných s výsledkami nezávislých kriminologických výskumov.

Príčiny kriminality patria k akcentovanému záujmu odborníkov a k znepokojujúcim otázkam vo vedomí študentov. Preto je potrebné ďalej spresňovať a konkretizovať základné kriminogénne činitele, osobitne dialektiku ich spoločenského a individuálneho rozmeru. Treba pozorne sledovať rozvoj nových prvkov či druhov kriminality, analyzovať ich inovačnú schopnosť, flexibilitu korupcie a vynaliezavosť a brutálnosť extrémizmu a terorizmu.

Analyzované názory, osobitne u študentov, nás upozorňujú na skutočnosť, že prevencia sa síce uznáva, ale v realizačnej rovine je viac všeobecnou osvetou než konkrétnou činnosťou. Preto aj pred kriminológiou je úloha výraznejšie ovplyvňovať nielen strategické koncepcie prevencie ale konkrétne programy a činnosti občanov vedúce k eliminácii kriminality. Kriminológia potrebuje nájsť reálne cesty a prostriedky jej podielu na tvorbe trestnej politiky štátu. Osobitne by sa mala podieľať na tvorbe obsahu kriminálnej politiky, sledovať a ovplyvňovať jej účinné napĺňanie. Toto všetko sa nezaobíde bez permanentného uskutočňovania teoretickej a kritickej sebareflexie kriminológie a vedeckého poznávania jej reálneho miesta v našej spoločnosti.

Vzdelávanie profesií, ktoré pôsobia pri eliminácii kriminality a náprave jej dôsledkov, nadobúda stále väčšiu dôležitosť. Zoznamovanie sa s vedeckými kriminologickými poznatkami priaznivo ovplyvňuje prácu právnikov, policajtov, študentov týchto profesií, pracovníkov sociálnych služieb a ďalších. Preto je dôležité podporiť dynamické rozvíjanie vzdelávania a výskumu v odbore „kriminológia“ a využiť tieto poznatky pre kriminologickú osvetu spoločnosti. Rozšíriť tiež vzdelávanie v kriminológii v oblasti spoločenských, prírodných a technických vied, a v neposlednom rade podporiť ambície kriminológie o vytvorenie samostatného vedného a študijného odboru umožňujúceho špecializovanú prípravu odborníkov.

Literatúra

DIANIŠKA, G; VRÁBLOVÁ, M. *Kriminológia a jej význam pre činnosť právnika*. Acta Universitatis Tyrnaviensis Iuridia, 2005. 318 s. ISBN 80-8078-055-2.

DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 405 s. ISBN 978-80-7380-620-0.

DIANIŠKA, G. *Význam kriminológie pre činnosť právnika*. In: *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 353-366, prílohy ku kap. 18, s. 370-372. ISBN 978-80-7380-620-0.

DIANIŠKA, G., STRÉMY, T. *Introduction to Criminology*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 109 s. ISBN 978-80-7380-218-9.

GRÄTZER, A. *Vybrané metodologické problémy kriminologických výskumov*. Bratislava: Akadémia PZ, 2001. 121 s. ISBN: 8080541892.

GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie, 4. aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 536 s. ISBN 978-80-7478-615-0.

HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition, 2008. 403 s. ISBN 978-80-8078-206-1.

KAISER, G. *Kriminologie*. Praha: C.H.Beck, 1994. 268 s. ISBN 8071790028.

KOLEKTÍV AUTOROV. *Kriminológia – všeobecná časť. 1. diel*. Bratislava: Akadémia PZ, 2003. 106 s. ISBN 80-8054-298-8.

KUCHTA, J. a kol. *Kriminologie – 1. část*. Brno: MU, 1999. 131 s. ISBN 80-210-2217-5.

KUCHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H.Beck, 2005. 544 s. ISBN 8071798134.

KURY, H. *Methodology of Criminological Research*. In: Metodológia kriminologického výskumu. Trnava, PF TU v Trnave, 2011. CD Rom. ISBN 978-80-8082-455-6.

NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 419 s. ISBN 80-86432-08-4.

SCHEINOST, M. a kol. *Kriminalita očima kriminológů*. Praha: Intitut pro kriminologii a sociální prevenci. 2010. 238 s. ISBN 978-80-7338-096-0.

TURAYOVÁ, Y. *Vybrané kapitoly z kriminológie*. Bratislava: UK, 1999. 143 s. ISBN 80-7160-128-4.

TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie – jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010. 216 s. ISBN 9788024729824.

ZOUBKOVÁ, I., FIRSTOVÁ, J. a kol. *Kriminologie - aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky Praha, 2013. 272 s. ISBN 978-80-7251-395-6.

Právnická fakulta TU v Trnave: *Kriminológia - Informačný list*. [online]. [cit. 2018-07-12]. Dostupné na internete: <<http://iuridica.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/katedry/ppp/17-18-kl-dia.doc>>.

Právnická fakulta TU v Trnave: *Kriminológia - Zoznam tém prednášok a cvičení*. [online]. [cit. 2018-07-12]. Dostupné na internete: <http://iuridica.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/katedry/ppp/program_prednasok_kl17-18.doc>.

Právnická fakulta TU v Trnave: *Kriminológia - Podmienky absolvovania predmetu*. [online]. [cit. 2018-07-12]. Dostupné na internete: <http://iuridica.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/katedry/ppp/podmienky_ukoncenia_predmetu_kl17-18.doc>.

Právnická fakulta TU v Trnave: *Kriminológia - Otázky na skúšku*. [online]. [cit. 2018-07-12]. Dostupné na internete: <http://iuridica.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/katedry/ppp/skusobne_otazky-upravene-kl17-18.doc>.

Kontakt na autorov:

prof. PhDr. Gustáv Dianiška, CSc.
Trnavská univerzita v Trnave
Právnická fakulta
Hornopotočná 23
918 43 Trnava

e-mail: gustav@dianiska.sk

doc. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nábrežie č.6
P. O. BOX 313
810 00 Bratislava
e-mail: tomas.stremy@flaw.uniba.sk

Education at the Department of Criminology as an important component of the crime control system in Poland. Experiences of the Police Academy in Szczytno

Annotation: The present article attempts to define the place of contemporary criminology in the area of education. The necessity to change the perception of this scientific discipline in the view of a social demand for interdisciplinary research and for education of specialised social control personnel, both formal and informal, has been proven. The process of shaping the current picture of Polish criminology and its influence on education at Polish universities has been presented. In addition, the didactic process in the field of Criminology carried out by the Police Academy in Szczytno has been introduced, and the role of this area of education in combating organised crime in Poland has been indicated. The article is addressed to people professionally or academically involved in internal security, representatives of academic circles, uniformed formation officers as well as students of the following fields: Criminology, Law, Internal Security, Forensic Science, Security Systems, Administration as well as all other readers concerned with security and public order. The article has been prepared within the frames of realizing a research project called "Understand the Dimensions of Organized Crime and Terrorist Networks for Developing Effective and Efficient Security Solutions for First-line-practitioners and Professionals" (Project: TAKEDOWN, H2020-FCT-2015, No: 700688).

Key words: TAKEDOWN, H2020-FCT-2015, No: 700688, criminology, Poland, crime, Police Academy in Szczytno.

Anotácia: Prezentovaný príspevok sa pokúša definovať miesto súčasnej kriminológie v oblasti vzdelávania. Bola preukázaná potreba zmeniť vnímanie tejto vedeckej disciplíny z pohľadu sociálneho dopytu po interdisciplinárnom výskume a vzdelávaní špecializovaných pracovníkov sociálneho riadenia, formálneho i neformálneho. Predstavujeme proces formovania súčasného obrazu poľskej kriminológie a jej vplyvu na vzdelávanie na poľských univerzitách. Okrem toho bol zavedený didaktický proces v oblasti kriminológie, ktorý vykonala Policajná akadémia v Szczytne, pričom ďalšou úlohou je vzdelávanie zamerané na boj proti organizovanému zločinu v Poľsku. Príspevok je určený pre osoby, ktoré sa profesionálne alebo akademicky zaoberajú vnútornou bezpečnosťou, ďalej pre zástupcov z akademickej obce, uniformovaných príslušníkov polície a študentov v rámci predmetov kriminológie, práva, bezpečnostných systémov a administrácie, ako aj pre všetkých ostatných čitateľov, ktorí sa zaujímajú o otázky týkajúce sa bezpečnosti a verejného poriadku. Článok je vypracovaný v rámci realizácie výskumného projektu pod názvom "Pochopenie rozmerov organizovaného zločinu a teroristických sietí a vývoj efektívnych riešení pri zabezpečení pracovníkov prvej línie a profesionálov." (Projekt: TAKEDOWN, H2020-FCT-2015, č.: 700688).

Kľúčové slová: zastavenie šírenia, H2020-FCT-2015, č. 700688, kriminológia, Poľsko, zločin, Policajná Akadémia v Szczytne

‘What are you reading, young friend?’

‘Cesare Lombroso’s L’Uomo Delinquente.’

‘Very good. But always remember that Lombroso was a genius who lacked talent.’³⁹

Introduction

Criminology, as one of the few sciences, is a kind of barometer for social changes that has entered the developmental stage known as institutionalization. *Global criminal connections*

³⁹ L. Radzinowicz, *Adventures in criminology*, London 2002, p.1

*exist in every area of criminal activity - from organised crime, terrorism, money laundering to cybercrime, ille.g.al drug trafficking and nuclear materials. In this context, it is extremely important to conduct interdisciplinary research in order to establish the actual state and scope of political, economic and social influences on the formation of new crime. You can no longer confine yourself to registering issues in the field of symptomatic crime. This gives criminology the rank of dominant science in identifying areas of danger*⁴⁰. This means that at present the traditional activity of entities whose task was to criminological research is insufficient. The changing reality shapes new, often negative, social phenomena. As a result, specific reactions are generated, e.g. the need to formalize activities (undertaken by appropriately educated staff) aimed at diagnosing negative phenomena and subjecting them to social control. Therefore, Polish universities, following the social demand, have begun the process of criminology education at levels I and II, both of general and practical profile. They ensure that graduates, thanks to a comprehensive, interdisciplinary approach to the subject of studies in the field of criminology, will be able to understand a wide spectrum of social phenomena related to crime, its sources and manifestations, and acquire practical ability to solve problems related to violations of order and personal, social and environmental security, new look at risky situations - victimization, which is important for individual freedom, social development and unity of the natural world. They will gain knowledge about selected aspects of criminal law, competences of the Police and other public safety and order services, about mechanisms of individual and social behaviour in the context of criminogenic and criminal phenomena, which will result in gaining knowledge and practical skills that give high qualifications to work in the broad sense of justice (e.g. police, probation officers, prison service), insurance sector as well as in non-governmental organisations (e.g. mediators, social welfare). Regardless of the adopted assumptions resulting from the provisions of the broadly understood law on higher education, multifaceted criminological research is undertaken, in which the use of student potential plays an important role.

In the context of such tasks of the university in the context of criminology, there is a positive, close relationship between the labour market demand and the product of the indicated field of study along the development of science itself.

The article is addressed to people professionally or academically involved in internal security, representatives of academic circles, uniformed formation officers as well as students of the following fields: Criminology, Law, Internal Security, Forensic Science, Security Systems, Administration as well as all other readers concerned with security and public order.

The Article has been prepared within the frame of realizing a research project called "Understand the Dimensions of Organized Crime and Terrorist Networks for Developing Effective and Efficient Security Solutions for First-line-practitioners and Professionals (Project: TAKEDOWN, H2020-FCT-2015, No: 700688)".

The historical approach to the development of criminology as a scientific discipline on the territory of Poland. Outline of the problem.

Education in the field of criminology at Polish universities inherits the output left not only by the world but above all by Polish criminologists. The essence and scope of criminology for B. Hołyst⁴¹ can be concentrated in 4 directions. They capture criminology as a science of crime in a broad sense, covering the causes of crime, methods of combating crime, issues of criminal policy, penology, material and formal criminal law. Or as a science of the phenomena and causes of crime along with criminalistics, criminal law and criminal policy in the system of criminal law. The next direction is an expression of contemporary development

⁴⁰ B. Hołyst, *Kryminologia*, Kryminologia, Wolters Kluwer Polska, 2016, p. 28.

⁴¹ B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2007 p. 39 i n .

trends of criminological research. The fourth direction defining criminology as a science about the causes and symptoms of crime was influenced by the Polish scientific juridical trend. This means that Polish criminology developed in the area of influences shaped by world criminologists that have contributed to the criminological thought.

Considering D. Janicka's⁴² observations, it should be noted that (in this anthropological period) criminal lawyers were the first who conducted disputes about the crime and offenders within universities within the education structures of the partitioning powers. We talk mainly about Edmund Krzymuski (1851-1928), professor at the Jagiellonian University⁴³ and Józef Rosenblatt (1853-1917⁴⁴, Feliks Gryziecki (1837-1923)⁴⁵ and Piotr Stebelski (1857-1923) professors at the University of Lviv⁴⁶. The new currents⁴⁷ were also discussed by lawyers from the Kingdom of Poland: Włodzimierz Spasowicz (1829-1906), lawyer, former professor at the University of St. Petersburg⁴⁸ and judge Aleksander Moldenhawer (1840-1909)⁴⁹. Juliusz Makarewicz (1872-1955)⁵⁰ did not remain passive with regard to the new scientific faculties constituting a criminological reference to crime. His merits as a co-founder (Prof. Waclaw Makowski) in the development of the Polish penal code of 1932 - a work that testifies to the maturity of Polish legal thought - cannot be overestimated. Undoubtedly, it should be accepted that in their considerations regarding the perception of criminology, the above-mentioned lawyers used the achievements of criminal law. Criminological content, especially on the causes of crime and criminals, took an increasing place in science. Unfortunately, this has contributed to a specific scientific ferment in the field of criminal law⁵¹.

The historical analysis carried out by Janicka⁵² indicates that the Polish pioneers of criminology were the professor of the Free Polish University in Warsaw and the creator of the Forensic Institute in this Ward, Adam Ettinger (1878-1934)⁵³. The latter in 1909 published a work showing the image of the criminal from the anthropological and sociological⁵⁴ point of view, criticizing the biological views of the perpetrators of the offenses. This publication became the basis for the publication in the interwar period of: Criminal in the light of

⁴² D. Janicka (Toruń) O pionierach nauk kryminologicznych w Polsce Czasopismo Prawno-Historyczne, Vol. LXVIII , 2016 , Zeszyt 1, idem Autorka dokonała wnikliwej analizy historycznej, z której skorzystano w opracowaniu niniejszego artykułu.

⁴³ E. Krzymuski, Szkoła pozytywna prawa karnego we Włoszech, Przegląd Sądowy i Administracyjny, 1889 (14), z. 1-5, p. 1-96.

⁴⁴ J. Rosenblatt, O obecnych szkołach prawa karnego i ich metodzie, Przegląd Prawa i Administracji, 1887, p. 489 i n.

⁴⁵ F. Gryziecki, Do reformy prawa karnego, Lwow 1891. idem

⁴⁶ P. Stebelski, Nowe kierunki w nauce prawa karnego, PPA, 1893, p. 165, 253, 347, 460, 537, 608, 676, 726.

⁴⁷ D. Janicka (Toruń) O pionierach nauk kryminologicznych w Polsce Czasopismo Prawno-Historyczne, Vol. LXVIII , 2016 , Zeszyt 1, idem

⁴⁸ W. Spasowicz, Najnowsze prądy w nauce prawa karnego, Petersburg 1892; wersja rozszerzona ukazała się w kolejnych numerach czasopisma „Kraj” w 1891 r. idem

⁴⁹ A. Moldenhawer, Szkoła antropologiczno-kryminalna, „Niwa” 1893, nr 3-6. idem

⁵⁰ J. Makarewicz, Klasycyzm i pozytywizm w nauce prawa karnego, PPA, 1896 (21), z. 8-9, p. 698-727 i 847-870. Ten sam tekst opublikował autor w Niemczech na łamach słynnego „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft”, 1897 (17), p. 590-637.

⁵¹ Por. D. Janicka. Makarewicz a Liszt. Próba analizy porównawczej, Czasopismo Prawno- Historyczne, 2015 (67), z. 1, p. 107-126.

⁵² D. Janicka (Toruń), O pionierach nauk kryminologicznych w Polsce Czasopismo Prawno-Historyczne, Vol. LXVIII, 2016 , Zeszyt 1; idem.

⁵³ P. Horoszowski, Kryminologia, Warszawa 1965, p. 154.

⁵⁴ A. Ettinger, Das Verbrecherproblem in anthropologischer und soziologischer Beleuchtung. Ein historisch-kritischer Beitrag zur Kriminal-Soziologie, Bern 1909 (Problem przestępcy w świetle antropologii i socjologii. Przyczynek historyczno-krytyczny do socjologii kryminalnej). idem

anthropology and psychology⁵⁵. In turn, Waclaw Makowski (1880-1942), a professor at the University of Warsaw and a politician developed a psychological concept of a criminogenic factor, designed to explain the mechanism of criminal behaviour⁵⁶. Other criminal lawyers underwent influences of criminological currents or carried out critical analyses that negated their assumptions. An example of this was even Władysław Wolter (1897-1986), a student of Krzymuski and his successor at the cathedral of the Jagiellonian University. He believed that biological research may point to the existence of certain anthropological types of people, but he denied the existence of anthropological categories of criminals⁵⁷. Particularly noteworthy are the works of doctor Stanisław Batawia (1898-1980), a student of Makowski, a lawyer and doctor by profession, who announced his own empirical results, in which he pointed to the impact of social, economic and cultural factors on crime, especially youth, thus criticizing anthropological direction. In 1931 he published *Wstęp do nauki o przestępcy. Zagadnienie skłonności przestępczych*^{58 59}. In the thirties, Tadeusz Kuczma (1905-1940), a student of the Poznań professor of law and criminal proceedings, Józef Jan Bossowski (1882-1957), published a doctorate on collective crime⁶⁰, and then - literally on the eve of the war - a dissertation entitled Genetic Approach to Crime, Outstanding originality and comparative approach to the causes of crime in various civilization conditions⁶¹.

You cannot forget about Leon Radzinowicz (1906-1999) in the description of the development of Polish criminology, the student of Ferrie, lecturer at the Free Polish University. He researched and described, among others in his dissertation *Współczesna ewolucja antropologii kryminalnej*⁶², endogenous (biological) factors of crime. He explicitly advocated anthropological and criminal investigations which, in his opinion, gave rise to the distinction of various categories of criminals⁶³.

It should be noted that in the scientific community, regardless of criminology, Polish genetics and anthropology developed. A Polish anthropological school formed by the professor of Lviv University appeared, Jan Czekanowski (1882-1965), which introduced statistical methods into it⁶⁴. In addition to forensic biology, criminal sociology also developed. Its development was caused, among others, by Professor Florian Znaniecki (1882-1958) from the University of Poznań. The scientific activity of Bolesław Limanowski (1835-1935), which developed the first textbook constituting a kind of introduction to sociology, as well as Ludwik Krzywicki (1859-1941), an economist and sociologist, a supporter of Marxist thought, was essential for its formulation. No less important were the merits of Professor Jan Stanisław Bystron (1892-1964), lecturers at universities in Poznań, Kraków and Warsaw respectively⁶⁵. However, Znaniecki's research was of precursory character, he was a co-author of *The Polish Peasant in*

⁵⁵ A. Ettinger, *Zbrodniarz w świetle antropologii i psychologii*, Warszawa 1924. Por. idem, *Przestępczość w świetle badań kryminologicznych w wieku XIX*, „Prawda”, 1901, p.18-19.

⁵⁶ W. Makowski, *Przyczynek do psychologii kryminalnej (Teoria „r=p”)*, „Themis Polska”, 1914, t. 4. Por. L. Lernell, *Zarys kryminologii ogólnej*, Warszawa 1978, p.152.

⁵⁷ W. Wolter, *Kryminologia a prawo karne*, AK, 1933 (1), z. 2; idem, *Zarys systemu prawakarnego. Część ogólna*, t. 2, Krakow 1934, p. 143. Por. B. Hołyst, op. cit., p. 921

⁵⁸ S. Batawia, *Wstęp do nauki o przestępcy. Zagadnienie skłonności przestępczych*, Warszawa 1931. idem

⁵⁹ por. S. Batawia, *Cele i metody badań kryminalno-biologicznych*, „Palestra”, 1931 (1-2); idem, *Biologia kryminalna, jej cele i metody oraz wyniki dotychczasowych badań*, AK, 1933 (1).

⁶⁰ T. Kuczma, *Przestępstwa zbiorowe w świetle współczesnej kryminologii*, Poznań 1932. idem

⁶¹ T. Kuczma, *Genetyczne ujęcie przestępstwa*, Poznań 1939. Por. J.J. Bossowski, *Wiadomości*, p. VII i 40-47, gdzie zawarta została szeroka analiza koncepcji Kuczmy.

⁶² L. Radzinowicz, *Współczesna ewolucja antropologii kryminalnej*, Warszawa 1934. idem

⁶³ E. Janiszewska-Talago, *Szkola antropologiczna prawa karnego w Polsce*, Warszawa 1965, p. 67.

⁶⁴ M. Gawin, *Rasa i nowoczesność: historia polskiego ruchu eugenicznego (1880-1952)*, Warszawa 2003, p. 196-197.

⁶⁵ B. Limanowski, *Socjologia*, Krakow 1919.

Europe and America⁶⁶. The emergence of these new fields coincided with criminological research and sometimes contributed to the change in the adopted assumptions.

Significant participation of Polish scientists in the first congress of the International Criminological Association, established in 1937, was manifested in speeches, among others, of Makarewicz and his student Ludwik Dworzak (1900-1941), Władysław Wolter, or Jerzy Władysław Śliwowski (1907-1983), a graduate of the University of Warsaw⁶⁷. Unfortunately, despite such activity, no manual of this subject could be elaborated, which would be the result of thoughts of such enlightened minds. The war period did not allow the active development of criminological ideas.

In the whole development of Polish post-war criminology L. Tyszkiewicz⁶⁸ separated three phases: a) 1945-49 - post-war period, b) 1950-55 - stagnation period, c) years from 1956 to 1969 - period of systematic development. Nevertheless, the latter deserves special attention, as part of which intensive criminological research was undertaken by a large group of people representing various scientific disciplines, various professions and institutions, which covered new social phenomena and showed an increasingly higher level of scientific workshop. In this period, publishing activity is developing in the form of monographic studies as well as minor contributing works. Criminology works are published in law magazines, as well as on sociology, psychology and pedagogy. Since 1960, the Department of Criminology of the Polish Academy of Sciences publishes the Criminology Archive (until 1969, 4 volumes have been published), the Centre for Criminal Investigation at the Ministry of Justice has been publishing the quarterly *Przegląd Penitencjarny* (Eng. *Penitentiary Review*) since 1963⁶⁹. The Criminology Department of the Polish Academy of Sciences and the University of Warsaw, led by S. Batawia ("Batawia School") and the Centre for Penitentiary Research at the Ministry of Justice (renamed in 1967 at the Centre for Crime Studies) and the Office for Studies in the Problem of Crime of the General Prosecutor's Office established in 1968. The organ of the Polish Society of Forensic Medicine and Criminology, which since 1968 has been named the Archive of Forensic Medicine and Criminology⁷⁰, also publishes criminological works. The Criminology Department of the Polish Academy of Sciences and the University of Warsaw, led by S. Batawia ("Batawia School") and the Centre for Penitentiary Research at the Ministry of Justice (renamed in 1967 at the Centre for Crime Studies) and the Office for Studies in the Problem of Crime of the General Prosecutor's Office established in 1968. The office in its structures had 8 research centres located at some provincial prosecutor's offices. The achievements of Polish criminology in the years 1956 - 1969 are enormous. One can distinguish: 1) empirical research into the impact of changing the political system of Poland on crime, 2) problems of youth crime, 3) recidivism of adults, professional crime and criminal environments, 4) examination of problems of execution of punishment and educational and corrective measures, 5) economic crime.

In addition, the subject of the investigation were individual crimes, such as murder, bodily harm, participation in a brawl and beatings, road crimes, malicious evasion of alimonies, military crimes and others.

During this period, in the field of general theoretical concepts, we can see only two. One of them was elaborated by L. Lernell, who explained the crime (of various types) to seeking

⁶⁶ The Polish Peasant in Europe and America: monograph of an immigrant group, t. 1-2, Boston 1918. Cf. P. Horoszowski, *Kryminologia*, p. 7 i 297-305.

⁶⁷ T. Krychowski, *Pierwszy Międzynarodowy Kongres Kryminologiczny w Rzymie*, *Przegląd Więziennictwa Polskiego*, 1939 (1), p. 2-24.

⁶⁸ L. Tyszkiewicz *Zarys rozwoju kryminologii w Polsce w latach 1945, 1969*, idem

⁶⁹ Following the name change of the Centre, the Review could also be renamed to *Penitentiary and Criminological Review*

⁷⁰ The journal, founded in 1951, has so far been the title of the Archive of Forensic Medicine, Forensic Psychiatry and Forensic Science. Outline of criminology development in Poland

compensation for the state of inequality in relation to other individuals (a desire to match or even exceed)⁷¹. The second concept was put forward by A. Podgórecki. According to it, criminal behaviours depend on the type of socio-economic system, social subculture and on the type of personality⁷². The first Polish textbook of criminology by P. Horoszowski appeared.

It is at this time that the mentioned fourth direction of criminology is taking shape. L. Lernell⁷³ distinguishes the definition of criminology *sensu stricto* or "science about the genetic factor of crime" from the sense largo or "science about the genetic factor of crime (criminal etiology), science about various goals and symptoms of criminal acts (criminal phenomenology) and science about the structure and criminal dynamism". A. Marek⁷⁴ pointed out that "the subject of criminology is not only the problem of etiology, dynamics and criminal structure, but also the effectiveness of the policy of preventing and combating crime, in particular using methods and means (criminal and non-criminal) and formulating demands in this area". According to L. Tyszkiewicz⁷⁵, criminology is a science that investigates crime and criminality and the functioning of measures to counteract crime. In the 1990s, M. Cieślak⁷⁶, referring to the above theses, defined criminology as a science about the sources, forms and dynamics of crime (or even in a broader scope - all social pathologies) and ways to prevent these phenomena. The subject of criminology is crime (+ social pathology) as a biologically and socially conditioned individual phenomenon and crime as a mass phenomenon. And finally B. Hołyst⁷⁷, a leading Polish criminologist who defines criminology as a science about crime and criminals, about the symptoms and causes of crime and other phenomena related to social pathology and methods of their elimination. Works by: K. Krajewski, A. Gaberle, J. Błachut, Bieńkowska, E. W. Pływaczewski, W. Pływaczewski and other criminologists of the increasingly younger generation are not without significance.

Nevertheless, criminology remained in the shadow of other teachings. In legal and administrative studies, it was possible to find it in the category of one of the subjects within the field of study. Of course, publishing activity took place, scientific research developed, and instrumentation for analysing social phenomena was gradually built.

However, only recent years have given rise to the shaping of a new face of criminology, which we have already mentioned in the introduction. There is a clear participation of the scientific communities of the University of Warmia and Mazury, where under the aegis of prof. Wiesław Pływaczewski publications of key importance for Polish criminology, diagnosing new social phenomena appear. No less important is the appearance of the Białystok School of Criminology (BSK), which is greatly influenced by the scientific activity of prof. Emil W. Pływaczewski. A third criminological arm with a slightly different character is the Police Academy in Szczytno.

Criminology as a field of study and research carried out by the Police Academy in Szczytno

Police Academy in Szczytno is the only school of this type in Poland that educates police management and high-class officers. Experienced university lecturers conduct classes in legal sciences (e.g. criminal law, criminology, constitutional law, civil law, administrative

⁷¹ L. Lernell, Podstawy nauki polityki kryminalnej, Warszawa 1967, p. 110 i in

⁷² A. Podgórecki, Patologia życia społecznego, Warszawa 1969, p. 355 - 359. P. Horoszowski, Kryminologia, Warszawa 1965. Zarys rozwoju kryminologii w Polsce

⁷³ L. Lernell, Zarys kryminologii ogólnej, Warszawa 1973, p.8,9

⁷⁴ A. Marek, Niektóre problemy współczesnej kryminologii, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1977, nr 6 idem

⁷⁵ L. Tyszkiewicz, Kryminologia (Zarys systemu), Katowice 1983, p. 14

⁷⁶ M. Cieślak, Polskie prawo karne, Warszawa 1990, p. 38

⁷⁷ B. Hołyst, idem

law, business law), humanities and social sciences (including psychology, sociology, professional ethics, foreign language) and vocational subjects (including tactics of prevention services, tactics of combating criminal crime, road safety). Students also receive training in tactics and techniques of police interventions, shooting, police communication equipment and police information systems. In its offer, the university has nearly 100 different types of courses.

Police Academy in Szczytno is the organiser of numerous and popular scientific conferences, seminars, symposia, and scientific workshops in which representatives of universities from Poland and abroad take part. A great substantive contribution during these ventures is made by experienced didactics and officers of other uniformed formations, who are responsible for the country's security and which cooperate with the Police on a daily basis. The undertakings organised constitute an important forum for the exchange of knowledge and experience.

The academy is a centre of research for the benefit of the police in the country and in the world. Research is also conducted in cooperation with foreign research and development centres. The subject of undertaken research concerns, among others preventive actions, determinants of crime, criminological aspects of the occurrence of pathological phenomena, new models of police education, road safety or quality management. The conducted scientific and research activity is supported by financial resources coming from the Ministry of Science and Higher Education and from the structural funds of the European Union.

Studies in the field of Criminology implemented by the Department of Police Applied Sciences of the Police Academy in Szczytno

The education of students at the Police Academy in Szczytno in the direction of Criminology is closely related to the implementation of the University's mission, which is the discovery and transfer of scientific truth, including by educating students. The university offers education in the field of Cryptology in first and second cycle studies. The assumed learning outcomes for the field of Criminology are closely related to the University's main strategic goals set out in the Development Strategy of the Police Academy in Szczytno for 2018-2021. In determining the effects of education for the field of Criminology, selected University's strategic goals were taken into account, directly related to the student education process. As a consequence, effects were acquisition of specialist knowledge in the field of crime control, shaping and upgrading students' skills related to preventing and combating crime, as well as shaping attitudes determining the effective implementation of tasks in situations of high risk of occurrence of criminal phenomena. The education programme is in line with the mission and development strategy of the Police Academy in Szczytno, in particular it shows concern for the quality of education and high qualifications of graduates, properly preparing for professional work and performing various public roles, and creates lasting ties with local government and local government institutions.

The education programme in the field of Criminology takes into account the learning outcomes of the Polish Qualification Framework typical of qualifications obtained at the seventh level. Students are offered learning outcomes in the field of knowledge, skills and social competences. The education of students in the field of Criminology is carried out in the field of social sciences, in the field of social, economic and legal sciences.

The process of teaching classes in the field of Criminology involves mainly lecturers representing the Department of Applied Police at the Police Academy in Szczytno. The composition of the organisational unit consists of three didactic units, i.e. the Institute of Legal Sciences, the Institute of Social Sciences and the Language Education Centre.

The Institute of Social Sciences deals with the training of the Police leadership staff and the promotion and implementation of modern management methods in the Police, including quality management. The Institute is the organiser:

- postgraduate studies in the field of unit management in public administration;
- vocational training courses for voivodship police chiefs in the field of selected aspects of management of the Police unit;
- vocational training courses for city, district and regional police commanders.

Another area of activity of the Institute of Social Sciences is the exchange of experiences and the implementation of joint scientific research (including management, social sciences and logistics), with domestic and foreign entities. The Institute regularly organises international scientific conferences.

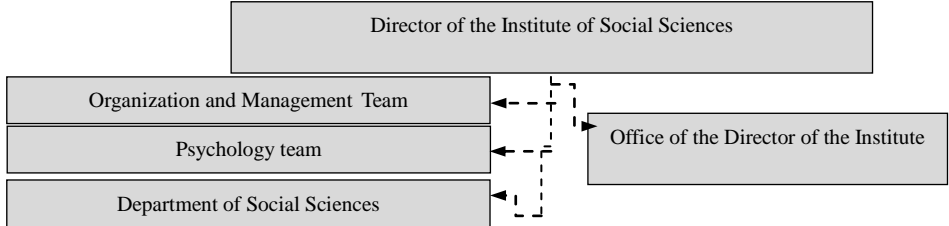

Fig. No. 1. Organisational structure of the Institute of Social Sciences. Source: own study.

Employees of the Institute of Legal Sciences deal with the comprehensive preparation of students and policemen educating themselves at the Police Academy by teaching the correct interpretation of the provisions of various areas of law, to work in public administration. The institute conducts classes at first and second cycle higher education, on two faculties: administration and internal security, and various types of training and courses, e.g. for university graduates, for the Police management staff, for officers conducting preparatory proceedings, performing operational and reconnaissance duties, occupying fighting against economic crime, acting as public prosecutor in offense cases and others.

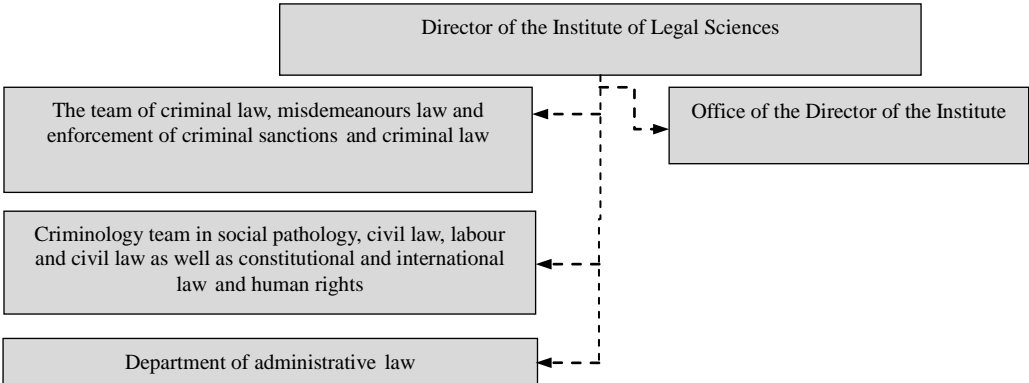

Fig. No. 2. Organisational structure of the Institute of Legal Sciences. Source: own study.

The smallest teaching unit in the structures of the Police Academy is the Language Education Centre. Officers and civilian employees employed in this unit:

- teach English, German, Russian and French at first level studies at level B1 and second cycle at B2 level, on the following courses: Internal Security, Administration and Criminology;

- they deal with organisational work, including translation services as part of visits of foreign delegations;
- they deal with translations, for example, scientific papers, documents coming from foreign institutions to the university;
- conduct training and participate in the work of examination commissions, and organise language courses.

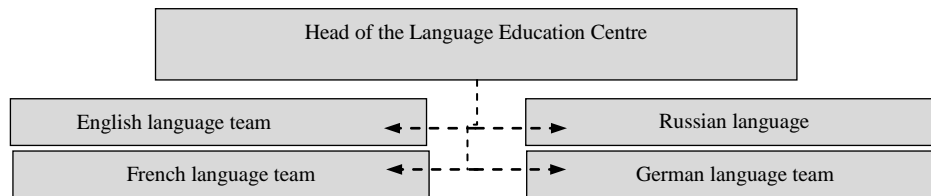

Fig No. 3. The organisational structure of the Language Education Centre.
Source: own study.

The many years of experience of the Police Academy in Szczytno in the education of cadres, including the professional potential of the employed staff, and especially the innovative nature of the studies in Criminology, are one of the essential components of actions taken to ensure public safety and order in Poland.

Summary

In recent years, in almost all countries, there has been an increase in crime and other manifestations of social pathology. Crime has begun to take on new, more threatening and more complex forms. The fight against crime, in particular through the prevention of crime, has become one of the basic tasks of states and societies. In the criminological doctrine, a set of events whose individual subsumption allows us to conclude that we are dealing with a crime is called crime. It is not homogeneous due to the causative entity, modus operandi, victim, etc.

The changeability of social phenomena posed new challenges, not only to criminals, representatives of legal sciences, but above all to services whose aim is to prevent and combat crime. Crime control is a constant element of discussions conducted by theoreticians and practitioners involved in the elimination of threats. These considerations are important for both science and practical activities. Crime control universalizes the approach to the problem of prohibited threats. It allows to explain various stages of preventive actions, determined by the phases of the cycle of such an act. Actions as an intervention aimed at the causes of the legally reprehensible phenomenon, aimed at reducing the risk of its occurrence and limiting damages occurred in the event of its occurrence. This applies to short-term actions that provide immediate results and long-term ventures that change the environment, improve the system of justice, or take into account the functioning of security services and administrative bodies. Achieving the goal of keeping crime at a level that would ensure the security of citizens can occur, among others by educating highly specialized staff familiar with new socially reprehensible phenomena and ways to prevent and combat them. Police formations play a significant role in limiting criminal behaviour and undertaking effective actions for safety and public order, one of the fundamental pillars of which is professionally conducted vocational training by organisational units of the police school system.

Bibliography

- Batawia S., Cele i metody badań kryminalno-biologicznych, „Palestra”, 1931 (1-2);
- Batawia S., Wstęp do nauki o przestępcy. Zagadnienie skłonności przestępczych, Warsaw 1931.
- Bossowski J.J., Wiadomości, p. VII i 40-47,
- Cieślak M, Polskie prawo karne, Warsaw 1990,
- Ettinger A, Przystępczość w świetle badań kryminologicznych w wieku XIX, „Prawda”, 1901 (18-19).
- Ettinger A, Zbrodniarz w świetle antropologii i psychologii, Warsaw 1924.
- Ettinger A., Das Verbrecherproblem in anthropologischer und soziologischer Beleuchtung. Ein historisch-kritischer Beitrag zur Kriminal-Soziologie, Bern 1909 (Problem przestępcy w świetle antropologii i socjologii. Przyczynek historyczno-krytyczny do socjologii kryminalnej).
- Gawin M. M. Gawin, Rasa i nowoczesność: historia polskie.g.o ruchu eugeniczne.g.o (1880-1952), Warsaw 2003,
- Gryziecki F., Do reformy prawa karnego, Lwow 1891.
- Hołyst B., Kryminologia, Kryminologia, Wolters Kluwer Polska, 2016
- Hołyst B., Kryminologia, Warsaw 2007
- Horoszowski P., Kryminologia, Warsaw 1965,.
- Janicka D. (Toruń) O pionierach nauk kryminologicznych w Polsce Czasopismo Prawno-Historyczne, Vol. LXVIII , 2016 , Zeszyt 1
- Janicka D. Makarewicz a Liszt. Próba analizy porównawczej, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 2015 (67), z. 1,
- Janiszewska-Talago E., *Szkoła antropologiczna prawa karnego w Polsce*, Warsaw 1965.
- Krychowski T., Pierwszy Międzynarodowy Kongres Kryminologiczny w Rzymie, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” (PWP), 1939 (1),
- Krzymuski E., Szkoła pozytywna prawa karnego we Włoszech, „Przegląd Sądowy i Administracyjny”, 1889 (14), z. 1-5,
- Kuczma T ., Przystępstwa zbiorowe w świetle współczesnej kryminologii, Poznań1932,
- Kuczma T., Genetyczne ujęcie przestępstwa, Poznań 1939,
- Lernell L., Podstawy nauki polityki kryminalnej, Warsaw 1967,
- Lernell L., Zarys kryminologii ogólnej, Warsaw 1973,
- Limanowski B., Socjologia, Kraków 1919.
- Makarewicz J., Klasycyzm i pozytywizm w nauce prawa karnego, PPA, 1896 (21), z. 8-9,

Makowski W, Przyczynek do psychologii kryminalnej (Teoria „r=p”), „Themis Polska”, 1914, t. 4.

Malinowski E., Dziedziczność i zmienność, Lwow 1927.

Marek A., Niektóre problemy współczesnej kryminologii, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1977, No. 6

Moldenhawer A., Szkoła antropologiczno-kryminalna, „Niwa” 1893, No. 3-6.

Podgórecki A., Patologia życia społecznego, Warsaw 1969.

Radzinowicz L., Adventures in criminology, London 2002, p.1

Radzinowicz L., Współczesna ewolucja antropologii kryminalnej, Warsaw 1934.

Rosenblatt J., O obecnych szkołach prawa karnego i ich metodzie, „Przegląd Prawa i Administracji” (PPA), 1887,

Spasowicz W., Najnowsze prądy w nauce prawa karnego, Petersburg 1892; wersja rozszerzona ukazała się w kolejnych numerach czasopisma „Kraj” in 1891.

Stebelski P., Nowe kierunki w nauce prawa karnego, PPA, 1893,

Tyszkiewicz L Zarys rozwoju kryminologii w Polsce w latach 1945, 1969 ,

Tyszkiewicz L., Kryminologia (Zarys systemu), Katowice 1983,

Wolter W. Zarys systemu prawa karnego. Część ogólna, vol. 2, Kraków 1934.

Wolter W., Kryminologia a prawo karne, AK, 1933 (1), z. 2;

Authors:

Professor of the Police Academy in Szczytno, dr hab. Jacek Dworzecki
Institute of Social Sciences,
Faculty of Police Applied Sciences,
the Police Academy in Szczytno.
e-mail: j.dworzecki@wspol.edu.pl

Professor of the Police Academy in Szczytno, dr hab. Izabela Nowicka
Institute of Law Sciences,
Faculty of Police Applied Sciences,
the Police Academy in Szczytno.
e-mail: i.nowicka@wspol.edu.pl

Kriminológia vo výučbe cudzích jazykov

Anotácia: Článok je venovaný väzbám medzi kriminológiou a vyučovaním odborného cudzieho jazyka v podmienkach Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Približuje odbornú jazykovú prípravu príslušníkov Policajného zboru SR, ktorí sa uchádzajú o zaradenie do národnej databázy mierových misií a operácií civilného krízového manažmentu. Katedra jazykov Akadémie PZ v Bratislave organizuje za účelom rozvoja komunikatívnej kompetencie uchádzačov, ktorí úspešne prešli výberovým konaním, intenzívny kurz odborného anglického jazyka. Autorky predstavujú štruktúru skript English for Peacekeeping Missions, ktoré boli vydané pre potreby kurzu. Skriptá obsahujú vybrané témy z kriminológie, pričom pozornosť je venovaná kultúrnej diverzite a používaniu politicky správneho jazyka v interkultúrnej komunikácii, čo súvisí s vedeckovýskumnou úlohou č. 241 „Interkultúrna komunikácia so štátnymi príslušníkmi tretích krajín umiestnenými v zariadeniach“.

Kľúčové slová: odborný jazyk, terminológia, medzinárodné mierové misie a operácie krízového manažmentu, policajná angličtina, English for Peacekeeping Missions, páchateľ, opis osoby, interkultúrna komunikácia

Annotation: The article deals with links between criminology and teaching the foreign language for specific purposes in conditions of the Academy of the Police Force in Bratislava. It describes the specialised foreign language instruction for police officers who want to be included in the national database of peacekeeping missions and civil crisis management operations. For the purpose of development of communicative competence, the Foreign Languages Department organises an intensive course of English for specific purposes for successful applicants. The authors present a structure of the textbook “English for Peacekeeping Missions” which was published for the needs of the course participants. The textbook contains some selected topics of criminology and pays attention to cultural diversity and politically correct language in intercultural communication which is related to the scientific research project No. 241 “Intercultural Communication with Third-country Nationals in Detention”.

Key words: foreign language for specific purposes, terminology, international peacekeeping missions and civil crisis management operations, police English, English for Peacekeeping Missions, perpetrator, description of a person, intercultural communication

Úvod

Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 171/2000 bolo zriadené Oddelenie policajných pridencov a mierových misií na Úrade medzinárodnej policajnej spolupráce v rámci realizácie Národného programu Acquis communautaire 2000, v ktorom sa uvádzalo, že jednou z podmienok vstupu kandidátskych krajín do Európskej únie je zriadenie inštitútu policajných pridencov a v rámci medzinárodnej policajnej spolupráce zriadenie medzinárodnej policajnej jednotky určenej na pôsobenie v medzinárodných mierových silách a operáciách civilného krízového manažmentu v rámci spoločnej európskej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ. Oddelenie bolo zriadené na základe uznesenia z porady vedenia ministerstva vnútra č. 49/2002, dňom 1. januára 2003 a od toho času v spolupráci s Katedrou jazykov Akadémie Policajného zboru v Bratislave organizačne zabezpečuje jazykovú prípravu vybraných policajtov pre ich budúci výkon štátnej služby v zahraničí. V roku 2018 Katedra jazykov vydala pre tento účel novú študijnú pomôcku „English for Peacekeeping Missions“, ktorá obsahuje vybrané témy z oblasti kriminológie. Okrem toho je v skriptách pozornosť venovaná kultúrnej diverzite a používaniu politicky správneho jazyka v interkultúrnej komunikácii, čo súvisí s riešením vedeckovýskumnej úlohy č. 241 „Interkultúrna komunikácia so štátnymi príslušníkmi tretích krajín umiestnenými v zariadeniach“.

Vzťah medzi kriminológiou a terminológiou

Kriminalitu ako hromadný jav nachádzame v každej spoločnosti. Vo vyspelých demokratických štátoch sa uplatňuje kontrola kriminality, ktorá predstavuje cieľavedomé úsilie o udržanie kriminality v prijateľných hraniciach alebo o jej obmedzení cestou uplatňovania represívnych ako aj preventívnych stratégií⁷⁸. Základnou a trvalou úlohou kriminológie je získavanie poznatkov o kriminalite a jej súvislostiach – o páchatel'och, obetiach a kontrole. Kriminológia má multidisciplinárne vzťahy, jej obsah sa týka viacerých odborov, viacerých disciplín. Mnohí autori deklarujú poznanie, že „*kriminalita má aspekty spoločenské a osobnostné a môže uplatniť aspekty filozofické, etické, sociologické, psychologické, pedagogické, ekonomické a ďalšie*“⁷⁹. Sociológia skúma kriminalitu ako masový, sociálne podmienený jav, psychológia poskytuje kriminológii poznatky o osobnostných príčinách zločinu, viktímnosti a motivácii trestného činu, pedagogika sa zaoberá možnosťami výchovného ovplyvňovania sociálne nežiaduceho i trestného správania ľudí, kriminalistika rozpracúva vlastné metódy a metodiky, ich aplikácie v procese objasňovania a prevencie kriminalisticky relevantných udalostí⁸⁰.

Kriminológia ako vedná disciplína i ako predmet štúdia na Akadémii Policajného zboru v Bratislave je v užšom poňatí rozvíjaná ako „podsystem jazykovedy“ v rámci štúdia odborného cudzieho jazyka (anglický, nemecký, ruský). Medzi súvisiace predmety akademickej výučby patria: úvod do odbornej terminológie, odborná komunikácia I, odborná komunikácia II, písomná komunikácia, špecializovaná príprava. Čo sa týka odbornej cudzojazyčnej prípravy pre rezort Ministerstva vnútra SR, teda mimo akademickej výučby, katedra jazykov každoročne zabezpečuje jazykové kurzy pre Úrad medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia PZ SR⁸¹ a Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia PZ SR⁸².

Nadobúdanie komunikatívnej kompetencie v cudzom jazyku pre oblasť kriminológie je dlhodobý proces, pretože príslušníci PZ si v prvom rade potrebujú osvojiť príslušnú terminologickú databázu nevyhnutnú na odbornú diskusiu. Ide najmä o nasledujúce tematické okruhy:

- alkoholizmus, drogové a iné závislosti
- extrémistické skupiny, rasizmus;
- xenofóbia, prejavy násilia pri demonštráciách;
- domáce násilie, chorobné prenasledovanie;
- šikanovanie v škole, na pracovisku;
- sexuálne obťažovanie;
- prostitúcia, účasť na pornoprodukcii, kupliarstvo, komerčné zneužívanie detí;
- hazardné hráčstvo;
- vandalizmus vrátane sprejerstva, násilie na štadiónoch, pouličné násilie;
- asociálnosť šírená prostredníctvom internetu a na sociálnych sieťach;
- samovraždy;
- korupcia, klientelizmus;
- závislosť od sociálnych sietí;

⁷⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. 2004. *Kriminologie*. 2. vyd., s. 31.

⁷⁹ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. 2016. *Kriminológia*. 3. vyd., s. 23.

⁸⁰ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. 2016. *Kriminológia*. 3. vyd., s. 23 – 25.

⁸¹ V zmysle čl. 4 ods. 1 nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 42/2017 o medzinárodných misiách a operáciách civilného krízového manažmentu.

⁸² V zmysle čl. 8 ods. 2 nariadenia Ministerstva vnútra SR č. 37/2017 o zahraničnej jednotke Policajného zboru.

- bezdomovstvo.⁸³

Znalosť odbornej komunikácie patrí v súčasnosti medzi priority medzinárodnej komunikácie, vzdelania, kultúry, ekonómie, technológie nielen v Európe, ale na celom svete. Ako uvádza M. Ondicová a S. Uhrin, medzinárodná spolupráca v oblasti prevencie kriminality sa realizuje predovšetkým v týchto oblastiach:

- plnenie záväzkov, posúdenie očakávaní a odporúčaní, ktorými sa medzinárodné organizácie obracajú na SR v oblasti prevencie kriminality,
- činnosť medzinárodných organizácií, zapájanie sa do komisií posudzujúcich preventívne projekty, využívanie medzinárodných projektov prinášajúcich efekt a úžitok pre krajinu,
- využívanie dobrých skúseností, efektívnych a úspešných postupov v prevencii za účelom znižovania kriminality,
- rozvíjanie bilaterálnej spolupráce s vybranými krajinami susediacimi so SR.⁸⁴

Profesionálna komunikácia predstavuje prísne špecifiká pre každé povolanie alebo prostredie, ktoré používa vlastnú terminológiu, techniky a žargón. Využíva tieto nasledovné charakteristické prvky:

- terminológiu príslušného študijného odboru,
- špecifické výrazové prostriedky,
- komunikačné techniky, nástroje a metódy komunikácie,
- jasné vymedzenie komunikačného cieľa,
- stupeň záväznosti a zodpovednosti voči komunikantom,
- spôsob riešenia komunikačných konfliktov⁸⁵.

V tejto súvislosti sa žiada upriamiť pozornosť na terminológiu a na aspekt odborného jazyka. *Odborný cudzí jazyk* v stručnosti označuje určité jazykové, najmä terminologické vedomosti, ktoré verbálne pokrývajú informácie z konkrétneho vedného odboru, sú preň typické a nemusia sa vyskytovať vo všeobecnom jazyku alebo v rámci iných odborov. Podľa L. Hoffmanna je odborný jazyk súhrn všetkých jazykových prostriedkov, ktoré sa používajú na dorozumievanie medzi odborníkmi, ktorí pracujú v určitom odbore⁸⁶.

Kľúčovým prvkom odborného jazyka je terminológia, keďže hlavnou úlohou odborného jazyka je stvárniť odovzdávané odborné informácie danej disciplíny stručným, vecným, ale zároveň presným spôsobom. I. Cibíková⁸⁷ chápe terminológiu ako vednú disciplínu a ako náuku o vlastnostiach, tvorbe a používaní termínu; ako aj organizovaný systém pojmov a termínov v určitej tematickej oblasti a v niektorých odboroch synonymicky používaných termínov, nomenklatúru, názvoslovie, menoslovie. Podľa I. Masára⁸⁸ sa slovo terminológia

⁸³ NOVÁKOVÁ, I. *Didaktické inovácie vo výučbe cudzích jazykov so zameraním na prevenciu kriminality*. In *Prevencia kriminality v teorii a praxi*. Hodonín 2017, s. 144 - 145.

⁸⁴ ONDICOVÁ, M., UHRIN, S. *Prevencia kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 89.

⁸⁵ HORŇÁKOVÁ, A., HORVÁTHOVÁ K. *Prekonávanie ťažkostí cudzojazyčnej odbornej komunikácie v pôrodnej asistencii*. s. 40. [online] [cit. 2018-26-06]. Dostupné na internete: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Zultakova1/subor/hornakova.pdf>>.

⁸⁶ HOFFMANN, L. *Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung*. Zdroj: ĎURICOVÁ, A. Niekoľko poznámok k termínom a ich vlastnostiam. In *Národná knižnica – knižnícká revue* [online]. 2003, roč. 14, č. 4, s. 53 [cit. 2008-07-11]. Dostupné na internete: <<http://knihovna.nkp.cz/Nkkr0304/0304233.html>>.

⁸⁷ CIBÍKOVÁ, I. *Terminologický manažment verejnosprávnej tematickej oblasti*. Žilinská univerzita v Žiline. EDIS 2012, s. 27 - 28.

⁸⁸ MASÁR, I. *Ako pomenúvame v slovenčine. Kapitoly z terminologickej teórie a praxe*. Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, 2000, s. 10.

chápe predovšetkým ako súbor odborných termínov používaných v rozličných oblastiach, teda vo vede, výrobe, umení. ISO norma 1087-1 *Terminologická práca. Slovník* z roku 2003 chápe terminológiu ako súbor označení, patriaci do jedného odborného jazyka. Jej druhý význam definuje ISO norma ako vedu, ktorá skúma štruktúru, tvorbu, vývoj, využívanie a organizáciu terminologickej práce v rozličných oblastiach. Terminológia, t. j. náuka o odbornom názvosloví sa stáva samostatným odborom, ktorý je síce z väčšej časti založený na jazykovede, ale využívaním výsledkov iných vedných odborov sa z neho stáva medziodborová disciplína opierajúca sa okrem jazykovedy aj o informatiku, logiku, gnozeológiu a paralelne s tým aj o poznatky špeciálnych odborov, ktorých názvoslovie má byť spracúvané, zjednotené a ustáľované.⁸⁹

Pôsobenie slovenských policajtov v medzinárodných mierových misiách a operáciách civilného krízového manažmentu

Jednotný postup útvarov v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri vysielaní príslušníkov Policajného zboru na výkon štátnej služby v zahraničí v rámci medzinárodných misií a operácií civilného krízového manažmentu je stanovený Nariadením Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 42/2017 o medzinárodných misiách a operáciách civilného krízového manažmentu.

V zmysle tohto nariadenia sa medzinárodnou organizáciou rozumie spoločenstvo viacerých štátov, ktoré rozhoduje o mandáte na vykonávanie misie, najmä Európska únia, Organizácia spojených národov a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Misiou sa rozumie dlhodobá aktivita medzinárodnej organizácie vykonávaná prostredníctvom nástrojov civilného krízového manažmentu na základe dohody medzi príslušným štátom a medzinárodnou organizáciou. Substitučnou misiou sa rozumie misia zameraná najmä na priamy výkon činností jednotlivých nástrojov civilného krízového manažmentu; v oblasti polície sú vykonávané spravidla ozbrojenými príslušníkmi medzinárodných policajných síl najmä na úseku dohľadu a udržiavania verejného poriadku, ochrany osôb a majetku, kontroly štátnych hraníc, boja proti terorizmu a boja proti organizovanej kriminalite v krízovej oblasti.⁹⁰

Policajti sú prijímaní na zaradenie do databázy na základe úspešného absolvovania výberového konania. V zmysle čl. 3 ods. 2 nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 42/2017 o medzinárodných misiách a operáciách civilného krízového manažmentu výberové konanie vykonáva výberová komisia pre zaraďovanie do databázy v spolupráci s Akadémiou Policajného zboru v Bratislave, útvarmi ministerstva a organizačnými zložkami Prezídia Policajného zboru. Výberovú komisiu zriaďuje rozkazom riaditeľ úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia Policajného zboru SR vo vlastnej pôsobnosti. Vo výberovom konaní policajt absolvuje

- a) *previerku znalostí z anglického jazyka*, ktorá je zameraná na zistenie úrovne písomného prejavu, pochopenia predčítaného a čítaného textu a na plynulý hovorový prejav,
- b) psychologické vyšetrenie so špecifickým zameraním na zistenie psychických spôsobilostí, potrebných na zvládnutie jeho vyslania na misiu,

⁸⁹ POŠTOLKOVÁ, B., ROUDNÝ, M., TEJNOR, A. *O české terminologii*. Praha: Academia, 1983. 221 s. Zdroj: Džuganová, B. Terminológia ako vedná disciplína. s. 7 - 8. [online] [cit. 2018-26-06]. Dostupné na internete: <<http://www.juls.savba.sk/ediela/ks/2002/3/ks2002-3.pdf>>.

⁹⁰ Čl. 2 nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 42/2017 o medzinárodných misiách a operáciách civilného krízového manažmentu.

- c) previerku zručností vo vedení služobného vozidla skupiny „B“,
- d) previerku znalosti práce s počítačom, ktorá je zameraná najmä na zvládnutie programov „MS Word“, „MS Excel“, „MS PowerPoint“ a využívanie elektronickej pošty a internetu,
- e) previerku z telesnej zdatnosti,
- f) previerku zo streleckej prípravy⁹¹.

Po úspešnom absolvovaní výberového konania je policajt zaradený do základnej prípravy. Základná príprava pozostáva z odborného kurzu anglického jazyka a základného výcvikového kurzu. V zmysle čl. 4 ods. 2 vyššie uvedeného nariadenia je *odborný kurz anglického jazyka* zameraný na rozšírenie znalostí anglického jazyka v oblasti odbornej terminológie používanej v misii. Je organizovaný v trvaní minimálne 2 týždňov a je ukončený záverečnou skúškou pred odbornou komisiou, kde hodnotenie známkami „1, 2, 3“ znamená „vyhovelo“ a hodnotenie známkou „4“ znamená „nevyhovelo“. Odbornú komisiu určuje Katedra jazykov Akadémie PZ v Bratislave.

Na účely evidencie príslušníkov PZ určených na pôsobenie v misiách vedie oddelenie policajných pridencov a mierových misií personálnu databázu. V priebehu roka 2017 bolo v personálnej databáze zaradených 83 komplexne vyškolených príslušníkov PZ z rôznych útvarov PZ a ministerstva vnútra.

Prehľad jednotlivých misií s účasťou príslušníkov PZ v roku 2017

Misia EUBAM⁹² - Ukrajina a Moldavsko: Podporná hraničná misia EUBAM na území Ukrajiny a Moldavska bola zriadená v decembri 2005 ako projekt pod záštitou rozvojového programu Európskej komisie. Úloha misie spočíva v zabezpečení koordinovanej asistencie v oblastiach hraničnej polície a colnej správy oboch štátov formou monitoringu, prípravy, výcviku a vzdelávania v súlade so štandardmi EÚ. Príslušníci PZ SR pôsobia na pozíciách policajných expertov pre priamy výkon služby hraničnej polície na detašovaných pracoviskách pozdĺž ukrajinsko-moldavskej hranice. Podstatnú časť ich činnosti tvorí účasť na spoločných projektoch medzi Ukrajinou a Moldavskom, ktoré sú zamerané na predchádzanie, odhaľovanie a zabránenie páchania cezhraničnej trestnej činnosti ako aj na odhaľovanie pašovania tovaru, ľudí, drog a zbraní v kontrolovanom priestore. Príslušníci PZ taktiež asistujú pri každodennom výkone služby príslušníkov Colnej správy a Hraničnej polície Ukrajiny a Moldavskej republiky, pričom monitorujú ich činnosť a poskytujú odborné poradenstvo pri implementácii európskych štandardov v oblasti hraničnej politiky.

Misia EULEX⁹³ – Kosovo: Misia EULEX v Kosove začala svoju činnosť vo februári 2008 implementáciou rozhodnutia Rady EÚ o zriadení misie na posilňovanie právneho štátu v Kosove. Veliteľstvo misie pokračuje v podpore predstaviteľov kosovských policajných, administratívnych a justičných orgánov pri rozvoji a posilňovaní nezávislého právneho systému, polície a colnej správy prostredníctvom monitoringu, mentoringu a poradenstva. Súčasne misia dohliada na nezávislosť uvedených inštitúcií od politického vplyvu a poskytuje asistenciu pri ich približovaní k európskym a medzinárodným štandardom. Kľúčovou úlohou

⁹¹ Čl. 3 ods. 7 nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 42/2017 o medzinárodných misiách a operáciách civilného krízového manažmentu.

⁹² European Union Border Assistance Mission Moldova and Ukraine (Hraničná podporná misia EÚ Moldavsko/Ukrajina)

⁹³ European Union Rule of Law Mission in Kosovo (Misia EÚ na dodržiavanie zákonnosti v juhosrbskej provincii Kosovo)

exekutívnej sekcie misie je podpora vyšetrovania a stíhania citlivých kriminálnych prípadov, ktoré mohli byť prevedené do výlučnej jurisdikcie kosovskej polície, prokuratúry a súdov.

Misia EUMM⁹⁴ – Gruzínsko: Politické rozhodnutie o zriadení monitorovacej misie EUMM na území Gruzínska bolo prijaté na zasadnutí ministrov zahraničných vecí členských krajín EÚ v septembri 2008 ako reakcia na vývoj situácie na Južnom Kaukaze. Cieľom misie je udržanie stability v regióne a podpora medzinárodného monitorovacieho mechanizmu v spolupráci s ďalšími európskymi aktérmi za účelom zníženia rizika obnovenia konfliktu. Slovenskí príslušníci PZ pôsobia na pozíciách policajných pozorovateľov, zúčastňujú sa na monitorovaní administratívnej hraničnej línie oddeľujúcej Gruzínsko s Abcházskom. V danom priestore monitorujú dodržiavanie ukončenia nepokojov oboma stranami, monitorujú a analyzujú otázky týkajúce sa stabilizácie bezpečnostného prostredia, posilňovania právnej sféry a verejného poriadku.

Špeciálna monitorovacia misia OBSE⁹⁵ na Ukrajine: Špeciálna monitorovacia misia OBSE na Ukrajine bola zriadená na základe rozhodnutia Stálej rady OBSE dňa 21. marca 2014. Jej úlohou je prispieť k zníženiu napätia a podporiť mier, stabilitu a bezpečnosť a v súlade s princípmi a záväzkami OBSE monitorovať a podporovať ich implementáciu na území Ukrajiny. Príslušníci PZ SR spravidla vykonávajú funkciu pozorovateľov a inštruktorov výcviku kyjevského monitorovacieho tímu misie. Ich činnosť spočíva najmä v zbere informácií o bezpečnostnej situácii v mieste pôsobenia, monitorovaní a podpore dodržiavania ľudských práv a základných slobôd, vrátane práv národnostných a etnických menšín, a podávaní hlásení o konkrétnych incidentoch, násilnostiach a porušeníach základných princípov a záväzkov OBSE.

Misia OBSE – Macedónsko: Misia OBSE v Macedónsku bola zriadená na základe rozhodnutia Stálej rady OBSE dňa 25. septembra 1992. Hlavnou činnosťou misie je monitoring vývoja situácie pozdĺž hraníc krajiny so Srbskom v kontexte ochrany teritoriálnej integrity krajiny, udržanie pokoja, stability a bezpečnosti v krajine ako aj prevencia voči možnému konfliktu v regióne.

Misia OSN UNFICYP⁹⁶ – Cyprus: Misia OSN UNFICYP na Cypre bola zriadená rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 186 dňa 4. marca 1964. Operačný rámec misie sa rozšíril v roku 1974 po vstupe Turecka do konfliktu a následnej tureckej vojenskej intervencii v severnej časti ostrova. Jej úlohou je prevencia konfliktu medzi komunitou cyperských Grékov a cyperských Turkov na ostrove, dohľad nad dodržiavaním prímeria, poskytovanie humanitárnej pomoci a udržiavanie neutrálnej zóny medzi ozbrojenými silami oboch entít zapojených do konfliktu. UNFICYP tiež zodpovedá za humanitárnu pomoc pre komunity cyperských Grékov a maronitské komunity žijúce na severnej strane ostrova a poskytoval asistenciu menšine cyperských Turkov, žijúcim v južnej časti rozdeleného ostrova.

Misia OSN UNSTAMIH⁹⁷/MINUJUSTH⁹⁸ – Haiti: Stabilizačná misia OSN UNSTAMIH na Haiti bola zriadená uznesením Bezpečnostnej rady OSN č. 1542 z 1. júna 2004. Po zemetrasení v roku 2010 schválila Bezpečnostná rada OSN odporúčanie generálneho tajomníka OSN zvýšiť počet mierových síl s cieľom podporiť obnovu, bezpečnosť a stabilitu krajiny. Hlavná činnosť misie spočíva v pomoci pri obnove bezpečného a stabilného prostredia, posilnení štátnych inštitúcií, stabilizácii verejnej správy, reforme práce policajných zložiek, ako i presadzovaní a ochrane dodržiavania ľudských práv. Po ukončení mandátu

⁹⁴ European Union Monitoring Mission in Georgia (EÚ monitorovacia misia v Gruzínsku)

⁹⁵ Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

⁹⁶ United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (Mierové sily OSN na Cypre)

⁹⁷ United Nations Stabilization Mission in Haiti (Stabilizačná misia OSN na Haiti)

⁹⁸ United Nations Mission for Justice Support in Haiti (Misia OSN na podporu spravodlivosti na Haiti)

misie UNSTAMIH bola uznesením Bezpečnostnej rady OSN č. 2350 z 13. apríla 2017 zriadená Misia OSN na podporu spravodlivosti na Haiti MINUJUSTH, ktorá nadviazala na predchádzajúcu misiu a začala svoju činnosť 16. októbra 2017. Cieľom novej misie je podpora pri ďalšom rozvoji a posilňovaní právneho štátu a haitskej polície, podpora a ochrana ľudských práv s cieľom zlepšiť každodenný život obyvateľov Haiti. Príslušníci PZ SR sú zapájaní do úloh stabilizácie a reformy bezpečnostných síl v krajine, dohliadajú a monitorujú výkon služieb miestnych policajných zložiek, vykonávajú spoločné hliadky v pridelených obvodoch s miestnou políciou, organizujú vzdelávacie aktivity v oblasti dodržiavania ľudských práv pri vynucovaní práva a výkone policajných zákrokov, mentorujú a navrhujú opatrenia s cieľom zlepšiť bezpečnostnú situáciu v krajine.

Misia EUAM⁹⁹ – Ukrajina: Poradná misia Európskej únie pre reformu sektora civilnej bezpečnosti na Ukrajine EUAM sa oficiálne začala 1. decembra 2014 s mandátom podporovať ukrajinské štátne orgány v oblasti reformy bezpečnostného sektora. Misia je jedným z ústredných prvkov posilnenej podpory EÚ ukrajinským orgánom po povstaní na Majdane v decembri 2013. Bola zriadená po podpísaní dohody o pridružení medzi Ukrajinou a EÚ v roku 2014, ktorá zahŕňa vytvorenie prehĺbenej a komplexnej zóny voľného obchodu. Misia sa zameriava na posilnenie a podporu reforiem v štátnych orgánoch, akými sú napríklad polícia, colné úrady, prokuratúra a súdnictvo. Konečným cieľom tohto procesu je obnovenie dôvery ukrajinského ľudu v jeho civilné bezpečnostné služby, ktoré boli poznačené obvineniami z korupcie a pochybení. Misia si kladie za cieľ napomáhať ukrajinským orgánom k trvalo udržateľným reformám sektora civilnej bezpečnosti prostredníctvom strategického poradenstva a praktickej podpory reformných opatrení na základe noriem EÚ, princípov dobrej správy a medzinárodných dohovorov o ľudských právach. Sektor civilnej bezpečnosti na Ukrajine je zložený z orgánov, ktoré sú zodpovedné za presadzovanie práva a právneho štátu, ako je ministerstvo vnútra, štátna polícia, národný protikorupčný úrad, pohraničná stráž, kancelária generálneho prokurátora, súdy atď. Zámerom misie je dosiahnuť jeho účinnosť, konzistentnosť a dôveryhodnosť. Jedným zo stanovených cieľov Zamerania zahraničnej a európskej politiky SR na rok 2017 bolo uchádzanie sa SR o pozície v misii EUAM na Ukrajine. SR sa zaviazala podporovať európsku orientáciu Ukrajiny a napomáhať prehľbovaniu vzťahov s Ukrajinou, ako aj vzťahov Ukrajiny s EÚ. Prioritou v tomto smere sa stala podpora komplexného reformného procesu na Ukrajine a podpora snáh o politické riešenie konfliktu v separatistických oblastiach a znižovanie napätia v medzinárodných vzťahoch.

Odborná jazyková príprava pre mierové misie a operácie civilného krízového manažmentu

Vyučovanie odborného anglického jazyka má umožniť študentovi rozvíjať komunikatívnu kompetenciu, ako to vyplýva z anglického pomenovania *English for Specific Purposes* (ESP), v oblasti používania jazyka na špecifické účely. Používanie odborného jazyka je podmienené jednak ovládaním príslušného cudzieho jazyka a jednak vedomosťami z príslušného odboru. Podľa P. Ferenčíkovej „hnacou silou odborného jazyka je jeho obsahová stránka predmetu, korešpondujúca s poznatkami iných vedných disciplín, ktorá je pretavovaná do rozvoja komunikatívnej kompetencie v odbornom anglickom jazyku.“¹⁰⁰

⁹⁹ European Union Advisory Mission Ukraine (Poradná misia EÚ pre reformu sektora civilnej bezpečnosti na Ukrajine)

¹⁰⁰ FERENČÍKOVÁ, P. *Aplikovanie interdisciplinarity vo vyučovacom procese odborného anglického jazyka na APZ v Bratislave*. In: Možnosti multidisciplinárnych prístupů a integrované výuky ve vzdelávání příslušníků

Odborná cudzojazyčná príprava má ambíciu integrovať ústnu a písomnú formu jazyka a všetky jazykové zručnosti do uceleného jazykového programu, ktorého výsledkom by mal byť jazykovo kvalitne pripravený a vybavený hovoriaci, schopný samostatnej ústnej a písomnej odbornej komunikácie, napr. v oblasti kriminológie, ktorá mu pomôže v získavaní nových informácií a lepšom uplatnení a presadení sa v pracovných a spoločenských podmienkach. T. Hutchinson a A. Waters charakterizujú vyučovanie odborného anglického jazyka ako prístup k jazykovému vyučovaniu, v ktorom sú všetky rozhodnutia týkajúce sa obsahu a metód založené na dôvodoch učiaceho sa na štúdium jazyka¹⁰¹.

V podmienkach Akadémie PZ v Bratislave je vyučovaný anglický jazyk zameraný na výkon povolania, čo znamená výučbu jazyka v situáciách, v ktorých študujúci budú potrebovať používať anglický jazyk v rámci plnenia svojich pracovných povinností. Policajti by mali byť schopní napr. porozumieť opisu podozrivého v anglickom jazyku, vykonať kontrolu totožnosti, vypočuť podozrivého, napísať e-mail alebo zatelefonovať kolegovi zo spolupracujúceho útvaru v zahraničí, atď. Medzi študentmi denného štúdia prevažujú civilní študenti, ktorí ako súčasť maturity absolvovali skúšku aj z cudzieho jazyka. Podľa aktuálneho stavu si viac ako $\frac{3}{4}$ študentov v rámci povinného predmetu Cudzí jazyk I – Odborná komunikácia vyberá anglický jazyk. Na základe výsledkov vstupných testov študenti dosahujú úroveň jazykových znalostí A2 až B2 podľa Európskeho referenčného rámca pre jazyky¹⁰². Civilní študenti, na rozdiel od študentov - policajtov, nemajú na začiatku svojho štúdia žiadne teoretické znalosti ani praktické skúsenosti s prácou polície alebo v bezpečnostných službách. Z toho vyplýva, že odborné vedomosti nadobúdajú v rámci odborných predmetov súbežne s osvojovaním si jazykových prostriedkov a rozvíjaním jazykových zručností na hodinách odborného anglického jazyka. Okrem cvičení z cudzieho jazyka zaradených v učebnom programe Katedra jazykov Akadémie PZ v Bratislave pripravuje a realizuje doplnkové odborné jazykové kurzy v rámci celoživotného vzdelávania príslušníkov Policajného zboru SR za účelom zvýšenia úrovne ich jazykovej kompetencie. Informácie o počte uchádzačov o zaradenie do databázy mierových misií, ktorí absolvovali výberové konanie, počty účastníkov intenzívneho kurzu odborného anglického jazyka alebo aktualizácie kurzu sú uvedené v tabuľke 1. Na rozdiel od dospelých účastníkov kurzov odborného anglického jazyka, napr. pre mierové misie a operácie civilného krízového manažmentu alebo pre zahraničnú jednotku¹⁰³, ktorí sú pri štúdiu cudzieho jazyka často motivovaní externými faktormi, napr. lepším zamestnaním, vyslaním do zahraničia, povýšením alebo vyšším platom, väčšina študentov denného štúdia uvádza ako motiváciu získanie predpokladov na lepšie zamestnanie a úspešné zloženie skúšky z cudzieho jazyka

bezpečnostných sborů : sborník příspěvků z VI. mezinárodní vědecké konference: Praha 20. října 2011. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2011.

¹⁰¹ HUTCHINSON, T., WATERS, A. *English for Specific Purposes*. Glasgow: Cambridge University Press, 1996, s. 19.

¹⁰² Common European Framework for Languages (CEFR) je jednotná smernica, ktorá pomáha presnejšie opísať dosiahnutú jazykovú úroveň učiacich sa cudzí jazyk v Európe. Bola vytvorená Radou Európy v rámci projektu „Učenie sa jazykov pre európske občianstvo“ v r. 1989 až 1996. Jej hlavným cieľom je poskytnúť metodiku hodnotenia a vyučovania platnú pre všetky jazyky Európy. Obsahuje šesť referenčných úrovní vystihujúcich osvojené znalosti a kompetencie v cudzom jazyku. A Basic Speaker – používateľ základného jazyka: A1 Breakthrough / beginner (úplný začiatok), A2 Waystage / elementary (základná úroveň); B Independent Speaker – samostatný používateľ: B1 Threshold / pre-intermediate (nižšie stredne pokročilý), B2 Vantage / intermediate (stredne pokročilý); C Proficient Speaker – skúsený používateľ: C1 Effective Operational Proficiency / upper intermediate (vyššie stredne pokročilý), C2 Mastery / advanced (pokročilý). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). [online] [cit. 2018-26-06]. Dostupné na internete: <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre_en.asp>.

¹⁰³ Vybraní príslušníci PZ (hlavne služby hraničnej a cudzineckej polície), ktorí sú v prípade potreby vyslaní do zahraničia na posilnenie ochrany vonkajšej schengenskej hranice.

v rámci bakalárskeho štúdia, resp. niektorí majú ambície študovať alebo pracovať v zahraničí.

	2015	2016	2017	2018
Výberové konanie	29	20	18	-
Kurz angličtiny	-	8	11	6
Aktualizačný kurz	-	5	-	6

Tab. 1 Počty policajtov na výberovom konaní, účastníkov kurzu anglického jazyka pre mierové misie a operácie civilného krízového manažmentu a aktualizačného kurzu.

Po úspešnom absolvovaní výberového konania čaká uchádzačov o zaradenie do personálnej databázy mierových misií a operácií civilného krízového manažmentu odborná príprava vrátane intenzívneho kurzu odborného anglického jazyka pre mierové misie a operácie civilného krízového manažmentu (ďalej v texte ako kurz). Cieľom kurzu je rozvíjať doterajšie receptívne (čítanie a počúvanie) a produktívne zručnosti (rozprávanie a písanie) účastníkov a umožniť im rozšíriť si znalosti terminológie relevantnej v odbornej komunikácii s rodeným hovoriacim alebo cudzincom rozprávajúcim po anglicky pri výkone policajnej služby, výmene poznatkov a praktických skúseností v rámci medzinárodnej policajnej spolupráce. Vo výučbe odborného anglického jazyka sa kladie dôraz na *integrovateľný rozvoj zručností*, čo podľa J. McDonough a C. Shawa znamená rozvíjanie jazykových zručností čítania, písania, počúvania a rozprávania vo vzájomnom prepojení¹⁰⁴. Celková kompetencia v cudzom jazyku znamená viac než len ovládanie izolovaných jazykových zručností – je to ich kombinované použitie v závislosti od prebiehajúcej interakcie, veď v každodennom živote len zriedka používame jednotlivé jazykové zručnosti oddelene. Vo výučbe odborného cudzieho jazyka pre mierové misie a operácie civilného krízového manažmentu sú kľúčové činnosti zamerané na prácu s informáciami, interpretáciu textu, rozvoj hodnotiaceho myslenia v aktívnej práci účastníka kurzu počas samostatnej činnosti alebo v rámci sociálnych foriem práce.

Učebné pomôcky majú na vyučovaní odborného cudzieho jazyka nezastupiteľné miesto, pretože vzbudzujú záujem o učivo a učenie sa a robia vyučovací proces atraktívnejším. Práca s pomôckami prispieva k rozvoju tvorivej činnosti učiacich sa, k rozvoju ich myšlienkových operácií a k formovaniu zmyslových poznávacích procesov. Tieto prostriedky sú nástrojom na získavanie nových vedomostí, ich precvičovanie a zaraďovanie do určitého systému. Sú tiež zdrojom odborného jazyka a hrajú významnú úlohu v prezentovaní reálneho jazyka, tak ako je používaný odborníkmi v praxi a v maximálnom možnom rozsahu. Prostredníctvom učebných materiálov sú učitelia vystavení pôsobeniu autentického používania jazyka. Študijné materiály sú modelmi správneho a vhodného použitia jazykových prostriedkov. Vo vyučovaní cudzích jazykov pomáhajú učebné materiály vytvoriť cudzojazyčné prostredie a navodiť u študentov správnu náladu na učenie. Vysokoškolské skriptá *English for Peacekeeping Missions*¹⁰⁵ vznikli ako odpoveď na dlhodobý nedostatok študijnej literatúry z odborného anglického jazyka pre príslušníkov

¹⁰⁴ MCDONOUGH, J., SHAW, C. *Materials and Methods in ELT. A Teacher's Guide*. Oxford: Blackwell Publishing, 2003, s. 201.

¹⁰⁵ FERENČIKOVÁ, P., BINDEROVÁ, M. *English for Peacekeeping Missions*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018. 112 s.

Policajného zboru SR. Zámerom autoriek bolo poskytnúť študijnú pomôcku predovšetkým tým policajtom, ktorí sú vysielaní do medzinárodných mierových misií a operácií civilného krízového manažmentu a perspektívne budú pri výkone policajnej služby v zahraničí komunikovať so svojimi kolegami po anglicky.

Téma alebo odbor záujmu podstatne ovplyvňuje výber slovnej zásoby a prostriedkov komunikácie. Poznanie slovnej zásoby je dôležité pre pochopenie významu z textu, poznanie gramatických štruktúr umožňuje čitateľovi porozumieť vzťahom medzi slovami. Veľkým prínosom je zapojenie samotných študentov a odborníkov priamo z policajnej praxe do výberu relevantných textov určených na výučbu anglického jazyka pre špecifické účely polície a bezpečnostných služieb. Na výbere tém dôležitých pre plnenie služobných povinností príslušníka PZ SR v zahraničí sa podieľali priami účastníci mierových misií a operácií civilného krízového manažmentu a kolegovia z Úradu medzinárodnej policajnej spolupráce Prezídia Policajného zboru SR. Kolegovia z priameho policajného výkonu autorky skrípt na základe vlastných skúseností a poznatkov načerpaných v rámci svojho pôsobenia v mierových misiách usmernili pri selekcii tém a voľbe obsahu jednotlivých lekcii. Okrem toho poskytli cenný autentický obrazový materiál zachytávajúci ich vlastné zážitky počas vyslania v zahraničí.

Skriptá sú rozdelené do desiatich kapitol/lekcii:

- CULTURAL DIVERSITY – Kultúrna rôznorodosť
- COMMUNITY POLICING – Policajné činnosti v komunite
- NATIONAL POLICE FORCE OF THE SLOVAK REPUBLIC – Policajný zbor SR
- MISSION I – Misia I
- MISSION II – Misia II
- DESCRIPTION OF A PERSON – Opis osoby
- ROAD TRAFFIC ACCIDENT – Dopravná nehoda
- CEASEFIRE - Prímerie
- HUMAN RIGHTS – Ľudské práva
- POLITICALLY CORRECT LANGUAGE – Politicky korektný jazyk

Štruktúra lekcii je jednotná, čo uľahčuje orientáciu používateľov v pomôčke. Lekcie začínajú WARM-UP cvičeniami¹⁰⁶, ktoré plnia funkciu motivácie študenta a uvádzajú ho do témy s cieľom vzbudiť jeho záujem o riešenie problematiku. Nasledujú autentické texty označené v lekcii ako READING¹⁰⁷. V cudzojazyčnom vzdelávaní sa podľa E. Tandlichovej¹⁰⁸ „prostredníctvom textu zabezpečuje percepcia a produkcia v cudzom jazyku ako ťažisko rozvíjania štyroch rečových zručností... a obohacovania vedomostí žiakov...“. Odborníci z oblasti lingvodidaktiky považujú za hlavné východisko výučby odborného cudzieho jazyka prácu s odborným textom. Odborný text je vo svojej písanej alebo ústnej forme prostriedkom slúžiacim na odovzdávanie myšlienok odborníkov a výsledkov bádania medzi účastníkmi odbornej komunikácie. Odborné texty sú vecné, jasné a presné. Je používaný výhradne spisovný jazyk s cieľom čo najpresnejšie a najjednoduchšie stvárniť obsah, čomu napomáha aj používanie terminológie daného výrobného odvetvia, okruhu činnosti alebo vedného odboru. Hlavnou úlohou odborného textu vo výučbe odborného anglického jazyka je posilňovať učenie, zapájať študentov do myslenia v cudzom jazyku a podporovať ich tvorivosť v jeho používaní v kontexte svojej špecializácie. Základným predpokladom efektívnej práce s odborným textom vo výučbe cudzieho jazyka je vhodný

¹⁰⁶ „zahrievacie“ cvičenia

¹⁰⁷ čítanie

¹⁰⁸ TANDLICOVÁ, E. *Práca s textom vo vyučovaní anglického jazyka*. Bratislava: SPN, 1991. s. 16.

didaktický text. Kritériá výberu textu sa týkajú kľúčových znakov profesionálneho a reálneho obsahu, pričom obsah nesmie byť ani triviálny, ani príliš náročný s ohľadom na študentmi dosiahnutú úroveň pokročilosti v cudzom jazyku a ich vedomosti a skúsenosti v oblasti zaistovania bezpečnosti a presadzovania práva. Využitie odborného textu vo výučbe anglického jazyka môže mať rozličnú podobu, ktorá závisí od jeho obsahu, rozsahu, jazykovej stránky a štýlu, ale aj od potrieb študentov a cieľov odbornej jazykovej výučby. K textom v skriptách sú vypracované úlohy na riešenie pred čítaním textu, počas čítania a na overenie porozumenia prečítanému textu, ktoré slúžia na rozvoj zručnosti čítania s porozumením. Okrem toho sú texty aj východiskom pre diskusiu a vyjadrovanie názorov študentov. Najrozsiahlejšiu časť každej lekcie tvoria rôznorodé úlohy (EXERCISES¹⁰⁹) slúžiace na precvičenie a upevnenie slovnej zásoby v kontexte danej témy. V závere lekcie sú zhromaždené otázky na zopakovanie znalostí a terminológie k danej téme (REVISION¹¹⁰). Úlohy v učebnej pomôcke poskytujú priestor na rozvoj všetkých štyroch jazykových zručností ústnou alebo písomnou formou a umožňujú lektorovi aktívne zapojiť študentov do riešenia zadania v rôznych sociálnych formách práce, či už individuálne, vo dvojiciach alebo v skupinách. Každá lekcia sa končí súhrnom najdôležitejšej lexiky. Skriptá obsahujú prílohu (APPENDIX), v ktorej sa nachádzajú doplňujúce informácie k preberanej téme alebo časti cvičení, v ktorých je potrebné, aby mali študenti rôzne informácie, ktoré si pri práci vo dvojiciach, prípadne v skupinách, vymieňajú. Pre ústnu aj písomnú komunikáciu policajtov vyslaných na plnenie misie v zahraničí je typické používanie veľkého množstva skratiek. Zoznam skratiek (ABBREVIATIONS), ktoré sa vyskytli v textoch a cvičeniach študijného materiálu, je k dispozícii v závere publikácie.

Tento študijný materiál bol zostavený so zámerom umožniť používateľom zdokonaľiť sa v odbornom anglickom jazyku pod vedením vyučujúceho. Hodiny odborného anglického jazyka však poskytujú účastníkom kurzu príliš málo času na kontakt s jazykom, preto bolo potrebné pripraviť materiály vhodné aj na samostatné štúdium a ako zdroj usmernení pre ďalšie štúdium. Vzhľadom na požadovanú minimálnu dosiahnutú úroveň jazykových znalostí účastníkov kurzu B2 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky¹¹¹ môže slúžiť aj ako pomôcka v rámci samostatného štúdia účastníka kurzu.

Lekcia *Description of a Person*

Pojem osobnosť má svoj pôvod v latinskom slove *persona*, čo v preklade znamená divadelná maska a súčasne aj v latinskom slove *personare*, ktoré v preklade znamená, okrem iného, výzor, povahové vlastnosti, javiť sa.¹¹² V kriminológii sa páchatelom rozumejú nielen osoby, ktoré sa dopustili trestných činov, ale aj niektoré osoby, ktoré orgány činné v trestnom konaní nestíhajú¹¹³. Osobnosť páchatela, predovšetkým opis jeho osobnosti, je dôležitým zdrojom pre pochopenie a vysvetlenie jeho kriminálneho správania s cieľom eliminovať opakované kriminálne správanie.

¹⁰⁹ cvičenia

¹¹⁰ opakovanie

¹¹¹ Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). [online] [cit. 2018-26-06]. Dostupné na internete: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre_en.asp.

¹¹² GAULIDIER, H. Osobnosť páchatela kriminality z hľadiska psychopatológie so zameraním na vybrané psychické poruchy a poruchy osobnosti. In *Kriminológia ako súčasť trestnej politiky*: pocta prof. PhDr. Květoňovi Holcroví, DrSc. k 80. narodeninám, 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 39 (330 s.). [online] [cit. 2018-28-06]. Dostupné na internete: https://www.paneurouni.com/wp-content/uploads/2018/02/kriminologia_ako_sucast_trestnej_.

¹¹³ NOVOTNÝ O., ZAPLETAL J. a kol. *Kriminologie*. ASPI, 2. vydanie, 2004, s. 87.

Pre potreby pátrania po osobách sa vypracováva portrét osoby (fotografia, opis, skladaný, kreslený, plastický portrét), ktorý je jednou z kriminalistických stôp, prostredníctvom ktorého získavame informácie o vonkajších znakoch človeka¹¹⁴. Kriminalistika rozlišuje dva druhy opisu:

- kvalifikovaný (úradný) opis osoby, ktorý vyhotovuje úradná osoba, pričom zdrojom informácií je samotný opisovaný objekt (živá osoba, mŕtvola alebo fotografia) teda zdroj priamy – objektívny,
- nekvalifikovaný (laický) opis osoby, ktorý taktiež vyhotovuje úradná a vyškolená osoba, kde však informácie o opisovanej osobe sú získané sprostredkované a ich zdrojom je osoba, ktorá videla, alebo pozná objekt opisovania (svedok, poškodený, známy, príbuzný). Ide teda o zdroj – subjektívny.¹¹⁵

Úradný opis sa zaznamenáva do „formulára na opis osoby“, ktorý spravidla obsahuje tieto údaje: telesná výška, hmotnosť, postava, zdanlivý vek, tvár, vlasy, čelo, obočie, oči, uši, nos, fúzy, ústa a pery, zuby, brada, ruky a nohy, chôdza, držanie tela, spôsob reči a znalosť jazykov. Na základe laického opisu možno vytvoriť grafický portrét osoby, plastický portrét osoby, skladaný portrét osoby.

V nasledujúcej časti priblížime obsah lekcie *Description of a Person*¹¹⁶. Lekcia obsahuje

- slovnú zásobu na opis osoby (napr. páchatel'a, hľadanej osoby, nezvestnej osoby)
- gramatické štruktúry používané na opis osoby
- autentické texty z policajnej praxe
- úlohy na precvičenie slovnej zásoby a štruktúr používaných na opis osoby.

Cieľom lekcie je, aby si používatelia osvojili a boli schopní používať slovnú zásobu a gramatické štruktúry používané na opis osoby (napr. páchatel'a, hľadanej osoby, nezvestnej osoby) v policajnom kontexte. Po naštudovaní lekcie má byť policajt schopný zistiť informácie týkajúce sa vzhľadu konkrétnej osoby a porozumieť opisu poskytovanému obeťou alebo svedkom trestného činu.

Na uvedenie študentov do témy slúžia úvodné zahrievacie otázky, ktoré im majú pomôcť vybaviť si v pamäti svoje znalosti slovnej zásoby a gramatických štruktúr používaných pri opise osoby v angličtine. Predpokladá sa, že už v rámci predchádzajúceho štúdia všeobecného jazyka sa stretli s touto témou. V motivačnej fáze práce sa môžu účastníci kurzu napr. vo dvojiciach pokúsiť vysvetliť čo znamená slovo *identikit*. Svoju definíciu si následne porovnajú s definíciou daného termínu z online slovníka¹¹⁷ a môžu tiež okomentovať zábavnú skicu tváre muža v úvode lekcie, čím sa taktiež aktivizujú predchádzajúce znalosti učiacich sa.

Vychádzajúc z odborného textu ako média a motivačného impulzu pri rozvíjaní jazykových zručností študentov dominuje v práci s textom rozvíjanie zručnosti čítania s porozumením, ktorá má vo výučbe odborného cudzieho jazyka na vysokej škole svoje opodstatnenie. Podľa A. D. Cohena a T. A. Uptonu sa pri čítaní čitateľ snaží spracovať

¹¹⁴ KRAJNÍK V. a kol. *Kriminalistika*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave 2005, s. 74.

¹¹⁵ *ibid*, s. 75.

¹¹⁶ FERENČIKOVÁ, P., BINDEROVÁ, M. *English for Peacekeeping Missions*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018, s. 47.

¹¹⁷ Oxford Dictionaries. [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné na internete: <<https://www.oxforddictionaries.com/>>.

fonologickú, morfológickú, syntaktickú, sémantickú a diskurzívnu úroveň a tiež si stanovuje ciele, spôsob zhrnutia textu, pri interpretácii textu používa svoje znalosti, monitoruje a hodnotí splnenie cieľa, a podľa potreby robí opravy vo svojom porozumení¹¹⁸. Čítanie je interaktívny proces, ktorý existuje medzi čitateľom na jednej strane a textom na strane druhej v kontexte konkrétnej situácie. V rámci rozvíjania zručnosti čítania v cudzom jazyku študent dosahuje určitú úroveň čitateľskej kompetencie ako spôsobilosti porozumieť písanému textu, používať písaný text a premýšľať o ňom¹¹⁹. Najvšeobecnejšie možno *porozumenie textu* definovať ako spôsob uvedomeného získavania informácií z textu. Porozumenie textu je psycholingvistická činnosť, pri ktorej dochádza k spájaniu javov objektívnej reality s prvkami textu označujúcimi tieto javy, medzi jednotlivými prvkami textu a prvkami vedomostnej štruktúry recipienta. V rámci tejto zložitej činnosti čitateľ hľadá a nachádza význam textu, snaží sa vysvetliť si text na základe vedomostí o sebe a o svete s pomocou svojich kognitívnych schopností a zručností¹²⁰.

K rozvoju zručnosti čítania s porozumením v anglickom jazyku prispievajú rôzne typy cvičení pred čítaním, počas čítania a po čítaní textu. Príkladom cvičenia pred čítaním textu je práca s výrazmi, ktoré sa vyskytnú v texte, napr. formou priradovania správnej definície k danému výrazu (pozri obr.1). Následne si učitelia prečítajú názov novinového článku *Assailant description similar between Monday attacks, 2 others*¹²¹ a na základe toho sa vyjadria, aké informácie očakávajú, že získajú z textu.

2. Are you familiar with the expressions below? Match each word with its definition.

a) <i>assault</i> (v.)	1) nervous because of worry or fear that is difficult to control
b) <i>assailant</i> (n.)	2) to take hold of something or someone suddenly and roughly
c) <i>trail</i> (n.)	3) the part of the body above and slightly narrower than the hips
d) <i>agitated</i> (adj.)	4) to attack someone violently
e) <i>grab</i> (v.)	5) a person who attacks another person
f) <i>waist</i> (n.)	6) a path through a countryside, mountain, or forest area, often made or used for a particular purpose

Obr. 1 Aktivita pred čítaním textu.

Porozumenie textu môže byť overené prostredníctvom odpovedí na otázky k textu, opravovaniu faktických chýb vo vetách a rozhodovania o pravdivosti/neppravdivosti výrokov na základe informácií získaných z článku. Aby sa nová slovná zásoba dostala do aktívnej slovnnej zásoby, je potrebné výrazy použiť čo najčastejšie v aktívnej produkcii, či už písomnej alebo ústnej. Už v týchto zadaniach študenti tvoria vety s použitím lexiky z textu. Obr. 2 približuje ďalší spôsob kontroly porozumenia čítaným informáciám v cudzom jazyku, a to formou dopĺňania chýbajúcich výrazov do textu.

¹¹⁸ COHEN, A. D., UPTON, T. A. *Strategies in Responding to New TOEFL Reading Tasks* [online]. TOEFL Monograph Series, April 2006. ISSN 1556-9012. [cit. 2008-10-09]. Dostupné na internete: <<http://www.ets.org/Media/Research/pdf/RR-06-06.pdf>>.

¹¹⁹ HUMAJOVÁ, Z., KLAČANSKÁ, Z. *Zabudnuté čítanie. Čitateľská gramotnosť v školách*. 1. vydanie. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2007, s. 13.

¹²⁰ GAVORA, P. a kol. *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka – príručka pre učiteľa*. Nitra: Enigma, 2008. 193 s.

¹²¹ Opis útočníka podobný v pondelkových prepadnutiach, 2 ďalšie útoky

8. Look at the picture. Read the first sentence of the article. What is wrong with the information contained there? Then fill in the gaps in the text using the expressions from the box. You will sometimes need to change the form of the word.

elderly	coloured	slim	admit	arrested	white	burglary
---------	----------	------	-------	----------	-------	----------

Yesterday we were told that the subject of this photo-fit was "a black man with a light complexion".

Officers have now _____ a mistake was made and have revised their description of the suspect.

The man is wanted in connection with an attempted _____ in Hunton Bridge between 6.20pm and 6.30pm on Thursday, January 31, when two men tried to break into the home of an _____ lady in Lauderdale Road after telling her they needed to turn off her water supply. The man is now described as

_____, aged 24 to 30, between 5 ft and 5 ft 4 inches tall, of _____ build with short light brown hair and light _____ eyes. He was also wearing a dark jacket, police believe. A second man, aged 28 from Maple Cross, has been _____ in connection with the incident and has been bailed until March 11.

Adapted from *Police Amend 'Burglar' Description*.

Obr. 2 Dopĺňanie chýbajúcich výrazov do textu.

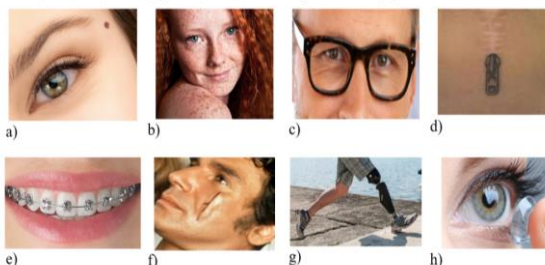
Budovanie odbornej slovnej zásoby je realizované prostredníctvom veľkého množstva rôznych typov zadání. Príklady sú uvedené na obr. 3, kde v jednom cvičení učiaci sa spájajú synonymá (slová s rovnakým alebo podobným významom) zo stĺpcov A a B a následne vyhľadajú antonymá (slová s opačným významom) v stĺpci C. V ďalšom cvičení majú použiť poskytnuté výrazy na pomenovanie charakteristických znakov osôb na obrázkoch, napr. znamienko, tetovanie, pehy, jazva.

10. Match synonyms in **columns A and B**. Then find an antonym in **column C**.

A	B	C
old	handsome	short
slim	lanky	dark-haired
attractive	well-built	slim
blonde	fair	unfashionable
curvy	trendy	overweight
fat	elderly	not much to look at/ugly
tall	thin	skinny
stylish	overweight	young

13. Match the distinctive features with relevant pictures.

tattoo, mole, scar, freckles, glasses, braces, contacts (contact lenses), prosthesis

Obr. 3 Cvičenia na slovnú zásobu.

Celková kompetencia v cudzom jazyku znamená viac než len ovládanie izolovaných jazykových zručností, je to ich kombinované použitie v závislosti od prebiehajúcej interakcie. Pri rozvoji integrovaných zručností sa používa odborný text ako východisko alebo štartovacia plocha pre ďalšie aktivity. Jedným z príkladov nácviku integrovaných zručností je *rolová hra* (roleplay), v ktorej sa študent vžíva a vystupuje v roli inej osoby a na splnenie svojej úlohy využíva jazykové prostriedky a informácie získané z prečítaného odborného textu. Súčasťou rolovej hry je simulácia situácie, ktorá si vyžaduje študentove zapojenie sa do komunikácie, čo prináša osobné skúsenosti a emócie. Simulácia je v centre pozornosti vyučovania odborného anglického jazyka, pretože v rámci nej je študent zapojený do plnenia úlohy súvisiacej s jeho oblasťou špecializácie. Takýmito aktivitami je budovaný pozitívny vzťah študenta k cieľovému jazyku, jeho spolužiakom a učiteľovi. Vzájomná „závislosť“ študentov

vyplývajúca z kooperatívnych zadaní prináša viac príležitostí na cudzojazyčnú komunikáciu, keďže za účelom splnenia spoločnej úlohy je potrebná výmena informácií. Lekcia obsahuje rolovú hru pre dvojice, v ktorých jeden z dvojice hrá obeť napadnutia poskytujúcu policajtovi opis útočníka. Druhý z dvojice hrá rolu policajta, ktorý na základe získaných údajov musí vyplniť formulár *Suspect description form* (pozri obr. 4).

SUSPECT DESCRIPTION FORM

Sex _____ Race _____ Age _____

Height _____ Weight _____

Hair length _____ Hair style _____ Colour _____

Complexion _____

Face _____
(eyes, nose, mouth, chin, ears, sideburns, beard, moustache)

Distinctive features _____
(glasses, tattoo, scar, mole, etc.)

Clothes _____
(shirt, pants/trousers, jacket, shoes/trainers, tie, hat, cap, scarf, etc.)

Weapon _____
(Type: pistol – revolver / automatic, assault type, rifle, shot gun; knife – folding / straight blade, handle style, other weapons)

Vehicle _____

What did the suspect say? _____

Obr. 4 Formulár – Opis podozrivého.

Prípadové štúdie pochádzajú z didaktiky iných disciplín, ale ich využitie vo vyučovaní odborného cudzieho jazyka je opodstatnené, pretože v rámci nich dochádza ku skĺbeniu obsahu odovzdávanej informácie a jazykovej formy¹²². Cvičenie zo skript vychádza zo žiadosti o stotožnenie z intranetu Ministerstva vnútra SR¹²³. Učiaci sa majú vypracovať výzvu pre svedkov trestného činu s využitím údajov poskytnutých v slovenskom jazyku (pozri obr. 4). Tým, že je cvičenie založené na reálnom prípade, poslúži ako výborný stimul pre písomnú, príp. ústnu produkciu a použitie osvojenej lexiky z danej témy.

¹²² DUDLEY-EVANS, T., ST JOHN, M. J. *Developments in English for Specific Purposes: A Multidisciplinary Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998, s. 193.

¹²³ Dostupné na internete: <https://infoweb.minv.sk/infopz/patranie/>

16. Prepare an appeal to witnesses of the committed offence. Use the notes in the Slovak language and the picture to provide information about the act and the description of the suspects.

- priestupok proti majetku (podľa § 50 ods. 1 zák. č. 372/1990 Zb. o priestupkoch)
- krádež tovaru, hodnota 71,79 Eur
- dvaja páchatelia
- 27.05.2017 o 12:21 h
- LIDL, ul. Nitrianska č. 92, Hlohovec
- žiadosť o pomoc pri zistení totožnosti páchatelov na základe fotografií z kamerového záznamu bezpečnostných kamier

Obr. 4 Výzva pre svedkov trestného činu.

Záver

V závere zdôrazňujeme fakt, že výučba cudzích jazykov pre oblasť kriminológie je na Akadémii PZ v Bratislave riešená komplexne. Okrem vyššie uvedenej intenzívnej jazykovej prípravy pre policajtov určených na budúci výkon služby v zahraničí v rámci pôsobenia v mierových misiách a operáciách civilného krízového manažmentu je kriminológia ako vedná disciplína súčasťou priamej akademickej výučby najmä v rámci povinných predmetov ako úvod do odbornej komunikácie, odborná komunikácia I, odborná komunikácia II a špecializovaná príprava. Práve v rámci predmetu špecializovaná príprava, ktorý je vyučovaný v magisterskom štúdiu vidíme širšie využitie novej študijnej pomôcky English for Peacekeeping mission. Testovanie tejto študijnej pomôcky bude prebiehať v rámci zimného semestra akademického roka 2018/2019.

Literatúra

CIBÍKOVÁ, I. *Terminologický manažment verejnosprávnej tematickej oblasti*. Žilinská univerzita v Žiline. EDIS 2012, s. 27 - 28. ISBN 978-80-554-0559-9.

COHEN, A. D., UPTON, T. A. *Strategies in Responding to New TOEFL Reading Tasks* [online]. TOEFL Monograph Series, April 2006 [cit. 2008-10-09]. Dostupné na internete: <<http://www.ets.org/Media/Research/pdf/RR-06-06.pdf>>. ISSN 1556-9012.

Common European Framework for Languages (CEFR). [online] [cit. 2018-26-06]. Dostupné na internete: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre_en.asp.

DIANIŠKA, G. , STRÉMY, T. , VRÁBLOVÁ, M. a kol. *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čenek, 2016. 408 s. ISBN 978-80-7380-620-0.

DUDLEY-EVANS, T., ST JOHN, M. J. *Developments in English for Specific Purposes: A Multidisciplinary Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 301 s. ISBN 0-521-59675-0.

FERENČÍKOVÁ, P. *Aplikovanie interdisciplinarity vo vyučovacom procese odborného anglického jazyka na APZ v Bratislave*. In: Možnosti multidisciplinárnych prístupů a integrované výuky ve vzdělávání příslušníků bezpečnostních sborů : sborník příspěvků z VI. mezinárodní vědecké konference: Praha 20. října 2011. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2011. ISBN 978-80-7452-018-1.

FERENČÍKOVÁ, P., BINDEROVÁ, M. *English for Peacekeeping Missions*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018. 112 s. ISBN 978-80-8054-755-4.

GAULIDIER, H. *Osobnosť páchatel'a kriminality z hľadiska psychopatológie so zameraním na vybrané psychické poruchy a poruchy osobnosti*. In Kriminológia ako súčasť trestnej politiky: pocta prof. PhDr. Květoňovi Holcrovi, DrSc. k 80. narodeninám, 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 39 (330 s.). [online] [cit. 2018-28-06]. Dostupné na internete: https://www.paneprouni.com/wp-content/uploads/2018/02/kriminologia_ako_sucast_trestnej_.

GAVORA, P. a kol. *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka – príručka pre učiteľa*. Nitra: Enigma, 2008. 193 s. ISBN 978-80-89132-57-7.

HOFFMANN, L. *Kommunikationsmittel Fachsprache*. Eine Einführung. Zdroj: ĎURICOVÁ, A. Niekoľko poznámok k termínom a ich vlastnostiam. In *Národní knihovna – knihovnická revue* [online]. 2003, roč. 14, č. 4, s. 53 [cit. 2008-07-11]. Dostupné na internete: <<http://knihovna.nkp.cz/Nkkr0304/0304233.html>>.

HORNÁKOVÁ, A., HORVÁTHOVÁ K. *Prekonávanie ťažkostí cudzojazyčnej odbornej komunikácie v pôrodnej asistencii*. s. 40. [online] [cit. 2018-26-06]. Dostupné na internete: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Zultakova1/subor/hornakova.pdf>>.

HUMAJOVÁ, Z., KLAČANSKÁ, Z. *Zabudnuté čítanie. Čitateľská gramotnosť v školách*.

1. vydanie. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2007. 57 s. ISBN 978-80-89121-16-8.

HUTCHINSON, T., WATERS, A. *English for Specific Purposes*. Glasgow: Cambridge University Press, 1996. 183 s. ISBN 0-521-31837-8.

KRAJNÍK, V. a kol. *Kriminalistika*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2005. 360 s. ISBN 80-8054-356-9.

MASÁR, I. *Ako pomenívame v slovenčine*. Kapitoly z terminologickej teórie a praxe. Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV. 2000, 63 s. ISBN 80-967574-9-0.

MCDONOUGH, J. - SHAW, C. *Materials and Methods in ELT. A Teacher's Guide*. Oxford : Blackwell Publishing, 2003. 280 s. ISBN 978-06-31227-37-3.

Nariadenie Ministerstva vnútra SR č. 37/2017 o zahraničnej jednotke Policajného zboru.

Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 42/2017 o medzinárodných misiách a operáciách civilného krízového manažmentu.

NOVÁKOVÁ, I. *Didaktické inovácie vo výučbe cudzích jazykov so zameraním na prevenciu kriminality*. In Prevencia kriminality v teórii a praxi, Hodonín 2017. 167 s. ISBN 978-80-906601-4-4.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, a.s., 2004. 527 s. ISBN 978-80-7478-614-3.

ONDICOVÁ, M., UHRIN, S. *Prevencia kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 145 s. ISBN 978-80-7380-405-3.

Oxford Dictionaries. [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné na internete: <<https://www.oxforddictionaries.com/>>.

POŠTOLKOVÁ, B., ROUDNÝ, M., TEJNOR, A. *O české terminologii*. Praha: Academia, 1983. 221 s. Zdroj: Džuganová, B. Terminológia ako vedná disciplína. s. 7 - 8. [online] [cit. 2018-26-06]. Dostupné na internete: <<http://www.juls.savba.sk/ediela/ks/2002/3/ks2002-3.pdf>>.

TANDLICOVÁ, E. *Práca s textom vo vyučovaní anglického jazyka*. Bratislava: SPN, 1991. 171 s. ISBN 80-08-00596-3.

Kontakt na autorky:

pplk. Mgr. Iveta Nováková, PhD.
Katedra jazykov
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: Iveta.Novakova2@minv.sk

Mjr. PaedDr. Martina Binderová, PhD
Katedra jazykov
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: Martina.Binderova@minv.sk

Podiel Katedry verejnoprávnych vied na prevencii kriminality vo vyučovacom procese na Akadémii Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: Autorka sa v príspevku zameria na význam výučby predmetov zabezpečovaných Katedrou verejnoprávnych vied na Akadémii PZ, v oblasti prevencie kriminality. V úvode príspevku bude vychádzať aj z priblíženia podstaty prevencie kriminality, prípadné vymedzenie niektorých pojmov. Ambíciou je priniesť prehľad podstatných okruhov predmetov, ktoré prinášajú študentom poznatky k predmetnej téme, s dôrazom na preventívne činnosti. Súčasťou bude aj poukázanie na ďalšie súvislosti výučby predmetov a význam prevencie.

Kľúčové slová: kriminológia, prevencia, verejnoprávne vedy, ústavné právo, základné práva a slobody

Annotation: The paper focuses on the importance of subjects lectured by the Public Law Department of the Academy of the Police Force in Bratislava which are aimed at crime prevention. The author identifies the essence of crime prevention and determines certain terms. Her ambition is to give an overview of key subjects which inform students about preventive actions. Moreover, the author points out other relations among subjects and the value of prevention. **Keywords:** criminology, prevention, public law science, constitutional law, fundamental rights and freedoms

Úvod

Kriminológia ako veda, ktorá sa zaoberá kriminalitou, zločinom, páchatelmi a obeťami, má svoje významné miesto v sústave vedných odborov. „Kriminológia ako veda o zločine, je v neustálom rozvoji, dopĺňa a spresňuje sa jej definícia a tvoria sa nové vzťahy k vedám, ktoré sa podieľajú na skúmaní a eliminácii kriminality. Vzťahy kriminológie k týmto vedám sú bohaté, zložité a mnohovrstvé.“¹²⁴ Ako ďalej uvádza G. Dianiška „Dominantné vzťahy kriminológie ako samostatnej vedy sú v systéme právnych vied.“¹²⁵ Pričom zároveň poukazuje, že najvýznamnejší vzťah predstavuje prepojenie na trestné právo. V staršej literatúre bola kriminológia charakterizovaná ako súbor poznatkov, ktoré sa vzťahujú na zločin, trestný proces a trest alebo ako pomocná veda trestného práva. Kriminológia vznikla a rozvíjala sa ako súčasť výučby trestného práva.¹²⁶ Napriek tomu, že úzku spojitosť kriminológie a ďalších vedných odborov, ako bolo uvedené, vnímame v oblasti právnych disciplín najmä vo vzťahu k trestnému právu, kriminológia ako interdisciplinárna veda súvisí aj s ďalšími odbormi (kriminalistika, penológia, psychológia, sociológia či pedagogika). Vo vzťahu k verejnoprávnym disciplinám nie je táto prepojenosť možno tak jednoznačná, evidentná, ako napr. funkcia trestného práva pri prevencii kriminality. A tak pozornosť zameriame na význam verejnoprávnych vied pre kriminológiu, elimináciu a prevenciu kriminality. Ako uvádza E. Bruna, túto funkciu plní trestné právo tým, že zákonodarca povýšil určité protispoločenské konanie na najvyššiu formu protispoločenského konania v spoločnosti a to na trestný čin. Prostredníctvom trestných sankcií plní trestné právo funkciu generálnej prevencie.¹²⁷

¹²⁴ DIANIŠKA, G. Porovnávacía kriminológia. In IVOR, J. Kriminológia ako súčasť trestnej politiky: Pocta prof.PhDr. Květoňovi Holcovi, DrSc..k 80. narodeninám. Praha 2018, s. 32.

¹²⁵ DIANIŠKA, G. Porovnávacía kriminológia. In IVOR, J. Kriminológia ako súčasť trestnej politiky: Pocta prof.PhDr. Květoňovi Holcovi, DrSc..k 80. narodeninám. Praha 2018, s. 32.

¹²⁶ VICHLENDÁ, M., KRČEK, I. Kriminologie. Karviná 2011, s.15.

¹²⁷ BRUNA, E. Prevence kriminality – základní teoretická východiska. In FIRŠTOVÁ, J., BRUNA, E., ZÁMEK, D. a kol. Prevence kriminality v teorii a praxi. Hodonín 2017, s. 10.

Prevenícia vo všeobecnosti znamená predchádzanie, predchádzanie niečomu nežiadúcemu, ochrana pred nežiadúcimi javmi. Prevenciou kriminality rozumieme súbor opatrení a činností, ktoré sú zamerané na predchádzanie trestnej činnosti. Prevencia kriminality zahŕňa súbor nerepresívnych opatrení, teda všetky aktivity vyvíjané štátnymi, verejnoprávnymi a súkromnoprávnymi subjektmi smerujúcimi k predchádzaniu páchania kriminality a znižovania obáv z nej. Patria sem opatrenia, ktorých cieľom či dôsledkom je znižovanie rozsahu a závažnosti kriminality, a ich následkov.¹²⁸ Znamená tiež snahu o to, aby k trestnej činnosti nedochádzalo v budúcnosti. Prevencia tak predstavuje pokus eliminovať trestnú činnosť ešte pred jej začatím alebo pokračovaním.¹²⁹ Na prevencii pred kriminalitou sa podieľajú viaceré subjekty, svoj podiel – primárny podiel má rodina, škola, štát. Prevencia kriminality predstavuje široký okruh aktivít, ktorých základným cieľom ich realizácie je znižovanie rozsahu a závažnosti trestnej a inej protispoločenskej činnosti. Na stav kriminality aj na stav prevencie kriminality má vplyv aj právne vedomie. Na jeho zvyšovanie sa výraznou mierou podieľajú školy a vzdelávacie inštitúcie, a práve aj v tejto oblasti vnímame význam Akadémie Policajného zboru v Bratislave (ďalej aj ako „Akadémia PZ“, či „akadémia“), ako aj podiel katedry verejnoprávnych vied.

Akadémia Policajného zboru v Bratislave je štátna vysoká škola univerzitného typu, ktorá zabezpečuje vzdelávanie a výchovu najmä príslušníkov Policajného zboru a ďalších bezpečnostných služieb. Má akreditované študijné programy Bezpečnostno-právna ochrana osôb a majetku a Bezpečnostno-právne služby vo verejnej správe vo všetkých troch stupňoch vysokoškolského štúdia.¹³⁰ Dôležitú úlohu v systéme vysokoškolskej prípravy nielen absolventov akadémie, a významné miesto v organizačnej štruktúre Akadémie PZ má aj Katedra verejnoprávnych vied „KVPV“ (predchodca, resp. pôvodne pod názvom – Katedra verejnoprávnych disciplín), ktorá zabezpečuje výučbu viacerých, najmä právnych predmetov. Aj samotná skladba predmetov, ktoré sa vyučujú na akadémii, na Katedre verejnoprávnych vied prešla od jej vzniku v roku 1992 viacerými zmenami, ktoré reflektovali požiadavky spoločenskej a policajnej praxe. I keď katedra neposkytuje v osnovách svojich predmetov výslovne teoretické poznatky z oblasti predmetu kriminológie, avšak garantuje výučbu predmetov, ktorých obsahom sú znalosti a ich nadobudnutie má zásadný význam aj pre štúdium iných nadväzujúcich právnych, policajných či bezpečnostných predmetov (vrátane kriminológie). V jednotlivých predmetoch zabezpečuje výučbu problematiky, z ktorej získané informácie sú determinujúce aj z hľadiska prevencie kriminality. Študenti nadobúdajú teoretické poznatky z oblasti teória štátu práva, dejín štátu a práva, ústavného práva, európskeho práva, medzinárodného práva, medzinárodnej bezpečnosti ako aj z ďalších odvetví. Prehľad vyučovaných predmetov, ktoré zabezpečuje KVPV je uvedený v tabuľke č. 1 a v tabuľke č. 2.

Tabuľka 2 Prehľad vyučovaných predmetov Katedry verejnoprávnych vied na Akadémii Policajného zboru v Bratislave v dennej forme štúdia

Vyučované predmety – denní študenti
--

¹²⁸ SVATOŠ, R. Prevence kriminality. Druhé aktualizované vydání. České Budějovice 2016, s. 9.

¹²⁹ VICHLENDÁ, M., KRČEK, I. Kriminologie. Karviná 2011, s.121.

¹³⁰ dostupné na: www.akademiapz.sk.

8.3.1 – Ochrana osôb a majetku – bakalárske štúdium			
Ústavné právo SR	PP	831 D	I. roč. ZS
Teória štátu a práva	PP	831 D	I. roč. ZS
Právo Európskej únie	PP	831 D	III. roč. LS
Dejiny štátu a práva a bezpečnostných služieb	PVP	831 D	I. roč. ZS
Ochrana ľudských práv	PVP	831 D	I. roč. LS
Teória tvorby právnych noriem	PVP	831 D	III. roč. ZS
8.3.1 – Ochrana osôb a majetku – magisterské štúdium			
Medzinárodné právo	PP	831 D	I. roč. ZS
Medzinárodná bezpečnosť	PP	831 D	I. roč. ZS
Právo Európskej únie	PP	831 D	II. roč. LS
Medzinárodné organizácie	VP	831 D	II. roč. ZS
8.3.2 – Bezpečnostné verejno-správne služby – bakalárske štúdium			
Ústavné právo SR	PP	832 D	I. roč. ZS
Teória štátu a práva	PP	832 D	I. roč. ZS
Dejiny štátu a práva	PP	832 D	I. roč. ZS
Vývoj verejnej správy	PP	832 D	I. roč. LS
Právo Európskej únie	PP	832 D	II. roč. LS
Ochrana ľudských práv	PVP	832 D	I. roč. LS
Teória tvorby právnych noriem	PVP	832 D	III. roč. ZS
8.3.2 – Bezpečnostné verejno-správne služby – magisterské štúdium			
Medzinárodné právo - organizácie	PP	832 D	I. roč. ZS
Medzinárodná bezpečnosť	PP	832 D	I. roč. ZS
Právo Európskej únie	PP	832 D	II. roč. ZS

Medzinárodné organizácie	VP	832 D	II. roč. ZS
<i>Erasmus+</i>			
International organizations	VP v AJ		
International security	VP v AJ		

Zdroj: Spracované podľa Študijnej príručky 2017/2018, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, dostupné aj na www.akademiapz.sk.

Tabuľka 2 Prehľad vyučovaných predmetov Katedry verejnoprávných vied na Akadémii Policajného zboru v Bratislave v externej forme štúdia

Vyučované predmety – externí študenti			
8.3.1 – Ochrana osôb a majetku – bakalárske štúdium			
Ústavné právo SR	PP	831 E	I. roč. ZS
Teória štátu a práva	PP	831 E	I. roč. ZS
Dejiny štátu a práva a bezpečnostných služieb	PVP	831 E	I. roč. ZS
Ochrana ľudských práv	PVP	831 E	I. roč. LS
Teória tvorby právnych noriem	PVP	831 E	II. roč. LS
8.3.1 – Ochrana osôb a majetku – magisterské štúdium			
Medzinárodné právo	PP	831 E	I. roč. ZS
Medzinárodná bezpečnosť	PP	831 E	I. roč. LS
Právo Európskej únie	PP	831 E	III. roč. ZS
8.3.1 – Ochrana osôb a majetku – konverzný ŠP			
Ústavné právo SR	PP	831 E K	I. roč. ZS
Teória štátu a práva	PP	831 E K	I. roč. ZS
Dejiny štátu a práva a bezpečnostných služieb	PVP	831 E K	I. roč. ZS
Medzinárodné právo	PVP	831 E K	II. roč. LS
Ochrana ľudských práv	PVP	831 E K	I. roč. LS
Právo Európskej únie	PVP	831 E K	IV. roč. LS
8.3.2 – Bezpečnostné verejno-správne služby – bakalárske štúdium			

Ústavné právo SR	PP	832 E	I. roč. ZS
Teória štátu a práva	PP	832 E	I. roč. ZS
Dejiny štátu a práva	PP	832 E	I. roč. LS
Vývoj verejnej správy	PP	832 E	II. roč. ZS
Právo Európskej únie	PP	832 E	IV. roč. LS
Ochrana ľudských práv	PVP	832 E	I. roč. LS
Medzinárodné právo 1	PP	832 E	III. roč. LS
Teória tvorby právnych noriem	PVP	832 E	IV. roč. LS
8.3.2 – Bezpečnostné verejno-správne služby – magisterské štúdium			
Medzinárodná bezpečnosť	PP	832 E	I. roč. ZS
Medzinárodné právo - organizácie	PP	832 E	I. roč. ZS
Medzinárodné organizácie	VP	832 E	III. roč. LS

Zdroj: Spracované podľa Študijnej príručky 2017/2018, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, dostupné aj na www.akademiapz.sk.

Vysvetlivky: PP – povinný predmet

PVP – povinne voliteľný predmet

VP – výberový predmet

D – denná forma štúdia

E – externá forma štúdia

EK – externá forma štúdia v konverznom študijnom programe

LS – výučba prebieha v letnom semestri

ZS – výučba prebieha v zimnom semestri

Z dôvodu názornosti a konkretizácie jednotlivých oblastí, ktoré sú významné tak pre výučbu ďalších predmetov na Akadémii PZ, a vôbec pre jej absolventov, či študentov – účastníkov špecializačného policajného vzdelávania priblížime niektoré z nich, s uvedením tematických okruhov, ktoré sú obsahom daných predmetov.

Z povinných predmetov možno poukázať na význam predmetu *Teória štátu a práva*, ktorý poskytuje študentom všeobecné poznatky o štáte a práve (základné definície; funkcie a úlohy štátu, ako napríklad zaistiť bezpečnosť občanov; systém verejnej správy; základné pojmy a kategórie práva; druhy právnych noriem, ktoré upravujú a regulujú spoločenské

vzťahy; aplikácia a interpretácia práva...), ktoré umožnia lepšiu orientáciu „v rôznych právnych vzťahoch, do ktorých budú vstupovať či už v súvislosti s výkonom ich povolania alebo v rámci každodenného života.“¹³¹ Základným vedúcim odvetvím právneho poriadku je ústavné právo. **Ústavné právo Slovenskej republiky** patrí taktiež medzi povinné predmety vyučované na akadémii. Vychádza priamo z Ústavy SR, ako základného zákona štátu, a je základným pilierom každého právneho odvetvia. Vzhľadom na jeho tematické zameranie venujeme mu zvýšenú pozornosť. Podľa A. Bröstla je ústavné právo „ústavné vyjadrenie základných práv a slobôd a všeobecného rámca pôsobnosti orgánov verejnej moci ako inštitúcií právneho štátu.“¹³² V rámci uvedeného predmetu študenti získavajú prehľad o fungovaní najvyšších štátnych orgánov, postavenie orgánu zákonodarnej moci, výkonnej moci a súdnej moci, ako aj o postavení prokuratúry, či ďalších orgánov ochrany práva (verejný ochranca práv...).¹³³, rozsahu ich právomocí a vzájomných vzťahoch medzi nimi. Tieto orgány sa podieľajú na ochrane základných práv a slobôd, ako aj ochrane verejného poriadku. Súčasťou sú aj otázky o význame územnej samosprávy a úlohách obcí, štátnom režime a možnostiach podieľať sa na rozhodovaní štátnej moci. V úvodných témach sú zaradené otázky hierarchie právnych noriem s vytýčením a dôrazom na ústavu, objasnenie základných princípov fungovania právneho štátu. Osobitne treba poukázať na významnú, ale aj spoločensky závažnú oblasť ľudských práv a slobôd, ktorá sa dotýka každého jedinca, a s ktorými sa stretávajú pri výkone svojej činnosti policajti, zamestnanci verejnej správy. Adekvátne študijným odborom akadémie a v nadväznosti na štúdium ďalších predmetov je dôležité, aby študenti zvládli problematiku garancie základných práv a slobôd, správne aplikovali príslušné právne normy v praxi. Obsahom uvedenej tematiky sú aj zákonné možnosti obmedzenia základných práv a slobôd (napr. v prípade osobnej slobody zo strany polície uplatňovaný inštitút predvolania, predvedenia, zaistenia, zadržania, zatknutia). Nevyhnutnou súčasťou právneho štátu je právo na súdnu a inú právnu ochranu, z čoho vyplýva, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne. „Zmyslom ústavného práva na súdnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k súdu.“¹³⁴ Z pohľadu preventívnych aktivít je v neposlednom rade dôležité poznať i práva národnostných menšín a etnických skupín, ku ktorých porušovaniu dochádza aj v našich podmienkach. Uplatňovanie zásady rovnosti a zákazu diskriminácie, ochrana pred diskrimináciou je základnou zásadou demokratického systému. Ústava, ako základný zákon štátu a základný prameň ústavného práva, tak poskytuje limity kriminálnej a trestnej politiky. Pozornosť predmetu ústavné právo sa venuje „konkrétnym zásadám, na ktorých je postavený celý ústavný systém v Slovenskej republike.“¹³⁵ V stanovenom rozsahu hodín nie je možné, aby študentom boli odovzdané všetky informácie, je vytvorený priestor pre osvojenie základných poznatkov, a tak v nadväznosti na predmet Ústavné právo SR a jeho základy v oblasti ľudských práv, má opodstatnenie zaradenie povinne voliteľného predmetu **Ochrana ľudských práv**. Uvedený predmet je venovaný uplatňovaniu vybraných základných práv a slobôd, systému ich ochrany nielen v Slovenskej republike, ale na medzinárodnej a európskej úrovni. Súčasťou jeho zamerania sú aj jednotlivé dokumenty upravujúce práva a slobody, ako aj inštitucionálny systém. Na tomto predmete sa môžu študenti bližšie, detailnejšie oboznámiť s vybranými otázkami uplatňovania a ochrany

¹³¹ NESVADBA, A., ZACHOVÁ, A. Teória štátu a práva. Plzeň 2013, s.7.

¹³² BRÖSTL, A. a kol. Ústavné právo Slovenskej republiky. 3. upravené vydanie. Plzeň 2015, s. 12.

¹³³ Napr. vláda o.i.prijíma koncepčné a koordinačné opatrenia v oblasti prevencie kriminality. In Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹³⁴ BRÖSTL, A. a kol. Ústavné právo Slovenskej republiky. 3. upravené vydanie. Plzeň 2015, s. 156.

¹³⁵ SVÁK, J. a kol. Ústavné právo Slovenskej republiky. Bratislava 2008, s. 7.

ľudských práv aj na základe kauzálnej analýzy, ako aj uplatňovaním testu legality, legitimacy a proporcionality pri zásahoch a obmedzovaní základných práv a slobôd. Podobne, ako aj v iných predmetoch dochádza k aktualizácii obsahového zamerania zodpovedajúce potrebám spoločenskej a policajnej praxe, reflektujúc zmenu právnych predpisov, ako aj ďalším okolnostiam, aj v prípade problematiky základných práv a slobôd dochádza k potrebným zmenám. Možno poukázať na významnú zmenu, rozšírenie základných práv vo vzťahu k zraniteľným subjektom, a na základe prijatia zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dochádza k zaradeniu aj tejto oblasti pre potreby výučby. Domnievame sa, že práve obsahové zameranie má podstatný význam pre pochopenie závažnosti problematiky a osvojenia základných poznatkov pre štúdium ďalších predmetov, zvyšovania právneho vedomia a uplatňovania poznatkov následne aj v praxi.

Katedra verejnoprávnych vied zabezpečuje výučbu aj predmetov zameraných do oblasti bezpečnosti, fungovania medzinárodných organizácií a vzťahov, a tiež poskytuje vedomosti o fungovaní Európskej únie, aplikácii európskeho, či medzinárodného práva na predmetoch – *Právo Európskej únie, Medzinárodné právo, Medzinárodné organizácie a Medzinárodná bezpečnosť*. Najmä v posledných rokoch, a v súčasnosti je nevyhnutné venovať pozornosť bezpečnosti krajín v celoeurópskom priestore. Študenti tak nadobúdajú poznatky o historicko-právnych aspektoch európskej integrácie, postavení a právomociach EÚ, jej orgánov a inštitúcií, ich vzťah k členským štátom, o prameňoch práva EÚ a ich vzťahu k vnútroštátnemu právu členských štátov. V súlade s obsahovým zameraním získajú študenti aj vedomosti z problematiky súdnej a inej právnej ochrany v európskom priestore, zorientujú sa v otázkach problematiky priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti podľa Lisabonskej zmluvy, predovšetkým z pohľadu bezpečnosti a ochrany občanov EÚ, základné poznatky z danej oblasti medzinárodného verejného práva, fungovaní vybraných medzinárodných organizácií, policajnej spolupráce, ďalej tiež poznatky z oblasti medzinárodnej bezpečnosti a mierového riešenia sporov. Nadobudnuté vedomosti môžu absolventi využiť predovšetkým v profesijnej činnosti súvisiacej s európskym právom, medzinárodným právom, najmä v oblasti bezpečnosti.

Prezentovaná skladba predmetov katedry uvedená v tabuľke č. 1 poukazuje na predmety vyučované v súčasnosti, avšak pochopiteľne, aj tieto prešli určitými zmenami na základe akreditácie, a v súlade nielen s požiadavkami aktuálnosti a závažnosti problematiky súvisiacej s policajnou praxou, ale tak ako i v iných oblastiach, i tieto podliehali prirodzenému vývoju, rozširujúcemu sa európskemu priestoru (napr. vytvorenie, zaradenie do výučby predmetu: Právo Európskej únie), či požiadavkám na rozšírenie ochrany ľudských práv a slobôd.

Snahou vedecko-pedagogických pracovníkov katedry je odovzdávať študentom poznatky nielen v teoretickej rovine, ale poskytnúť aktuálne informácie a skúsenosti aj z praktickej oblasti, a tak sú za tým účelom na prednášky prizvaní odborníci z praxe, policajnej praxe, ale aj zástupcovia iných orgánov, organizácií, čo taktiež značne ovplyvňuje mieru a kvalitu sprostredkovaných znalostí, rozširujúci obzor poznania a vedomostnej úrovne študentov akadémie.

Súčasťou pedagogickej činnosti v rámci vysokoškolského vzdelávania je aj spracovanie seminárnych, záverečných a ďalších kvalifikačných prác študentov, kde je opäť priestor na prezentovanie nadobudnutých vedomostí, rozšírenie o ďalšie poznatky a prepojenie teoretických znalostí s praktickými. Aj témy zadávané študentom majú za cieľ nielen priniesť prehľadne skompletizovanú, spracovanú oblasť, ale svojím obsahom pôsobiť

na zvyšovanie právneho vedomia, a plniť aj preventívnu funkciu. Aj z toho dôvodu sú témy zamerané na otázky bezpečnosti, ochrany ľudských práv, ochrana zraniteľných skupín, uplatňovanie zásady rovnosti, zákaz diskriminácie z dôvodu príslušnosti k národnostnej menšine, činnosť Policajného zboru pri ochrane základných práv a slobôd, význam rómskych občianskych hliadok.....Témy sú zamerané aj na vzdelávanie v oblasti predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, extrémizmu a ostatným prejavom intolerancie. Študenti majú možnosť navrhnúť vlastnú tému záverečnej práce, a plne sa zamerať na praktickú stránku aj pri spracovaní prác Študentskej vedeckej a odbornej činnosti, kde sa katedra už tradične pravidelne zapája (s dosiahnutými úspechmi študentov aj na medzinárodnej úrovni). Zámerom pedagógov – docentov katedry je aj zapojenie študentov doktorandského štúdia a ich vedenie v témach, ktoré súvisia s vedeckovýskumnými úlohami, a ktoré sú prínosom pre policajnú prax. V tejto súvislosti možno uviesť napr. spracovanie dizertačnej práce na tému: *Ochrana ľudských práv v miestach obmedzenia osobnej slobody Policajným zborom, či Postavenie príslušníka Policajného zboru ako občana v procese realizácie základných práv a slobôd*, kde bol v rámci empirickej časti realizovaný výskum dotazníkovou metódou. Jeho hlavným cieľom bolo zistenie povedomia príslušníkov PZ o zákonných obmedzeniach výkonu základných ľudských práv a slobôd. V nadväznosti na uvedené sa dostávame k ďalšej oblasti, kde výrazný podiel na prevencii zohrávajú vzdelávacie inštitúcie, a to je oblasť vedy a výskumu. Význam výskumu pre prevenciu netreba osobitne zdôrazňovať, je nespochybniteľný, a tak aj na pôde Akadémie PZ sú realizované výskumné úlohy zamerané na túto oblasť. V nadväznosti na uvedené upriamujeme pozornosť opäť na činnosť katedry verejnoprávnych vied, ktorou úlohou je i touto formou podieľať sa na riešení spoločensky závažných otázok, rozvoji akadémie, a prispieť k preventívnym opatreniam v rámci Slovenskej republiky. V súčasnosti katedra rieši vedeckovýskumnú úlohu, ktorej prioritou v kontexte s názvom, je *Ochrana ľudských práv v činnosti polície*. K uvedenému výskumu boli katedrou zorganizované viaceré medzinárodné konferencie za účasti erudovaných odborníkov z viacerých oblastí. Poznatky boli následne sprostredkované aj ďalším záujemcom formou zborníkov, a čiastkové výstupy riešenej problematiky sú priebežne poskytované v podobe publikovaných príspevkov, monografie.

Výpočet niektorých úloh a aktivít katedry verejnoprávnych vied, ktoré tu boli prezentované, mal priblížiť význam uvedených predmetov s ich obsahom v systéme zabezpečovania vzdelávania, podielu na formovaní, zvyšovaní právneho vedomia. V rámci niektorých činností katedra rozvíja spoluprácu aj s inými pracoviskami akadémie, ale aj s viacerými subjektmi z externého prostredia. Pedagógovia sa zúčastňujú viacerých odborných konferencií a seminárov za účelom získavania nových poznatkov a podnetov, aj v oblasti prevencie kriminality.

Záver

O tom, že kriminalita je negatívnym a nebezpečným javom spoločnosti, niet pochyb. Zasahuje do všetkých sfér spoločnosti a ohrozuje základné práva a slobody jednotlivcov, bezpečnosť občanov. Úroveň kriminality ovplyvňuje viacero faktorov, ekonomická vyspelosť spoločnosti, sociálna situácia obyvateľov, úroveň právneho vedomia, kultúrna úroveň... V zmysle § 2 zákona č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov je každý „povinný podľa svojich možností a schopností konať tak, aby predchádzal alebo zamedzil vzniku a šíreniu kriminality a inej protispoločenskej činnosti.“ Za inú protispoločenskú činnosť sa považuje aj konanie, ktoré nie je priestupkom alebo iným správnym deliktom, ale pôsobí negatívne na spoločnosť. Je úlohou

štátu prijať opatrenia a vyvíjať aktivity smerujúce k eliminácii kriminality a zaistenia bezpečnosti štátu a jeho občanov. Do kriminálnej prevencie patria opatrenia, ktorých cieľom alebo dôsledkom je znižovanie rozsahu a závažnosti kriminality. Predstavuje „cieľavedomé pôsobenie štátu, vládnych organizácií, cirkví, občianskych združení, podnikateľských subjektov a vzdelávacích inštitúcií pri zvyšovaní povedomia obyvateľstva, ktoré má prispieť k tomu, aby sa obyvatelia nestali obeťami alebo páchatelmi trestných činov a iných protispoločenských činov.“¹³⁶

V príspevku bola pozornosť zameraná na úlohu vzdelávacej inštitúcie pri prevencii kriminality a to prostredníctvom vzdelávania, ktoré determinuje úroveň právneho vedomia, v podmienkach Akadémie Policajného zboru v Bratislave a postavením Katedry verejnoprávnych vied, ktorá zabezpečuje výučbu viacerých, najmä právnych predmetov, ale aj predmetov z oblasti bezpečnosti. Priblížením niektorých predmetov s poukázaním na vybrané témy, tak „demonštrovať“ ich význam pre získanie relevantných poznatkov, objasniť podiel katedry na formovaní právneho vedomia, a tak aj participácii na prevencii. Aj z toho dôvodu bolo v úvode poukázané na vednú oblasť kriminológie ako interdisciplinárnej vedy, a fakticky aj význam niektorých predmetov pre výučbu kriminológie a naznačené medziodborové vzťahy. I keď sa v príspevku nevenovala pozornosť teoretickému vymedzeniu a druhom prevencie, možno poukázať na prínos Katedry verejnoprávnych vied Akadémie PZ v oblasti primárnej prevencie, ktorá, ako uvádza R. Svatoš, zahŕňa predovšetkým výchovné, vzdelávacie, voľnočasové, osvetové a poradenské aktivity orientované najmä na najširšiu verejnosť.¹³⁷ Katedra výraznou mierou participuje na vzdelávaní absolventov akadémie, policajtov, či príslušníkov iných bezpečnostných zložiek, zamestnancov verejnej správy..., ktorých orgány sú jedným zo subjektov prevencie kriminality, na vzdelávaní budúcich preventistov, ale ktorí sú sami subjektmi prevencie kriminality. Ambíciou príspevku bolo poukázať aj na konkrétne medziodborové väzby, interdisciplinárny rozmer vybraných odborov, predmetov, či možnosti spolupráce, v rámci čoho sa pozornosť sústreďuje aj na oblasť prevencie kriminality.

Literatúra

BRUNA, E. *Prevenca kriminality – základní teoretická východiska*. In FIRSTOVÁ, J., BRUNA, E., ZÁMEK, D. a kol. *Prevenca kriminality v teorii a praxi*. Hodonín: Evropský ústav práva a súdneho inžinýrství., 2017, 167 s. ISBN 978-80-906601-4-4.

BRÖSTL, A. a kol. *Ústavné právo Slovenskej republiky. 2. upravené vydanie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 423 s. ISBN 978-80-7380-433-6.

DIANIŠKA, G. *Porovnávacía kriminológia*. In IVOR, J. a kol. *Kriminológia ako súčasť trestnej politiky: Pocta prof. PhDr. Květoňovi Holcovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Vydání první. Praha: Leges, 2018, 330 s. ISBN 978-80-7502-279-0.

FIRSTOVÁ, J., BRUNA, E., ZÁMEK, D. a kol. *Prevenca kriminality v teorii a praxi*. Hodonín: Evropský ústav práva a súdneho inžinýrství, 2017, 167 s. ISBN 978-80-906601-4-4.

¹³⁶ Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2012 – 2015, s.1, dostupné na: https://web.vucke.sk/files/legislativa/prevencia-kriminality/strategia-prevencie-kriminality/strategia_prevencie_kriminality_a_inej_protispolocenskej_cinnosti_v_sr_na_roky_2012-2015.pdf.

¹³⁷ SVATOŠ, R. *Prevenca kriminality*. Druhé aktualizované vydání. České Budějovice 2016, s. 17.

NESVADBA, A., ZACHOVÁ, A. *Teória štátu a práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 227 s. ISBN 978-80-7380-464-0.

SVATOŠ, R. *Prevenca kriminality*. Druhé aktualizované vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú. 2016, 132 s. ISBN 978-80-7556-009-4.

SVÁK, J. a kol. 2008. *Ústavné právo SR*. Bratislava: Akadémia PZ, 2008. 478 s. ISBN 978-80-8054-455-3.

VICHLENDA, M., KRČEK, I. *Kriminologie*. Karviná, 2011, 219 s. dostupné na : <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>.

Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

www.akademiapz.sk.

https://web.vucke.sk/files/legislativa/prevenca-kriminality/strategia-prevenca-kriminality/strategia_prevenca_kriminality_a_inej_protispolocenskej_cinnosti_v_sr_na_roky_2012-2015.pdf.

Kontakt na autorku:

plk. doc. JUDr. Klaudia Marczyová, PhD.
vedúca Katedry verejnoprávnych vied
Akadémie Policajného zboru v Bratislave
e-mail: klaudia.marczyova@minv.sk

Stav a perspektivy interdisciplinárně orientovaného vzdělávání v oblasti bezpečnosti aktuálně zabezpečované Vysokou školou evropských a regionálních studií, z.ú

Anotace: Předkládaný příspěvek má ambici recentně a demonstrativním způsobem poukázat k realizovaným edukačním aktivitám, zabezpečovaným v rámci tzv. „terciálního“ vzdělávání v souvislosti se zabezpečením profesně orientovaného programu bezpečnostně právní činnosti ze strany Vysoké školy evropských a regionálních studií, z.ú. České Budějovice (dále jen „VŠERS“) a který je odborně a metodicky spoluzabezpečován Katedrou právních oborů a bezpečnostních studií VŠERS, z.ú. (dále je „KPOBS“). Naznačené profesně orientované edukační výstupy mají tak s odkazem k účinným aktualizacím Dlouhodobého záměru „VŠERS“ trvalou ambici respektovat jak interdisciplinárně orientované terciální vzdělávací cíle, segmentárně zacílené k tématické oblasti bezpečnostního vzdělávání, které participatorně reflektují i podporují excelenci akademických činností, včetně prostupnosti systému, rozšíření přístupu ke vzdělávání, celoživotní vzdělávání etc.

Klíčová slova: bezpečnostní vzdělávání, edukace, vyučovací metoda, bezpečnostní věda, bezpečnostní složky, komunální a komerční bezpečnost

Annotation: The paper has the ambition to demonstrate demonstration of the interdisciplinary tertiary security education provided by VŠERS, z.ú, ie the security and law enforcement program in the field of security law in public administration, which respects the multiplicity-oriented tertiary educational objectives, segmentally focused on the thematic area of security training of members of state and non-state security services and promoting excellence in academic activities, including permeability of the system, broadening access to education and lifelong learning etc.

Key words: security education, education, teaching method, security science, security components, municipal and commercial safety

Úvod

S poukazem k originální ambici přispěvatelů v širším i užším pojetí věcně reflektovat tématický segment bezpečnostního vzdělávání, nelze tímto v interdisciplinární optice poukazované realizace tzv. „terciálního“ vzdělávání nepřipomenout stálou strategickou významnost vědního oboru pedagogika. Z pohledu pedagogiky můžeme např. dle autora J. Bajtoše¹³⁸ pod pojmem vzdělávání rozumět např. „*proces osvojení si poznatků a činností, osvojení si vědomostí a zručností, formování vědeckého světového názoru, včetně rozvíjení tělesných a duševních schopností*“. Výsledkem tohoto procesu by pak mělo být vzdělání, tj. kdy nabyté vědomosti, dovednosti a návyky umožňují celkový rozvoj osobnosti. Proces vyučování také můžeme charakterizovat jako tzv. „*komplexní proces*“ s tím, že jeho „*vnitřní povaha*“ je taktéž ze strany významných odborníků v dané oblasti vymezena složitými vztahy mezi jeho základními komponenty, za které se považují vlastní cíle procesu vyučování, jeho obsah (učivo), součinnost učitele a posluchačů, metody a organizační formy vyučování, jeho podmínky apod.¹³⁹ Jestliže pojednáváme o strategickém významu vědního oboru pedagogika pro danou oblast, nemůžeme tímto zcela logicky opomenout další vybraná východiska a postuláty terminologického vymezení, vztahující se právě i k fenoménu bezpečnostního vzdělávání. Obecně vzato, vztah „*člověk*“ - „*bezpečnost*“ - jsou velmi úzce propojené a

¹³⁸ BAJTOŠ, J. Technológia vzdelavania v pedagogickej praxi, Metodické centrum Prešov 1998, 57 s. ISBN 80-8045-130-3

¹³⁹ SKALKOVÁ, J et al.: Obecná didaktika, ISV nakladatelství, Praha, 1999, s. 292. ISBN 80-7178-631-4, 888 s.

směřování je oboustranné. Je také neoddiskutovatelným faktem, že prakticky na každém kroku se člověk setkává s bezpečností. Musíme mít tedy na zřeteli skutečnost, kdy zcela logicky každá jeho činnost vykazuje i bezpečnostní aspekt, počínající např. bezpečností na pracovišti, v domácnosti, přes bezpečnost v dopravě, ekonomice, až po mezinárodní či národní bezpečnost apod. Zcela jednoznačně se tedy lze přiklonit a logicky zdůraznit i existenci dalšího významného parafrázovaného názorového proudu poukazované oblasti, tj. kdy např. L. Hofreiter¹⁴⁰ se přiklání k názoru, že „*v současné době při řešení bezpečnostních problémů se nelze odůvodněně zabírat pouze bezpečnostními riziky a ohroženími se zaměřením na odstranění negativních důsledků s tím, že je velmi důležité věnovat pozornost právě prevenci, tedy předvídání ohrožení a předcházení vzniku např. možných krizových situací. Co se týče vědeckého přístupu je k tomu možno dospět např. i sjednocením vícerych vědeckých směrů, které zkoumají různé aspekty bezpečnosti, do jedné integrující vědy tzv. „bezpečnostní vědy“.* Tato věda by dále mohla dle výše uvedeného autora L. Hofreitera poskytnout jakýsi nástroj na zkoumání bezpečnostních rizik a na vytváření bezpečnostních koncepcí. Bezpečnostní vědu není tedy jednoduché definovat. „*Ve všeobecnosti by jsme mohli říci, že se zabývá riziky a ohroženími, které mohou přímo či nepřímo ovlivnit existenci libovolného objektu.*“ L. Hofreiter rovněž dále uvádí, že v příspěvcích věnovaných bezpečnostní vědě je vymezený předmět zkoumání bezpečnostní vědy, kterým je „*bezpečnost člověka a ostatních systémů*“, které jsou nevyhnutelné k zajištění životních podmínek člověka (planeta, stát, sociální skupina, živé organismy, technické systémy, infrastruktura, výrobní sféra, trh, životní prostředí apod.)¹⁴¹. Takovýto přístup ke zkoumání bezpečnosti vzhledem k různorodosti negativních vlivů v rozličných situacích, časových a prostorových podmínkách by se měl opírat o přírodní, společenské i technické vědy¹⁴². Další holisticky uchopené vymezení bezpečnosti můžeme vysledovat a následně parafrázovat i s poukazem k existenci dalších názorových proudů významných odborníků v dané oblasti, tj. kdy např. dle D. Procházkové¹⁴³ je „*bezpečný lidský systém = systém, ve kterém je bezpečnost na přijatelné úrovni, tj. je zajištěno přijatelné bezpečí lidí a udržitelný rozvoj*“. D. Procházková dále uvádí, že chráněné zájmy (aktiva) lidského systému jsou komponenty, vazby a toky v lidském systému, které jsou nutné pro jeho bezpečí a udržitelný rozvoj. Bezpečí dle výše uvedené autorky lze definovat jako stav lidského systému, při kterém vznik újmy na chráněných zájmech mají přijatelnou pravděpodobnost (tj. je téměř jisté, že újma nevznikne). Udržitelný rozvoj je rozvoj, při kterém dochází jen k takovým stavům lidského systému, za kterých každý chráněný zájem i celý lidský systém se mění jen málo, tj. je zajištěna existence, koexistence, volnost akcí i schopnost ochrany před škodlivými jevy z okolí. Obecně vymezený fenomén bezpečnosti můžeme také chápat jako soubor opatření a činností k zajištění bezpečí a udržitelného rozvoje lidského systému, který vede k zajištění bezpečí a

¹⁴⁰HOFREITER, L. : Prístupy k formovaniu bezpečnostnej vedy a bezpečnostnému vzdelávaniu, In: Bezpečnostná veda a bezpečnostné vzdelávanie : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie : 12.-13. október 2006, Hotel Bystrina, Demänovská dolina. – Liptovský Mikuláš : AOS, 2006. - ISBN 80-8040-301-5. - ISBN 80-8040-302-3. - [11] s.

¹⁴¹HOFREITER, L. : Prístupy k formovaniu bezpečnostnej vedy a bezpečnostnému vzdelávaniu, In: Bezpečnostná veda a bezpečnostné vzdelávanie : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie : 12.-13. október 2006, Hotel Bystrina, Demänovská dolina. – Liptovský Mikuláš : AOS, 2006. - ISBN 80-8040-301-5. - ISBN 80-8040-302-3. - 11 s.

¹⁴² HOFREITER, L: Apológia bezpečnostnej vedy, In: Obrana a strategie : recenzovaný časopis. - ISSN 1214-6463. - Roč. 8, č. 1, 2008, s. 101-111

¹⁴³ PROCHÁZKOVÁ, D.: Bezpečnost a udržitelný rozvoj, In Sborník – monografie - Dušek,J. Gregor.J „Udržitelný rozvoj v podmínkách ekonomické krize, 2011 České Budějovice, Vysoká škola evropských a regionálních studií Praha 2011, ISBN : 978-80-87472-04-0 420 s. s.11-19

⁷ PROCHÁZKOVÁ, D.: Bezpečnost a udržitelný rozvoj, In Sborník – monografie - Dušek,J. Gregor.J „Udržitelný rozvoj v podmínkách ekonomické krize, 2011 České Budějovice, Vysoká škola evropských a regionálních studií Praha 2011, ISBN : 978-80-87472-04-0 420 s. s.11-19

udržitelného rozvoje chráněných zájmů. Svět je proměnný a proto dle D. Procházkové¹⁴⁴ „Řízení bezpečnosti je lidská činnost, která spočívá v plánování, organizování, přidělování pracovních úkolů a v kontrole využívání zdrojů organizace s cílem dosáhnout požadované úrovně bezpečnosti. Zahrnují životy, zdraví a bezpečí lidí, majetek, životní prostředí, veřejné blaho, technologie a infrastrukturu“. Dále nelze přehlédnout velmi pragmaticky orientovaný názorový směr, odrážející rovněž holistické konsekvence poukazovaných bezpečnostních východisek, kdy např. dle M. Mesároše¹⁴⁵ by měla být „základem bezpečnostní vědy bezpečnostní praxe, vztahující se na nepřeborné množství komplexů bezpečnostních situací“. M. Mesároš¹⁴⁶ dále velmi pregnantně vymezuje bezpečnostní vědu jako „množství teoretických i empirických poznatků, vznikajících v současném systému vědeckých poznatků, kdy je potřebné je účelným systémovým způsobem integrovat do nového vědního oboru, který by měl tvořit relativně samostatný celek a tímto by postihoval komplexnost řešení jednotlivých bezpečnostních problémů a všechny potřebné strukturované vztahy mezi jednotlivými prvky v nové kvalitě svého vyjádření“. S. Křižovský¹⁴⁷ dále taktéž aktuálně reflektuje významnost holisticky uchopených tendencí v dané oblasti, kdy uvádí, že „Bezpečnost je jevem vyžadujícím řízení na globální, ale i regionální úrovni“. Taková vážná a objektivní oblast lidského života se tedy nemůže dle S. Křižovského „řešit pouze intuitivně, anebo metodou zkusím a uvidím“. Bezpečnost by měla zcela logicky podléhat zákonům praxe, s tím, že jde o reálné zákroky (skutky, činy) a musí být samozřejmě vykonávána kvalifikovanými odborníky. Vyžaduje vysoké manažerské schopnosti etc. Celospolečenský požadavek by tímto měl spočívat v nezbytnosti vytvoření diferencovaných edukačních systémů, zaměřených právě na segment bezpečnostního vzdělávání, které připraví specializované odborníky ve vybraných studijních předmětech. Vzhledem k výše uvedené deskripci parafrázovaných a citačních názorových proudů, nelze tedy přehlédnout tendenčně vymezený zájem vybrané části odborné veřejnosti o vyčlenění nové vědní disciplíny, která by mohla holisticky uchopeným způsobem metodologicky spolupůsobit, zejména na úseku obrany před novými výzvami bezpečnosti lidské společnosti. Stále častěji zaznívají názory, že by toto mohla obsahovat právě novodobá „securitologie“, která ve svém předmětu zkoumání tématicky zahrnovala novodobé přístupy a reflexi bezpečnostní teorie a její praktické použití, která by tímto mohla vedle současné pedagogiky být vymezena jako předmět se speciální didaktikou. Dle S. Křižovského by „teorie bezpečnosti – securitologie - z hlediska vnitřního uspořádání mohla být tedy kompaktním základem, sloužícím k objasnění faktů z pohledu rizika, ohrožení, nebezpečí a stanovení věrohodné podstaty nebezpečných udalostí z nich vycházejících“. Jestliže odhlédneme od systémové snahy o vyčlenění této samostatné vědní disciplíny, jsem jednoznačně názoru, že integrální souvislosti zacílené k propojení bezpečnostní teorie a aplikační praxe, mají zcela jistě aktuálně své celospolečenské a opodstatnění. Zcela také souhlasím s názorem, že bez teoretických poznatků, týkajících se problematiky bezpečnosti je samozřejmě těžké dosahovat praktické efekty bezpečnosti. Vzhledem k výše uvedené zájmové reflexi teoretického odůvodnění a významu holisticky uchopených vybraných bezpečnostních východisek, lze taktéž rovněž aktuálně poukázat i k tzv. „integrálnímu“ pojetí edukačního potenciálu BPČ programu, dílem zacíleného k současné i předpokládané cílové skupině posluchačů, rekrutujících se z veřejnoprávního prostoru tzv. realizátorů moci výkonné, kteří

¹⁴⁵ MESÁROŠ, M.: Globalizácia, kriminalita, bezpečnosť (dimenzia, bezpečnostné vedy, bezpečnostné vzdelávanie), In. Manažérstvo bezpečnosti: Zborník vedeckých prác, 2008, Košice, ISBN 978-80-89282-29-6 s 7-20.

¹⁴⁶ MESÁROŠ, M.: Globalizácia, kriminalita, bezpečnosť (dimenzia, bezpečnostné vedy, bezpečnostné vzdelávanie), In. Manažérstvo bezpečnosti: Zborník vedeckých prác, 2008, Košice, ISBN 978-80-89282-29-6 s 7-20.

¹⁴⁷ KRIŽOVSKÝ, S. Zborník príspevkov z 3. medzinárodnej vedeckej konferencie bezpečné Slovensko a Európska Únia 12. - 13. november, Košická Belá, Košice, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, ISBN: 978-80-89282-33-3, s. 157 –160

přímo či nepřímo zabezpečují výkon přenesené, ale i samostatné působnosti ve veřejné správě či příslušníků státních a nestátních bezpečnostních služeb etc. s tím, že jeho současná praxeologicky zaměřená orientace má předpoklady atraktivně předurčit jeho společenskou upotřebitelnost jak v celorepublikovém, tak i municipiálním akcentu.

Podstata a pedagogická efektivnost bezpečnostního vzdělávání - rámcový tematický exkurs:

Podstata bezpečnostního vzdělávání by samozřejmě měla spočívat v analytické činnosti, která je zaměřena zejména na odvrácení nebo minimalizaci bezpečnostních rizik, různorodých forem a příčin vůči jednotlivci i společnosti jako celku. Výzkumy efektivnosti vzdělávání se soustřeďují zejména na měření výsledků vzdělávání v oblasti vědomosti, zručností a afektivních (non kognitivních) vlastností posluchačů, tedy by mělo jít o míru dosažení výše uvedených afektivních vlastností posluchače, kognitivních, psychomotorických a kreativních cílů.¹⁴⁸ Efektivnost bezpečnostního vzdělávání by měla tendenčně oscilovat k taxativně uvedeným dílčím zájmovým segmentům a to např.: „*Pedagogickým*“, „*Ekonomickým*“, „*Společenským*“, „*Individuálním*“, „*Vzdělávací soustavy*“, „*Vzdělávacího procesu*“, „*Výsledného efektu*“ etc. Často je efektivnost bezpečnostního vzdělávání všeobecně chápána pouze jako podíl výsledného efektu k vynaloženým nákladům – zdrojům, jeho účelnost, míru dosažení stanovených cílů v edukačním procese. S efektivností se nejčastěji spojuje čas potřebný na dosažení cílů v procesu vyučování. Každý z jednotlivých prvků vyučovacího procesu představuje vnitřní možnosti zvyšování efektivnosti vzdělávání. Všechny jsou však vzájemně propojené a podmíněné. Lze říci, že mezi nimi existují objektivní souvislosti, které ovlivňují celkové výsledky procesu vyučování. Proto míra kvality a efektivnosti tohoto procesu je vždy závislá jednak od využití možností jednotlivých prvků, jako i od dosažení co nejpříznivějších vztahů mezi nimi. Možnosti zvyšování efektivnosti vzdělávání jsou poměrně široké, je však důležité zvolit tu nejvhodnější v daných podmínkách.¹⁴⁹ Pro výběr vhodných možností zvyšování efektivnosti vzdělávání je v první řadě potřebné zhodnotit nejen současný stav realizace vzdělávání v daných podmínkách, tj. co poskytne východisko pro řešení zkoumané problematiky v této důležité oblasti pedagogiky. V rámci řešení otázek zvyšování efektivnosti bezpečnostního vzdělávání je potřebné zaobírat se komplexním posouzením následujících otázek a to např. komplexně naplánovat výchovně vzdělávací cíle a tyto vhodně konkretizovat, optimalizovat obsahovou stránku hodiny, optimalizovat metody a organizační formy vyučování, stanovit a měřit čas potřebný na učební činnost posluchačů a přípravu přednášejícího na vyučování, analyzovat průběh a výsledky výchovně vzdělávací práce a vlastní činnosti, vytvořit optimálně podmínky pro učební a poznávací činnost posluchačů etc.

Základní rámcová charakteristika, stav a vývoj programu bezpečnostně právní činnosti, zabezpečovaném aktuálně Vysokou školou evropských a regionálních studií, z.ú.

V rámci historické retrospektivy „VŠERS“ jako škola regionálního významu zabezpečovala celkem tři tzv. „*profesně orientované bakalářské studijní programy*“ a to 1. vzdělávací program Mezinárodně teritoriální studia, obor regionální studia (*dále jen program*

¹⁴⁸ KOVÁČOVÁ, L. Zborník príspevkov z 3. medzinárodnej vedeckej konferencie bezpečné Slovensko a Európska Únia 12. - 13.november, Košická Belá, Košice, Vysoká škola bezpečnostného manažerstva, ISBN: 978-80-89282-33-3, s. 133 – 137

¹⁴⁹ KOVÁČOVÁ, L. Zborník príspevkov z 3. medzinárodnej vedeckej konferencie bezpečné Slovensko a Európska Únia 12. - 13.november, Košická Belá, Košice, Vysoká škola bezpečnostného manažerstva, ISBN: 978-80-89282-33-3, s. 133 – 137

„RS“), 2. Ekonomika a management, obor management a marketing, 3. **Bezpečnostně právní činnost, obor bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě (dále jen program „BPČ“)**. Vzhledem k tématické příležitosti příspěvku je potřebné se dílem zájmově zacílit právě k posledně zmíněnému programu „BPČ“. Předmětný program „BPČ“ tak byl a aktuálně stále je jak v řádné, tak kombinované formě *organizačně a metodicky zabezpečován a koordinován* „KPOBS“ a to již cca od roku 2005, kdy ústřední orgán státní správy, tj. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (*dále jen „MŠMT“*) v rámci svého pravomocného rozhodnutí udělil souhlas s realizací výše uvedeného vzdělávacího programu. Již od samého počátku realizace tohoto programu má „KPOBS“ stálou snahu respektovat standardizovaný rámec a edukační cíle poukazovaného vzdělávacího procesu v rámci předmětného BPČ programu a který se promítá do obsahu vyučování v jednotlivých organizačních formách za využití moderních vyučovacích metod, včetně využití učebních pomůcek a didaktické techniky, která zohledňuje specifickou konkrétních podmínek realizovaného programu. S nádechem jistého zestručnění je možné konstatovat, že „KPOBS“ si je vědoma úspěšnosti praktického uplatňování výše naznačených idejí, včetně snahy o efektivnost jedinečně uchopené formy bezpečnostního vzdělávání, které je samozřejmě v mnoha případech závislé na stavu a rozmanitosti působení jednotlivých objektivně i subjektivně determinovaných faktorů, tj. kdy právě s jejich naplněním mohou mít přednášející největší těžkosti. Mezi tyto faktory je nepochybně možno zařadit např. stav tzv. speciální odborně metodické přípravy přednášejících „KPOBS“, včetně spolupráce přednášejících v rámci oborových či mezioborových edukačních výstupů, ale i výukových a mimovýukových aktivit posluchačů, včetně zabezpečení potřebných učebně materiálních, ale i nezbytných morálně psychologických podmínek v rámci disponibilit „VŠERS“. Již rámci prvotního úspěšného akreditačního řízení v určujícím období roku 2005 koncepce BPČ program tak vycházela jednoznačně z premise, vyjadřující celospolečenskou naléhavost a potřebu věnovat se komplexně a to jak teoreticky, tak vědecky a pedagogicky problematice právních a bezpečnostních konsekvencí, souvisejících obecně se zabezpečením výkonu přenesené, ale i samostatné působnosti ve veřejné správě a to s ohledem k realizaci v té době velmi aktuálních celospolečenských procesů, vztahujících se např. k „modernizaci veřejné správy“, která měla snahu reflektovat existenci institucionálně nově vzniklých územně samosprávným celků. Profilace programu „BPČ“ měla již v určující době roku 2005 snahu aktuálně a tématicky podpořit rozvoj kreativity zejména v rámci sociálních a bezpečnostních procesů v organizační struktuře veřejné správy se zaměřením na rámcově vymezenou tématickou oblast právní, bezpečnostně-právní, sociální, včetně posilnění jazykových dovedností etc. Aktuálnost programu „BPČ“ v určující době úspěšně realizovaného akreditačního řízení před orgánem ústředního orgánu státní správy vycházela taktéž z respektování integrace České republiky do Evropské unie a do dalších významných mezinárodních organizací. Z rostoucího významu spolupráce a kooperace v oblasti mezinárodní bezpečnosti etc. Jako klíčové oblasti studia byly v rámci prvotně realizovaného programu vymezeny jednotlivé segmenty a to v níže uvedených tématických subsystémech a) **„Bezpečnostní prostředí veřejné správy“**, b) **„Právní prostředí veřejné správy“** c) **„Lidský faktor ve veřejné správě“**, d) **„Komunikační a informační prostředí veřejné správy“**, e) **„Organizační a řídicí prostředí veřejné správy“**, f) **„Jazykové studium“** g) **„Oblast obecně vědní“**. Program „BPČ“ byl prvotně koncipován jako jednooborový bakalářský. Tématická koordinace a kooperace předmětů má tak předpoklady vytvářet interdisciplinární základnu, která umožňovala a umožňuje posluchačům integrovat zejména bezpečnostní, bezpečnostně-právní a právní přístupy do poznávacích procesů, které probíhají zejména ve strukturách veřejné správy. Takto koncipovaná teoretická základna byla a je podporovaná aplikovanými předměty zejména *řídicího, komunikačního, informačního a personálního charakteru*. Struktura programu „BPČ“ také umožňovala a stále umožňuje využívat bezpečnostní a právní znalosti při řešení konkrétních problémů, aktuálně vyplývajících z reformy veřejné správy a

ze specifiky jejího postavení v České republice. V rámci historicky úspěšně realizovaného reakreditačního procesu zůstává i nadále *základním cílem a posláním* tohoto profesně orientovaného vzdělávacího programu s odkazem k uskutečňovaným aktualizacím strategického záměru „VŠERS“ i jeho dynamickému rozvoji a záměru v souladu s příslušnými doporučujícími návrhy tzv. „*společného minima*“, určeného pro potřeby vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti (viz. např. příslušné *Usnesení bezpečnostní rady státu č. 32 ze dne 3. července 2007*) i *Narizení vlády o oblastech vzdělávání ve vysokém školství č. 275/2016 Sb. plnohodnotně rozvíjet komplexně pojatý edukační výstup, který má ve svém postihu za cíl holistickým způsobem kvalifikovaně a odpovědně připravit profesně orientované odborníky, kteří budou schopni erudovaným a kompetentním způsobem zajistit výkon rozmanitého a různorodého spektra odborných a specializovaných veřejnoprávních, bezpečnostně právních činností a procesů* tzv. „*přímé*“ či „*nepřímé*“ bezpečnostní povahy, *související zejména s realizací samostatné a přenesené působnosti v rámci zabezpečení výkonu veřejné správy, ochrany osob a majetku, veřejného pořádku, životů, zdraví a majetkových hodnot, ochranou společnosti před nepříjemnými protispolečenskými jevy* etc. Dalším edukačním cílem je s akcentem k mezinárodní a transatlantické povaze programu nabídnout získání jazykové vybavenosti v angličtině. V souvislosti se žádoucím rozvojem studijního programu byly realizovány aktivity, které mají taktéž bezprostřední a determinující vliv na zkvalitnění výchovně vzdělávacího procesu a to jak v prezenční, tak i kombinované formě studia. Pro tvorbu teoretického základu studijního programu byly průběžně zpracovány vlastní odborné publikace a to „*Základy státovědy a ústavního práva*“, „*Správní právo*“, „*Správní právo I*“, „*Správní právo II*“, „*Ochrana obyvatelstva*“, „*Aplikovaná informatika*“, „*Principy udržitelného rozvoje*“, „*Prevence kriminality*“, „*Prevence kriminality - druhé doplněné vydání*“, „*Systémové aspekty veřejné správy*“, „*Systémové aspekty veřejné správy - druhé doplněné vydání*“, „*Kriminologie*“, „*Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*“, „*Bezpečnostní plánování*“ (*územní, nouzové a krizové plánování*), „*Krizové řízení, havarijní plánování a ochrana obyvatelstva*“, „*Monitoring zdrojů ohrožení v území*“, „*Základy kriminologie a prevence kriminality*“, „*Organizace justičního systému*“, „*Bezpečnostní politika ve veřejné správě*“, „*Dokumenty ke studiu práva EU, 1. díl*“, „*Dokumenty ke studiu práva EU, 2. Díl*“, „*Historie a organizace Evropské unie*“, „*Krizové projekty*“, „*Trestní právo hmotné a procesní*“, „*Základy práva Evropské unie*“, „*Etika zaměstnance veřejné správy*“, „*Tvorba a ochrana životního prostředí*“, „*Úvod do teorie a praxe vězeňství*“, „*Základy občanského a obchodního práva*“, „*Zásada ne bis in idem v trestním právu*“, „*Problematika ICT ve vzdělávání*“, „*Bezpečný život seniorů*“ etc. Soubor učebních opor je k dispozici posluchačům na začátku semestru, resp. na prvním soustředění. Další pomocné a podpůrné materiály jednotliví přednášející průběžně zveřejňují a aktualizují na interním INFO disku – M: informačního systému VŠERS. Základním principem a premisí BPČ programu je tak s poukazem k výše uvedenému v **širším smyslu** vybavit absolventy teoretickými znalostmi v oblasti všeobecně vzdělávacích předmětů, dále odbornými znalostmi, dovednostmi a kompetencemi potřebnými pro všestranné uplatnění absolventů v oblasti ochrany veřejného práva v rámci zabezpečení výkonu samostatné a přenesené působnosti. V **užším smyslu** umožnit absolventům získání odborných znalostí a bezpečnostně-právních kompetencí, zacílených k tematické oblasti, tj. bezpečnostní politice státu ve stávajícím bezpečnostním prostředí, principům bezpečnostní politiky, základnímu osvojení si hodnot, zájmů a postojů a ambicí České republiky při zajišťování své bezpečnosti, prevenci a eliminaci bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik, s cílem zajistit vnitřní a vnější bezpečnost, obranu a ochranu občanů a státu s důrazem na komplexní pojetí bezpečnosti. Vybavit absolventy základními znalostmi krizového managementu a jejich aplikací v oblasti bezpečnostního managementu, terminologickými a klasifikačními aspekty rizik. Odbornými znalostmi v oblasti právní úpravy a zajištění bezpečnosti ČR v oblasti

ochrany obyvatelstva, společnosti, ochrany veřejného pořádku, resp. „*místních záležitostí veřejného pořádku*“, ekonomických zájmů, kritické infrastruktury a obrany státu etc.). S poukazem k dosavadnímu stavu vědeckého poznání si taktéž absolvent BPC programu osvojí schopnost komplexně a exaktně detekovat aktuální bezpečnostní trendy v paradigmatických intencích a konturách „*lidské bezpečnosti a lidského bezpečí*“, plně akcentujícího rozvoj kritického myšlení a přenositelných znalostí (informací), zvládnout případné nouzové situace, odezvu na nouzové i kritické situace a obnovu po nouzové i kritické situaci. Absolventi BPC programu mohou v intencích jednotlivých ustanovení zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů i blanketně uvedeného podzákoného právního předpisu, tj. nařízení vlády č. 104/2005 Sb., kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech tak zastávat rozmanité spektrum odborných specifických činností přímé či nepřímé bezpečnostní povahy, maximálně vymezené a limitované 8. tarifní třídou, tj. služební hodnost „VRCHNÍ KOMISAŘ“, např. u dotčených orgánů veřejné správy, např. Policie ČR, Celní správy, Hasičského záchranného sboru, Vězeňské služby etc. Dále u nestátních bezpečnostních služeb, ale i tzv. „úřednických pozic“ - viz zajištění rozmanitého výkonu odborných správně-právních agend- pracovně právní činnosti tzv. „*pověřených úředních osob*“ v rámci územně - samosprávných celků obcí I., II. a III. typu či Vyšších územně samosprávných celků, taxativně uvedených zejména v katalogu prací s poukazem k podzákonému právnímu předpisu, tj. např. nařízení vlády České republiky č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě – viz poukazovaný seznam povolání taxativně vymezených např. v díle 1.01 PRÁCE VE SPRÁVĚ ORGANIZACE - 1. část – užší specifikace subdíl - 1.01.11, tj. BEZPEČNOSTNÍ REFERENT - (rozpětí platové třídy 6-12), dále v díle 2.21 OSTATNÍ PRÁCE- užší specifikace subdíl - 2.21.31, tj. STRÁŽNÍK – (rozpětí platové třídy 5-12), či dále díl 2.10 STÁTNÍ SPRÁVA A SAMOSPRÁVA – užší specifikace subdíl - 2.10.01, tj. REFERENT SPOLEČNÉ STÁTNÍ SPRÁVY A SAMOSPRÁVY (rozpětí platové třídy 4-16), či užší specifikace subdíl - 2.10.26, tj. REFERENT VŠEOBECNÉ SPRÁVY VNITŘNÍCH VĚCÍ STÁTU (rozpětí platové třídy 6-15), či povolání taxativně uvedené v díle 1.06 SPOLEČNÉ PROVOZNÍ, VÝROBNÍ A ŘEMESLNÉ PRÁCE – užší specifikace subdíl - 1.06.11 BEZPEČNOSTNÍ PRACOVNÍK etc.

Profil absolventa profesně orientovaného studijního programu bezpečnostně právní činnost

Jestliže hovoříme o premisivně vymezených strategických koncepcích a dílčích charakteristikách profesně orientovaného BPC programu je zapotřebí připomenout stanovenou profilaci jeho absolventa, který studiem programu má možnost získat potřebné znalosti a dovednosti důležité k zastávání funkce zejména odborných pracovníků a bezpečnostních referentů a tímto získat profesně orientované vysokoškolské bakalářské vzdělání právě pro oblast realizace a řízení bezpečnostně právních činností ve veřejné správě. Samozřejmě se může plnohodnotně uplatnit v dalších oblastech profesních činností, kde se vyžaduje vysokoškolské vzdělání, které nejsou vázané na určitou specializaci. Pro tyto funkce jsou absolventi programu připraveni, jak pro organizace a společnosti v České republice, tak i v zemích Evropské unie. Absolvent studia programu BPC tedy získá základní znalosti např. z oblasti základů teorie státu a práva, práva a bezpečnostní politiky, základů práva Evropské unie, trestního práva hmotného a procesního, správního práva, ochrany veřejného pořádku, resp. „*místních záležitostí veřejného pořádku*“, základů rodinného, pracovního práva, sociální politiky, práva sociálního zabezpečení, občanského práva, uplatňování práva v zemích EU etc. Je schopný aplikovat též znalosti v systému veřejné správy a realizovat základní aplikace správního, trestního práva, např. při řešení problémů souvisejících s veřejnoprávním

segmentem tzv. „vnitřní bezpečnosti“ etc. V oblasti odborné si posluchač osvojil taktéž znalosti a dovednosti zejména v oblasti zabezpečení výkonu samostatné, ale i přenesené působnosti ve veřejné správě, ochraně veřejného práva v intencích požadovaných evropských standardů s tím, že je schopný např. hodnotit stav, trendy a problémy v základních sférách veřejné správy v konkrétním regionu; identifikovat základní problémy a faktory bezpečnostní situace v regionu, hodnotit působení rizikových faktorů a efektivně reagovat v procesu krizového řízení, řešit a překonávat zátěžové a konfliktní situace vznikající v interpersonálních a skupinových vztazích. Absolvent programu BPC má dále zformované vědomosti o fungování veřejné správy v různých sférách společenského života, včetně znalosti o politických, sociálních a ekonomických konsekvencích. Osvojil si základní ekonomické souvislosti veřejné správy a fungování regionální ekonomiky. Je seznámen s povinnostmi orgánů samosprávy a státní správy, s kontrolními systémy státu. Zná základní kategorie, principy a souvislosti systému veřejné správy, právní úpravu organizace veřejné správy se zaměřením na administrativně správní vztahy, na správní řízení a správní sankce. V aplikační podobě zvládl základy managementu veřejné správy i personálního managementu a je schopen využívat poznatky z těchto disciplín ve své práci. Absolvent programu BPC je dále schopný realizovat úkoly v oblasti všeobecné vnitřní správy, vnitřní bezpečnosti, bezpečnostního managementu, krizové manažerské komunikace v součinnosti s kooperujícími subjekty etc. Ovládá praktické dovednosti ve vedení zaměstnanců, v aplikaci metod práce vedoucího zaměstnance, v personální práci a v asertivním a empatickém jednání. Ovládá vedení a řízení pracovních týmů, umí stimulovat a usměrňovat rozvoj osobnosti člověka. Je schopný prakticky aplikovat základní vědomosti o komunikačních systémech a procesech ve strukturách veřejné správy spolu se základními znalostmi informačních technologií používaných ve veřejné správě. V praxi veřejné správy může tvořivě aplikovat a rozvíjet získané poznatky v komunikaci s klienty, veřejností, občanskými institucemi, masmédií a v osobním styku s občany při řešení různých problémů veřejné správy. Absolvent BPC taktéž ovládá poznatky pro aplikaci účinných právních předpisů na základních stupních veřejné správy. Poznává zásady zpracovávání úředních písemností, umí stylizovat a přednést prezentaci na konkrétní téma s přiměřenou jazykovou kulturou v ústních a písemných projevech, v úředním styku při řešení problémů občanů a klientů. Ovládá činnosti na úseku vedení a tvorby správní agendy. Bude schopný komunikovat a spolupracovat se státními i nestátními institucemi, právníckými a fyzickými osobami při řešení právních a organizačních problémů. Nedílnou součástí připravenosti absolventa je intenzivní jazyková příprava. V souladu s požadavkem Evropské unie je kladen důraz na osvojení minimálně dvou jazyků (angličtina, němčina), a to na úrovni C1 pro první cizí jazyk a B2 pro druhý cizí jazyk. Součástí výuky obou jazyků budou základy obchodní korespondence a informace z oblasti reálií daných jazykových oblastí. Posluchači BPC programu povinně studují anglický jazyk s možností zakončení nejen řádnou zkouškou, ale budou moci vykonat zkoušku ke získání některého stupně tzv. „cambridgského“ certifikátu. Druhý povinně volitelný jazyk - němčina je určen pro práci v některých příhraničních regionech, především v Horním Rakousku a východním Bavorsku. V německém jazyce bude studentům umožněno získat Zertifikat Deutsch als Fremdsprache Goetheova Institutu (ZD) nebo Deutsches Sprachdiplom (DSD KMK der BRD). Organickou součástí přípravy je povinná průběžná a souvislá odborná praxe, během níž se student naučí využívat získané vědomosti v jednotlivých regionálních, národních i mezinárodních institucích tak, aby byl připraven k jejich aplikaci v rámci svého profesního růstu na pracovištích. Posluchači BPC programu se po absolvování mohou uplatnit ve všech úsecích činnosti, kde budou vstupovat do vztahů s politickými institucemi, se zájmovými skupinami, s neziskovými organizacemi, státními a samosprávnými orgány etc.

Podmínky, které posluchač studijní programu bezpečnostně právní činnost musí splnit v průběhu studia a při jeho ukončení.

Podmínky jsou dané jak studijním plánem v souladu se Studijním a zkušebním řádem „VŠERS“, tak i obsahem a rozsahem státních závěrečných zkoušek. Posluchači, kteří uzavřeli řádně poslední ročník studia, vykonají státní závěrečnou zkoušku v termínech, které jsou stanoveny rektorem a zveřejněny na studijním oddělení „VŠERS“. K závěrečné zkoušce se posluchač přihlásí na studijním oddělení nejméně měsíc před termínem konání zkoušky. Státní závěrečná zkouška má následující části: První částí státní závěrečné zkoušky je obhajoba bakalářské práce. Bakalářská práce se zpracovává na zadané téma (anotace v češtině, angličtině a němčině), které odpovídá věcným konturám BPC programu a je vždy voleno tak, aby absolventi mohli získané poznatky uplatnit v praxi. Téma bakalářské práce může být zadáno po vzájemné dohodě mezi institucí či společností, kde posluchač řádně absolvoval praxi a vedením vysoké školy. Druhou částí státní závěrečné zkoušky je ústní zkouška: Zkouška je zaměřena na odborné předměty, jejichž zvládnutí podmiňuje získání speciálních znalostí. Specifikace formy, obsahu, včetně zadávání a hodnocení bakalářských prací upravuje účinný Studijní a zkušební řád VŠERS.

Předmětem státní závěrečné zkoušky je **1.** obhajoba bakalářské práce, **2.** ústní zkouška z povinné části + z povinně volitelné části.

Předmětem státní závěrečné zkoušky jsou tato zaměření: Povinná část: Správní právo (obsahuje tematický segment Správní právo I., Správní právo II., Veřejná správa a její systém, Aplikační interpretace správního /policejního/ práva. Povinně volitelnou část si posluchač fakultativně zvolí z taxativně uvedených okruhů **SZZ: a) Trestní právo a kriminologie – (obsahuje tematický segment Trestní právo hmotné, Trestní právo procesní, Kriminologie, Prevence kriminality) **b) Bezpečnostní management** – (obsahuje tematický segment Základy řešení mimořádných událostí, Krizový management, Analýza rizik, Ochrana obyvatelstva)a) *správní právo a veřejná správa* (je pro všechny povinnou částí státní závěrečné zkoušky b) *bezpečnostní management ve veřejné správě*, c) *komunikace a etika ve veřejné správě*, d) *soukromé právo ve veřejné správě*. Části b), c), d) jsou volitelné. Každý posluchač si zvolí jednu z navržených částí, ze které vykoná státní závěrečnou zkoušku.**

Multiplicitní přesah pedagogických činností, zabezpečovaných Katedrou právních oborů a bezpečnostních studií Vysoké školy evropských a regionálních studií, z.ú

Pro účely postihu tohoto příspěvku přispěvatelé v užším smyslu analytickým způsobem dále poukáží k vybraným subsidiárním edukačním výstupům „KPOBS“, které byly rovněž na základě vyjádřené naléhavosti aplikační veřejnopořádkové praxe „KPOBS“ nad rámec pedagogických a vědeckovýzkumných aktivit „KPOBS“ participatorně organizačně a metodicky koordinovány, zejména v určujícím období akademického roku 2007 - 2010 a které vycházely jednoznačně z požadavku vytvořit po linii „KPOBS“ další sekundárně orientovaný edukační výstup, který by odrážel jak celospolečenskou aktuálnost, tak i opodstatněnost komplexního uplatňování tzv. „komunitní“ strategie, vymezující zejména oblast ochrany veřejného práva v rámci samostatné a přenesené působnosti s ohledem k specifičnosti stavu a vývoje „ochrany místních záležitostí veřejného pořádku“ na daném teritoriálním území a který „sui generis“ respektuje operační prostor dotčených veřejnopořádkových aktérů a činitelů a který odráží jak aplikační variabilitu, tak

rozmanitost uplatňování jednotlivých metod a forem veřejnoprávních aktivit dotčených veřejnoprávních subjektů, ale i dalších činností identifikujících a specifikujících řadu problémových veřejnoprávních oblastí, zohledňujících jejich municipiální jedinečnost a souvislosti, směřované k řádnému zabezpečení ochrany místních záležitostí veřejného pořádku, ale i snahu o podporu uplatňování tzv. „dobré praxe“ ve vybraných konsekvencích veřejnoprávního prostoru mezi dotčenými veřejnoprávními subjekty. Jak již bylo naznačeno výše, vzhledem k potřebnosti odborné reague, vztahující se k vyjadřované naléhavosti aplikační veřejnoprávní praxe, vymezující potřebnost vytvoření dílčího edukačního cíle, tj. spolupůsobení v oblasti „*odborného vzdělávání*“ zaměstnanců obcí (měst), tj. strážníků obecní (městské) koncem kalendářního roku 2007 s odkazem k aktualizacím dlouhodobého záměru „VŠERS“ uvedeném v písm. „C“, „Priority Dlouhodobého záměru vzdělávací, vědecké a výzkumné činnosti“, č. II „Kvalita a excelence akademických činností“ - bod 2 - „Prostupnost systému, rozšíření přístupu ke vzdělávání, celoživotní vzdělávání“ byla realizována po linii KPOBS v rámci snahy o rozšíření dalšího dílčího terciálního edukačního cíle v součinnosti s Centrem celoživotního vzdělávání „VŠERS“ (dále jen „CCV“), odborně a metodicky spolupůsobila při zajištění přípravy a následné realizace tzv. „*základních kvalifikačních kurzů, určených pro příslušné zaměstnance obcí (měst) zařazených do obecní (městské) policie i kurzů k obnovení platnosti způsobilosti strážníků obecní (městské) policie* (tzv. „prolongace“)¹⁵⁰. Předmětné „*kvalifikační*“ i „*prolongační kurzy*“ měly a mají za cíl jeho absolventy vybavit nejen nezbytnými *teoretickými a odbornými znalostmi*, potřebnými k úspěšnému složení příslušných „*kvalifikačních a prolongačních*“ zkoušek před věcně příslušnou Komisí Ministerstva vnitra ČR, vyplývajících z účinné vyhlášky č. 418/2008 Sb., kterou se provádí zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o obecní policii**“), tak především osvojení si žádoucí komplexní interpretace obsahově uceleného souhrnu nabytých znalostí v rámci další navazující a předpokládané praktické činnosti strážníků *obecní (městské) policie*, zejména při provádění jednotlivých úkonů či zákroků, souvisejících s aplikací jednotlivých ustanovení, vyplývajících zejména ze zákona o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů i dalších navazujících zvláštních zákonů. V rámci stanoveného rozsahu výuky byl v rámci uskutečněné součinnosti s místně a věcně příslušnou součástí Policie ČR Krajského ředitelství Jihočeského kraje souběžně realizován i praktický výcvik k používání donucovacích prostředků, včetně praktické přípravy k získání zbrojního průkazu skupiny „D“, který je zcela bezesporu dalším „*kvalifikačním předpokladem*“, potřebným pro samotný profesní výkon budoucích ochránců místních záležitostí veřejného pořádku. V rámci stanovené výuky kvalifikačních kurzů byl kladen opět důraz na komplexní osvojení si jednotlivých znalostí a dovedností, které jsou budoucím či současným strážníkům obecní (městské) policie zákonodárcem legitimně a taxativně vymezeny v rámci operačního prostoru, uvedeného zejména v aplikaci ustanovení § 2 „zákonu o obecní policii“. Vzhledem k výše uvedenému je taktéž zapotřebí připomenout, že zejména prakticky orientovaný aplikační výklad komplexně uchopených tematických okruhů, zcela bezesporu napomáhá uplatňování principu tzv. „*dobré správy*“ mezi konkrétními veřejnoprávními činiteli a to zejména při zabezpečení ochrany tzv. „*místních záležitostí veřejného pořádku*“ s ohledem k specifčnosti daného teritoriálního území. Je zcela nesporným faktem, že právě strážník obecní (městské) policie právě v souladu s ustanovením § 127 odst.1e) zákona č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů („trestního zákoníku“) při aplikaci jednotlivých oprávnění požívá procesní postavení tzv. „*úřední*

¹⁵⁰ KRÍHA, J. „*Multiplicitní efekty a možnosti využití terciální prostupnosti výuky odborných předmětů, zabezpečovaných Katedrou právních oborů a bezpečnostních studií*“, České Budějovice, Auspicia 2008, ISSN 1214-4967/126 s., s.107 - 108

osoby“, tj. kdy v rozsahu obecně a demonstrativně vymezených úkolů, uvedených v aplikaci ustanovení § 2 „*zákonu o obecní policii*“ při zabezpečování tzv. „*místních záležitostí veřejného pořádku*“ zasahuje zejména v souvislosti s realizací jednotlivých úkonů a zákroků do práv a svobod občanů - (viz. aplikace ustanovení § 7 „*zákonu o obecní policii*“). Rozsah a zaměření jednotlivých dílčích modulů „*kvalifikačních*“ i „*prolongačních*“ kurzů bylo především z důvodu zájmu o reflexi aktuálních a moderních veřejnopořádkových principů přizpůsobeno a zacíleno ke komplexnímu osvojení si základních odborných znalostí v rozsahu *Ministerstvem vnitra ČR* taxativně stanoveným tematickým celkům, obsahově vymezujícím a poukazujícím k odborným předpokladům strážníka k výkonu povinností a oprávnění dle „*zákonu o obecní policii*“, např. v oblasti *znalosti ústavního pořádku, obecní policie, obecního zřízení, shromažďování, Policie ČR, trestního práva, živnostenského podnikání, zbraní a střeliva, přestupků, správního řízení, bezpečnosti a plynulosti silničního provozu na pozemních komunikacích, provozování soukromých bezpečnostních činností* atd. Naznačená širokost, různorodost a variabilita existujících právních vztahů do kterých strážník obecní (městské) policie při praktické aplikaci oprávnění vstupuje a ovlivňuje nejen že předpokládá, ale i přímo vyžaduje dostatečnou míru odborné erudice a znalost klíčových kompetencí. V průběhu realizace zmíněné dílčí terciální edukační aktivity byl a v budoucí době bude i nadále kladen důraz zejména k interaktivně a komplexně pojatému interdisciplinárně uchopenému osvojení si znalostí a dovedností i aplikačních souvislostí, zaměřených zejména na tzv. „*nosné*“ a „*stěžejní*“ tematické moduly, zacílené zejména na objasnění aplikačních souvislostí a interaktivnímu výkladu *zákonu č. 553/1993 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů, zákona č.200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů*¹⁵¹, *zákonu č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, zákona č.13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů + dalších navazujících zákonných či podzákonných právních předpisů, zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 40/2009 Sb., /trestní zákon/, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., /trestní řád/, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních ve znění pozdějších předpisů*, včetně rozboru příslušných kauzistik, situačních a modelových příkladů atd.¹⁵² Vzhledem k dynamičnosti daných legislativních změn v dané veřejnoprávní oblasti došlo taktéž a to ještě před samotným nabytím účinnosti poukazovaného zákona č. 274/2008 Sb., tzv. „*změnového zákona*“ v rámci rozvojové činnosti „*KPOBS*“ k vypracování potřebných pracovních a podpůrných textů a následně úspěšně realizována tzv. průběžná dílčí školení, tematicky zaměřená na odbornou reagenci, zaměřenou k detekci a upozornění k rozsáhlým účinným legislativním změnám, vyplývajícím zejména z existenci novelizace dalších tzv. „*blanketních norem*“, poukazujících zejména k jednotlivým ustanovením „*zákonu o obecní policii*“ a dalších „*zvláštních zákonů*“, legitimně vymezujících operační prostor obecní (městské) policie v souvislosti se zabezpečením ochrany tzv. „*místních záležitostí veřejného pořádku*“ atd.

¹⁵¹ **Pozn. přispěvatele:** Od určujícího data, tj. **od 1.7.2017** - *zákon č. 250/2016 Sb., zákon o odpovědnosti za přestupky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č.251/2016 Sb., zákon o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů*

¹⁵² KRÍHA, J. *Ochrana místních záležitostí veřejného pořádku v intencích strategie „Community policing“ municipiální souvislosti, aktuální edukační příležitosti a výzvy*. In Zborník príspevkov z III. medzinárodnej vedeckej konferencie Bezpečné Slovensko a Európska únia, 12.-13. november 2009, Košická Belá, Slovenská republika. Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach. Košice, 2010. s. 145 - 150

Uplatňování moderních vyučovacích metod v rámci edukační činnosti „VŠERS“ - možné alternativy kooperace fenoménu poznávání a poznání v subsystému užitých situačních scénářů upotřebitelných v rámci interdisciplinárně orientovaného bezpečnostního vzdělávání příslušníků komunálních sborů.

Z pohledu pedagogiky **poznávání a poznání** je nutné chápat tzv. „*holisticky*“, nikoliv izolovaně. V rámci realizace bezpečnostního vzdělávání je nutné účinně podporovat žádoucí transfer, nebo-li přenos **znalostí a dovedností** (z paměti, z vlastní zkušenosti)¹⁵³. **Dílčí vzdělávací cíl I) - INTERPRETOVÁNÍ (porozumět/pochopit) faktuální znalost:** Posluchač osvětlí základní pojmy a východiska, např. „*orgán obce*“, „*správní orgán*“, „*policejní orgán*“, „*bezprostřední zásah*“, „*zákrok*“, „*úkon*“, „*jiné opatření*“, „*protiprávní jednání*“, „*skutková podstata přestupku*“, „*jiného správního deliktu*“, „*trestného činu*“. **Dílčí vzdělávací cíl II) - VYSVĚTLENÍ (porozumět/pochopit) konceptuální znalosti:** Posluchač vysvětlí, co se stane, kdy např. osoba proti které provádí úkon dle jednotlivých ustanovení zákona č.553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů, či zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů¹⁵⁴, neposkytnou součinnost ke zjištění totožnosti – realizuje tzv. „*aktivní*“ či „*pasivní*“ odpor etc. **Dílčí vzdělávací cíl III) – PROCEDURÁLNÍ ZNALOSTI vykonání (použít/aplikovat) procedurální znalosti:** Posluchač je způsobilý účinně demonstrovat aplikovat jednotlivá oprávnění dle jednotlivých ustanovení zákona č.553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů (strážník obecní(městské) policie, zákona č.273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (příslušník Policie ČR) v algoritmu „*zakročovací*“ povinnosti.¹⁵⁵ **Dílčí vzdělávací cíl IV) - ODLIŠOVÁNÍ (analyzovat) konceptuální znalosti:** posluchač určí a jednoznačně verifikuje, které informace v situačních příkladech naplňuje konkrétní skutkovou podstatu trestného činu, přestupku, či jiného správního deliktu. **Dílčí vzdělávací cíl V) – KONTROLOVÁNÍ (hodnotit) procedurální znalosti:** Posluchač určí, zda vytvořené řešení, tj. např. zda užitý „*zakročovací algoritmus*“ řešení je nejúčinnější z pohledu právního taktického, případně technického. **Dílčí vzdělávací cíl VI) – KRITICKÉ POSOUZENÍ (hodnocení) tzv. „metakognitivní znalosti“:** Posluchač si vybere postup, jak vyřeší problém detailně precizovaný v daném situačním příkladu na základě analytického a syntetizujícího rozboru příslušných právních norem v „*lex specialis*“ či „*lex generalis postihu*“, které odpovídá jeho úrovni kognitivního procesu porozumění. **Dílčí vzdělávací cíl VII) GENEROVÁNÍ (tvořit) konceptuální znalosti:** Posluchač vytvoří (generuje) alternativní způsoby, jak zvýšit efektivitu „*zakročovací*“ povinnosti z pohledu „*holisticky*“ orientovaných cílů vybrané výšeče bezpečnostního vzdělávání (algoritmus „*zakročovací povinnosti*“ – problematika oznamování – „*dobrá správa*“, „*dobrá praxe*“, „*součinnost policejního orgánu*“, „*správního orgánu*“, „*orgánu obce*“ apod.

Uplatňování moderních vyučovacích metod v rámci edukační činnosti „VŠERS“ - analytický rozbor „zakročovací“ povinnosti strážníků obecní (městské) policie z pohledu užitých alternativních vyučovacích metod „inscenačních scénářů“

¹⁵³ Srov. Modifikace příkladů (charakteristik) vzdělávacích cílů, které nabízejí např. Anderson et al. (2001, s. 91 až 92) pro ukázkou vybraného segmentu učiva (první je dimenze poznávání (kognitivní proces), druhá je dimenze poznání/znalost)

¹⁵⁴ FILÁK, J., BRÁZDA, J., BOHMAN, M., HRUDKA, J., VOPRŠAL, P., ZÁMEK, D. (2009) Zákon o Policii České republiky s komentářem: podle právního stavu k 12.1.2009. 1. vyd. Praha: Police history, 2009. s.14-15

¹⁵⁵ Srov. KRÍHA, J. Aktuální edukační příležitosti a výzvy – prostupnost oboru bezpečnostně právní činnosti, České Budějovice. Věc veřejná 2010 s. 5, ISSN 1214 -2719

S ohledem k věcným konturám a specifčnosti studijního plánu konkrétního studijního programu (oboru) lze uvažovat o obohacení jeho teoretické premise, kdy k teoreticky orientované výuce lze jako součást předmětu implementovat tzv. „modelovou“ situaci a subsidiárně vytvořit několik „verzí“ tzv. „inscenačních scénářů“. (Pozn. stanovené verze by se od sebe měly lišit dějovou stránkou, do kterého např. zakročující hlídka strážníků obecní (městské) policie vstupuje (vstupní situace) a prostředím, ve kterém se děj odehrává“. Zájmově vybrané verze jsou rozpracovány ještě do dalších specifikovaných „variant“.

Varianty se liší zejména rozdílnými reakcemi figurantů na jednání např. zakročující hlídky strážníků obecní (městské). Z rozdílných reakcí zpravidla vyplývá i různé právní řešení příslušné konkrétní situace. Každá varianta je tedy určena zpravidla k procvičení aplikace jiného právního institutu. Inscenační scénář k některým vstupním situacím je orientován formou dialogu. Po zúčastněných osobách (figurantech) je vyžadováno rigorózní dodržování zpracovaného scénáře. Scénář ke každé verzi je podpořen tzv. metodickým doporučením, jak při volbě verzí nebo variant pro danou konkrétní modelovou situaci postupovat s odkazem k aplikaci jednotlivých ustanovení *zákona č.553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů* a dalších podzákoných právních předpisů. Jako primární premise bylo vycházeno z naléhavé potřeby aplikační sféry vytvořit edukační aktivitu, zacílenou činnost strážníka při **úkonu nebo zákroku**, které lze hodnotit v podstatě ze třech hledisek: **právního, taktického a technického**. **Při rozboru právního hlediska** se požaduje, aby posluchač či frekventant **byl schopen kvalifikovat situaci**, do které vstoupil (kterou má za úkol vyřešit). Strážník nejdříve rozhoduje, zda jde o protiprávní jednání nebo jednání v souladu s právem. Potom teprve rozhoduje o jaký druh deliktu se jedná (soukromoprávní nebo veřejnoprávní, trestný čin nebo přestupek). Na základě této kvalifikace pak posluchač (frekventant) určuje **jaké povinnosti nebo oprávnění má vůči jednotlivým aktérům situace**. V úvodních modelových situacích se děje vyhodnocení za výrazné pomoci mentora inscenačních scénářů. Takto prováděná vyhodnocení se pak stávají metodikou pro posluchače či frekventanty dané edukace a to jak postupovat při rozboru dalších modelových situací. **Při rozboru taktického hlediska** se posuzuje zejména spolupráce mezi členy zakročující hlídky strážníků obecní (městské) policie, zaujímání postavení vůči osobě proti, které hlídka zakročuje, dodržování bezpečné vzdálenosti vůči této osobě. Ale také dodržování zásad kriminalistické taktiky (například zamezení neřízenému setkání pachatele s obětí na útvaru obecní (městské) policie, které by mohlo zmařit následně prováděné úkony). V rámci tohoto hlediska se však vyhodnocují i komunikační dovednosti posluchačů (frekventantů) dle typologie konkrétní edukace. Společné vyhodnocování taktických a psychosociálních prvků úkonů a zákroků má svojí příčinu ve faktu, že dodržování řady zásad při služební činnosti strážníků lze odůvodnit současně, jak na základě taktickém, tak i psychosociálním. **Technické hledisko** zahrnuje **použití vlastní techniky** (např. páky, porazu, strhu, přehození, úderu kopu, škrcení), **vedoucí k překonání odporu osoby**, dále **použití techniky za účelem znehybnění osoby** a **přiložení pout** (poutání v různých polohách) a dále **techniky za účelem provedení eskorty osoby**. V neposlední řadě také obsluhování. (Pozn. *příspěvatele: v rámci specifík stratifikace a úrovně bezpečnostního vzdělávání je fakultativně vymezena možnost vyhodnocení modelových situací z technického hlediska - viz. faktická možnost přímé účasti přednášejícího (lektora) - specialisty na problematiku při vyhodnocení konkrétních situací. Z pohledu organizačního - konkrétní inscenační hry proto mohou končit „prvním dotykem“ posluchače (frekventanta) na figuranta. Účastník dané edukace pak může či nemusí tedy v rámci konkrétní modelové situace provádět některé technické prvky apod.)).*

Uplatňování moderních vyučovacích metod v rámci edukační činnosti „VŠERS“ - alternace vyhodnocení ukázky aktuálně užitých situačních scénářů - interdisciplinární mezipředmětová vazba – odborné předměty KPOBS – „Aplikační interpretace správního (policejního) práva“, „Systém ochrany veřejného pořádku“.

U demonstrováných inscenačních scénářů je naznačen i způsob jejich vyhodnocení. U většiny probíhá vyhodnocení zpravidla formou dialogu mezi přednášejícím (lektorem) a posluchači (frekventanty). V některých případech vyhodnocení provádí sami posluchači (frekventanti), kteří jsou za tím účelem rozděleni do skupin. U jednotlivých hodnocených hledisek činnosti posluchače (frekventanta) v inscenační hře je vždy krátce uveden **základní klíč pro hodnocení**. Další aspekty jsou pak rozebírány formou dialogu, kdy tento dialog nemá být v žádném případě scénářem, který by stanovil jakou otázku má přednášející (lektor) položit a zároveň určoval obsah odpovědi posluchače (frekventanta). **Jedná se vlastně o naznačení okruhu problémů, kterými by se měl přednášející (lektor) při vyhodnocení zabývat.** Některé otázky se sice mohou stát inspirací pro otázku přednášejícího (lektora). Jiné otázky naopak ukazují, kam směřuje zájem posluchačů (frekventantů) při vyhodnocení. V těchto případech pak scénář poskytuje konkrétnímu přednášejícímu (lektoru) kvalifikovaně připravenou odpověď na řízenou diskusi. Řešení řady problémů naznačených v klíči nebo dialogické formě je mnohdy nad rámec výkladu zákona. Proto je žádoucí, aby se přednášející (lektor) s rozбором detailně seznámil. V rámci inscenačních her by měl být ponechán relativně delší čas (10 minut) na závěr provedený přednášejícím (lektorem). Předpokládá se, že v tomto závěru provede přednášející (lektor) např. vyhodnocení aktivity posluchačů (frekventantů) v rámci celé modelové situace. Zhodnotí jejich přínos do diskuse. Jmenovitě pochválí posluchače (frekventanty) projevující zájem o vyhodnocení. Popřípadě taktně upozorní na některé *formální* nedostatky jejich diskuse. Vysloví např. jmenovitě nespokojenost směrem k posluchačům (frekventantům), kteří se do diskuse nezapojili. Stručně zhodnotí činnost „zakročujících“ posluchačů (frekventantů) a herců (aktivní) nebo (neaktivní) přístup k této formě výuky a činnosti tzv. „dokumentaristy“. Přednášející (lektor) může rovněž položit několik konkrétních otázek posluchačům (frekventantům), kteří během vyhodnocení projevovali nízkou nebo žádnou aktivitu. Jestliže inscenační hra směřovala od obecného ke speciálnímu, tak závěrečné otázky se vrací zpět k obecnému. Avšak vychází ze sehraných situací. Těmito otázkami přednášející vlastně *zopakuje nejpodstatnější momenty rozboru*. Například takto: „*Na závěr si zopakujeme, jaké jsou právní důvody pro vstup do bytu podle ustanovení § 16 „zákonu o obecní policii“.* Vyjmenujte tyto právní důvody, a uveďte, který z důvodů opravňoval hlídku obecní (městské) policie ke vstupu do bytu v našem případě ... třeba ... Vy. Ano, děkuji Vám. Dále si zopakujeme, kdy je strážník obecní (městské) policie povinen přibrat si pro vstup do bytu nezúčastněnou osobu, jaké má tato osoba postavení a o čem je strážník tuto osobu povinen poučit. Dále řekněte, zda hlídka strážníků obecní (městské) policie byla v našem případě povinna zajistit si přítomnost nezúčastněné osoby pro vstup do bytu. To mi řekněte ... třeba ... Vy... Nebo s ohledem k anotačnímu rámci odborného předmětu (např. Aplikace správního (policejního) práva ve veřejné správě, Systém ochrany veřejného pořádku apod.)) aktuálně zabezpečovaném v rámci profesně orientovaného bakalářského studijního programu bezpečnostně právní činnosti ze strany VŠERS, z.ú „v rámci účelné tematické komparace sdělte zvláštnosti postupu dle jednotlivých ustanovení zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů apod.“

Aplikační exkurs inscenační scénáře – seminář - cvičení - ustanovení - § 12 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů. Právní vhled: Legitimita využití ustanovení § 12 zákona č.553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů

- **Oprávnění požadovat prokázání totožnosti:** (1) *Prokázáním totožnosti se pro účely tohoto zákona rozumí zjištění jména, příjmení, data narození, rodného čísla a bydliště osoby. Důvod ke zjišťování totožnosti určuje míru spolehlivosti, s níž se zjištění provádí.* (2) *Strážník je oprávněn vyzvat osobu, aby prokázala svoji totožnost, a) jde-li o osobu, vůči které provádí úkon k plnění úkolů obecní policie, b) jde-li o osobu podezřelou ze spáchání trestného činu nebo přestupku či jiného správního deliktu, c) jde-li o osobu, od níž bude třeba požadovat vysvětlení (§11), d) jde-li o osobu, která odpovídá popisu osoby hledané policií nebo osoby pohřešované, e) na žádost jiné osoby, jestliže tato osoba má na zjištění totožnosti právní zájem, f) jde-li o osobu, která žádá o prokázání totožnosti podle písmena e), g) jde-li o osobu, která oznamuje podezření ze spáchání trestného činu, přestupku nebo jiného správního deliktu.* (3) *Osoba je povinna výzvě podle odstavce 2 vyhovět.* (4) *Strážník je oprávněn údaje zjištěné podle odstavce 1 poskytnout osobě podle odstavce 2 písm. e).*

Praktický exkurs – osvětlení věcných kontur inscenační scény

- **Vstupní situace:** Situace se odehrává v **23:32 hodin před vchodem do panelového domu**, nacházejícího se v prostoru **ul. Žižkova č. 58 v Českých Budějovicích**. Figurant svojí před vchodovými dveřmi do panelového domu. **Opakovaně zvoní na zvonek své přítelkyně**. Ta však neotvírá dveře. Proto zvoní na zvonky ostatních uživatelů jednotlivých bytových jednotek. **Kope a pěstmi tluče do zábradlí a vchodových dveří**. Přitom stále vyvolává jméno své přítelkyně, kterou uráží verbálními výrazy typu „**Krávo otevři**“. Panelový dům má zvolenou osobu, která zastává roli domovníka a bydlí v přízemí, je jednak upozorňován nájemníky domu na hluk, jednak je hlukem rušen i on sám (taktéž jeho malé dítě nemůže spát). Proto volá cestou linky 156 anonymně a žádá o zjednání pořádku. Dozorčí služba operačního střediska obecní (městské) policie vysílá na místo hlídku strážníků obecní (městské) policie, kterou instruuje následujícím způsobem: „**Před domem Žižkova č. 58 je hluk. Nějaký chlap tam kope do vstupních dveří a zvoní na zvonky. Volal to nějaký anonym. Je s tím potřeba něco udělat.**“ Tento děj se odehrává před příchodem hlídky strážníků obecní (městské) policie a tato hlídka je o něm pouze informována v rámci poučení. V době příchodu hlídky strážníků obecní (městské) policie na místo **stojí muž** před vchodovými dveřmi domu, **tluče a kope do dveří**, vyvolává jméno své přítelkyně, kterou rovněž uráží výše uvedenými verbálními výrazy....

Další poučení pro posluchače realizující „zakročovací povinnost“ v rámci stanovených inscenačních scénářů (zakročující hlídka strážníků obecní (městské) policie):

Pokud figurant bude prokazovat totožnost, hlídka strážníků obecní (městské) policie (dále jen „**strážníků**“) bude vycházet z reálných údajů v dokladech. V rámci realizace inscenačních scénářů bude existovat jediná výjimka. Má se za to, že figuranti bydlí ve stejné obci (městě), kde se situace odehrává. Zakročující hlídka „strážníků“ udržuje během zákroku spojení se svojí základnou prostřednictvím radiostanice (není navazováno reálné spojení). Volací znak základny „OBEC“ volací znak hlídek „OBEC 1 – 4“.

- **VARIANTA A: Poučení figurantů - reakce na možné varianty jednání strážníků:** Figurant je příchodem „strážníků“ překvapen. Jakmile ho „strážníci“ osloví, začne s

nimi komunikovat. Pokud ho hlídka zakročujících „strážníků“ vyzve, aby sešel k ní dolů ze schodů, uposlechne. Vysvětlí, že v domě nebydlí. V domě však bydlí jeho přítelkyně (sdělí její jméno). S ní se asi kolem šesté večer pohádal. Nyní se vrátil, aby se s ní usmířil. Klíče od bytu ani domu nemá, protože mu je přítelkyně po hádce vzala. **Trvalé bydliště má u rodičů asi o dvě ulice dál.** Tyto informace sděluje figurant „strážníkům“ **postupně** na základě jejich dotazů. Pokud „strážníci“ požadují prokázání totožnosti, **předkládá** svůj občanský průkaz. Neustále se u „strážníků“ dovolává tzv. „mužské solidarity“. Pokud ho „strážníci“ vyzvou, aby odešel pryč nebo přestal bouchat do dveří, začíná **verbálně odporovat**. Vysvětluje, že jeho přítelkyně s ním bude chtít mluvit a že se s ním určitě zase usmíří. V té chvíli vychází z domu osoba, která vykonává funkci domovníka, žádá hlídku o zjednání pořádku. Upozorňuje, že **muže již sám bezvýsledně napomínal**. Na dotaz „strážníků“ upřesňuje, že **muž v domě nebydlí** a že ho rozhodně **nebude pouštět do domu**. Sice připustí, že ho v domě několikrát viděl jít společně s jednou nájemnicí domu. Pro něho **je to však cizí osoba, a tak ho dovnitř nepustí**. Muž není přístupný racionálním argumentům. Pokud **je strážníky vyzván, aby se choval tiše, neuposlechne**. **Mentor inscenačních scénářů** - inscenační hru ukončí ve chvíli, kdy hlídka „strážníků“ ukončí svoji činnost. Popřípadě ve chvíli, kdy se hlídka rozhodne muže předvést, a to prvním dotykem „strážníků“ na osobu. **Pokyny pro mentora inscenačních scénářů** (představuje základnu pro zakročující hlídky „strážníků“...): Pokud „strážníci“ budou požadovat provedení tzv. „lustrace“ osoby, sděluje, že údaje osoby souhlasí. Pokud hlídka „strážníků“ požaduje další pokyny, vydává pouze pokyny všeobecného rázu („*postupuj podle zákona, zákon přece znáš*“ atd.) a žádným způsobem nepůsobí na změnu kvality situace na místě.

- **VARIANTA B: Poučení figurantů - reakce na možné varianty jednání hlídky:** **Domovník** reaguje stejným způsobem. **Muž** také, avšak to do té doby, než ho *hlídka strážníků vyzve k prokázání totožnosti*. V té chvíli se začne rozčilovat, proč by měl „strážníkům“ ukazovat občanský průkaz. A svou totožnost jim **neprokáže**. Znovu vysvětluje, že se potřebuje dostat do domu za přítelkyní. Pokud jej „strážníci“ *opětovně vyzývají k prokázání totožnosti*, jejich výzvu ignoruje a znovu „*zvoní na zvonky*“ (bouchá na dveře). Mentor inscenačních scénářů inscenační hru ukončí ve chvíli, kdy hlídka „strážníků“ ukončí svoji činnost. Popřípadě ve chvíli, kdy se hlídka „strážníků“ rozhodne muže předvést, a to prvním dotykem „strážníků“ na osobu. Pokyny pro mentora inscenačních scénářů (představuje základnu pro hlídku „strážníků“ viz varianta **A**) **Postup při vyhodnocení:** Je vyhodnocována každá varianta zvlášť. Mentor inscenačních scénářů dá slovo nejdříve frekventantům, kteří představovali „strážníky“, a požádá je, aby stručně popsali svou činnost v průběhu inscenační hry a stručně vysvětlili, jak a proč ve věci rozhodli (zpětná vazba). Po té je promítnut záznam. Mentor inscenačních scénářů upozorňuje na důležité momenty, kladně hodnotí činnost frekventantů, popřípadě je upozorňuje na nedostatky. Přitom klade otázky všem posluchačům přítomným na učebně. Pozn. přispěvatele: (Srov. taktické aspekty: viz verze č. 1 (důležitou roli hraje volba místa zákroku, prostor před vchodovými dveřmi není vhodným místem: prosklené dveře - možnost zranění osob, malý prostor - možnost pádu ze schodů, ať již strážníka nebo nezúčastněné osoby). Vhodné je proto, aby strážník vyzval (nebo v našem případě i požádal osobu), aby sešla k němu dolů etc.

- **Otázka:** Jakým způsobem měl „strážník“ zahájit komunikaci s mužem, proti kterému zakročoval?

- **Odpověď:** Strážník před vysláním na místo dostal neurčitou informaci: *„Před domem v ul. Žižkova č. 58 je hluk. Nějaký chlap tam kope do vstupních dveří a zvoní na zvonky. Volal to nějaký anonym. Je s tím potřeba něco udělat“*. Strážník po příchodu na místo uviděl muže zvonícího na zvonky. Nevěděl však nic o motivu jeho jednání. Mohlo by se jednat o nájemníka domu, který si zapomněl doma klíče a teď marně budí manželku. Mohlo se však také jednat o výtržníka, který dělá „hluk pro hluk“, jen tak pro svoji zábavu. Ale mohlo se jednat o osobu, která sice na vstup do domu nemá právní nárok, ale o to větší emocionální zájem. Vzhledem k výše uvedenému mohl strážník volit různou formu prvního kontaktu. Od strohého: *„Nechte toho, a pojdte, prosím, sem!“* až po projevení účasti: *„Máte nějaký problém“? Můžeme Vám nějak pomoci, pane“?* Pro začátek mohl „strážník“ volit spíše méně konfrontační způsob navázání kontaktu. Osoba totiž svým jednáním v době příchodu „strážníků“ neohrožovala bezprostředně život nebo zdraví osob nebo majetek. Samozřejmě by „strážník“ své další jednání přizpůsobil vývoji situace. Pokud „strážníci“ provádí zákrok před dveřmi je důležité rozestavení (*strážník nesmí stát zády ke schodišti*). Není vhodné, aby se „strážník“ osoby při komunikaci dotýkal (poplácávání po zádech, ramenu apod.)

- **Otázka:** Proč? Takové neformální jednání může podle naopak vést ke zklidnění situace. Někdy tak můžeme předejít fyzickému střetu.

- **Odpověď:** S tímto argumentem je možno souhlasit, pokud je ovšem uvozen příslovcem někdy. Je všeobecně známou skutečností, že každý člověk upřednostňuje jiný způsob jednání vůči vlastní osobě. Někomu tak může dokonce neformální jednání „strážníka“ imponovat, v jiném naopak vzbuzovat nepříjemné pocity, které mohou přerůst až v agresivní jednání. Méně uvědomovaným faktem je to, že stejné jednání strážníka proti stejné osobě může v různých situacích vyvolat třeba naprosto opačnou reakci. Jednání strážníka je vlastně podnětem, na který osoba reaguje. Řetězec reakce a podnět však musíme doplnit důležitým článkem, což je vnímání. Vnímání je složitý proces, který je podmíněn nejen aktuálním kontextem situace, ale také aktuálním stavem osoby. Proto doporučení, jak by měl „strážník“ v dané situaci komunikovat, je třeba chápat jako podmíněná. Předpokladem úspěšně provedeného zákroku „strážníka“ není pouze znalost zákonných předpisů, dovednost v používání bojových technik, ale také sociální inteligence, která se projevuje při zákroku schopností získat vhled do situace a schopností empatie.

Dílčí analytická syntéza - právní hledisko rozpracovaného situačního scénáře:

Ve variantě A i B byl dán důvod ke zjišťování totožnosti muže podle ustanovení § 12 odst. 2 písm. b) zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů. Jednalo se totiž o osobu **přistíženou při spáchání protiprávního jednání**, naplňujícího znaky skutkové podstaty přestupku. Muž porušil **noční klid**, čímž se dopustil přestupu proti **veřejnému pořádku** dle ustanovení § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů či případně **občanského soužití** dle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a), c) cit. zákona.

- **Otázka:** Proč se muž dopustil přestupku? Chtěl přece do domu za svou přítelkyní, u které bydlel.
- **Odpověď:** Jak vyplynulo z vysvětlení, které podal strážníkům, u přítelkyně zřejmě fakticky bydlel. Avšak ona sama mu odebrala klíče od svého bytu. Muž měl trvalé bydliště “o dvě ulice dále u svých rodičů”. Strážníci samozřejmě nemohou bránit tomu, aby se muž se svojí přítelkyní usmířil. Nicméně musí se nažít mu zabránit v rušení nočního klidu či ve verbálním napadání.
- **Ve variantě A** - byl dán důvod k omezení osobní svobody osoby podle ustanovení § 13 odst. 3 zákona č.553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů
- **Otázka:** Na základě jakých skutečností nabyla hlídka „strážníků“ důvodné obavy, že osoba bude v protiprávním jednání pokračovat?
- **Odpověď:** Jednak na základě samotného jednání osoby. I po příchodu „strážníků“ v rušení nočního klidu pokračovala (snažila se pokračovat, měla v úmyslu pokračovat). Dále pak na základě informací osoby, která zastává funkci domovníka v předmětném domě, který uvedl, že osobu již jednou před příchodem „strážníků“ bezvýsledně napomínal, aby svého jednání zanechala.

Taktický vhled (praktikum) – aplikace ustanovení § 12 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů

1. Vzdálenost strážníka obecní (městské) policie...Jakou vzdálenost od osoby, proti níž zakročuje, považujeme za bezpečnou? Takovou, aby osoba nemohla bez dalšího úkroku hned ze svého postavení zaútočit na policistu. Zpravidla se jedná o vzdálenost 1,20 m.

2. Jaký význam má dodržování této vzdálenosti? Jednak taktický, jak již bylo zmíněno výše. Dále pak psychologický. Vstup do intimní zóny osoby, s níž strážník či příslušník PČR policista jedná, může vést k vyvolání zbytečné agresivity této osoby vůči policistovi. Pokud je policista menší postavy než osoba, proti níž zakročuje, odstup policisty tento handicap vizuálně snižuje. S osobou hovoří vždy jeden policista, ten který od ní přebírá doklady.

3. Který z členů hlídky bude hovořit s osobou a který bude zajišťovat? Zpravidla s osobou hovoří fyzicky méně „zdatnější“ strážník obecní policie, který tak vlastně odpoutá její pozornost od zajišťujícího kolegy. Pokud jsou dány zákonné důvody, zahajuje zajišťující policista útok na osobu“. Výzvy musí být důrazné, nikoliv však křik (hlasová modulace). Při výzvách se musí „strážník“ dívat osobě do očí - druhý „strážník“ zajišťuje (periferní vidění).

4. Jaký význam má to, že se díváme osobě, které něco zdůrazňujeme, do očí? Zvyšuje tak důraz našeho sdělení. Ukazujeme druhé osobě, že z ní nemáme strach. Rázné, ale slušné jednání hlídky postupně v reakci na situace přechází v razantní (gradace služebního zákroku).

5. Jakým způsobem by měli strážníci obecní (městské) police komunikovat? Zakročující strážníci by neměli rezignovat na zásadu ostražitosti a bdělosti. Neměl by vylučovat možnost, že během prováděného úkonu na něho mohou osoby zaútočit. Z hlediska způsobu komunikace je však vhodné, aby strážník osobám již od počátku nenaznačoval, že je považuje za

podezřelé. Otázky typu: „Co tady děláte? Jak dlouho tady jste? Proč tu jste?“, se nejeví pro zahájení rozhovoru v dané situaci jako vhodné. Strážník by měl v tom případě dialog spíše zahajovat otázkami: „Nepohybovaly se tu u pošty nějaké osoby? Skutečně jste si nikoho nevšimli? Jak dlouho už tady jste?“ Je důležité totiž s osobami navázat kontakt etc.

Možná inspirace k další tvorbě inscenačních scénářů upotřebitelných v rámci interdisciplinárně orientovaného bezpečnostního vzdělávání zacílených na příslušníky komunálních a bezpečnostních sborů

Vzhledem ke shora naznačenému tematickému exkursu, který demonstroval danou upotřebitelnost situačních scénářů, např. směrem k zakročující hlídce „strážníků“, lze logicky konstatovat jejich možnou širší legitimní alternaci a modifikaci nejen k příslušníkům poukazovaných komunálních sborů, ale i dalších státních či nestátních bezpečnostních složek etc. Pro inspiraci je možné dále uvést v optice interdisciplinárního paradigmatu další možná zájmová témata např. „Taktické jednání a způsob vyjednávání s agresivním občanem“. „Jednání se stěžovatelem“. „Jednání s problémovým řidičem“. „Jednání s neukázněným cyklistou“. „Jednání s cizincem, který porušuje vyhlášku či zákon“. „Jednání s podnapilou osobou“, nebo s „Osobou pod vlivem drog“. „Jednání s občanem, který narušuje občanské soužití ve svém bytě či domě“. „Jednání s dítětem, které se ztratilo“. „Jednání s okradeným nebo napadeným občanem“. „Techniky zvládání konfliktních situací“, či „Jak odmítat neoprávněné nároky občanů“, „Jednání s prostitutkou, která nabízí své služby na zakázaném místě“, „Jednání se skupinou teenagerů, kteří např. v parku požívají alkohol“, „Jednání se skupinou bezdomovců“ etc. Jako další edukační příležitost „*de lege ferenda*“ je možné uvést segment terciálního vzdělávání, směřovaném k oblasti tzv. „komerční bezpečnosti“ s tím, že „KPOBS“ má taktéž subsidiárně ve svém postihu stálý zájem dílem edukačně participovat i na systémové a kvalifikované přípravě odborníků, rekrutujících se z prostředí soukromých bezpečnostních služeb, které jsou považovány za naprosto legitimní součást tržního prostředí bezpečného demokratického státu, ale i za významný pozitivní prvek společenské bezpečnostní struktury v nejširším slova smyslu i v konkrétnostech jeho struktury. Je totiž nesporným faktem, že právě činnost soukromoprávních bezpečnostních služeb může za předpokladu, že je vykonávána vysoce profesionálně a v souladu se zákony naplnit předpoklady účinného přispění k zvyšování bezpečnostního standardu občanů a odlehčovat tak veřejným bezpečnostním strukturám. Stát však na druhé straně nemůže nereagovat na objektivní skutečnost, tj. že pokud uvedené předpoklady provozovateli služeb splněny nejsou, může se činnost zejména soukromých bezpečnostních služeb naopak sama stát významným kriminogenním faktorem atd. Nelze tímto nepřehlédnout fakt, že Česká republika možná jako jediná země v rámci Evropské unie nemá v současné době legitimní základ a účinný legislativní předpis, který by vytvářel legislativní rámec vymezující i segment tzv. komerční bezpečnosti, tj. činnosti soukromých bezpečnostních služeb. V této oblasti opět můžeme reflektovat dva zcela odlišné přístupy a to kdy na straně jedné je tato situace chápána jako určitý klad, neboť se jedná o podnikatelskou činnost, která by neměla být omezována jinými subjekty, především subjekty z oblasti moci výkonné, na straně druhé je pak skutečností, že převážná část zaměstnanců bezpečnostních služeb má velmi nízkou kvalifikaci, což se projevuje v tom, že platy zaměstnanců se pohybují na spodní hranici platové stupnice. I přes tyto a další problémy v souvislosti s činností soukromých bezpečnostních služeb a výkonu živnosti soukromého detektiva byla v posledním období učiněna řada změn v této oblasti. Novela živnostenského zákona pro oblast bezpečnostních služeb, která nabyla účinnosti dnem 1. ledna 2009 upravila podmínky podnikání v oboru „**Ostrahy majetku a osob**“ a v oboru „**Služby soukromých detektivů**“. Vzhledem k tomu, že dřívější úprava obsahu jednotlivých

živností byla obsažena v nařízení vlády, je možno předpokládat, že úprava provedená živnostenským zákonem, tedy normou vyšší právní síly přispěje ke zkvalitnění a vyššímu společenskému postavení této činnosti. V samotné novele jsou nově specifikovány podmínky pro ostrahu a služby soukromých detektivů, kde se odkazuje na skutečnost, že požadovaná odborná způsobilost pro tyto živnosti se mimo jiné dokládá i osvědčením o odborné kvalifikaci pro příslušnou pracovní činnost, které bude vydáváno autorizovanou osobou ustavenou podle zvláštních předpisů Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Jedná se vlastně o akreditační řízení na základě autorizace provedené Ministerstvem vnitra ČR. Další podmínky stanovila prováděcí vyhláška ministerstva vnitra č. 16/2009 Sb., o obsahu a rozsahu kvalifikace pro výkon fyzické ostraha a služby soukromého detektiva. Vyhláška je uveřejněna v částce č. 6 Sbírky zákonů ČR, která byla rozeslána dne 16.ledna 2009 a nabyla účinnosti dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů. Obsahem vyhlášky je stanovení podmínek pro získávání odborné způsobilosti k provozování koncesované živnosti ostraha majetku a osob a koncesované živnosti služby soukromých detektivů a k získání odborné způsobilosti zaměstnance podnikatele provozujícího koncesovanou živnost ostraha majetku a osob nebo koncesovanou živnost služby soukromých detektivů, dále pak způsob provádění zkoušky odborné způsobilosti k získání odborné kvalifikace pro výkon výše uvedených činností a obsahovou náplň zkoušky. Podmínkou pro získání této odborné způsobilosti je vytvoření kvalifikačního standardu, který sestává ze stanovení odborné způsobilosti a vytvoření kritérií a způsobu hodnocení. V národní soustavě kvalifikací byly pro koncesované živnosti 1. *Ostraha majetku a osob* a 2. *Služby soukromých detektivů vytvořeny kvalifikační standardy s účinností již od určujícího data, tj. od 19.6.2009 a to následovně: ad 1. Strážný (kód 68-008-E)*, kde se pro odbornou způsobilost předpokládá školení v rozsahu minimálně 20 - ti hodin a následně pak zkouškou před tříčlennou odbornou komisí složenou z autorizovaných osob. Obsahem školení je především provádění ochrany a ostraha majetku a osob obsluhování technických bezpečnostních systémů uplatňování zásad součinnosti se složkami integrovaného záchranného systému, zejména Policií ČR a vymezenými osobami aplikování právních základů bezpečnostní činnosti kontrola osob a vozidel na vrátnicích a branách kontrolní činnost ve střežených objektech dozor v objektech a na veřejných prostranstvích provádění jednoduchých úkonů k zajištění a obnovení bezpečnosti a ke snížení ztrát na majetku a zdraví osob používání věcných bezpečnostních prostředků vedení dokumentace o ostraze, kontrolách a poskytnutých službách. Z hodnotícího standardu pak vyplývá postup ve vlastním provádění zkoušky, která se sestává podle jednotlivých bodů z části písemné, ústní a praktické. O provedené zkoušce se pořizuje - Záznam o průběhu zkoušky a Protokol o zkoušce a to ve stanoveném rozsahu s poukazem k zákonu č. 179/2006 Sb., **ad 2. Detektivní koncipient (kód 68-009-M)** kde pro získání odborné způsobilosti se předpokládá školení v rozsahu minimálně 20 - ti hodin a následně pak zkouškou před tříčlennou odbornou komisí složenou z autorizovaných osob. Obsahem školení je především: orientace v základních právních normách a ustanoveních s důrazem na bezpečnostně právní problematiku a ochranu osobních údajů připravenost k uplatnění základních forem a metod soukromé detektivní činnosti a k jejich praktickému naplňování - ovládnutí zásad obsluhy základních prostředků a pomůcek soukromé detektivní činnosti - dokumentování a vyhodnocování informací, jejich evidence a příprava k předání klientovi - připravenost k využití informatiky. Z hodnotícího standardu pak vyplývá rozsah požadavků a kriteria hodnocení a to formou písemného, ústního a praktického ověření. U obou výše zmiňovaných zkoušek se provádí písemná zkouška, která má podobu testu, otázky jsou náhodně generovány ze souboru otázek, která je zkušební komisi k dispozici na datovém nosiči. Výsledky testu vyhodnocuje zkušební komise, stejně tak jako ústní a praktickou část zkouška, která je koncipována na řešení konkrétních situací. Výsledné vyhodnocení provádí zkušební komise, která hodnotí splnění stanovených odborných způsobilostí a průběh a výsledek zkoušky zapisuje do záznamu a průběhu zkoušky.

Uchazeč, který splní předepsané podmínky uvedené v kriteriích a způsobu hodnocení, je vyhodnocen tak, že komise vydá výsledné hodnocení „vyhověl“. V opačném případě zní hodnocení „nevyhověl“, přičemž hodnocení se provádí neveřejným hlasováním členů komise a výsledek je pak sdělen uchazeči předsedou komise. Zkouška se provádí na základě písemné žádosti, je pro žadatele úplatná, doba přípravy je stanovena na 20 minut, vlastní písemná zkouška může trvat maximálně 45 minut a ústní a praktická zkouška, která na ni navazuje maximálně pak 30 minut. Žadateli, který u zkoušky prospěl, vydá autorizovaná osoba osvědčení o odborné kvalifikaci, které mimo jiné musí obsahovat evidenční číslo osvědčení a název činnosti odpovídající předmětu podnikání, pro který je osvědčení o odborné kvalifikaci vydáváno. Na základě rozhodnutí o udělení akreditace ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je subjekt oprávněn v souladu s ustanovením § 108 odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky č. 524/2004 Sb. k provádění rekvalifikace uchazečů a zájemců o zaměstnání.

Závěr

Pro účely maximálního postihu příspěvku nelze uvést veškeré již realizované či připravované vybrané edukační příležitosti, které vykazují tématickou přílehlavost k programu BPC a které jsou v zájmovém poli „KPOBS“ s předpokladem jeho žádoucího rozvíjení. Mezi další strategické příležitosti, dotýkající se integrální prostupnosti a zejména regionálního ukotvení edukací, které oborově korespondují s profesně orientovaným BPC programem, lze také zcela odůvodněně zařadit i skutečnost úspěšně realizovaného akreditačního řízení ze strany partnerské Střední školy informatiky a podnikání, o.p.s. České Budějovice, které bylo uskutečněno již v prvním čtvrtletí roku 2010 a na kterém se taktéž podíleli partneři a spolupracovníci „KPOBS“. Příspěvatelé jsou názoru, že vytvoření a faktická realizace i tohoto oborově blízkého programu i na středním stupni vzdělávání¹⁵⁶ má rovněž dílem zcela jistě předpoklady oslovit budoucí zájemce o studium tohoto atraktivního profesně orientovaného vzdělávacího programu, který rovněž klade důraz na osvojení si klíčových kompetencí, nezbytných pro výkon rozmanitých profesí, směřovaných taktéž k tématické oblasti bezpečnostního vzdělávání s možností pokračovat v dalších navazujících stupních studia etc. Jak již bylo naznačeno, atraktivnost nabídky vzdělávání oboru bezpečnostně právní činnost, realizovaném i na středním stupni ze strany Střední školy informatiky a podnikání, o.p.s. České Budějovice s možností pokračovat ve studiu v oborově blízkém a profesně orientovaném vzdělávacím programu BPC disponuje zcela jistě odůvodněnou ambicí oslovit zájemce, kteří hledají budoucí uplatnění jak ve státních či nestátních bezpečnostních službách, či ve veřejné správě na různých stupních řízení či pracovních pozicích etc. S ohledem k profesní orientaci BPC programu je tak mimo jiné i stálou snahou vedení „KPOBS“ i nadále edukačně a interdisciplinárně zatraktivňovat pro zdejší akademickou instituci strategický program v intencích účinného a aktualizovaného „*Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti Vysoké školy evropských a regionálních studií, o.p.s., na období 2016 - 2020 /viz. např. bod. 3.2 Spolupráce s praxí a odběratelskou sférou, regionální zapojení VŠ*“/ etc.

Literatura

ANDERSON, Lorin W. and David R. KRATHWOHL. 2001. *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing*. Addison Wesley Longman, Inc

¹⁵⁶ KRÍHA.J. Aktuální edukační příležitosti a výzvy – prostupnost oboru bezpečnostně právní činnost, České Budějovice. Věc veřejná 2010 s. 5, ISSN 1214 -2719

BAJTOŠ, J. *Technológia vzdelávania v pedagogickej praxi*, Metodické centrum Prešov 1998, 57.s. ISBN 80-8045-130-3

BENEŠ, M.. *Andragogika. Filozofie – veda*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, s. r. o., 2001. ISBN 80-86432-03-2.

BENEŠ, M. *Andragogika..* Praha: EUROLEX BOHEMIA, s. r. o., 2003. ISBN 80-86432-23-8.

BRUNER, J. 1960, 1977. *The Process of Education. A Landmark in Educational Theory*. Harvard University Press.

DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VZDĚLÁVACÍ A VĚDECKÉ, VÝZKUMNÉ, VÝVOJOVÉ A INOVAČNÍ, UMĚLECKÉ A DALŠÍ TVŮRČÍ ČINNOSTI VYSOKÉ ŠKOLY EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, Z.Ú. + jeho účinné aktualizace

FILÁK, J., BRÁZDA, J., BOHMAN, M., HRUDKA, J. VOPRŠAL, P., ZÁMEK, D. *Zákon o Policii České republiky s komentářem: podle právního stavu k 12.1.2009*. 1. vyd. Praha: Police history, 2009. 285 s. ISBN 978-80-86477-49-7.

HEJDA, J. a kol. 2003: *Základy kriminalistiky a trestního práva*, VŠE v Praze, 2003, str. 240, 1. vydání, Oeconomica, Praha, ISBN 80-245-0560-6

HOFREITER, L. Prístupy k formovaniu bezpečnostnej vedy a bezpečnostnému vzdelávaniu, In: *Bezpečnostná veda a bezpečnostné vzdelávanie : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie : 12.-13. október 2006, Hotel Bystrina, Demänovská dolina. – Liptovský Mikuláš : AOS, 2006. - ISBN 80-8040-301-5. - ISBN 80-8040-302-3. - [11] s.*

KAVAN, Š, NEŠKODNÁ, J. Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje ve vztahu k bezpečnostnímu vzdělávání Košice: *Vysoká škola bezpečnostního manažerstva v Košiciach, Zborník príspevkov z 3.medzinárodnej vedeckej konferencie „Bezpečné Slovensko a Európska Únia“ 12 -13.november 2009, Košická Belá, 381 s. ISBN 978-80-89282-33-3*

KAVAN,Š. MEZNÍKOVÁ, M. *Listy z konference Víme o sobě ?* České Budějovice, VŠERS, o.p.s. s.1 –17, ISBN: 978-80-87472-00-2

KELEMEN, M, - SUJA, M - MARCINEK, M. - KEMENŇOVÁ, E. *Identification and Initial Analysis of Selected Non-military Crisis Scenarios in Present*. In: *Aspects of security for the protection of the interests [elektronický zdroj] : Tom 2. – Lublin: Politechnika Lubelska Polska, 2014. - ISBN 978-83-7947-064-8. - CD-ROM, s. 84-119. Sign.: CD 158/2*

KOVÁČOVÁ, L. *Pedagogická efektivnost bezpečnostního vzdelávania*. Košice: *Zborník príspevkov z 3. medzinárodnej vedeckej konferencie bezpečné Slovensko a Európska Únia 12. - 13.november 2009, Vysoká škola bezpečnostného manažerstva, 381 s. ISBN: 978-80-89282-33-3*

KRIŽOVSKÝ, S. BOCÁKOVÁ, D. *Teoria bezpečnosti – securitologia- ako interdisciplinárny vedný obor, holisticky skúmajúci teóriu a prax bezpečnosti*. In *Zborník príspevkov z 3. medzinárodnej vedeckej konferencie bezpečné Slovensko a Európska Únia*

12. - 13.november, Košická Belá, Košice, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, 381 s. ISBN: 978-80-89282-33-3

KŘÍHA, J. *Ochrana místních záležitostí veřejného pořádku v intencích strategie „Community policing“ – vybrané interpretační souvislosti*. České Budějovice: Auspicia. Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2009, 150 s. ISSN 1214-4967,

KŘÍHA, J. *Ochrana místních záležitostí veřejného pořádku ve světle teritoriálních souvislostí – aktuální edukační příležitosti a výzvy II- Monitoring stavu a dynamiky dílčí součinnosti veřejnoprávní praxe*. České Budějovice: Auspicia. Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2011, 257 s. ISSN 1214- 4967

KŘÍHA, J. *Ochrana místních záležitostí veřejného pořádku v intencích strategie „Community policing“, municipální souvislosti, aktuální edukační příležitosti a výzvy I,II*.

KŘÍHA, J. *Multiplicitní efekty a možnosti využití terciální prostupnosti výuky odborných předmětů, zabezpečovaných Katedrou právních oborů a bezpečnostních studií*,“ České Budějovice, Auspicia 2008, ISSN 1214-4967126 s.

KŘÍHA, J. *Aktuální edukační příležitosti a výzvy – prostupnost oboru bezpečnostně právní činnost*, České Budějovice. Věc veřejná 2010 s. 5, ISSN 1214 -2719

MESÁROŠ, M. *Globalizácia, kriminalita, bezpečnosť (dimenzia, bezpečnostné vedy, bezpečnostné vzdelanie)*. In Manažerstvo bezpečnosti: Zborník vedeckých prác. Košice, 2008, s. 7-20, ISBN 978-80-89282-29-6

PROHAZKOVA, D.: *Bezpečnost a udržitelný rozvoj*, In“ Sborník – monografie - Dušek,j. Gregor.J „ Udržitelný rozvoj v podmínkách ekonomické krize, 2011 České Budějovice, Vysoká škola evropských a regionálních studií Praha 2011, ISBN : 978-80-87472-04-0 420 s.

SEDLÁK, V. PODLESNÁ, I *Náčrt bezpečnosti informačných a komunikačných technológií* Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, Zborník príspevkov z 3.medzinárodnej vedeckej konferencie „Bezpečné Slovensko a Európska Únia“ 12 - 13.november 2009, Košická Belá, 381 s. ISBN 978-80-89282-33-3

SKALKOVÁ, J et al.: *Obecná didaktika*, ISV nakladatelství,Praha, 1999, s. 292. ISBN 80-7178-631-4, 888 s.

SVATOŠ, R. „*Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*“. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010, 174 s., ISBN 978-80-86708-21-

ZLÁMAL, J. *Didaktika profesního vzdělávání v širším pedagogickém kontextu*. České Budějovice, VŠERS, o.p.s.,2009. 282.s ISBN: 978-80-86708-850

Kontakt na autorov:

Mgr.et Bc. Josef KŘÍHA

Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú.

Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Žižkova Tř. 4

370 01 České Budějovice

tel.číslo: 00420183463

e-mail: kriha@vsers.cz

doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D

Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú.

Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Žižkova Tř. 4

370 01 České Budějovice

tel.číslo: +420602140294

e-mail: svatos@vsers.cz

IV. Kriminológia a s ňou súvisiace vedné odbory

Je penológia súčasťou kriminológie?

Anotácia: Príspevok sa zaoberá významom a postavením dvoch vedných disciplín, kriminológie a penológie. Zameriava sa najmä na ich styčné body, čo ich odlišuje a čo ich spája. Kriminológia je veda o kriminalite, o jej páchateloch a obetiach a kontrole kriminality. Penológia je veda o treste a trestaní, so zameraním na zaobchádzanie s páchatelom, aby nedochádzalo k opätovnému spáchaniu trestného činu. Ich spoločným menovateľom je páchatel kriminality.

Kľúčové slová: : kriminológia, penológia, penitenciaristika, väzeň, obvinená a odsúdená osoba, páchatel kriminality

Annotation: This paper is about meaning and place of two scientific disciplines – criminology and penology. It focuses mainly on common points differences and connections. Criminology is about criminality, it's perpetrators, victims and about criminality control. Penology is about correction and treatment of perpetrator, to avoid further criminal behavior. Their common connection point is perpetrator of crime.

Key words: criminology, penology, penitentiary, incarcerated, accused a convicted person, perpetrator of crime

Úvod

Ako ukazujú analýzy kriminality, javia sa kultúrne, politické a hospodárske vplyvy pre vznik zločinu ako prvoradé. Podľa toho stratila orientácia na páchatel'a kriminologický význam. Napriek tomu nie je možné nevidieť, že u zločinu stále ide o ľudské správanie. Vždy a všade sú to ľudia, ktorí sa dopúšťajú činov pokladaných za trestné. Muži a ženy, starí a mladí porušujú právo. Čiastočne sú ako narušitelia práva odhaľovaní, podozrievaní, oznamovaní, sťahujú trestaní a je vyvíjané úsilie o ich resocializáciu. Obete a oznamovatelia, polícia, justícia, probačná pomoc a orgány výkonu trestu sa nimi zaoberajú. Pod týmto zorným uhlom skúma i kriminológia osobnosť páchatel'a; nemôže sa preto uspokojiť len predmetom, funkciou, rozsahom a vysvetlením zločinu alebo kontroly zločinnosti. Obraz páchatel'a a porozumenie preňho určuje aj zaobchádzanie s ním. Nazerať naňho iba ako na „black box“ by znamenalo zanedbávať ho ako predmet poznania, čo by viedlo k nehumánnym, nesprávnym a preventívne nežiaducim výsledkom (Kaiser, 1994). Ako úvod sme si vybrali myšlienky popredného nemeckého kriminológa, ktorý upozorňuje na nezvratný fakt ľudského činiteľa, ktorý je prvoradou a ústrednou hybnou silou zločinu a ktorý predstavuje jeden z hlavných styčných bodov záujmu kriminológie a penológie. Postupne sa pozrieme na odborné poznatky, názory a postoje vybraných kriminológov a penológov, ako vnímajú obe vedy, v čom vidia ich spojitosť a nepostrádateľnosť jednej pre druhú. Zaujímavým sa nám javí práve zameranie na páchatel'a kriminality, ktorý je, ako sme už uviedli, spoločným menovateľom oboch vied.

Začneme nazeraním spomínaného Kaisera, klasika kriminológie: „*Kriminológia je usporiadaný celok empirického vedenia o zločine, zločincovi, negatívnej sociálnej nápadnosti a o kontrole tohto správania*“ (1994, s. 1). Pole vedeckého záujmu teda vyhradzuje troma základnými pojmi zločin, zločinec a kontrola zločinnosti. K tomu priraduje záujmy obete a prevenciu kriminality (tamtiež). V jeho diele pojem penológia nepoužíva, volí pojem aplikovaná kriminológia, ktorú charakterizuje ako „*technologické uskutočnenie a zhodnotenie empirických nálezov v zákonodarstve a praxi trestnoprávnej sociálnej kontroly*“ (1994, s. 251). Zameriava sa teda najmä na oblasť práva, zdôrazňuje však, že v centre pozornosti zostáva pomoc pri výbere racionálne účely sledujúce sankcie a pri vymeriavaní trestov

prostredníctvom diagnózy a prognózy. Dáva dôraz na sociálne služby v justícii a apeluje na odhaľovanie nedostatkov a neúspechov doterajšej sankčnej praxe a zároveň vytvárajúcej priaznivejšie podmienky pre formálnu a sociálnu integráciu odsúdených. Odporúča teda vedecky skúmať väzenskú realitu a postavenie a prínos sociálnych kurátorov a probačných pracovníkov (tamtiež). I keď priame naviazanie na penológiu absentuje, sprostredkovane upozorňuje na dôležitosť a nevyhnutnosť pretavovať poznatky kriminológie do oblasti praxe, aby v konečnom dôsledku „zmenšovala na poli kriminality a kriminalizácie ľudské utrpenie“ (Kunz in: Kaiser 1994, s. 8).

Dvojica českých právnikov a kriminológov Novotný a Zapletal ponúkajú stručnú, no veľmi výstižnú definíciu kriminológie ako vedy „o kriminalite (zločinnosti), o jej páchatel'och a obetiach a o jej kontrole“ (2004, s. 15). V nej jasne hovoria o dvoch stránkach jednej mince, o páchatel'ovi a o jeho obeti, ako ústredných bodoch vedeckého bádania kriminológie. Vo svojom diele už samostatne uvádzajú penológiu, no ešte ju stále začleňujú pod trestnoprávnu kontrolu kriminality. Opäť stručne, no jasne uvádzajú, že „skúma tresty, ich výkon a ich účinky“ (2004, s. 24). V penológii sa otázka „Prečo došlo k spáchaniu trestného činu?“ mení najmä na otázku „Ako pôsobiť na osobu páchatel'a?“. Ide o mimoriadne výstižné a nadčasové tvrdenia autorov. O ich prehľade svedčí i fakt, že pravdivo uvádzajú konštituovanie penológie ako vedy skôr, ako kriminológie (penológia – Francis Lieber 1838-1839, kriminológia - Paul Topinard 1879 – uvedené fakty sa opakujú vo viacerých kriminologických a penologických odborných prameňoch). Tresty, ochranné opatrenia a ich aplikácie sú nepochybne významnou zložkou širokej oblasti kontroly kriminality, ktorou sa kriminológia empiricky zaoberá. Preto stále viac prevažuje chápanie penológie ako súčasti kriminológie (tamtiež). Tu obaja jednoznačne konštatujú, že penológia je súčasťou kriminológie.

Válková spisuje pomerne obširnu definíciu kriminológie ako „samostatnej, interdisciplinárnej vedy, ktorá skúma za pomoci teoretických prístupov a empirických metód kriminalitu, jej príčiny, prejavy a latenciu, páchatel'a, obeť a ich vzájomný vzťah, sankčné systémy a ich účinnosť, formálnu sociálnu kontrolu kriminality, uskutočňovanú prostredníctvom trestnej justície, neformálnu sociálnu kontrolu, spoločenské procesy kriminalizácie a viktimizácie, prevenciu a verejnú mienku o kriminalite“ (Kuchta, Válková a kol., 2005, s. 2). Apeluje na dynamickú interakciu sledovaných javov a procesov, no z didaktických a systematických účelov uvádza klasifikáciu kriminológie, ktorú označuje ako statické úkazy a v nich, za kriminálnou etiológiou, kriminálnou fenomenológiou, klinickou kriminológiou a viktimológiou radí aj penológiu. Podľa nej sa „penológia zaoberá výskumami trestných sankcií, ich výsledností z hľadiska pravdepodobnosti budúcej recidívy, i vedľajšími negatívnymi dôsledkami ich uplatňovania – ako je stigmatizácia alebo prizonizácia (tamtiež, s. 4). V inej kapitole citovaného diela sa Černíková a Zezulová pomerne obširne rozpisujú o problematike penológie, nenesie však názov Penológia, ale Sociálna kontrola kriminality, ako najširší termín zastrešujúci danú oblasť. V nej, pod čiarou skromne uvádza, že poznatky penológie, rozšírené o súhrn poznatkov aplikovaných (penitenciárnych) spoločenských vied nasvedčujú tomu, že penitenciárny proces je veľmi zložitý a účel výkonu trestu nie je veľmi často dosiahnutý vo fáze penitenciárnej, ale musí byť vynakladané ďalšie úsilie vo fáze postpenitenciárnej, aby došlo k žiaducej sociálnej reintegrácii odsúdenej osoby, ktorá pobývala v zariadení výkonu trestu. Týmto je predmet penológie ako náuky o trestoch a ich účinkoch rozširovaný o poznatky penitenciárnych disciplín, skúmajúcich celú penitenciárnu realitu, od momentu aplikácie trestnej sankcie alebo opatrenia obmedzujúceho slobodu, až do momentu reintegrácie odsúdenej osoby do spoločnosti (tamtiež). Ide o veľmi zásadné tvrdenia, zaväzujúce penológiu rozšíriť svoje pole pôsobnosti, pokiaľ jej význam a poslanie majú byť naplnené.

V roku 2005, vychádza aj na Slovensku publikácia Turayovej a kol. s názvom *Vybrané kapitoly kriminológie*. V nej Turayová v najširšom zmysle slova vníma kriminológiu ako vedu o kriminalite, presnejšie „*kriminológia je usporiadaný systém empirických poznatkov a teórií o zločine, páchatelovi, obeti, sociálnych následkoch spáchaného zločinu; je vedou o podstate trestného činu ako asociálnom jave, o jeho charaktere, príčinách a podmienkach jeho vzniku, o stave, štruktúre a dynamike zločinnosti, o význame a zmysle trestania a tiež o formách prevencie*“ (2005, s. 12). Označuje ju za samostatnú spoločenskú vedu, sumarizujúcu poznatky viacerých vedných disciplín. Podľa nej má povahu empirickej vedy, t.j. vychádza z pozorovania skutočnosti. Je založená na praktickej a teoretickej skúsenosti (tamtiež). Má v hľadáčkovi tak páchatel'a, ako aj oblasť trestania, ako súčasť kriminológie. Vo vzťahu k uvedenému na inom mieste polemizuje, či je penológia samostatná veda alebo ide o oblasť aplikovanej kriminológie. Prvá charakteristika vychádza z argumentácie, že penológia má svoj predmet záujmu v subjekte, ktorý po odsúdení vykonáva trest (nielen trest odňatia slobody), ale aj ochranné opatrenia. Má metódy skúmania (právnickú, historickú, porovnávaciu, prognostickú atď.) a tiež vlastný slovník a pojmológiu. V tejto súvislosti si zvolila definíciu Fábryho a Nováka, ktorá znie: „*Penológia je komplexná vedná disciplína o filozofických, sociálnych, etických, právnych, psychologických, nápravopedagogických, technických a medicínskych aspektoch výkonu a účinnosti trestov a ochranných opatrení*“ (tamtiež, s. 19). Ďalej prejavuje pochybnosti o určení štádia, v ktorom by mala vstúpiť do vzťahu k páchatel'om, v akom rozsahu sa má zaoberať ukladaním sankcií, do ktorého momentu môže a má pokračovať po výkone trestu a pýta sa: Má plniť aj úlohy súvisiace s postpenitenciárnou starostlivosťou? A zároveň odpovedá, že penológia má nárok na samostatné autonómne postavenie.

V roku 2008 vychádza ďalšie významné dielo o kriminológii s rovnakým názvom, napísané autorským kolektívom, pod vedením významného českého kriminológa, pôsobiaceho na Slovensku, Holcra. Definíciu kriminológie ponúka opisne či polemicky. Nesporným je fakt, že „*Kriminológia je vedou o kriminalite*“ (2008, s. 17), polemizuje však o obsahu a rozsahu pojmu kriminalita. Uvádza dve skupiny názorov na kriminalitu:

- a) Kriminalitou sa rozumie trestná činnosť (tzv. legálne chápanie kriminality),
- b) Kriminalitou sa rozumie aj také konanie a správanie, ktoré síce nie je trestnoprávne sankcionované, ale je spoločensky patologické (tzv. sociologické chápanie kriminality).

Uvádza výhody i nevýhody oboch skupín názorov, kde vidí problém najmä v ohraničení čo už je a čo ešte nie je kriminálne. Preto sa rozhodol uprednostniť legálne ponímanie kriminality, bez ignorovania sociologických fenoménov kriminality. Za predmet skúmania kriminológie pokladá kriminalitu ako hromadný sociálnoprávny fenomén, jej stav, štruktúru a dynamiku, jej etiológiu, fenomenológiu, páchatel'ov, obeť, ako aj kontrolu kriminality. Kriminológiu pokladá za vedu spoločenskú a empirickú. Z týchto faktov odvodzuje vnútornú štruktúru kriminológie, tvorenú z: etiologie kriminality, fenomenologie kriminality, kontroly kriminality, viktimologie a penologie (tamtiež).

O tri roky neskôr prichádza na trh druhé vydanie *Kriminologie* Dianišku a kol. (2011), kde konštatuje, že „*Kriminológia je veda o zločine*“ (s. 15). Odôvodňuje jej samostatnosť a sociálnoprávny rozmer. Cituje aj niekoľko definícií kriminológie, ktoré sú už uvedené v predchádzajúcom texte a pridáva ešte definíciu Madliaka, ktorý vymedzuje kriminológiu ako „*vedu o osobnosti páchatel'a a o zločinnosti, jej stave, štruktúre, dynamike a úrovni, o jej príčinách a podmienkach, ktoré zločinnosť spôsobujú, o jej prognózovaní, ako aj o jej spôsoboch a prostriedkoch predchádzania zločinnosti*“ (s. 16). Za povšimnutie stojí, že sa začína osobnosťou páchatel'a. Dianiška rozoberá aj vzťah k iným vedným disciplinám, kde zdôrazňuje postavenie penologie ako samostatnej vedy.

Uvedené konštatovanie je východiskovou premisou pre druhú časť príspevku, v ktorej sa budeme zaoberať odbornými názormi penológov. Penológia ako veda vznikla z penitenciárnej vedy, novšie penitenciaristiky, ako náuky o väzenských systémoch (Júzl, 2017). Väzenské systémy vznikali skôr, ako veda samotná a následne sa rozšírila i o tresty a trestanie mimo trestu odňatia slobody. Penológia, ako každá iná veda, je živý organizmus, ktorý kráča (alebo sa aspoň o to snaží) s dobou a tak spoločenská objednávka rozširuje jej diapazón pôsobenia a vedeckého bádania.

Začneme myšlienkami Čepeláka, popredného českého penológa, ktorý stál na čele Výskumného ústavu penologického v Prahe počas jeho existencie v rokoch 1967 – 1980. Uvádza ich v jeho odbornej publikácii *Penitenciární psychologie* z roku 1982. Nepíše v nej o penológii, ale o penitenciárnej vede: „*Skúmanie základných problémových okruhov celej penitenciárnej reality, uskutočňovanej za účelom komplexnej regulácie a účinnosti trestu odňatia slobody (prípadne opatrení slobodu obmedzujúcich) je predmetom penitenciárnej vedy*“ (1982, s. 17-18). Penitenciárna veda sa teda zaoberá trestom odňatia slobody v celom rozsahu: skúma otázky všeobecnej teórie tohto trestu, skúma a rieši konkrétne problémy, ktoré súvisia s pedagogikou, psychológiou, sociológiou, medicínou, hygienou, psychiatriou, s organizáciou, bezpečnosťou, ekonomikou, architektúrou a ďalšími problémami, pokiaľ majú vzťah k penitenciárnej realite a k dosiahnutiu cieľov výkonu trestu odňatia slobody (tamtiež). V uvedenej definícii je už jasne uvedené, že ide i o iné, slobodu obmedzujúce opatrenia, takže i v začiatkoch penológie u nás sa rozširuje vedecký obzor a začína sa zaujímať aj o formy trestov a trestania mimo múry väzníc.

Podobne vníma penológiu Skalický. Definíciu citoval z Právnického slovníka z roku 1988: „*Penológia sa zaoberá systémom trestných sankcií, najmä zo sociologického hľadiska. Zaoberá sa otázkou, ako najvhodnejšie zaobchádzať s odsúdenými páchatelmi, ich pracovným zaradením, psychoterapiou, nápravno-výchovnou činnosťou, diferenciaciou odsúdených, architektúrou nápravno-výchovných zariadení, organizáciou ich činnosti: zaoberá sa tiež inými trestami, ktoré nie sú spojené s výkonom trestu odňatia slobody, s jeho podmieneným odsúdením*“ (1992, s. 7).

Ďalej píše, že predmetom penológie sú trestné sankcie ako sociálny fenomén, trest odňatia slobody a iné druhy trestov, ich vplyv na páchatel'a vrátane ochranných opatrení. Podľa neho je základom predmetu penológie komplexná sociálno-právna a sociálno-psychologická veda, ktorá spája:

1. kriminologické hľadisko skúmania trestných sankcií, ako jedného z prostriedkov v boji s trestnou činnosťou,
2. základné princípy a osobitné pravidlá trestnoprávneho učenia o trestných sankciách,
3. sociálno-právne a psychologicko-pedagogické problémy penitenciárnej vedy a penitenciárneho práva (tamtiež).

Nezmenila sa teda iba terminológia (nemáme nápravno-výchovné ústavy, ale ústavy na výkon väzby a na výkon trestu, v Česku Väznice a Väzobné väznice, nepoužíva sa nápravno-výchovná činnosť, ale zaobchádzanie s odsúdenými), ale aj nazeranie na penológiu a jej predmet skúmania. Skalický teda nadviazal na myšlienky Čepeláka, keď vyčlenil penitenciárnu vedu – penitenciaristiku ako jednu z oblastí penológie (sú dokonca autori, ktorí považujú penitenciaristiku za samostatnú vedu, ale o tom neskôr). Už v roku 1992 sa teda odvolával na spornosť a malú účinnosť výkonu trestu odňatia slobody, ako hlavného prostriedku kontroly kriminality a apeloval na nové formy a prostriedky trestov a trestania.

Nové zistenia a poznatky sme našli v publikáciách Černíkovej, súčasnej českej penologičky, ktoré postupne vyústili do diela o sociálnej ochrane ako kontinuálnej starostlivosti o páchatel'a kriminality od jeho zaistenia, až po jeho znovuzачlenenie do

spoločnosti. Ide teda o široký záber vedeckého záujmu o páchatel'a kriminality, kde trest je len jednou časťou, jedným výsekom na dráhe k reintegrácii páchatel'a kriminality a jeho znovuzačlenenia do spoločnosti. Podľa nej je penológia:

- *náukou o treste a trestaní a ich účinkoch. Skúma efektívnosť všetkých druhov trestu, ale obzvlášť výkon trestu odňatia slobody,*
- *študuje vývoj penologických myšlienok, penologických koncepcií,*
- *skúma sociálno-psychologické procesy, javy, vzťahy a zákonitosti, ktoré vznikajú v dôsledku aplikovania trestu,*
- *skúma fyzickú a psychosociálnu realitu páchatel'a (jeho zdravotný stav, choroby, úrazy,... jeho sociálne zázemie, vek, dosiahnuté vzdelanie,...),*
- *skúma, overuje a koncipuje prístupy výchovného zaobchádzania s odsúdenými, aby bol dosiahnutý čo najefektívnejšie účel trestu,*
- *skúma systém inštitúcií a ich funkcie pri realizácii zákonného postihu,*
- *skúma, hľadá i iné sankcie, ktoré by účinne ovplyvňovali správanie páchatel'ov trestných činov, ochranné opatrenia, alternatívne tresty (2008, s. 10-11).*

Vyjadruje sa aj k vzťahu penológie a kriminológie. Vníma ho ako vzťah vedy aplikovanej a všeobecnej. Penológia využíva poznatky z etiológie a fenomenológie trestnej činnosti pri skúmaní genézy kriminálnej kariéry odsúdeného. Penológia teda poznáva špecifickú individualizovanú kombináciu faktorov trestnej činnosti a na základe tohto poznania vyslovuje možné prístupy na ich korektívne zvládnutie. Poznatky z etiológie trestnej činnosti sú spresňované o individuálne osobnostný pohľad a sú tak poznatkovo širším a hlbším základom pre vypracovanie preventívnych opatrení samotnej kriminológie. Poznatky o stave, dynamike a vývoji trestnej činnosti sú na poli penológie rozpracované v oblasti plánovania (napr. počet väznic, počet personálu) a prognózovania (napr. zmena skladby odsúdených mení obsah penitenciárnych aktivít, zvyšuje náročnosť a špecializáciu väzenského personálu a pod. (Černíková, 2005).

V uvedených myšlienkach badať výrazný posun v penológii, ktorý sa odrazil aj v 3-dielnom diele Sochúrka, vynikajúceho penitenciárneho psychológa s dlhoročnou praxou s názvom Penologie, kde teoretické základy čerpal najmä z Černíkovej, avšak gro jeho práce spočíva práve v opise praktickej stránky ukladania nepodmienečných trestov, v zaobchádzaní s odsúdenými, opisom psychologických dejov, ktoré sa vo vzťahu k prežívaniu trestu v psychike páchatel'ov kriminality odohrávajú. Mimoriadne je záslužný jeho prínos v oblasti negatívnych javov a vzbúr vo väzenstve. Nemálo sa pričínal aj o filozofický rozmer v oblasti penitenciaristiky, problematiku tzv. dobrého väzňa a efektívnosť ukladania nepodmienečných trestov odňatia slobody (2007, 2008).

V roku 2010 vyšli v Košiciach Základy penológie. Autorský kolektív viedol Madliak, právnik, ktorý k napísaniu tejto publikácie pribral aj penitenciárneho psychológa s dlhoročnou praxou Lukáča, čo sa samozrejme odrazilo aj na kvalite uvedeného diela. Madliak definuje penológiu ako „vednú disciplínu, ktorá skúma:

- a) *mimoprávne (najmä sociologické, filozofické, etické, sociálne, psychologické, pedagogické, medicínske a technické) súvislosti trestných sankcií (trestov a ochranných opatrení), ich výkonu a účinnosti, vrátane výskumu účinkov trestu smrti,*
- b) *otázku, ako najvhodnejšie zaobchádzať s odsúdenými páchatel'mi,*
- c) *architektúru väzenských zariadení a organizáciu ich činnosti“ (2010, s. 19).*

Lukáč upozorňuje, že odsúdení (páchatelia kriminality vo fáze odpykávania si trestu) trpia viac deprivačným efektom, než nedostatočným materiálnym vybavením väznic. Ide o haló-efekt, ktorému podliehajú neskúsení, laickí kvasiodborníci na väzenstvo. „*Väzenské spoločenstvo vo svojej väčšine nie je ani spolok chudákov, ktorých zlá spoločnosť odvrhla, ale*

ani spolok zabijakov a lotrov, prahnúcih po našej krvi a majetku. Sú to ľudia, ktorí sú – či sa nám to páči alebo nie – členmi našej spoločnosti a zaslúžia si od nás našu pozornosť a primeranú starostlivosť, zvlášť vtedy, ak sú ochotní ju prijať, oceniť a náležitým spôsobom zúročiť aj v prostredí mimo väzenia“ (tamtiež, s. 78-79).

V tomto duchu je ladený prístup k penológii dvojice autoriek Raszkovej a Hoferkovej. Definíciu začínajú klasicky, ako vedu o trestoch a trestaní a pridávajú alebo o výkone trestu a jeho účinkoch. Podľa nich sa v užšom zmysle zaoberá reálnym výkonom trestov a ochranných opatrení, v širšom chápaní do nej spadá i oblasť alternatívnych sankcií. Včleňujú penitenciaristiku ako oblasť nepodmienečného trestu odňatia slobody. Ide o väzenstvo, teda výkon a účinky trestu odňatia slobody. Charakterizujú aj penitenciárny proces ako proces polepšenia, nápravy a pozitívnej zmeny v správaní (2013).

Uvádzajú, že chápanie penológie nie je jednotné. Niektorí autori ju považujú za:

- a) súčasť kriminológie,
- b) samostatný vedný odbor,
- c) súčasť špeciálnej pedagogiky,
- d) súčasť zaobchádzania s odsúdenými.

Prikláňajú sa k integrálnemu chápaniu, ktoré vníma penológiu ako samostatný vedný odbor, ktorý sa opiera najmä o trestnoprávne vedy, napr. o kriminológiu (tamtiež).

Podľa nich predmetom skúmania penológie *„sú metódy zaobchádzanie s páchatelom trestných činov (teda tresty a spôsob ich výkonu), ktoré čo možno najúčinnnejším spôsobom dosiahnu korektívne zmeny správania páchatela tak, aby sa mohol integrovať do spoločnosti, ako riadny občan. Penológia skúma efektívnosť všetkých trestov, ktoré sú uvedené v trestnom zákone, avšak zvláštnu pozornosť venuje trestu odňatia slobody pre špecifické právne vzťahy, zákonitosti a pôsobenie na páchatela, ktoré nastávajú pri jeho vykonávaní. V penológii je kladený dôraz na individuum, poznanie jeho osobnosti, s cieľom stanoviť adekvátnejšie diferencované zaobchádzanie vrátane individualizovaného prístupu“ (tamtiež, s. 7).*

Na Slovensku vychádza v roku 2015 monografia s názvom Základy penológie takisto dvojice autorov, Mamojkovej, vzdelaním pedagogičky a Nováka, vzdelaním právnik, s penitenciárnou praxou vrcholového riadiaceho pracovníka vo väzenstve. Vo svojom diele uvádzajú definíciu, ktorú sme nikde inde nezachytili. Znie nasledovne: *„Penológia sa zaoberá vplyvom výkonu trestu alebo ochranného opatrenia na osobnostné vlastnosti páchatela z hľadiska jeho nápravy alebo prevýchovy v súvislosti so sociálnym prostredím, kde sa vykonávajú. Jej súčasťou je aj problematika zaobchádzania s odsúdenými“ (s. 8).* Citujú internetový zdroj FILIT (akronym pre Filozofickú hypertextovú encyklopédiu). Podľa terminológie je staršieho dáta, má však veľkú prednosť, zameriava sa na osobnosť trestaného jedinca a to je podstatou tejto definície.

Vyjadrujú sa aj k vzťahu penológie ku kriminológii. Definujú zameranie oboch vedných disciplín, kde rozdiely, ale aj zhody vidia v tom, že *„kriminológia sa zameriava na kriminogénne faktory kriminality a odpovedá na otázku, prečo došlo k spáchaniu trestného činu. Penológia je zameraná najmä na riešenie otázky, ako pôsobiť čo najefektívnejšie na páchatela, aby sa u neho dosiahla pozitívna zmena“ (s. 11).* Tu vidieť symbiózu pedagogického pohľadu snúbiaceho sa so skúsenosťou penitenciárneho odborníka na väzenstvo.

Najaktuálnejšou publikáciou je monografia súčasného popredného penológa Jůzla *„Penitenciaristika jako věda žalární“ (2017).* V nej autor vychádza z klasickej definície penológie ako *„vedy o trestaní, o výkone všetkých trestov a ich účinkoch. Zameriava sa na tie aspekty problematiky sankcií, ktoré už nerieši právo“ (a to je práve prelomová myšlienka*

v penológii). *Skúma vývoj penologických myšlienok, sociálno-psychologické procesy, realitu páchatel'a a zaoberá sa i zriaďovaním inštitútov a inštitúcií slúžiacich uplatneniu postihu. Cieľom je dosiahnuť korektívne zmeny v konaní páchatel'ov. Poznatky penológie sa používajú pre tvorbu zákonov. V penológii je kladený dôraz na individuum – jeho poznanie a stanovenie individuálneho programu, prístupu a zaobchádzania. Skúma psychosociálnu realitu páchatel'a, metódy zaobchádzania s páchatel'om, efektivitu trestov a jeho metód, systém inštitúcií a ich funkcie, hľadanie iných, alternatívnych sankcií* (s. 11).

Pre vyvodenie záverov, kam penológia (ale aj penitenciaristika) patrí, je treba sa oprieť o epistemologické východiská penológie ako vedy, čo nám napovie, kam penológia patrí a určí jej svojbytnosť. Júl sa prikláňa k názoru, že penológia je dnes už samostatnou spoločenskou a multidisciplinárnou vedou, s vlastným predmetom skúmania. Má svoju teóriu, pomocou ktorej vymedzuje, opisuje a objasňuje svoj predmet bádania a systematicky formuluje poznanie, ku ktorému sa v rámci penológie dospelo; má svoju výskumnú činnosť, ktorá produkuje detailné poznatky, dáta, nálezy o rôznych stránkach, fungovaní, súvislostiach, príčinách a dôsledkoch penológie, má svoju metodológiu ako súbor výskumných metód a ustálených postupov a konvencií, s pomocou ktorých sa bádanie realizuje a má aj informačnú základňu v podobe rôznych odborných publikácií, monografií, článkov v odborných časopisoch, výstupov z konferencií a pod. (v Česku napr. České väzenství, Historická penologie, na Slovensku Zvesti – dodáva autorka), (tamtiež).

Vzhľadom na obmedzený priestor, ktorý máme k dispozícii, sme vybrali najrelevantnejšie a najnosnejšie definície kriminológie a penológie od popredných kriminológov a penológov. Porovnanie ich obsahu poskytuje niekoľko poznatkov. Bez ohľadu na rozsah definície, vždy sa držia základnej myšlienkovvej línie, pokrývajúcej predmet skúmania. U kriminológie je to „*veda o kriminalite (zločinnosti), o jej páchatel'och a obetiach a o jej kontrole*“ (Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2014, s. 23). U penológie je to „*veda o treste a trestaní, ktorá sa zaoberá ich účinkami z hľadiska voľby adekvátneho pôsobenia – zaobchádzania s páchatel'om trestného činu, aby nedochádzalo k opakovaniu trestného činu*“ (Černíková, 2002, s. 7). Styčným bodom oboch vied, ktorý sme avizovali v úvode príspevku, je páchatel' kriminality, ktorý dominuje v definíciách kriminológie, ako aj penológie. Rozdiel je len v manévrovacom priestore, ktorý majú obe vedy k dispozícii. Kriminológia sa zaoberá páchatel'om kriminality od momentu jeho zaistenia, cez dokazovanie jeho viny (či neviny), obvinenia, odsúdenia, výkonu trestu a po výkone trestu. Penológii patrí úsek vykonávací a úsek po vykonaní trestu vo forme postpenitenciárnej starostlivosti. Penológia nepátra po páchatel'ovi kriminality, dostáva ho de lege lata a jej úlohou je trest, ktorý mu bol uložený súdom vykonať čo najefektívnejšie, bez potreby sa k páchaniu trestnej činnosti vrátiť. A toto je podstata vzťahu kriminológie a penológie. Význam kriminológie predsa spočíva v eliminácii kriminality v spoločnosti, takže sa bez penológie nezaobíde. Preto všetci kriminológovia považujú penológiu za súčasť kriminológie. V posledných rokoch v kriminológii badať trend uznania penológie ako samostatnej vedy, ale bez vzdania sa nároku na jej pevné miesto v kriminológii. Naopak, penológia ako samostatná veda neuvádza, resp. uvádza zriedka vzťah ku kriminológii (napr. Černíková, Madliak), skôr uvádza vedy penitenciarne, ako psychológia, pedagogika, sociológia a psychiatria. Je za tým hrdosť penológov na životaschopnosť penológie ako vedy, čo je pochopiteľné, no v popredí je viac skutočnosť, že objektom vedeckého záujmu penológie je páchatel', ktorému je vina už dokázaná, nepasuje sa teda s problémami odhaľovania, dokazovania a súdenia páchatel'a za spáchaný trestný čin. Dlhoročná prax penitenciarnej psychologičky nám napovedá, že kriminológia je pre penológiu veľmi potrebná. V penológii ide o ľudského jedinca, ktorý v spoločnosti zlyhal a bol za to odsúdený. Je to ale stále ten istý človek, ktorý sa v minulosti zachoval protiprávne, bol za to stíhaný, obvinený, následne odsúdený a raz si ten trest odpyká.

Ide o etapu života spojenú s trestom, ktorý za spáchanie trestného činu dostal a po jeho odpykaní sa opäť vracia do spoločnosti (odhliadnuc od doživotných trestov). Je teda samozrejmé a na mieste obojstranná spolupráca. Kriminológia a penológia sú spojené nádoby, z ktorých jedna pre druhú môže vykonať a priniesť mnoho. Ide o dve krásne, plnohodnotné, predovšetkým humanitné vedné disciplíny, ktoré majú plné právo na svoju samostatnosť, zároveň však sú odkázané na obojstrannú spoluprácu pre prospešnosť, výhodnosť a vzájomné obohacovanie sa pri napĺňaní spoločného cieľa, potierania zla v spoločnosti.

Literatúra

ČEPELÁK, J. (1982): *Penitenciárni psychologie*. Správa SNV, Vysoká škola SNB, Praha, 312 s.

ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. 2002. *Základy penologie pro policisty*. Policejní akademie ČR, Praha, 150 s., 80-7251-104-1

ČERNÍKOVÁ, V. 2005. *Sociální ochrana*. Policejní akademie ČR, Praha, ISBN 80-7251-207-2

ČERNÍKOVÁ, V. 2008. *Sociální ochrana, terciární prevence, její možnosti a limity*. Vyd. Aleš Čeněk, Plzeň, 244 s., ISBN 978-80-7380-138-0

DIANIŠKA G. a kol. 2011. *Kriminológia*. Vyd. Aleš Čeněk, Plzeň, 352 s., ISBN 978-80-7380-344-5

GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. 2014. *Kriminologie*. Vyd. Wolters Kluwer, Praha, 536 s., ISBN 978-80-7478-614-3

JŮZL, M. 2017. *Penitenciaristika jako věda žalární*. UJAK Praha, 370 s., ISBN 978-80-7452-131-7

HOLCR, K. a kol. 2008. *Kriminológia*. Vyd. Iura Edition, Bratislava, 404 s., ISBN 978-80-8078-206-1

KAISER, G. 1994. *Kriminologie*. Vyd. C.H.Beck, Praha, 268 s., ISBN 80-7179-002-8

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. 2005. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. C.H.Beck, Praha, 544 s., ISBN 80-7179-814-4

MADLIAK, J. a kol. 2010. *Základy penologie*. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Košice, 142 s., ISBN 978-80-7097-789-7

MAMOJKOVÁ, E., NOVÁK, I. 2015. *Základy penologie*. Akadémia PZ SR, Bratislava, 198 s., ISBN 978-80-8054-650-2

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. 2004. *Kriminologie*. ASPI Publishing, Praha, 452 s., ISBN 80-7357-026-2

RASZKOVÁ, T., Hoferková, S., 2014. *Kapitoly z penologie II*. Univerzita Hradec Králové, 94 s., ISBN 978-80-7435-378-9

SKALICKÝ, J. 1992. *Základy penitenciárnej vedy a penologie*. Právnická fakulta UK, Bratislava, 88 s., ISBN 80-7160-017-2

SOCHŮREK, J., 2007. *Penologie I. díl Úvod do teorie trestu a trestání*. Technická univerzita, Liberec, 58 s., ISBN 978-80-7372-203-6

SOCHŮREK, J., 2007. *Penologie II. díl Teorie a praxe zacházení s vězňnými*. Technická univerzita, Liberec, 78 s., ISBN 978-80-7372-204-3

SOCHŮREK, J., 2007. *Penologie III. díl Negativní jevy ve vězení*. Technická univerzita, Liberec, 70 s., ISBN 978-80-7372-205-0

TURAYOVÁ, Y. a kol. 2005. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Právnická fakulta UK, Bratislava, 198 s., ISBN 80-7160-196-9

Kontakt na autorku:

doc. PhDr. Darina Havrlentová, PhD.
Technická univerzita Liberec
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Komenského 314/2
46001 Liberec
Česká republika
tel.číslo:+421905519172
e-mail: darina.havrlentova@tul.cz

Páchateľ trestnej činnosti optikou restoratívnej justície a kriminológie

Anotácia: V príspevku sa autorka venuje postaveniu páchatel'a v systéme restoratívnej justície a nahliada na páchatel'a trestného činu práve optikou restoratívnej justície. Autorka taktiež vymedzuje charakteristiku systému restoratívnej justície a výkonu vybraných alternatívnych trestov v Slovenskej republike. Cieľom uvedeného príspevku je poukázať a systematicky zhrnúť danú, vymedzenú, problematiku, čím chce autorka prispieť k možnosti upovedomenia širokej verejnosti tak odbornej, ako i laickej o danom. Úmyslom autorky je vyzdvihnúť dôležitosť výkonu vybraných alternatívnych trestov a restoratívnej justície v komplexnom ponímaní páchatel'a trestného činu.

Kľúčové slová: páchatel', restoratívna justícia, alternatívne tresty

Annotation: In the contribution, the author deals with the position of the offender in the system of restorative justice and looks at him with its optics. The author also defines the characteristics of the system of restorative justice and the execution of selected alternative punishments in the Slovak Republic. The aim of this contribution is to point out and systematically summarize the given, defined, issue of what the author wants to contribute to the possibility of raising awareness of the general public, both professional and laic. The intent of the author is to highlight the importance of performing selected alternative punishments and restorative justice in the complex perception of the perpetrator of the offense.

Key words: offender, restorative justice, alternative punishments

Úvod

Restoratívna justícia ako justícia zameriavajúca sa, resp. poukazujúca na obnovenie poškodeného stavu medzi páchatel'om, obeťou a spoločnosťou v súčasnej dobe zastáva v odbornej, ale i laickej spoločnosti podstatné miesto. Inštitút významu alternatívnych trestov, dopad alternatívnych trestov na samotného páchatel'a v kontexte restoratívnej koncepcie trestania zastáva originálne postavenie v pozornosti odborníkov zameriavajúcich sa na uvedené. Pre ilustráciu uvádzame, že tradičné spôsoby trestania páchatel'a zameriavali svoju podstatu na zásadné potrestanie a neprihliadali na potreby páchatel'a a tiež na potreby obeť a spoločnosti.¹⁵⁷ Pojmy, ako restoratívna justícia, či alternatívne tresty stále hľadajú svoje uplatnenie nielen na pôde našej krajiny, ale i na pôdach mnohých krajín sveta. Široká verejnosť nevie nájsť pravú podstatu samotnej restoratívnej justície, hľadá posolstvá, ktoré restoratívna justícia v Slovenskej republike priniesla a prináša.¹⁵⁸ Nami zvolený príspevok na uvádzanú tému považujeme pre uvedené za veľmi opodstatnený a myslíme si, že práve aj náš príspevok prinesie akýsi prierez touto problematikou a vnesie do jej poznania úvahy a fakty prispievajúce k jej ozrejmieniu. Myslíme si a podľa nášho názoru je dôležité upriamiť pozornosť na kladné úlohy tejto možnosti potrestania páchatel'ov a to prostredníctvom alternatívnych trestov.

¹⁵⁷ KURY, H., DIANIŠKA, G., STRÉMY, T. 2017. *Prísne trestanie alebo alternatívy: Čo lepšie pomôže znižovať trestnú činnosť*. In STRÉMY, T. (ed.). Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2017, s. 15.

¹⁵⁸ KRÁSNÁ, P. 2017. *Inštitút mediačnej a probačnej služby v intenciách Slovenskej republiky a Srbskej republiky s poukázaním na trest povinnej práce*. In STRÉMY, T. (ed.). Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2017, s. 448.

Pokiaľ sa zamyslíme nad možnosťou uplatnenia alternatívnych trestov pri niektorých menej závažných trestných činoch, uvedomíme si, že je to oveľa efektívnejšie, oveľa humánnejšie a tak ako pre samotného páchatel'a, tak aj pre obeť a spoločnosť účelnejšie. Odvoditeľné z uvedeného je, že sociálny konflikt, ktorý nastane medzi dvoma subjektmi je možné vyriešiť len za prítomnosti participovania všetkých dotknutých strán,¹⁵⁹ teda páchatel'a, obeť a spoločnosti. Súčasný stav, ktorý je aktuálny v podmienkach Slovenskej republiky poukazuje na skutočnosť, že možnosti alternatívnych trestov a tým aj zárodky a základy pre aplikáciu restoratívnej justície boli zavedené aj do trestnoprávných kódexov Slovenskej republiky. Okrem spomínaného je možné poukázať i na skutočnosť a opodstatnenie faktu zaujatia restoratívnej justície ako takej v systéme kriminológie, ako vedy o zločine.¹⁶⁰ Na mieste je položiť si základné otázky, ktoré určite pramenia v každom z nás - „Čo je podstatou restoratívnej koncepcie trestania?“ „Ktoré tresty spomedzi možných trestov sú považované v slovenskom Trestnom zákone za alternatívne a prečo sú vlastne alternatívnymi?“ Pokiaľ si odpovieme na tieto základné a podľa nášho názoru najpodstatnejšie otázky zistíme, aspoň tú základnú podstatu problematiky restoratívnej justície. Avšak podľa našich informácií a zistení, aj v dnešnej dobe, kedy je veľmi často o tejto problematike hovorené, stále väčšina ľudí tomu nerozumie. Pri spracovaní daného príspevku nás však zase naopak napadá, ako autorov otázka „PREČO?“ odpovede sa síce hľadajú ťažko a určite ich nenájdem všetky, ale vieme s určitosťou povedať, že za uvedené sa podpisuje, okrem iného i nízke právne vedomie¹⁶¹ občanov Slovenskej republiky a nezaujem občanov o niečo, čo sa ich netýka. S prihliadnutím na uvedené si ale neuvedomujú, že uvedené sa ich týka a veľmi bytostne. Pretože každý sa môže stať páchatel'om trestného činu. V podstatnej miere sa podľa nášho názoru na uvedenom podieľajú aj médiá. Médiá sú jedna z najvplyvnejších foriem, ktoré vplývajú na ľudí každý deň a či už vedome alebo nevedome im podsúvajú jednotlivé problematiky, ktoré ľudia riešia, venujú tomu čas, zamýšľajú sa nad tým a tým sa zvyšuje ich pozornosť o dané. S prihliadnutím na tieto skutočnosti je poukazané na akúsi bezmocnosť formálnych inštitúcií pri kontakte s médiami.¹⁶² Predchádzajúca skutočnosť poukazuje na akúsi bezmocnosť formálnych inštitúcií v Českej republike, ale podľa nášho názoru je možné tento fakt aplikovať i na podmienky Slovenskej republiky. Pokiaľ sa v Slovenskej republike pozrieme na uvádzanie do pozornosti tejto problematiky zistíme, že je na tzv. bode mrazu. Pre médiá je to nelukratívna téma a tak sa jej nevenujú. Veľmi zložitá a ťažké je preto obhajovať a hájiť miesto niečoho, čo je veľmi dôležité a prospešné pre ľudstvo, keď mnohí ľudia ani nevedia o čo ide a prečo to vlastne niekto prezentuje a zaoberá sa tým. V európskom priestore prišlo od druhej polovice 20. storočia k značnému vývoju restoratívnej justície (z anglického restore – obnoviť, navrátiť do pôvodného stavu). Simultánne sa pristúpilo v krajinách sveta k častejšiemu ukladaniu alternatívnych trestov tzv. community sanctions¹⁶³, ako trestov alternujúcich trest odňatia slobody.

¹⁵⁹ KURILOVSKÁ, L., LENHARTOVÁ, K. 2013. *EÚ ako otvorená cesta restoratívnej justície*. Právny obzor, 96, č. 3, 2013, s. 274.

¹⁶⁰ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. 2016. *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čenek, 2016. s. 17.

¹⁶¹ Poznámka autora: Vyššiu úroveň právneho vedomia u občanov v spoločnosti je možné dosiahnuť prostredníctvom zvyšovania efektívnosti právnej výchovy. Kvalitu právnej výchovy je možné dosiahnuť aj za pomoci zisťovania zdrojov a rezerv výchovného pôsobenia, právnej praxe, predovšetkým aplikačnej činnosti orgánov verejnej moci. Význam právneho vedomia tkvie v tom, že tvorí sprostredkujúci článok medzi objektívnym právom a právnym správaním subjektov.

¹⁶² FIRSTOVÁ, J. 2013. *Terciárna prevencia kriminality u pachateľů z rád mládeže v České republice*. In Zborník príspevkov z medzinárodného odborného seminára konaného v dňoch 10. a 11. Decembra 2013 v Bratislave. „Terciárna prevencia v širšom sociálnom kontexte.“, s. 9.

¹⁶³ Poznámka autora: doslovný preklad z anglického jazyka- spoločenské tresty.

Uvedené je opodstatnené a súvisí aj s tzv. krízou trestu odňatia slobody, ktorá spočíva v nízkej preventívnej a resocializačnej efektivite trestu odňatia slobody.¹⁶⁴ Trest odňatia slobody je ako tradičný retributívny prístup trestania páchatel'ov trestných činov zaužívaný a preto je ťažké z jedného okamihu na druhý aplikovať niečo, čo je alternatívne. Restoratívna justícia predstavuje maximálnu možnú mieru uzdravenia a obnovu trestným činom narušených vzťahov a preto účastníkom umožňuje aj prostredníctvom alternatívnych trestov spoločne identifikovať spôsobené ujmy a vzniknuté potreby a od nich sa odvíjajúce povinnosti a záväzky. Dovoľujeme si aspoň načrtnúť podstatu a poslanstvo restoratívnej justície v úvode a následne sa budeme uvedenému venovať v nasledujúcom texte. Podstatou alternatívnych trestov je vlastne ponechanie odsúdeného na slobode po spáchaní trestného činu, ale zároveň uloženie mu takého trestu, ktorý bude pôsobiť preventívne proti páchaniu ďalšej trestnej činnosti, ochráni spoločnosť a v neposlednom rade uspokojí záujmy obeť trestného činu. Alternatívne tresty majú funkciu upevnenia návykov v páchatel'ovi a tiež nadobudnutie postoja, ktorý je potrebný k vedeniu riadneho života. Okrem iného, pozitívnu stránkou alternatívneho trestania je aj nižšie finančné zaťaženie súvisiace so samotným výkonom trestu odňatia slobody. Počet väzňov vo výkone trestu odňatia slobody vzrastá a napríklad podľa Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky priame náklady štátu na jedného väzňa sú ročne vyše 13 500 EUR. Skúsenosti navyše deklarujú, že po výkone samotného trestu odňatia slobody sa odsúdený len ťažko zaraďuje do normálneho života a týmto faktom je predurčený stať sa recidivistom. Poznamenávané skutočnosti v nami spracovanom príspevku veríme, že prispievajú k rozvoju poznania restoratívnej justície a tiež k vnímaniu jej pozitívneho pôsobenia na páchatel'a trestného činu.

Páchatel' a restoratívna justícia v súčasnom ponímaní

V dnešnej dobe je restoratívna justícia v mnohých prípadoch a na mnohých miestach vnímaná, ako znamenie nádeje a smer budúcnosti. Koncept systému restoratívnej justície sa dá považovať za myšlienkový prameň, prameniari a zahŕňajúci legislatívne zakotvenie, ktoré prináša istotu a nemožnosť prehliadnutia uvedeného v zákone. Následne je bezpodmienečné praktické uplatnenie väčšiny alternatívnych spôsobov riešenia trestných vecí. Legislatívne teoretické zakotvenie je možné realizovať v čo najhodnotnejšej, najefektívnejšej a najúčelnejšej miere, keď sú účelné tvrdenia uvedené v teórii aplikovateľné a priamo vykonateľné v praxi. „Restoratívna justícia“ sa stala termínom, ktorý je v súčasnej dobe používaný v trestnom súdnictve (a v iných súdnych systémoch). Zdôrazňuje restoráciu poškodeného a spoločnosti a taktiež poukazuje na efektívne a účelné potrestanie páchatel'a. Niektorí odborníci z praxe si myslia, že by bolo vhodné používať pojem „restoratívne prístupy“, ale názov „restoratívna justícia“ je ten, ktorý „precestoval“ celý svet, takže ho budeme používať aj my.¹⁶⁵ Prístup k teórii restoratívnej justície spočíva okrem iného i v úsilí o rozvoj normatívnych teórií, ktoré sa navzájom dopĺňujú. Vysvetľujúce teórie nám umožňujú vidieť to, aký svet je a zároveň to, aký by mal svet byť.¹⁶⁶ V minulosti niektorí autori boli zásadne toho názoru, že restoratívna justícia je pravým opakom retributívnej justície. Avšak sme toho názoru, ktorý vyplýva aj z nášho získaného poznania, že síce sa restoratívna justícia vyznačuje odlišnými znakmi, ale mali by sa navzájom dopĺňať aj keď každá z nich má špecifické znaky. Pokiaľ sa zameriame v hrubých črtách na porovnanie retributívnej justície a restoratívnej justície zistíme, že pri retributívnej justícii je právny systém zameraný na spoločnosť a dochádza k bagatelizácii členov spoločnosti do jeho celku, odhliadnuc na potreby jednotlivca.

¹⁶⁴ KARABEC, Z. 2003. *Koncept restoratívnej justice*. In *Restoratívna justice – Sborník príspevků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 8.

¹⁶⁵ LIEBMAN, M. 2012. *Restorative justice/how it works*. Jessica Kingsley Publishers. London. 2012. s. 25–35.

¹⁶⁶ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M. 2015. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2015, s. 16.

Preto na rozdiel od retributívnej spravodlivosti, restoratívna spravodlivosť poskytuje viac príležitostí pre obeť, páchateľov a ďalších účastníkov.¹⁶⁷ Eglash v roku 1958 navrhol, aby boli v praxi uvedené tri formy trestného súdnicstva a to: retributívna justícia, ktorá je založená na sankcionovaní páchateľa; restoratívna justícia založená na reštitúcii a distributívna justícia, ktorá bola založená na liečbe páchateľa. Pokiaľ sa zameriame na distributívnu a retributívnu justíciu uvedomíme si, že obe typy trestného súdnicstva hovoria o páchateľovi ako takom, zameriavajú svoje princípy na páchateľa. Prameňom a podstatou retributívnej justície je, že základnými subjektmi v trestnoprocesnom vzťahu sú štát a páchateľ. Podľa konceptu retributívnej justície je základnou obeťou trestného činu štát. Štát ako subjekt v trestnoprocesnom vzťahu vystupuje ako obeť, ale aj ako subjekt, ktorého úlohou je potrestanie páchateľa. Z predchádzajúcich uvedených faktov môžeme retributívnu justíciu chápať ako systém, ktorého je cieľom zámeru páchateľ a najdôležitejším faktorom je zameranie sa na odsúdenie a výkon trestu, ktorý mu udelí štát. Nie je v tomto prípade možné badať zmyšľanie o efektívnosti trestu a o účelnosti trestu, ktorý má viesť k náprave páchateľa, náprave poškodeného stavu a k odčineniu spáchania trestného činu. Naopak však systém restoratívnej justície hovorí predovšetkým o obetiach, ale neopomína ani ostatných zúčastnených na spáchanom trestnom čine a tiež vyslovuje nosnú myšlienku efektívneho potrestania páchateľa i za pomoci aplikácie alternatívnych trestov. Restoratívna justícia sa predovšetkým zameriava na potreby obetí, páchateľov a spoločnosti. Poukazuje na participáciu medzi obeťou, páchateľom a spoločnosťou na procese reparácie a rehabilitácie.¹⁶⁸ V predchádzajúcom texte sme si vymedzili samotný pojem restoratívnej justície, tiež sme si načrtli rozdiel medzi restoratívnou a retributívnou justíciou. Pokiaľ chceme tento pojem vymedziť čo najpresnejšie považujeme za žiaduce vymedziť aj čo restoratívna justícia vo svojej podstate nie je a tým zabezpečiť čo najadekvátnejšie vymedzenie tohto pojmu. Uvedené má za cieľ aj predchádzaniu možnosti nesprávneho výkladu restoratívnej justície a následne aj nesprávnej interpretácie tohto pojmu. Vymedzení o skutočnosti, čo vo svojej podstate nie je restoratívna justícia je niekoľko. Pre potreby nášho príspevku, s ohľadom na zameranie našej pozornosti na páchateľa trestného činu, sme si však zvolili nasledovnú skutočnosť a to, že hlavným účelom restoratívnej justície nie je zníženie recidívy. Restoratívne programy sú často práve kvôli dosiahnutiu uznania propagované, prezentované ako spôsoby znižujúce recidívu. Avšak je možné konštatovať, že zníženie recidívy nie je účelom restoratívnej justície, ide však o vedľajší výsledok. Restoratívna justícia je špecifická a myslíme si, že vo svojej podstate obsahuje jedinečný prvok, ktorý je potrebné ďalej rozvíjať a dbať na jeho uplatňovanie v praxi. Je potrebné sa primárne zaoberať potrebami obetí, ich právami a ich dôstojnosťou a tiež účelnému trestaniu páchateľov trestných činov. Páchatelia trestných činov by mali byť vedení k zodpovednosti, k uvedomeniu si spáchaného skutku a hlavne k uvedomeniu si, ako sa previnili voči obeť, ale i voči celej spoločnosti.

Páchatelia trestných činov páchajú kriminalitu a je možné povedať, že kriminalita je badaná v každej spoločnosti, kde je považovaná i za sociálno-právnu skutočnosť.¹⁶⁹ Kriminalita a jej zvyšovanie, znižovanie, či stagnácia sú údaje, ktoré je možné permanentne sledovať na dostupných stránkach Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.¹⁷⁰ I napriek uvádzanej skutočnosti nie každý má záujem o dané informácie alebo ich ani nevyhľadáva.

¹⁶⁷ Poznámka autora: za ďalších účastníkov považujeme rodinných príslušníkov obeť, priateľov, známych, ale aj širokú verejnosť.

¹⁶⁸ STRÉMY, T.(ed.). 2014. *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach*. Zborník z medzinárodnej konferencie. Praha: Leges, 2014, s. 62.

¹⁶⁹ KOLEKTÍV AUTOROV. 2006. *Kriminológia II, 1. diel*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra kriminológie, 2006. s. 27.

¹⁷⁰ Poznámka autora: Uvedené ukazovatele o kriminalite je možné sledovať [online]. [cit. 2017.07.11.]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>.

Ako sme už spomínali v našom príspevku média v značnej miere prispievajú k celkovej verejnej mienke aj čo sa týka kriminality, páchatel'ov, justície a iných. Pokiaľ je poukázané zo strany médií na to, že kriminalita sa zvyšuje, má to za následok chod myšlienok prijímateľ'ov, taký, že je zrejme trestanie málo účinné, ba priam neefektívne. Aj keď to tak v skutočnosti ani vôbec nemusí byť. Preto je dôležité, aby spoločnosť vedela a vnímala skutočnosti komplexne a hlavne erudovanou optikou z dôvodu, že dezinformácie častokrát vyvolávajú mätúce kolízie vznikajúce v aplikačnej praxi. Je potrebné, aby spoločnosť vnímala ako princíp restoratívnej justície funguje, aký má priebeh a čo je jeho cieľom. Pokiaľ verejnosť nepochopí celý zmysel restoratívnej justície bude sa veľmi ťažko budovať a bude veľmi ťažké pričiniť sa o to, aby bola čo najefektívnejšia. V predchádzajúcom texte sme opísali samotné postavenie restoratívnej justície v celkovom ponímaní jej pôsobenia v rovine justície, ako takej a tiež sme načrtli v určitých súvislostiach miesto páchatel'a v komplexnej štruktúre restoratívnej justície. Následne priblížime podrobnejšie skutočnosti a tiež identifikáciu samotného páchatel'a trestného činu, jeho postavenie v genéze trestného činu, tiež jeho celkové opodstatnenie práve v ponímaní a optikou restoratívnej justície s poukazaním i na tresty a alternatívne tresty na území Slovenska. Páchatel' trestného činu má určité vymedzenie a tiež definíciu upravenú trestným právom, ale taktiež i neodmysliteľnú definíciu v rámci kriminológie. Síce je zjavný fakt, že trestné právo a kriminológia spolu neodmysliteľne súvisia, ale i pri uvedenej definícii môžeme badať rozdiely. V našom príspevku budeme prioritne definovať páchatel'a trestného činu v ponímaní kriminológie, ako vedy mnohodborej charakteristiky.¹⁷¹ Vo všeobecnosti je možné tvrdiť, že z pohľadu kriminológie ako vedného odboru, ktorý sa zaoberá skúmaním kriminality, je ucelený pohľad na páchatel'a kriminality odlišný, ako to je možné badať v rámci jeho trestnoprávneho chápania. Pre naše potreby, potreby článku je táto skutočnosť opodstatnená a má svoje odôvodnenie na základe toho, že z pohľadu trestného práva je považovaná za páchatel'a trestného činu fyzická osoba. V slovenskom právnom poriadku by sme však márne hľadali definíciu „fyzickej osoby“. Pod fyzickou osobou môžeme rozumieť každého človeka od jeho narodenia, resp. už od počatia, až do jeho smrti.¹⁷² Avšak pri ponímaní fyzickej osoby – páchatel'a trestného činu je to osoba staršia ako 14 rokov, u sexuálnych trestných činov je hranicou 15 rokov, ktorá bola v čase spáchania trestného činu pričítanou. Taktiež v súčasnej dobe podľa aktuálnej právnej úpravy sa môže trestného činu dopustiť aj právnická osoba, ale z hľadiska kriminológie sa budeme zaoberať len fyzickou osobou, ktorá napĺňa podmienky subjektu skutkovej podstaty trestného činu. Naopak, z hľadiska kriminológie je rovina chápania páchatel'a trestného činu a jeho samotného vnímania v procese trestného činu širšie ponímaná, keďže z pohľadu kriminologického chápania je páchatel'om kriminality ten, kto sa dopustí určitého trestného činu, aj napriek tomu, či bol alebo nebol za tento skutok trestne stíhaný. V kriminologickom ponímaní tu zaraďujeme taktiež aj možného potenciálneho páchatel'a kriminality a tiež aj osoby, u ktorých je v ich konaní možné badať znaky sociálnej patológie. Kriminológia sleduje a určuje pri špecifikácii osobnosti páchatel'a jeho psychologické, demografické charakteristiky a taktiež aj sociálny kontext osobnosti páchatel'a z dôvodu dosiahnuteľných možností poznania jeho konania a tiež jeho následný vývoj.¹⁷³ V súčasnosti je možné postrehnúť, že obraz páchatel'a nadobúda štruktúrovanejší charakter v zmysle vymedzenia jeho profilu a to na základe skutočnosti, že páchatel'a necharakterizuje iba nízke vzdelanie, či patologické rodinné prostredie.

¹⁷¹ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. 2016. *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čenek, 2016. s. 19.

¹⁷² IVOR, J. a kol. 2006. *Trestné právo procesné*. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 26.

¹⁷³ KOLEKTÍV AUTOROV. 2006. *Kriminológia II, 1. diel*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra kriminológie, 2006. s. 50.

Práve inverzne, čoraz častejšie je páchatel' charakterizovaný ako vysokoškolsky vzdelaná osobnosť s pevným rodinným zázemím a tiež pozitívnym sociálnym statusom.¹⁷⁴

Niekoľko stáročí bol prirodzeným postihom po spáchaní trestného činu páchatel'om uložený trest. Samozrejme ak nastal znak toho, že trest a prevýchova sú neúčinné nasledoval prísnejší trest. Je známe, že trest pôsobí na každého jedinca iným spôsobom. U niektorého jedinca spôsobí trest pokoru, uvedomenie si spáchaného a možnosť nápravy poškodeného stavu a následne činnosť, ktorá nespôsobí podobné konanie. Na strane druhej si však musíme uvedomiť, že trest môže u niektorých jedincov vyvolať aj akýsi druh rebélie a možnosť ešte závažnejšieho konania v budúcnosti. Páchatelia sa častokrát vyjadrujú a považujú to za normálne, že keď si odpykajú svoj trest, akoby splatili svoj „dlh“, či už voči obeti alebo voči spoločnosti a všetko je v poriadku. Samozrejme odhliadnuc od toho, či obeti trestného činu bolo zabezpečené nahradenie ujmy alebo nie. Následne tu vznikajú otázky: Komu bol „dlh“ splatený?, Bol a dá sa niekedy tento „dlh“ po spáchaní trestného činu niekomu zaplatiť? Tento uvedený jav, efekt a tiež tieto otázky môžu vyvstať v tom prípade, ak samotný páchatel' ani nerozumie podstate toho prečo bol potrestaný a prečo mu bol uložený taký alebo onaký trest. Preto je dôležité, aby páchatel' chápal a rozumel tomu, čo spáchal a prečo mu bol udelený daný trest. Trestné činy sa bezpochyby páchali od vzniku ľudstva ako takého a preto vznikali aj tresty, ktoré boli bezprostrednou reakciou na spáchané trestné činy. Zo štúdií mnohých odborných príspevkov a monografií je zrejmé, že i keď boli tresty v minulosti oveľa krutejšie a nehumánnejšie (ukrižovanie, atď.) kriminalita bola vyššia ako v súčasnosti. Vyplýva to aj z výskumu, ktorý realizoval v roku 2001 Eisner, kde jeho porovnávací výskum najmä o vraždách v 5 európskych krajinách poukázal na to, že v minulosti (13.-14. storočie) bola kriminalita asi 25-krát vyššia ako dnes. Z uvedeného vyplýva, že rámec prísnejších trestov bol neefektívny a nevedol ku kontrole kriminality, či ku jej zníženiu.

Alternatívne tresty – význam, podstata a účel pre páchatel'a trestného činu

Pokiaľ sa zameriame na pojem „alternatívne tresty“ z jeho etymologického významu vyplýva pri slove alternatívne, že ide o možnosť výberu medzi dvoma možnými ekvivalentmi, možnosť výberu, pripúšťanie výberu, ktoré má následky podobné. Pokiaľ slovo alternatívne spojíme, zlúčime s pojmom trest výsledok bude smerujúci a poukazujúci na možnosť dovolenia voľby. Voľba spočíva v tom, že existuje voľba medzi niektorým z alternatívnych trestov, ako prvou alternatívou a trestom odňatia slobody, ako druhou alternatívou. Tak, ako sme už spomínali, vo svete sa presadzuje snaha o širšie využívanie trestov, ktorých nie je podstata založená na odňatí slobody, ale podstata je založená v možnosti uloženia alternatívneho trestu, ktorý bude efektívnejší. Hlavný cieľ tohto úsilia je možné vidieť v tom, že alternatívy trestu odňatia slobody nemajú nevýhody odňatia slobody, ich výkon je spojený s nižšími nákladmi a nie sú prekážkou pre opätovné začlenenie páchatel'a do spoločnosti. Alternatívne tresty môžu práve, presne opačným spôsobom, napomôcť páchatel'ovi začleniť sa do spoločnosti bez novej ujmy. Z uvedeného vymedzujeme skutočnosť, že poslaním alternatívnych trestov je teda nechať odsúdeného na slobode a uloženie mu takého trestu, ktorý bude pôsobiť preventívne proti recidíve, ochráni spoločnosť. Tiež v neposlednom rade uspokojí i záujmy obete trestného činu. Alternatívny trest má vo svojej podstate tiež v páchatel'ovi zanechať také dojmy, aby si uvedomil, čo spáchal a v budúcnosti sa rušivého správania už nedopustil a po výkone alternatívneho trestu aby žil riadny život akceptovaný spoločnosťou i právnym ohraničeným rámcom.

¹⁷⁴ Poznámka autora: Uvedené je možné badať napr. i v porovnaní počtu páchatel'ov trestných činov za roky 2013 a 2016. Kde v roku 2013 bolo vysokoškolsky vzdelaných 1929 páchatel'ov, v roku 2016 ich bolo už 2999. Údaje boli spracované na základe analýzy štatistických údajov štatistik Policajného zboru Slovenskej republiky a tiež ročeniek Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Trest odňatia slobody z nášho hľadiska spôsobuje akúsi etiketizáciu páchatel'a a tiež možnosť prívlastku, že „už bol za mrežami, nie je možné aby normálne žil v spoločnosti, je potrebné ho separovať.“ Pretože ten, kto určí kto bude trestaný a kto získa etiketu kriminálnika rozhodne o ďalšom jeho slede života.¹⁷⁵ Odsúdený tak pociťuje frustráciu, ktorá následne vedie k negatívnym postojom týchto odsúdených k hodnotovým základom spoločnosti v ktorej žijú, najmä keď dôjde k zásadnému narušeniu ich rodinných a spoločenských vzťahov. Počas toho, ako vykonáva odsúdený svoj trest zásadne príde o prácu, o možnosť vzdelania, v niektorých prípadoch možno o bývanie, rodinu, preto je veľmi ťažká pozícia odsúdeného po vykonaní trestu. Naproti tomu, alternatívne tresty, najmä pri vhodnom a účinnom vedení poskytujú páchatel'om ďalšiu príležitosť na správne fungujúci život a možné riešenie svojich problémov. Následne uvádzame skutočnosť, že v hmotnoprávnom ponímaní alternatívnych trestov je v širších súvislostiach možné považovať za alternatívne tresty na území našej krajiny trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest, trest zákazu účasti na verejných podujatiach, podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody, podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom.¹⁷⁶

Záver

Záverom by sme radi konštatovali, že problematika páchatel'a trestného činu je veľmi obsierna a tiež veľmi podnetná. Spracovaný príspevok pojednáva len z časti o faktoch, ktoré je možné v súvislosti s restoratívnou justíciou a páchatel'mi trestných činov konštatovať. Práve preto je potrebné rozširovať pôsobenie restoratívnej justície, jej dopad na páchatel'a, obeť a spoločnosť, avšak aj keď táto problematika je veľmi, podľa nášho názoru dôležitá, stále ostáva tento pojem restoratívnej justície a alternatívnych trestov pertraktovaný pre podstatné množstvo spoločnosti, čo predstavuje z nášho pohľadu rušivý faktor v celoplošnej aplikácii a presadzovania restoratívnej justície v našej krajine. Taktiež celospoločenská vedomosť o alternatívnych trestoch stagnuje a vymyká sa základným, prvotným posolstvám, ktoré alternatívne tresty prinášajú.

Literatúra

DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. 2016. Kriminológia. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čenek, 2016, 405 s. ISBN 978-80-7380-620-0.

FIRSTOVÁ, J. 2013. Terciárna prevencia kriminality u pachatel'ů z rád mládeže v České republice. In Zborník príspevkov z medzinárodného odborného seminára konaného v dňoch 10. a 11. Decembra 2013 v Bratislave. „Terciárna prevencia v širšom sociálnom kontexte.“, 125 s. ISBN 978-80-8054-741-7.

IVOR, J. a kol. 2006. Trestné právo procesné. Bratislava: IURA EDITION, 2006, 961 s. ISBN 80-8078-101-X.

KARABEC, Z. 2003. Koncept restoratívni justice. In Restoratívna justice – Sborník príspevků a dokumentů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5–20. ISBN 80-7338-021-8.

¹⁷⁵ KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. a kol. 2005. *Základy kriminologie a trestní politiky. 1. Vydání.* Praha: C.H. Beck, 2005, s. 98.

¹⁷⁶ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

KOLEKTÍV AUTOROV. 2006. Kriminológia II, 1. diel. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra kriminológie, 2006. 191 s. ISBN 80-8054-393-3.

KRÁSNÁ, P. 2017. Inštitút mediačnej a probačnej služby v intenciách Slovenskej republiky a Srbskej republiky s poukázaním na trest povinnej práce. In STRÉMY, T. (ed.). Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2017, 512 s. ISBN 978-80-7502-224-0.

KUCHTA, J. VÁLKOVÁ, H. a kol. 2005. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, 568 s. ISBN 80-7179-813-4.

KURILOVSKÁ, L., LENHARTOVÁ, K. 2013. EÚ ako otvorená cesta restoratívnej justície. In Právny obzor, 96, č. 3, 2013, s. 263-270. ISSN 0032-6984.

KURY, H., DIANIŠKA, G., STRÉMY, T. 2017. Prísne trestanie alebo alternatívy: Čo lepšie pomôže znižovať trestnú činnosť. In STRÉMY, T. (ed.). Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2017, 512 s. ISBN 978-80-7502-224-0.

LIEBMAN, M. 2012. Restorative justice-how it works. London: Jessica Kingsley Publishers, 2012, 472 s. ISBN 978-1846-4263-15.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. 2018. [online]. [cit. 2017.07.11.]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>.

STRÉMY, T. (ed.). 2014. Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník z medzinárodnej konferencie. Praha: Leges, 2014, 544 s. ISBN 978-80-7502-034-5.

STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M. 2015. Restoratívna justícia. Praha: Leges, 2015, 352 s. ISBN 978-80-7502-075-8.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Kontakt na autorku:

por. JUDr. Patrícia Krásná, LL.M.

denný doktorand, Katedra kriminológie

Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Sklabinská 1, 835 17 Bratislava

tel. číslo: 09610 57425

e-mail: patricia.krasna@minv.sk

Užívanie psychoaktívnych látok z pohľadu kriminológie a s ňou súvisiacich vedných disciplín

Anotácia: Príspevok sa vyznačuje teoretickým charakterom v ktorom autorka vymedzuje všeobecne pojem veda a kriminológia. Autorka poukazuje na interdisciplinárne a multidisciplinárne vzťahy medzi vybranými vedami a kriminológiou ako samostatnou vednou disciplínou so zameraním na užívanie psychoaktívnych látok jedincami v spoločnosti.¹⁷⁷

Kľúčové slová: kriminológia, užívanie, psychoaktívne látky

Annotation: The contribution is characterized by a theoretical character in which the author generally defines the concept of science and criminology. The author points out interdisciplinary and multidisciplinary relations between selected sciences and criminology as an independent science discipline focusing on the use of psychoactive substances by individuals in society.

Key words: criminology, use, psychoactive substances

„Kriminológia môže sklamať v podstate iba toho, kto na zložité otázky očakáva jednoduchú odpoveď“ (S. Jones)¹⁷⁸

Úvod

Vo všeobecnom zmysle slova môžeme pojem veda vyjadriť ako proces získavania nových poznatkov.¹⁷⁹ Podľa nášho názoru uvedené vymedzenie nevyjadruje daný pojem komplexne a z tohto dôvodu poukážeme na ďalších päť definícií vedy, ktoré uvedený výklad pojmu rozširujú. Prvá definícia charakterizuje vedu ako „zvláštnu činnosť duševného a fyzického rázu, ktorá sa vyznačuje vedeckou metodológiou, racionalizáciou a úsilím o aplikovateľnosť výsledkov v praxi.“ Druhá definícia vymedzuje vedu ako „sociálny jav prostredníctvom ktorého spoločnosť (človek) získava kontrolu nad okolím aj sebou samým.“ Tretia definícia poukazuje na to, že „veda podáva odôvodnený systém výpovedí, ktorý sa skladá z vedeckých explanácií a verifikácií a je časovo premenlivý s narastajúcou úrovňou poznania.“ Štvrtá definícia zdôrazňuje, že „veda skúma a zovšeobecňuje metódy výstavby vedeckého poznania a metódy pomocou, ktorých sa rozširuje poznanie a získavajú sa nové poznatky.“¹⁸⁰ Piata definícia predstavuje „vedu ako duchovnú činnosť vyjadrujúcu teoretické (ontické) poznanie skutočnosti, univerzálne poznanie (tématizácia) zameriavajúce sa na získavanie pravdivých poznatkov o jednotlivých súcnoch, prírode a spoločnosti.“¹⁸¹ Dané definície sa od seba odlišujú uhlom pohľadu na vedu ako takú a zameriavajú sa na preferenciu určitej časti vedeckého poznania. Ak hovoríme o vede znamená to, že existujú

¹⁷⁷ Príspevok je vytvorený v rámci riešenia vedeckovýskumnej úlohy *Krátkodobá prognóza vývoja drogovej kriminality v SR 2015-2019 : Projekt vedeckovýskumnej úlohy.* / Rieš. výsk. úl. Jana Cagaňová, Spolurieš. Milan Marcinek, Spolurieš. Magdaléna Ondicová, Spolurieš. Michaela Kiššová, Spolurieš. Michal Marko, Spolurieš. Štefan Bartko, Spolurieš. Slawomir Zalewski. - 1. vyd. - Bratislava: [Akadémia PZ - Oddelenie vedy a vedeckých projektov, 2014.](#) - 25 l. : tab., 11 l. príl. - dotazník, 20 l. príl. - VÝSK. 212.

¹⁷⁸ TOMÁŠEK, J. 2010. *Úvod do kriminológie*, s.22.

¹⁷⁹ KUTNOHORSKÁ, J. 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*, s.11.

¹⁸⁰ prvé štyri uvedené definície - KUTNOHORSKÁ, J. 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*, s.11-12.

¹⁸¹ OLŠOVSKÝ, J. 2011. *Slovník filozofických pojmů současnosti*, s.271.

niektoré základné znaky, ktoré sú spoločné pre všetky vedy. K týmto znakom vedy môžeme zaradiť vlastný predmet skúmania, sústavu metód skúmania daného predmetu, rozvinutosť sústavy dokázaných, potvrdených a overených výpovedí o jej predmete, inštitucionalizáciu vedy a vymedzené vzťahy k iným vedám.¹⁸² Ak chceme hovoriť o kriminológii ako o samostatnej vednej disciplíne mala by napĺňať všetky uvedené znaky vedy. Následne bližšie charakterizujeme dané všeobecné znaky vedy vzťahujúce sa na kriminológiu.

Kriminológia sa zaraďuje do skupiny spoločenských vied spolu so psychologickými vedami, ekonomickými vedami, pedagogickými vedami, sociálnymi vedami, právnymi vedami, politickými vedami, masmediálnou komunikáciou a ostatnými odbornými spoločenských vied. Predmetom skúmania kriminológie je kriminalita, ktorá je vymedzená či už v tzv. legálnom poňatí¹⁸³, alebo v tzv. sociologickom poňatí¹⁸⁴. Významnou charakteristikou kriminológie ako vedy je jej empirickosť, ktorá vychádza z teoretických koncepcií a modelov, ktoré je možné overiť vedeckými metódami. Kriminológia musí rešpektovať všeobecné metodologické prístupy platné pre všetky vedy, ale aj špecifickosť metód skúmania v kriminológii.¹⁸⁵ Ku základným metódam skúmania zaraďujeme pozorovanie, štatistické analýzy, analýzy dokumentov, realizovanie dotazníkov, rozhovorov, ankiet a pod. V oblasti kriminológie je dôležitá aj inštitucionalizácia vedy, ktorá sa prejavuje či už v konštruovaní viacerých významných medzinárodných organizácií, národných inštitúcií a orgánov, alebo aj ako predmet vyučovaný na viacerých vysokých školách. Pre kriminológiu ako vedu sú veľmi významné vzťahy s inými vednými disciplínami ako napríklad s trestným právom, kriminalistikou, penológiou, sociológiou, psychológiou, pedagogikou, matematikou a ďalšími. Na základe naplnenia uvedených znakov považujeme kriminológiu za samostatnú a interdisciplinárnu vednú disciplínu ku štúdiu, ktorej je potrebné pristupovať multidisciplinárne. Stotožňujeme s názorom Tomášeka, že „*kriminológ nebude nikdy popierať, že mnohé sa o kriminálnom správaní dozvedel zo psychológie, sociológie, trestného práva, pedagogiky a ďalších náuk. Ich poznatky preberá a pracuje s nimi. Rozdiel je iba v tom, že zatiaľ čo psychológa prednostne zaujímajú psychologické aspekty zločinu, sociológa spoločenské, právnika právne a pedagóga aspekty súvisiace s procesmi výchovy, kriminológa núti komplexnosť predmetu jeho skúmania, aby sa snažil podchytiť všetky spomínané roviny súčasne.*“¹⁸⁶

Užívanie psychoaktívnych látok

Podľa nášho názoru je možné na každý sociálnopatologický jav nazerať z pohľadu viacerých vedných disciplín a to prostredníctvom predmetu ich skúmania. Aby sme daný predpoklad overili, vybrali sme si jav, ktorý ohrozuje spoločnosť už od jej vzniku a ním je užívanie psychoaktívnych látok. V 20. storočí medzinárodné spoločenstvo poukázalo na skutočnosť, že užívanie určitých látok predstavuje závažný celosvetový problém v ktorom sa objavujú ohrozenia v zdravotnej, spoločenskej, ekonomickej a bezpečnostnej oblasti.¹⁸⁷ Na základe ich vyhlásenia môžeme vidieť, že užívanie psychoaktívnych látok zasahuje do

¹⁸² DVOŘÁKOVÁ, M., KOLÁŘ, Z., TVRZOVÁ, I., VÁŇOVÁ, R. 2015. Základní učebnice pedagogiky, s.49.

¹⁸³ Legálne (právnické) poňatie kriminality – zločinom sa chápe iba to, čo upravuje trestné právo. (VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*, s.1.)

¹⁸⁴ Sociologické poňatie kriminality - rozširuje pojem o také prejavy ľudského správania, ktoré trestné právo nereguluje, ale aj napriek tomu ich spoločnosť vníma ako nežiaduce, deviantné či chorobné. Výhodou danej definície je, že podchyťáva široké spektrum javov ku ktorým sa zaraďuje napríklad užívanie psychoaktívnych látok, alkoholizmus, prostitúcia, záškoláctvo a pod.. (TOMÁŠEK, J. 2010. *Úvod do kriminologie*, s.15.)

¹⁸⁵ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*, s.1-2.

¹⁸⁶ TOMÁŠEK, J. 2010. *Úvod do kriminologie*, s. 22.

¹⁸⁷ GRIVNA, T. SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., a kol. 2014. *Kriminologie*, s.324.

viacerých oblastí skúmania mnohých vedných odborov ku ktorým zaraďujeme aj kriminológiu a s ňou súvisiace vedné disciplíny. Kladieme si otázku, „z akého pohľadu na užívanie psychoaktívnych látok nahliadajú vybrané vedné disciplíny?“

Z kriminologického hľadiska majú psychoaktívne látky význam najmä ako kriminogénny faktor, ktorý prispieva k trestnej činnosti a v najširšom slova zmysle podporuje rozvoj sociálne patologického správania. V prípade kriminality hovoríme o trestnej činnosti súvisiacej so psychoaktívnymi látkami, ktorá môže byť vyjadrená či už vzťahom medzi užívaním psychoaktívnych látok a páchaním kriminality, prípadne vymedzením trestnej činnosti súvisiacou s drogami.¹⁸⁸ Na prvý prvok na ktorý sa zameriame je vzťah medzi užívaním látok a páchaním kriminality. Gřivna poukazuje na „skutočnosť, že medzi užívaním návykových látok a páchaním trestnej činnosti existuje vzťah, je dobre známa a popísaná.“ Ale na druhej strane tvrdí, že „charakter tohto vzťahu nie je už tak zrejmý.“ Vzájomný vzťah medzi užívaním psychoaktívnych látok a kriminalitou vyplýva skôr zo skutočnosti, že oba javy súvisia s podobnými faktormi. Určité správanie jedinca môže byť odrážať jeho celkové protispoločenské zameranie či môže byť aj jeho príčinou, ale taktiež sa nedá vylúčiť ani spoločné pôsobenie oboch faktorov. Napríklad jedinec porušuje morálne a právne normy, pácha trestnú činnosť a popri tom užíva psychoaktívne látky, či už legálne alebo nelegálne. Z čoho môže vyplývať, že trestná činnosť a užívanie psychoaktívnych látok sa môžu vzájomne posilňovať. Na jednej strane môžu byť ohrozené osoby páchajúce trestnú činnosť a na druhej strane osoby užívajúce psychoaktívne látky.¹⁸⁹

Druhým prvkom je vymedzenie trestnej činnosti súvisiacej s drogami. Daný pojem odporúča používať aj Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť (ďalej len „EMCDDA“) od roku 2007 a „má nahradiť všetky doterajšie využívanie termíny vrátane často používaného pojmu „drogová kriminalita“. Dôvodom odporúčenia je zjednotiť terminológiu a zvýšiť vzájomnú kompatibilitu v rámci rôznych inštitúcií a štátov.“¹⁹⁰ EMCDDA rozdeľuje trestnú činnosť súvisiacu s drogami do štyroch špecifických typov trestnej činnosti. Prvým typom je psychofarmakologicky podmienená trestná činnosť pod ktorú sa zaraďujú trestné činy spáchané v dôsledku akútnych alebo chronických účinkov psychoaktívnych látok akými sú napríklad alkohol, stimulanty a čiastočne opiáty. Druhým typom je ekonomicky motivovaná trestná činnosť pri ktorej sa vychádza z predpokladu, že užívanie psychoaktívnych látok je natoľko finančne náročné, že môže viesť k páchaniu trestnej činnosti. Tretím typom je systémová trestná činnosť spočívajúca v násilnom páchaní trestnej činnosti v rámci fungovania drogových trhov. Štvrtým typom je trestná činnosť porušujúca protidrogovú legislatívu, ktorá je charakterizovaná predovšetkým primárnou drogovou kriminalitou a vyplýva z konkrétnej podoby protidrogovej legislatívy daného štátu. V praxi neexistujú tzv. „čisté“ typy trestnej činnosti, ale vzájomne sa prelínajú, dopĺňajú a ovplyvňujú.¹⁹¹

Ďalší pohľad na skúmanú problematiku poskytujú psychologické vedy. Keďže „ľudská psychika je zložitá a zasahuje do každej ľudskej činnosti a preto sa vyvinulo nielen veľa psychologických smerov, ale taktiež aj mnoho odvetví tejto vedy.“¹⁹² Z daného vymedzenia, podľa nášho názoru vyplýva, že viaceré psychologické smery či odvetvia skúmajú užívanie psychoaktívnych látok. V príspevku sme sa zamerali najmä na dva smery, ktorými sú psychopatológia a farmakopsychológia.

¹⁸⁸ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. 2014. *Kriminologie*, s. 323.

¹⁸⁹ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. 2014. *Kriminologie*, s. 324.

¹⁹⁰ KALINA, K. a kol. 2015. *Klinická adiktologie*, s. 569.

¹⁹¹ KALINA, K. a kol. 2015. *Klinická adiktologie*, s. 570-571.

¹⁹² KOPECKÁ, I. 2011. *Psychologie I. díl*, s.12.

Psychopatológia je náuka „o chorobných duševných javoch, zaoberá sa príznakmi duševných chorôb, ďalej klasifikáciou týchto chorôb, porúch a hraničných stavov.“¹⁹³ Psychopatológia je ovplyvňovaná viacerými teoretickými ako aj praktickými vednými disciplínami ku ktorým môžeme zaradiť napríklad psychiatriu, neurológiu, sociológiu, špeciálnu pedagogiku a pod. Jednou z hlavných úloh psychopatológie je z hľadiska predmetu skúmania charakterizovať patologické správanie a normálne správanie.¹⁹⁴ Aby sme vedeli určiť či je správanie normálne alebo patologické je potrebné skúmať všetky jeho prejavy. V prípade ak jedinec napĺňa kritéria stanovené pre určité ochorenie v diagnostickom systéme alebo v diagnostickej príručke je diagnóza jednoznačne a spoľahlivo určená.

Psychopatológia nahliada na užívanie či užitie psychoaktívnych látok prostredníctvom vymedzenia symptómov a stanovením diagnózy, ktorá je uvedená v Medzinárodnej štatistickej klasifikácii chorôb a príbuzných zdravotných problémov (ďalej len „MKCH-10“). Pre identifikáciu kapitoly sa uvádza prvý znak, v tomto prípade je to písmeno **F**, za ktorým nasledujú dve číslice. Prvá číslica označuje širšiu diagnostickú kapitolu ku ktorej môžeme zaradiť poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním alkoholu (F10.x.), kanabinoïdov (F11.x.), sedatív alebo hypnotík (F13.x.), kokaínu (F14.x.), iných stimulácií vrátane kofeínu (F15.x.), halucinogénov (F16.x.), tabaku (F17.x.), prchavých látok (F18.x) alebo viacerých drog a iných psychoaktívnych látok (F19.x). Druhá číslica upresňuje typ poruchy¹⁹⁵ a klinické stavy, ku ktorým sa zaraďuje akútna intoxikácia (F1x.0.), škodlivé užívanie (F1x.1.), syndróm závislosti (F1x.2.), abstinenčný syndróm (F1x.3.), abstinenčný syndróm s delíriom (F1x.4.), psychotická porucha (Fx.5.), amnestický syndróm (F1x.6.), reziduálna a neskoro nastupujúca psychotická porucha (F1x.7.), iná porucha psychiky a správania zapríčinená užívaním uvedenej psychoaktívnej látky (F1.8.) a porucha psychiky a správania zapríčinená užívaním stanovenej psychoaktívnej látky, bližšie neurčená (Fx.9.).¹⁹⁶ Napríklad ak je uvedená diagnóza pod kódom F11.2 podľa MKCH-10 to znamená, že osobe je stanovená diagnóza poruchy psychiky a správania zapríčinená užívaním opiátov – syndróm závislosti. V niektorých prípadoch je možné aj druhú číslicu doplniť o ďalší znak uvedený za bodkou. Napríklad v prípade klinického obrazu akútnej intoxikácie sú uvádzané znaky za bodkou, ktoré ju bližšie charakterizujú ako napríklad nekomplikovaná (F1x.0.00), s úrazom alebo iným telesným postihnutím (F1x.0.01), s inou zdravotnou komplikáciou (F1x.0.02), s delíriom (F1x.0.03), s poruchami vnímania (F1x.0.04), s kómou (F1x.0.05), s kŕčmi (F1x.0.06) a patologická intoxikácia (F1x.0.07).¹⁹⁷

Farmakopsychológia je „odbor psychológie, ktorý sa zaoberá psychologickými stránkami farmakoterapie.“¹⁹⁸ Farmakopsychológia poskytuje aj vysvetlenie placebo efektu sugesciou, ktorý spočíva v očakávaní pacienta a jeho dôvery k lekárovi a liečbe. Následne sa aktivizujú príslušné žiaduce mechanizmy vrátane sebauzdravovacích procesov. Psychologické faktory sa vo zvýšenej miere uplatňujú pri užívaní liekov, ktoré sa ordinujú na zmiernenie, prípadne odstránenie problémov majúcich výraznú subjektívnu zložku ako napríklad analgetiká, anxiolytiká, antidepresíva či hypnotiká. Placebo efekt je možno vyjadriť aj prostredníctvom mechanizmu učenia, ktorý sa vyjadruje prostredníctvom skúseností jedinca. Skúsenosť modulujúca účinok lieku sa týka aj kvality predchádzajúceho kontaktu pacienta so

¹⁹³ KELNAROVÁ, J. 2010. *Psychologie 1. díl*, s.17.

¹⁹⁴ OREL, M. a kol. 2016. *Psychopatologie: náuka o nemocech duše*, s.16.

¹⁹⁵ HOSÁK, L., HRDLIČKA, M., LIBIGER, J., a kol. 2015. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*, s.38-41.

¹⁹⁶ Medzinárodná klasifikácia chorôb (revízia 10) [online] [citované 2018-05-06] Dostupné na internete: <http://data.nczisk.sk/old/infozz/mkch/mkch-10/cast0500.pdf>.

¹⁹⁷ World Health Organization. *The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders. Diagnostic Criteria for Research*, s.26. [online] [citované 2018-05-06] Dostupné na internete: <http://www.who.int/classifications/icd/en/GRNBOOK.pdf?ua=1&ua=1>.

¹⁹⁸ OREL, M. 2015. *Nervové bunky a jejich svět*, s.153.

zdravotníkmi, ktorý vyplýva zo vzťahu medzi lekárom a pacientom.¹⁹⁹ Orel rozlišuje tri základné postoje lekára k pacientovi. Prvým postojom je vyvážený, pri ktorom sú medikamenty považované za vhodné, ak sú užitočne využiteľné v určitých situáciách, pričom je ich voľba založená na racionálnom a uváženom rozhodnutí. Môžu sa využívať aj nefarmakologické liečebné postupy, alebo ich vhodne vzájomne kombinovať. Druhým postojom je farmakofilný spočívajúci v preceňovaní farmakoterapie, ktorá sa vyžaduje a nekriticky sa jej verí. V prípade ak má daný postoj lekár, predpisuje pacientovi viac liekov. Ak má daný postoj pacient má tendenciu požadovať viac liekov. Obe skupiny sú spokojné iba vtedy, keď predpíšu alebo sú im predpísané požadované lieky. Tretí postoj je farmakofóbny, ktorý vyplýva zo strachu, vyhýbania sa a odmietaniu psychofarmak. V danom prípade sa volia nefarmakologické postupy.²⁰⁰

Silný placebo efekt bol zistený pri farmakofilných pacientoch, ktorí boli v starostlivosti farmakofilných lekárov. Podľa nášho názoru je zaujímavým zistením aj skutočnosť, že „*pokiaľ lekár lieku po stránke jeho účinku či adekvátnosti užívania príliš neverí, účinok lieku sa znižuje. Psychologické premenné môžu účinok liečby zvyšovať, alebo tiež znižovať.*“²⁰¹

Vedľa pojmu farmakopsychológia sa objavuje aj pojem psychofarmakológia. Psychofarmakológia je ale odbor farmakológie, ktorý sa venuje „*psychotropným látkam, ich hlavným očakávaním účinkom na zmenu správania sa človeka alebo zvierata, alebo zmenami subjektívneho prežívania človeka a mechanizmy ich pôsobenia.*“²⁰²

Odlisný pohľad na užívanie psychoaktívnych látok predostiera adiktológia, ktorá je chápaná ako „*transdisciplinárny odbor zameriavajúci sa na prevenciu, liečbu a výskum užívania návykových látok a iných foriem potenciálne závislého správania, jeho dopad na jedinca a na spoločnosť a na sociálnu reintegráciu osôb, ktoré v dôsledku takýchto foriem správania strárajú.*“²⁰³ Kladieme si otázku z akého dôvodu vznikol daný odbor? Kalina tvrdí, že odbor vznikol v dôsledku postupne narastajúceho prepojovania nových poznatkov o príčinách a rozvoji závislého správania z viacerých vedných odborov ku ktorým patrí napríklad medicína, psychológia, sociológia a mnohé ďalšie. Odbor súčasne reflektuje aj na poznatky z kriminológie, pedagogiky, práva, antropológie a pod.²⁰⁴ Spoločným prvkom adiktológie a kriminológie je zameranie sa oboch vedných odborov aj na oblasť prevencie, ktorá sa dotýka či už užívania psychoaktívnych látok alebo aj „*aktivít mimotrestného charakteru orientovaných na odstránenie, oslabenie či neutralizáciu kriminogénnych faktorov s cieľom predchádzať vzniku kriminality, zastaviť jej rast alebo doceliť jej elimináciu.*“²⁰⁵ so zameraním na drogovú trestnú činnosť. Adiktológia sa zameriava na primárnu, sekundárnu a terciárnu prevenciu ako aj na kvalifikovanú pomoc užívateľom psychoaktívnych látok. Primárna prevencia zameraná na užívanie psychoaktívnych látok si kladie za cieľ „*odradiť od prvého užívania drog alebo aspoň čo najdlhšie odložiť prvý kontakt s drogou. V podstate primárna prevencia obsahuje päť hlavných zložiek. Prvou zložkou je vytváranie povedomia a informovanosti o drogách a nepriaznivých zdravotných a sociálnych dôsledkov spojených so zneužívaním drog. Druhou zložkou je podpora protidrogových postojov a noriem. Tretou zložkou je posilňovanie prosociálneho správania v protiklade so zneužívaním drog. Štvrtou zložkou je posilňovanie jedincov a skupín v osvojovaní osobných a sociálnych zručností potrebných pre rozvoj protidrogových postojov a piatou zložkou je podporovanie zdravších*

¹⁹⁹ VYMĚTAL, J. 2010. Úvod do psychoterapie, s. 264.

²⁰⁰ OREL, M. a kol. 2016. Psychopatologie: náuka o nemocech duše, s.253.

²⁰¹ VYMĚTAL, J. 2010. Úvod do psychoterapie, s. 264.

²⁰² HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2004. Psychologický slovník, s. 471.

²⁰³ KALINA, K. 2013. Psychoterapeutické systémy a jejich uplatnění v adiktologii, s. 17.

²⁰⁴ KALINA, K. 2013. Psychoterapeutické systémy a jejich uplatnění v adiktologii, s. 17.

²⁰⁵ ONDICOVÁ, M., UHRIN, S. 2012. Prevencia kriminality, s. 9-10.

alternatív, tvorivého a naplňujúceho správania a životného štýlu bez drog.²⁰⁶ Sekundárna prevencia spočíva v „predchádzaní vzniku, rozvoju a pretrvávaniu závislostí u osôb, ktoré už drogu užívali alebo sa na nej stali závislými. Liečba sa principiálne rozlišuje na liečbu vedúcu k abstinencii, výnimočne na liečbu vedúcu ku kontrolovanému užívaniu a v poslednom smere na liečbu s udržiavacou substanciou. Liečebné úsilie sa obvykle neobmedzuje iba na jedinca, ale zameriava sa aj na jeho rodinu. Využíva sa i nemedicínskych prístupov, napríklad resocializácie, reedukácie, právneho poradenstva a pod.“²⁰⁷ Svetová zdravotnícka organizácia vymedzila v oblasti prevencie drogových závislostí, smerovanie terciárnej prevencie ako „predchádzanie vážnemu či trvalému zdravotnému a sociálnemu poškodeniu z užívania drog.“²⁰⁸ Terciárna prevencia sa zameriava na sociálnu pomoc bývalému užívateľovi psychoaktívnych látok ku ktorej patrí napríklad hľadanie si zamestnania alebo bývania. Zároveň zlepšuje aj biologické predpoklady základnej starostlivosti o zdravie užívateľov, ktorí nie sú rozhodnutí užívanie psychoaktívnych látok zanechať. V tejto oblasti je pozornosť zameraná napríklad na programy výmeny injekčných ihliel a striekačiek, ale aj poskytovanie informácií o ďalších možných zdravotných problémoch súvisiacich s vnútrožilovým užívaním psychoaktívnych látok. Za významnú zložku terciárnej prevencie je považovaná aj psychologická pomoc spočívajúca napríklad v doliečovacích aktivitách, individuálnom a skupinovom poradenstve či edukácií rodiny.²⁰⁹ Pri otázke prevencie skúmanej z adiktologického a kriminologického hľadiska sa stotožňujeme s názorom, že „rozvíjanie pozitívnych vlastností, ktoré je oveľa účinnejšie ako potláčanie negatívnych je možné jedine individuálnou výchovou v rodine, výchovou a vzdelávaním v škole, ale aj v rámci preventívneho pôsobenia.“²¹⁰ S adiktológiou bezprostredne súvisí aj ďalší vedný odbor ktorým je klinická adiktológia. Klinická adiktológia sa upriamuje na témy, ktoré sú relevantné pre priamu prácu s pacientom či klientom v oblasti užívania psychoaktívnych látok. Môžeme povedať, že ide o poňatie „liečby“ v širšom slova zmysle do ktorého sú zaradené nielen medicínske služby, ale aj všetky špecializované služby poskytované nielen súčasným alebo bývalým užívateľom psychoaktívnych látok, ale aj ich rodinám.²¹¹

Záver

Užívanie psychoaktívnych látok sa v určitých ohľadoch dotýka vybraných vedných disciplín ku ktorým sme zaradili kriminológiu, psychopatológiu, farmakopsychológiu, psychofarmakológiu, adiktológiu a klinickú adiktológiu. Vytýčený predpoklad sa nám potvrdil a považujeme užívanie psychoaktívnych látok za závažný celospoločenský problém, ktorý je potrebný aj naďalej skúmať a získať o ňom relevantné informácie z nových pohľadov viacerých vedných disciplín. Ako vyplýva z Akčného plánu EÚ na boj proti drogám na obdobie rokov 2017-2020 je potrebné zabezpečiť a posilniť včasný dialóg medzi vedeckou obcou, najmä prírodných vied, spoločenských vied a neurovied, s Radou EÚ – horizontálnou pracovnou skupinou pre drogy.

Literatúra

²⁰⁶ KALINA, K. a kol. 2001. *Mezioborový glosár pojmov z oblasti drog a drogových závislostí*, s.72.

²⁰⁷ KALINA, K. 2008. *Základy klinické adiktologie*, s.20.

²⁰⁸ HUPKOVÁ, I., LIBERČANOVÁ, K. 2012. *Drogové závislosti a ich prevencia*, s.86.

²⁰⁹ KALINA, K. 2008. *Základy klinické adiktologie*, s.23.

²¹⁰ HAJDÚKOVÁ, T., BACIGÁL, I. 2015. *Ochrana detí vo virtuálnom prostredí*, s. 83.

²¹¹ KALINA, K. a kol. 2015. *Klinická adiktologie*, s.27.

DVOŘÁKOVÁ, M., KOLÁŘ, Z., TVRZOVÁ, I., VÁŇOVÁ, R. 2015. *Základní učebnice pedagogiky*, Praha: Grada Publishing, 248 s. ISBN 978-80-247-5039-2.

GŘIVNA, T. SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., a kol. 2014. *Kriminologie*, Praha: Wolters Kluwer, 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3.

HAJDÚKOVÁ, T., BACIGÁL, I. 2015. *Ochrana detí vo virtuálnom prostredí*, Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 115 s. ISBN 978-80-8054-654-0.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2004. *Psychologický slovník*, Praha: Portál, 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1.

HOSÁK, L., HRDLIČKA, M., LIBIGER, J., a kol. 2015. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*, Praha: Karolinum, 648s. ISBN 978-80-2462-998-8.

HUPKOVÁ, I., LIBERČANOVÁ, K. 2012. *Drogové závislosti a ich prevencia*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 153 s. ISBN 978-80-8082-563-8.

KALINA, K. 2015. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing a.s., 640 s. ISBN 978-80-247-4331-8.

KALINA, K. a kol. 2001. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*, Praha: Rada vlády ČR, 100 s. ISBN 80-238-8014-4.

KALINA, K. 2013. *Psychoterapeutické systémy a jejich uplatnění v adiktologii*, Praha: Grada Publishing, 527 s. ISBN 978-80-247-4361-5.

KELNAROVÁ, J. 2010. *Psychologie I.diel*, Praha: Grada Publishing, 168 s. ISBN 978-80-247-3270-1.

KOPECKÁ, I. 2011. *Psychologie I. diel*, Praha: Grada Publishing, 192 s. ISBN 978-80-247-3875-8.

KUTNOHORSKÁ, J. 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*, Praha: Grada Publishing, 176 s. ISBN 978-80-247-2713-4.

OLŠOVSKÝ, J. 2011. *Slovník filozofických pojmů současnosti*, 3. rozšířené a aktualizované vydanie, Praha: Grada Publishing, 336 s. ISBN 978-80-247-3613-6.

ONDICOVÁ, M., UHRIN, S. 2012. *Prevencia kriminality*, Praha: Aleš Čeněk, 146 s. ISBN 978-80-738-0405-3.

OREL, M. a kol. 2016. *Psychopatologie: náuka o nemocech duše*, 2. aktualizované a doplnené vydanie, Praha: Grada Publishing, 344 s. ISBN 978-80-247-5516-8.

OREL, M. 2015. *Nervové buňky a jejich svět*, Praha: Grada Publishing, 216 s. ISBN 978-80-247-5070-5.

TOMÁŠEK, J. 2010. *Úvod do kriminologie*, Praha: Grada Publishing, 216 s. ISBN 978-80-247-2982-4.

VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*, 2. vydanie, Praha: C.H. Beck, 664 s. ISBN 978-80-7400-429-2.

VYMĚTAL, J. 2010. *Úvod do psychoterapie*, 3. aktualizované a doplnené vydanie, Praha: Grada Publishing, 288 s. ISBN 978-80-247-2667-0.

Akčný plán EÚ na boj proti drogám na obdobie rokov 2017-2020. [online] [citované 2018-05-06] Dostupné na internete: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XG0705\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XG0705(01)&from=EN).

Medzinárodná klasifikácia chorôb (revízia 10) [online] [citované 2018-05-06] Dostupné na internete: <http://data.nczisk.sk/old/infozz/mkch/mkch-10/cast0500.pdf>.

World Health Organization. *The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders. Diagnostic Criteria for Research*, s.26. [online] [citované 2018-05-06] Dostupné na internete: <http://www.who.int/classifications/icd/en/GRNBOOK.pdf?ua=1&ua=1>.

Kontakt na autorku:

Mgr. Michaela Kiššová
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava
e-mail: michaela.kissova@minv.sk

**Závery a odporúčania z medzinárodnej vedeckej konferencie
„Kriminológia ako samostatný vedný odbor v rovine
vedeckovýskumnej a academickej výučby na vysokých
školách v Slovenskej republike, Českej republike a Poľskej
republike“ konanej v dňoch 29. – 30. mája 2018**

Odporúčania z konferencie²¹²

Účastníci medzinárodnej konferencie sa zhodli na tom, že kriminológia v rovine vedecko-výskumnej a v rovine výučby na vysokých školách v Slovenskej, Českej a Poľskej republike zaznamenáva pozitívny rozvoj. Zároveň konštatovali, že tento rozvoj vyžaduje väčšiu dynamiku, osobitne v zmysle prehĺbenia vzdelania v tejto vede, ako aj jej intenzívnejšie a efektívnejšie uplatňovanie v spoločnosti pri zabezpečovaní bezpečnosti občanov. Preto odporúčame:

1. Pokračovať v analýze kriminologického výskumu a vzdelávania, podporiť v tomto smere rozvoj nových výskumných a vzdelávacích inštitúcií. Nadalej rozvíjať v tejto oblasti medzinárodnú spoluprácu.
2. Podporovať novú kvalitu sledovania a objasňovania kriminality, ktorá je výsledkom zodpovedných štatistík porovnaných s výsledkami nezávislých vedeckých kriminologických výskumov.
3. Objasňovať nové javy príčin kriminality, konkretizovať základné kriminologické činitele, ich spoločenský a individuálny rozmer. Zároveň pri analýze jednotlivých druhov kriminality poukázať na nové prvky, ich inovačnú schopnosť, flexibilitu, korupcie a vynaliezavosť a brutálnosť extrémizmu a terorizmu.
4. Usilovať o väčší prínos a dopad kriminologických poznatkov na kontrole kriminality, t. j. pri riešení represívnych a preventívnych stratégií a programov.
5. Hľadať reálne cesty a prostriedky podielu kriminológie na účasti a tvorbe trestnej politiky štátu. Osobitné úsilie zamerať na účinnú kriminálnu politiku zabezpečujúcu reguláciu či elimináciu všetkých sociálno-psychologických javov v konkrétnom sociálno-politickom systéme.
6. Podporiť dynamické rozvíjanie vzdelávania a výskumu v odbore kriminológie a kriminologickú osvetu spoločnosti. Rozšíriť vzdelávanie a rôznorodosť jeho foriem v profesiách, ktoré zabezpečujú vymožiteľnosť práva a sociálnu prácu. Pri rozvíjaní kriminologickej osvetu spoločnosti dosiahnuť aby verejnosť mala možnosť zoznámiť sa s relevantnými poznatkami o stave kriminality a o možnostiach jej eliminácie.
7. Podporiť ambíciu kriminológie o vytvorenie samostatného vedného a študijného odboru umožňujúceho špecializovanú prípravu odborníkov.
8. Informovať o výsledkoch konferencie a jej obsahu kriminológov v krajinách účastníkov konferencie. V Slovenskej republike osobitne osloviť a požiadať o spoluprácu Spoločnosť pre trestné právo a kriminológiu. Iniciovať špeciálne odborné stretnutie kriminológov pracujúcich na Slovenských vysokých školách, prehĺbiť informovanosť a spoluprácu s týmito inštitúciami.

²¹² Touto cestou by sme chceli poďakovať pánovi prof. PhDr. Gustávovi Dianiškovi, CSc. za spracovanie návrhov a odporúčaní z konferencie.

9. Iniciovat' skvalitnenie a dostupnosť údajov poskytnutých Policajným zborom ako aj Mestskou políciou potrebných ku kvalitnejšej evidencii negatívnych spoločenských javov a tiež použiteľných k spracovaniu pin máp.
10. Realizovať „osvetu“ k problematike mapovania kriminality a negatívnych spoločenských javov medzi riadiacimi pracovníkmi Policajného zboru a Ministerstva vnútra SR, ktorí sú zodpovední za hodnotenie bezpečnosti v mestách a okresoch a krajoch v SR.
11. Prezentované výsledky kriminologického výskumu využiť pre rozvoj policajnej kriminológie ako aplikovanej disciplíny kriminológie. Zaradiť získané vedecké poznatky do výučby policajných škôl v SR, ČR a PL. Ponúknuť zborník na využitie vo sfére Ministerstva vnútra SR a jednotlivých krajín na ďalšie vzdelávanie príslušníkov polície. Osobitne o výsledkoch informovať Radu vlády pre prevenciu kriminality.
12. Pokračovať v organizovaní stretnutí tohto druhu a postupným rozšírením inštitúcií a zástupcov účastníkov.

Medzinárodná vedecká konferencia v obrazoch

Účastníci konference

Prilohy

AKADÉMIA POLICAJNEHO ZBORU V BRATISLAVE

Katedra kriminológie

Medzinárodná vedecká konferencia

„Kriminológia v rovine vedecko-výskumnej a v rovine výučby na vysokých školách v Slovenskej, Českej a Poľskej republike“

PROGRAM

29.05.2018 (utorok)

Do 13.00 h.	PRÍCHOD ÚČASTNÍKOV MEDZINÁRODNEJ VEDECKEJ KONFERENCIE (MVK)*
13.00 – 13.30 h	OBED
13.30 – 14.00 h	REGISTRÁCIA ÚČASTNÍKOV MVK
14.00 – 14.20 h	OTVORENIE MVK Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia KURILOVSKÁ, PhD. rektorka Akadémie Policajného zboru v Bratislave
14.20 – 15.50 h	<p>VYSTÚPENIA ÚČASTNÍKOV MVK prof. JUDr. Peter POLÁK, PhD. Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave <i>Kriminológia ako študijný a vedný odbor v Slovenskej republike</i></p> <p>prof. JUDr. Helena VÁLKOVÁ, CSc. JUDr. PhDr. Jana FIRSTOVÁ, Ph.D., LL.M. Vysoká škola podnikání a práva, a.s. <i>25 let kriminologie v éře samostatné České republiky</i></p> <p>plk. doc. Izabela NOWICKA, PhD. poverená dekanka - Fakulta aplikovaných policajných vied, Vysoká škola Polície v Štitne, Poľská republika <i>Kriminológia v rovine výučby na vysokých školách v Poľskej republike – skúsenosti Vysokej školy Polície v Štitne</i></p> <p>kpt. prof. Dr. Jacek DWORZECKI, PhD. profesor WŠPol. Ústav spoločenských vied, Fakulta aplikovaných policajných vied, Vysoká škola polície v Štitne, Poľská republika <i>Kriminológia v rovine vedecko-výskumnej v Poľskej republike – skúsenosti Vysokej školy Polície v Štitne</i></p> <p>plk. Mgr. Marek FALDOWSKI, PhD. rektor - Vysoká škola Polície v Štitne, Poľská republika <i>Trestná činnosť páchaná príslušníkmi Polície v Poľskej republike</i></p>

15.50 – 16.20 h Prestávka na kávu

VYSTÚPENIA ÚČASTNÍKOV MVK

prof. RNDr. Jaroslav HOLOMEK, CSc.

Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov TnUAD v Trenčíne

Desať rokov výskumov obetí kriminality na Paneurópskej vysokej škole (2007-2016)

Mgr. Jakub HOLAS

Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha

Názory občanů na kriminalitu a její prevenci – první výsledky výzkumu

Mgr. Eva BIEDERMANOVÁ

Institut pro kriminologii a sociální prevenci

16.20 – 17.50 h *Otevřené věznice – výzva pro vězněné osoby i výzkumné pracovníky*

doc. PhDr. Vratislava ČERNÍKOVÁ, CSc.

Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú.

Úvahy nad efektivností organizácie konferencií

Mgr. et Bc. Josef KRÍHA

Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú.

Stav a perspektivy interdisciplinárne orientovaného vzdelávani v oblasti bezpečnosti aktuálne zabezpečované Vysokou školou evropských a regionálních studií, z. ú

DISKUSIA

18.00 – 18.30 h SPOLOČNÁ VEČERA

Od 19.00 h PREHLIADKA MESTA PIEŠŤANY, VLASTNÝ PROGRAM ÚČASTNÍKOV

30.05.2018 (streda)

8.30 – 8.50 h	REGISTRÁCIA ÚČASTNÍKOV MVK
8.50 – 9.00 h	OTVORENIE 2. dňa MVK
	VYSTÚPENIA ÚČASTNÍKOV MVK pplk. doc. PhDr. Magdaléna ONDICOVÁ, PhD. Akadémia Policajného zboru v Bratislave <i>Využitie výsledkov analýz kriminality v bezpečnostnom vzdelávaní na Akadémii PZ v Bratislave</i> (Čiastkové výstupy z riešenej VVÚ. 237.) Ing. Monika BLIŠŤANOVÁ, PhD., LL.M., MBA prorektorka pre vedu a výskum, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach <i>Priestorové analýzy kriminality - predpoklad komplexného riešenia bezpečnosti miest</i> (Čiastkové výstupy z riešenej VVÚ. 237.)
9.00 – 10.30 h	Ing. Lucia KOVÁČOVÁ, PhD., MSc. Ústav humanitných a technologických vied, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach <i>Didaktické aspekty priestorového skúmania kriminality v procese bezpečnostného vzdelávania</i> (Čiastkové výstupy z riešenej VVÚ. 237.) doc. PhDr. Darina HAVRENTOVÁ, PhD. Fakulta prírodovedne- humanitní a pedagogická, Katedra sociálnych štúdií a špeciálnej pedagogiky, Liberec <i>Je penológia súčasťou kriminológie?</i>
10.30 – 11.00 h	PRESTÁVKA
	VYSTÚPENIA ÚČASTNÍKOV MVK doc. JUDr. Tomáš STRÉMY, PhD. prof. PhDr. Gustáv DIANIŠKA, CSc. <i>Význam kriminológie pre vzdelávanie právnika</i> pplk. doc. JUDr. Klaudia MARCZYOVÁ, PhD. Akadémia Policajného zboru v Bratislave <i>Podiel Katedry verejnoprávnych vied na prevenciu kriminality vo vyučovacom procese na Akadémii Policajného zboru v Bratislave</i>
11.00 – 12.00 h	pplk. Mgr. Iveta NOVÁKOVÁ, PhD. mjr. PaedDr. Martina BINDEROVÁ, PhD. Akadémia Policajného zboru v Bratislave <i>Kriminológia vo výučbe cudzích jazykov</i> pplk. doc. PhDr. Magdaléna ONDICOVÁ, PhD. Akadémia Policajného zboru v Bratislave <i>Kriminológia v rovine vedecko-výskumnej a v rovine výučby na Akadémii Policajného zboru v Bratislave“</i> DISKUSIA

12.00 – 13.00 h OBED

13.00 – 14.00 h INTERDISCIPLINÁRNE ROKOVANIE ÚČASTNÍKOV MVK,
DISKUSIA A ZÁVERY

14.00 – 14.30 h PRESTÁVKA

14.30 – 15.00h UKONČENIE MVK

15.00 h ODCHOD ÚČASTNÍKOV MVK

* medzinárodná vedecká konferencia (MVK)

VEDECKÝ VÝBOR STÁLEHOMEDZINÁRODNÉHO SEMINÁRA

Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia KURILOVSKÁ, PhD. - Akadémia Policajného zboru v Bratislave, rektorka (SR)

prof. PhDr. Gustáv DIANIŠKA, CSc. - Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta (SR)

prof. Dr hab. Jacek DWORZECKI, Ph.D. - Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie Wydział Policyjnych Nauk Stosowanych, Instytutu Nauk Społecznych (PR)

prof. PhDr. Květoň HOLCR, CSc. - Paneurópska vysoká škola práva v Bratislave (SR)

plk. doc. Izabela NOWICKA, Ph.D. - Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie - Wydział Policyjnych Nauk Stosowanych - poverená dekanka (PR)

pplk. doc. PhDr. Magdaléna ONDICOVÁ, PhD. - Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra kriminológie (SR)

doc. JUDr. Roman SVATOŠ, Ph.D. - Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú. České Budějovice (ČR)

doc. JUDr. David ZÁMEK, PhD., LL.M. - Institut pro veřejnou správu Praha, riaditeľ (ČR)

plk. Mgr. Marek FALDOWSKI, Ph.D. - Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie - rektor (PR)

Ing. Monika BLIŠŤANOVÁ, PhD., LL.M. - Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, prorektorka pre vedu a výskum (SR)

PhDr. JUDr. Jana FIRSTOVÁ, Ph.D., LL.M. - Vysoká škola finanční a správní, Katedra trestního práva a kriminologie (ČR)

lkpt. JUDr. Michaela JURISOVÁ, PhD. - Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra kriminológie (SR)

ORGANIZAČNÝ VÝBOR MEDZINÁRODNEJ VEDECKEJ KONFERENCIE

pplk. doc. PhDr. Magdaléna ONDICOVÁ, PhD. (Katedra kriminológie A PZ v Bratislave)

lkpt. JUDr. Michaela JURISOVÁ, PhD. (Katedra kriminológie A PZ v Bratislave)

npor. Mgr. Michaela KIŠŠOVÁ (Katedra kriminológie A PZ v Bratislave)

por. JUDr. Patrícia KRÁSNÁ (Katedra kriminológie A PZ v Bratislave)

JUDr. Petra KRIVOSUDSKÁ, LL.M. (Katedra kriminológie A PZ v Bratislave)

Jana BERNADIČOVÁ (Katedra kriminológie A PZ v Bratislave)

Recenzenti:

doc. PaedDr. Samuel Uhrin, CSc.

doc. Karol Murdza, PhD.

Vydala: Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Zostavili: kpt. Mgr. Michaela Kiššová

pplk.doc. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD.

Pracovisko: Katedra kriminológie Akadémie PZ v Bratislave

Názov: Kriminológia ako samostatný vedný odbor v rovine vedeckovýskumnej a akademickej výučby na vysokých školách v Slovenskej republike, Českej republike a Poľskej republike

Vytlačila: Centrum polygrafických služieb MV SR

Náklad: 80 ks

Počet strán: 207

Formát: B5

Účel: Zborník odborných príspevkov pre účastníkov medzinárodnej vedeckej konferencie

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2018

Za gramatickú a odborovú obsahovú správnosť textu príspevkov zodpovedajú autori.

Editori si vyhradili právo formálnej úpravy príspevkov v záujme dosiahnutia ich jednotnej úpravy.

ISBN 978-80-8054-793-6

EAN 9788080547936